

DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2007–2008)

FOR BUDSJETTÅRET 2008

Utgiftskapitler: 800–868, 2530

Inntektskapitler: 3854, 3855, 3858, 3859

Innhold

Del I

Innledende del	9
1 Hovedmål og politiske prioriteringer	11
1.1 En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien	11
1.2 Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom	11
1.3 Full likestilling mellom kvinner og menn	13
1.4 Forebygge og hindre diskrimineringer på grunnlag av kjønn og seksuell orientering	14
1.5 Gode og trygge rammevilkår for forbrukerne	14
1.6 En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning	15
2 Oversikt over budsjettforslaget for BLD	16
2.1 Forslag til utgifter og inntekter fordelt på kapitler og postgrupper .	16
2.2 Poster med stikkordet «kan overføres»	18
2.3 Merinntektsfullmakter	18
3 Oppfølging av anmodningsvedtak	19

Del II

Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte programkategorier	21
Programområde 11	23
<i>Programkategori 11.00 Administrasjon .....</i>	<i>23</i>
Kap. 800 Barne- og likestillingsdepartementet	23
Kap. 3800 Barne- og likestillingsdepartementet	26
<i>Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling .....</i>	<i>27</i>
Kap. 830 Foreldreveiledning	28
Kap. 3830 Foreldreveiledning	31
Kap. 840 Krisetiltak	31
Kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning	38
Kap. 842 Familievern	43

Kap. 3842 Familievern	47
Kap. 843 Likestillings- og diskrimineringsnemnda	48
Kap. 844 Kontantstøtte	49
Kap. 845 Barnetrygd	51
Kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk - forskning, opplysningsarbeid mv. .	54
Kap. 3846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv. .	66
Kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet	67
<i>Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge</i>	<i>72</i>
Kap. 850 Barneombudet	73
Kap. 3850 Barneombudet	79
Kap. 852 Adopsjonsstøtte	79
Kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet	81
Kap. 3854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet ..	102
Kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet	103
Kap. 3855 Statlig forvaltning av barnevernet ..	113
Kap. 856 Barnevernets omsorgssenter for enslige mindreårige personer	114
Kap. 857 Barne- og ungdomstiltak	115
Kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet	127
Kap. 3858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet	132
Kap. 859 EUs ungdomsprogram	132
Kap. 3859 EUs ungdomsprogram	134
<i>Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken ....</i>	<i>135</i>
Kap. 860 Forbrukerrådet	136
Kap. 862 Positiv miljømerking	142
Kap. 865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	144
Kap. 866 Statens institutt for forbruksforskning	153
Kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet	158
Kap. 3867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet	160
Kap. 868 Forbrukerombudet	160
Kap. 3868 Forbrukerombudet	166
Programområde 28	167

<i>Programkategori 28.50 Stønad ved fødsel og adopsjon</i>	167
Kap. 2530 Foreldrepenger	167

Del III

Omtale av særlige tema	173
------------------------------	-----

5 Likestillingsomtale .....

5.1 Integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i budsjettet .	175
5.2 Likestilling internt i BLD	175
5.2.1 Organisering	175
5.2.2 Statistiske data	175
5.2.3 BLDs likestillingstiltak	176

6 Forskning og utvikling .....

7 Omtale av miljøprofilen i budsjettet .....

7.1 Utfordringer knyttet til miljø og ressursforvaltning innenfor BLDs ansvarsområde.	180
7.1.1 Miljøutfordringer	180

7.1.2 Rapport om resultater 2006	180
7.1.3 Mål for BLDs arbeid	181
7.1.4 Tiltak under BLD	181
7.2 Grønn stat	182

8 Aleneboendes levekår .....

8.1 Innledning	183
8.2 Tiltak under ulike departementer .	183
8.2.1 Helse- og omsorgsdepartementet .	183
8.2.2 Arbeids- og inkluderingsdepartementet	184
8.2.3 Miljøverndepartementet	184
8.2.4 Kommunal- og regionaldepartementet	184
8.2.5 Barne- og likestillingsdepartementet	185
8.3 Statistisk sentralbyrå-undersøkelsen Aleneboendes levekår	185

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2008, kapitlene 800-868, 2530, 3854, 3855, 3858, 3859	189
---	-----

Tabelloversikt

Tabell 4.1	Aktiviteten ved krisesentrene 2005-2006	34	Tabell 4.8	Antall stønadsmottaker 2006. Prognoser for 2007 og 2008	53
Tabell 4.2	Antall barn i kontantstøttealder og antall barn med kontantstøtte	50	Tabell 4.9	Utviklingen i barnevernet 2001-2006	103
Tabell 4.3	Antall stønadsberettigede barn. Prognoser for 2007 og 2008.	51	Tabell 4.10	Aktivitetsutvikling fra 2005 til 2006	107
Tabell 4.4	Forslag til satser for kontantstøtte i 2008 (kroner)	51	Tabell 4.11	Fødsler og bruk av fødsels- og adopsjonspengeordningen i 2005 og 2006	168
Tabell 4.5	Barnetrygdmottakere etter kjønn i 2005 og 2006*	52	Tabell 5.1	Tilsatte/årsverk etter kjønn, tjenesteforhold og etat per 1. mars 2007	176
Tabell 4.6	Forslag til satser for barnetrygden i 2008 (kroner)	53			
Tabell 4.7	Antall stønadsberettigede barn. Prognoser for 2007 og 2008	53			

Figuroversikt

Figur 4.1	Utvikling i utgifter til kap. 855 Det statlige barnevernet per innbygger 0-19 år fra 2005 til 2006. Beløp i kroner.	128
-----------	---	-----

DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2007–2008)

FOR BUDSJETTÅRET 2008

Utgiftskapitler: 800–868, 2530

Inntektskapitler: 3854, 3855, 3858, 3859

*Tilråding fra Barne- og likestillingsdepartementet av 14. september 2007,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedmål og politiske prioriteringer

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2008 for Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) omfatter programområde 11 Familie- og forbrukerpolitikk og programområde 28 Foreldrepenger.

BLD har følgende hovedmål for sine politikk-områder:

1. En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien.
2. Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom.
3. Full likestilling mellom kvinner og menn.
4. Forebygge og hindre diskriminering basert på kjønn og seksuell orientering.
5. Gode og trygge rammevilkår for forbrukerne.
6. En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning.

1.1 En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien

Regjeringen vil fortsatt prioritere gode vilkår for barnefamiliene, blant annet gjennom videreføring av økonomiske overføringsordninger som foreldrepenger, kontantstøtte og barnetrygd. Satsene for barnetrygd og kontantstøtte videreføres nominelt.

Det er satt i gang et arbeid for å utrede og vurdere om stans av økonomiske overføringer og ytelser til barnebortfører – barnetrygd og bidrag – kan være et egnet virkemiddel for å forhindre barnebortføring samt fremskynde tilbakeføring av barn.

Regjeringen foreslår at selvstendig næringsdrivende gis rett til svangerskapspenge og foreldrepenger fra folketrygden med 100 prosent dekning (inntil 6 G) med virkning fra 1. juli 2008. Målet er å legge til rette for at selvstendig næringsdrivende kan kombinere næringsaktivitet med barneomsorg.

Departementet følger opp Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (2006-2007) *Evaluering av nytt regelverk for barnebidrag*. Enkelte forskrifts-endringer vil tre i kraft fra 1. januar 2008.

Et offentlig utvalg som gjennomgår barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, fast bosted og samvær (barnelovutvalget) skal legge fram sin utredning i mai 2008. Hovedmålet med gjennomgangen er å vurdere endringer i barneloven i et perspektiv der begge foreldre ansees å være like

viktige for barnet. Departementet tar sikte på å sende utredningen på bred høring.

Familievernet er grunnstammen i hjelpetilbudet til familiene i forbindelse med samlivsproblemer og konflikter i parforhold. Familievernet utfører hovedtyngden av foreldremekling ved samlivsbrudd for både gifte og samboende foreldre med barn under 16 år. Lov om familievernkontorer ble vedtatt i 1997. Siden den gang har det vært store endringer i de forutsetninger som lå til grunn da loven ble vedtatt. I 2004 ble familievernet overført fra fylkeskommunal til statlig forvaltning. Tjenesten har også i de seneste årene fått nye oppgaver i tillegg til de lovpålagte, herunder arbeid mot vold i nære relasjoner. Det skal igangsettes en helhetlig gjennomgang av familieverntjenesten for å vurdere om virksomheten i tilstrekkelig grad er tilpasset dagens utfordringer og behov.

BLD, i samråd med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), har tatt initiativ til et pilotprosjekt for å skreddersy informasjon om rettigheter og plikter til norsk-pakistanske kvinner, særlig på området familie, ekteskap, barn og foreldreskap. Familievernet er involvert i prosjektet som er en oppfølging av familieprotokollen mellom Norge og Pakistan.

Regjeringen vil videreføre tilskudd til ordinære samlivskurs for å styrke parforhold og forebygge samlivsbrudd. Fra 2008 foreslås det at midlene til *Godt samliv!*, som er parkurs for første gangsforeldre, fordeles gjennom inntektssystemet til kommunene. Bufetat vil fortsatt ivareta det faglige utviklingsansvaret for ordningen. Det foreslås å videreføre en rekke andre kurs og veiledningsprogrammer for å støtte familiene, herunder samlivskurset *Hva med oss?*, som er samlivskurs for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne, samt adopsjonsforberedende kurs og tilbud om foreldreveiledning.

Aleneboendes levekår er omtalt under Del III Omtale av særlige tema.

1.2 Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom

Regjeringen bygger sin politikk på at foreldrene er barnas viktigste omsorgspersoner. Der familien

selv ikke strekker til, har samfunnet en plikt til å sikre barn og unge gode omsorgstilbud og oppvekstvilkår.

Det forventes fortsatt vekst i antallet barn som er under offentlig omsorg i 2008. Det er av den grunn foreslått å øke bevilgningene til det statlige barnevernet med netto knapt 190 mill. kroner for 2008.

Det arbeides for å utvikle et mer kunnskapsbasert barnevern og iverksette nye, gode metoder i hjelpetilbudet overfor utsatte barn og unge. For å heve kompetansen i kommunene, herunder i flerkulturelt arbeid, er det etablert et kunnskaps- og kompetanseprogram (2007-2011) for barnevernet i kommunene. Kompetanseprogrammet for det kommunale barnevernet foreslås styrket med 10 mill. kroner i 2008 og vil bli videreutviklet i samarbeid med høyskoler og universiteter, KS og ansattes organisasjoner.

Departementet viderefører arbeidet med å forbedre tilsynet med barneverninstisusjonene og tilrettelegge tilsynsfaglig utvikling gjennom opplæring og kurs i blant annet revisjonsmetodikk, revisjonslederopplæring og systemrevisjon. I 2008 skal BLD, i samarbeid med Helsetilsynet, gjennomføre et felles landsomfattende tilsyn knyttet til kommunale tjenester til barn og unge som har behov for tiltak fra flere tjenesteområder. Departementet arbeider sammen med Bufdir for en ny organisering av fosterhjemsområdet. Blant annet vil det i 2007 bli utarbeidet nye standardkontrakter for de statlige familiehjemmene og beredskapshjemmene i samarbeid med NTL og andre aktuelle organisasjoner. Det vil i 2008 blant annet satses på utvikling av behandlingshjem for barn med alvorlige atferdsvansker. Formålet med behandlingshjemmene er at barnet eller ungdommen skal tilbake til opprinnelig familie etter endt opphold.

Arbeidet med å bekjempe ulike former for vold og overgrep mot barn vil bli videreført.

Ett av tiltakene i planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn* (2005-2009) gjelder oppretting av forsøk i tråd med organisasjonsmodellen Barnehus (tidligere kalt Barnas Hus). Hensikten er å bedre ivareta barn som er utsatt for overgrep. Det tas i 2008 sikte på å etablere ytterligere tre Barnehus, se omtale i St.prp. nr. 1 for Justis- og politidepartementet.

Det vil fortsatt gis støtte til arbeid i kommunene rettet mot familier, barn og unge i barnevernet som er rammet av fattigdomsproblemer. I 2008 vil departementet videreføre innsatsen mot barnefattigdom gjennom barneverntjenesten hvor 29 utvalgte kommuner inngår et samarbeid med Bufdir og SHdir, som har en lignende satsing mot fattigdom knyttet til sosialtjenesten.

Det skal utvikles alderstilpasset hjelp for barn av rusmisbrukende og/eller med psykisk syke foreldre, og sørges for at det tverretatlige samarbeidet mellom barneverntjenestene og andre tjenestetilbud for utsatte barn, unge og familier bedres.

Barnevernmyndighetene vil i 2007 overta omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år for perioden fram til de kan bosettes i en kommune eller forlate landet etter avslått søknad om opphold. 1. desember 2007 åpner Eidsvoll omsorgssenter for barn som skal ha plass til 30 enslige mindreårige under 15 år, fordelt på fem avdelinger. Det er sendt ut et forslag på offentlig høring om endring i barnevernloven vedrørende barnevernets omsorgsansvar for enslige mindreårige asylsøkere. I samarbeid med Bufetat og utlendingsmyndighetene, vil BLD arbeide for å videreutvikle barnevernets praksis og rutiner i arbeidet med enslige mindreårige. Det foreslås 5 mill. kroner til arbeidet med å forberede overføring av ansvaret for enslige, mindreårige asylsøkere over 15 år til barnevernet. Regjeringen tar sikte på at en overføring av ansvar for denne gruppen kan foretas i løpet av 2009.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene spiller en sentral rolle innenfor barne- og ungdomspolitikken. De er tilbydere av meningsfylte fritidsaktiviteter som sosialiserer barn og unge inn i samfunnet, og fungerer som «skoler i demokrati» i den forstand at de gir de unge verdifull opplæring i demokratiske prinsipper som valg, representativitet og samfunnsansvar.

Som en oppfølging av NOU 2006:13 *Fritid med mening* har Barne- og likestillingsdepartementet utarbeidet et nytt regelverk for grunnstøtte til barne- og ungdomsorganisasjoner. Regelverket er utarbeidet i dialog med organisasjonene og vil tre i kraft fra og med tilskuddsåret 2008. Det vil bli innført flere utmålingskriterier som er i tråd med organisasjonenes ønsker, blant annet vil kursaktivitet bli gjeninnført som utmålingskriterium i 2009. Siktemålet er å få et stabilt og godt regelverk som er tilpasset et organisasjonssamfunn i endring. I forbindelse med innføring av nytt regelverk, og i tråd med Soria Moria-erklæringen, foreslår departementet å styrke tilskuddsrammen til organisasjonene med 6 millioner kroner utover styrkingen på 2 mill. kroner som ble foretatt i 2007.

Barne- og likestillingsdepartementet vil videreføre innsatsen rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer. Innenfor tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* er det avsatt 31,5 mill. kroner til tiltak mot fattigdom blant barn, unge og familier. Midlene retter seg mot tre områder; tilskudd til ferie- og fritidsaktiviteter rettet mot barn, unge og familier, tilskudd

til tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning og tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som kan motvirke marginalisering av barn og unge berørt av fattigdomsproblemer. 23 bykommuner og syv prioriterte bydeler i Oslo omfattes av tilskuddsordningen.

1.3 Full likestilling mellom kvinner og menn

Regjeringen viderefører den økte innsatsen fra 2007 i likestillingsarbeidet. BLD har en særlig pådriverrolle for å integrere kjønns- og likestillingsperspektivet på alle politikkområder. Hvert departement med underliggende etater skal utvikle strategier og tiltak for å fremme likestilling mellom kjønnene og iverksette særskilte kvinnettede tiltak der dette er påkrevd. BLD vil i 2008 presentere en samlet status på likestillingsfeltet, i tråd med Soria Moria-erklæringen.

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om menn, mannsroller og likestilling våren 2008. Departementet har etablert et mannspanel i tilknytning til meldingsarbeidet. Mannspanelets diskusjoner skal tjene som innspill til meldingsarbeidet, samt bidra til at menn deltar i likestillingsdebatten. Meldingsarbeidet vil også ha med seg resultatene fra den store surveyen som Arbeidsforskningsinstituttet i samarbeid med Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning gjennomførte i 2007 om holdninger til likestilling.

Som et ledd i utviklingsarbeidet for å styrke fedres deltakelse i egne barns hverdag, støtter departementet prosjektet *Bærekraftige familier – likestilte livsløp*. Prosjektet tar sikte på å utvikle samarbeid mellom kommunale tjenester, næringsliv og organisasjoner for å gi far mulighet til mer samvær med egne barn.

Departementet vil fortsatt holde en høy profil i det internasjonale samarbeidet på familie- og likestillingsområdet. Norge var det første land i verden til å rapportere for syvende gang til FNs kvinnekommisjon. Anbefalingene fra eksaminasjonen i august 2007 vil bli fulgt opp. Arbeidet med å styrke det regionale likestillingsarbeidet blir videreført. Departementet vil gi tilskudd til regionale kompetansemiljøer og til tiltak og prosjekter som gir økt oppmerksomhet om kjønnslikestilling regionalt og lokalt og bidrar til å skape allianser mellom kvinner og menn. Departementet vil, i samarbeid med KS, arrangere tre regionale konferanser for kommuner, fylkeskommuner og relevante samarbeidspartnere. Tema er internasjonale forpliktelser til å

arbeide for likestilling mellom kjønnene, herunder oppfølging av Norges 7. rapport til FNs komité som overvåker kvinnekonvensjonen (CEDAW). Departementet vil videreføre tilskudd til organisasjoner som arbeider med kvinnepolitiske, mannspolitiske og familiepolitiske saker. Et forskningsprosjekt om diskriminering av gravide i arbeidslivet, som departementet har igangsatt sammen med partene i arbeidslivet, skal gi et grunnlag for å vurdere forebyggende tiltak. BLD vil, i samråd med andre departementer, vurdere om lovverket gir tilstrekkelig beskyttelse mot diskriminering av gravide arbeidstakere.

Regjeringen la i juni 2007 fram en ny handlingsplan mot tvangsekteskap for perioden 2008-2011. Planen omhandler særlig skolens rolle, utenriksstasjonenes rolle, behovet for trygge bo- og behandlingstilbud og styrking av offentlig forankring og samordning. Som et ledd i planen skal det etableres flere bo- og behandlingstilbud til unge som er utsatt for, eller står i fare for, å bli tvangsgiftet. Det foreslås satt av 20 mill. kroner til dette tiltaket. Frivillige organisasjoner vil også få økt støtte til forebyggende tiltak.

Regjeringen vil høsten 2007 legge fram en ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse for perioden 2008-2011. Planen vil inneholde tiltak som blant annet skal sikre bedre praktisering av regelverket og styrke samarbeidet mellom offentlige etater og frivillige organisasjoner, øke kunnskapsformidlingen, samt virke forebyggende og holdningsskape. Det foreslås en økning på 18 mill. kroner til realisering av tiltak i denne planen i 2008.

Institutt for samfunnsforskning gjennomfører et kartleggingsprosjekt om kjønnslemlestelse. Prosjektet skal få fram opplysninger om antatt omfang, undersøke om relevante yrkesgrupper følger den avvergelsesplikt de er pålagt etter loven og peke på gode forebyggende tiltak. Rapporten skal være ferdig våren 2008.

I Soria Moria-erklæringen står det at regjeringen vil lovfeste krisesentertilbudet. Departementet arbeider med et høringsnotat om lovfesting av en kommunal plikt til å sikre at ofre for vold i nære relasjoner tilbys helhetlig og individuelt tilpasset hjelp og oppfølging, herunder et midlertidig botilbud i form av et krisesenter eller tilsvarende trygt oppholdssted.

Departementet vil fortsatt finansiere Alternativ til vold (ATV) og Reform – ressursenter for menn. Reform arbeider med menn og likestilling og driver nettstedet *sexhandel.no*, som tar opp menns ansvar for ikke å bidra til handel med kvinner for prostitusjon.

1.4 Forebygge og hindre diskrimineringer på grunnlag av kjønn og seksuell orientering

---

Regjeringen viderefører den økte innsatsen for å sikre lesbiske og homofiles rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering. Forslag om felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par har vært på bred høring. Det er i høringsnotatet foreslått endringer i blant annet ekteskapsloven, adopsjonsloven, bioteknologiloven og barneloven samt oppheving av partnerskapsloven. Det tas sikte på at lovforslag vil bli sendt Stortinget innen utgangen av 2007.

Departementet har i september 2007 arrangert en bredt anlagt konferanse om politikken overfor lesbiske og homofile *Trygghet og mangfold – en skeiv erfaringskonferanse*. Formålet med konferansen har vært å få et oppdatert kunnskapsgrunnlag for regjeringens videre arbeid for å sikre homofile og lesbiske god livskvalitet. Det skal etter dette utarbeides en tiltaksplan for homopolitikken. For å stimulere til bredde i arbeidet vil det fortsatt gis midler til organisasjoner som arbeider for å bedre homofile og lesbiskes levekår og til tiltak og prosjekter for og av homofile og lesbiske.

Departementet vil initiere og finansiere forskning som gir nødvendig kunnskap for å kunne videreutvikle politikken på dette området. Ett av prosjektene skal kartlegge holdninger til homofile og lesbiske i befolkningen, og vil gi et grunnlag for å utvikle strategier i holdningsarbeid. Et annet prosjekt skal gi kunnskap om diskriminering av homofile, lesbiske og bifile i arbeidslivet, og forholdene for homofile og lesbiske med innvandrerbakgrunn. Statistisk sentralbyrå skal iverksette et prosjekt for å utrede hvordan spørsmål om seksuell identitet kan inkluderes i levekårsundersøkelser, og hvordan slike spørsmål bør utformes for å få best mulige levekårsdata om lesbiske og homofile.

1.5 Gode og trygge rammevilkår for forbrukerne

Regjeringen vil føre en politikk som ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter, bidrar til informerte og opplyste forbrukere og fremmer et etisk og miljømessig bærekraftig forbruk.

Regjeringen vil legge fram et forbrukerpolitisk handlingsprogram vinteren 2007/2008. Videre vil departementet, i samarbeid med forbrukerinstusjonene, få kartlagt forbrukernes stilling på en rekke ulike markeder. Resultatene vil bli presen-

tert i form av en forbrukerredegjørelse våren 2008. Formålet er å dokumentere og skape debatt om aktuelle forbrukerforhold og -problemer.

Lovgivning er viktig for å ivareta forbrukernes interesser og rettigheter. Markedsføringsloven verner forbrukerne og bidrar samtidig til å skape ryddige og forutsigbare markedsforhold for næringsdrivende. Det tas sikte på å legge fram en lovproposisjon med forslag til ny markedsføringslov våren 2008. Forslaget vil inneholde regler som gjennomfører direktivet om urimelig handelspraksis. I tillegg foreslås blant annet bestemmelser om markedsføring rettet mot barn, nye regler om tilleggsytelser og konkurranser, samt effektivisering av reglene om telefonsalg.

En nettportal for forbrukerne, med prisopplysninger og annen informasjon om finansprodukter (*finansportalen.no*), skal etter planen lanseres ved utgangen av 2007. Portalen vil i første omgang ha et noe begrenset innhold, og tjenesten vil bli videreutviklet i løpet av 2008. På oppdrag fra BLD har Forbrukerrådet påtatt seg å utvikle finansportalen, i samarbeid med blant annet finansnæringen. Til arbeidet med å videreutvikle portalen er budsjettet til BLD foreslått styrket med 8 mill. kroner i 2008.

For at forbrukerne skal kunne vektlegge etiske, sosiale og miljømessige aspekter ved produktene eller produksjonen, må det finnes lett tilgjengelig informasjon om disse forholdene. Slik informasjon kan formidles til forbrukerne blant annet gjennom de offisielle miljømerkene Svanen og Blomsten, Ø-merket for økologiske matvarer, eller fairtrademerket (Max Havelaar). BLD vil i samarbeid med Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet bidra økonomisk til en felles informasjonskampanje for å gjøre merkene bedre kjent blant forbrukerne.

Departementet vil ivareta norske forbrukerinteresser gjennom samarbeid med de øvrige nordiske land og gjennom arbeid overfor EU/EØS og OECD. Departementet vil søke deltakelse og være aktiv i samarbeidet mellom Kommisjonen og medlems-/EØS-statene, blant annet i kontaktgrupper på embetsmannsnivå. Departementet vil også fortsatt delta i OECDs komité for forbrukerpolitikk (CCP).

Forbrukerrådets budsjett for 2008 er foreslått styrket med 3 mill. kroner for å gjøre rådet bedre i stand til å utrede aktuelle problemstillinger som er viktige for forbrukerne som for eksempel strukturerte spareprodukter, og for å sikre det økonomiske grunnlaget til å bringe viktige prinsippsspørsmål inn for domstolene for å få en avklaring av hva som er gjeldende forbrukerrett.

1.6 En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning

---

Departementet ønsker å sikre en kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, likestillings- og forbrukerforvaltning gjennom effektiv styring, organisering og drift av sektoren. Det vil bli lagt vekt på best mulig samsvar mellom prioriterte oppgaver og bruken av ressurser og kompetanse i departementet.

Departementet har gjennomgått hvordan BLD har implementert kjønnsperspektivet i saksbehandlingen. På bakgrunn av denne gjennomgangen vil departementet sette i verk tiltak for å bedre likestillingsperspektivet i de ulike avdelingene. Tiltakene vil blant annet bestå i opplæring, integrering av kjønnsperspektivet i saksbehandlingsrutinene og rekrutteringsrutiner. Arbeidet skal forankres i departementets administrative ledelse.

2 Oversikt over budsjettforslaget for BLD

2.1 Forslag til utgifter og inntekter fordelt på kapitler og postgrupper

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
Administrasjon					
800	Barne- og likestillingsdepartementet	95 794	96 525	100 820	4,4
	<i>Sum kategori 11.00</i>	<i>95 794</i>	<i>96 525</i>	<i>100 820</i>	<i>4,4</i>
Tiltak for familie- og likestilling					
830	Foreldreveiledning	23 270	26 820	3 726	-86,1
840	Krisetiltak	169 594	175 171	252 145	43,9
841	Samlivsbrudd og konfliktløsning	16 208	27 105	31 970	17,9
842	Familievern	280 116	281 042	288 498	2,7
843	Likestillings- og diskriminerings- nemnda	1 472	2 077	2 123	2,2
844	Kontantstøtte	2 289 991	1 993 000	1 614 500	-19,0
845	Barnetrygd	14 346 170	14 351 300	14 400 000	0,3
846	Familie- og likestillingspolitisk fors- kning, opplysningsarbeid mv.	33 663	49 385	50 278	1,8
849	Likestillings- og diskrimineringsom- budet	26 773	29 092	30 343	4,3
	<i>Sum kategori 11.10</i>	<i>17 187 257</i>	<i>16 934 992</i>	<i>16 673 583</i>	<i>-1,5</i>
Tiltak for barn og ungdom					
850	Barneombudet	9 179	9 590	9 801	2,2
852	Adopsjonsstøtte	18 848	26 456	26 456	0,0
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	447 881	473 835	510 300	7,7
855	Statlig forvaltning av barnevernet	3 995 165	3 830 217	4 315 525	12,7
856	Barnevernets omsorgssenter for enslige mindreårige personer		24 000	58 142	142,3
857	Barne- og ungdomstiltak	161 616	181 796	190 300	4,7
858	Barne-, ungdoms- og familie- direktoratet	170 274	133 934	173 385	29,5
859	EUs ungdomsprogram	5 837	5 982	6 139	2,6
	<i>Sum kategori 11.20</i>	<i>4 808 800</i>	<i>4 685 810</i>	<i>5 290 048</i>	<i>12,9</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
Forbrukerpolitikk					
860	Forbrukerrådet	82 359	84 999	91 654	7,8
862	Positiv miljømerking	4 010	4 162	4 341	4,3
865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	8 187	15 291	23 348	52,7
866	Statens institutt for forbruksforskning	23 101	23 979	25 010	4,3
867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet	5 246	6 695	7 057	5,4
868	Forbrukerombudet	16 555	18 031	18 497	2,6
	<i>Sum kategori 11.30</i>	<i>139 458</i>	<i>153 157</i>	<i>169 907</i>	<i>10,9</i>
	Sum programområde 11	22 231 309	21 870 484	22 234 358	1,7
Stønad ved fødsel og adopsjon					
2530	Foreldrepenger	10 440 225	10 990 875	11 610 000	5,6
	<i>Sum kategori 28.50</i>	<i>10 440 225</i>	<i>10 990 875</i>	<i>11 610 000</i>	<i>5,6</i>
	Sum programområde 28	10 440 225	10 990 875	11 610 000	5,6
	Sum utgifter	32 671 534	32 861 359	33 844 358	3,0

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Drift	4 617 833	4 444 270	4 910 539	10,5
30-49	Nybygg og anlegg	24 106	59 312	60 795	2,5
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	158 765	166 718	176 444	5,8
60-69	Overføringer til kommuner	428 799	440 323	629 151	42,9
70-98	Overføringer til private	27 442 031	27 750 736	28 067 429	1,1
	Sum under departementet	32 671 534	32 861 359	33 844 358	3,0

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
Administrasjon					
3800	Barne- og likestillingsdepartementet	3 833			
	<i>Sum kategori 11.00</i>	<i>3 833</i>			
Tiltak for familie- og likestilling					
3830	Foreldreveiledning	380	415		-100,0
3842	Familievern	6 724			
3846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.	1 474			

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
	<i>Sum kategori 11.10</i>	8 578	415		-100,0
	Tiltak for barn og ungdom				
3850	Barneombudet	183			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	11 322	6 606	13 743	108,0
3855	Statlig forvaltning av barnevernet	850 512	669 522	888 080	32,6
3858	Barne-, ungdoms- og familiedirekto- ret	2 511		433	
3859	EUs ungdomsprogram	2 250	1 922	1 922	0,0
	<i>Sum kategori 11.20</i>	866 778	678 050	904 178	33,3
	Forbrukerpolitikk				
3867	Sekretariatet for Forbrukertvistutval- get og Markedsrådet	137			
3868	Forbrukerombudet	608			
	<i>Sum kategori 11.30</i>	745			
	<i>Sum programområde 11</i>	879 934	678 465	904 178	33,3
	<i>Sum inntekter</i>	879 934	678 465	904 178	33,3

2.2 Poster med stikkordet «kan overføres»

Under Barne- og likestillingsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2007	Forslag 2008
846	79	Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid	512	2 222
857	73	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	372	48 336
857	79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv.	6 493	33 141
859	01	Driftsutgifter	976	6 139
865	21	Spesielle driftsutgifter	270	19 279
865	79	EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk	1 773	4 069

2.3 Merinntektsfullmakter

BLD foreslår at departementet i 2008 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 842 post 01	kap. 3842 post 01
kap. 855 post 01	kap. 3855 postene 01, 02, 03 og 60
kap. 858 post 01	kap. 3858 post 01
kap. 868 post 01	kap. 3868 post 01

3 Oppfølging av anmodningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over anmodningsvedtak fra Stortinget som er omtalt i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Vedtak nr. 343, 16. februar 2007

«Stortinget ber regjeringen utrede om et register over privatpersoners lånesaldi («gjeldsregister») er et hensiktsmessig virkemiddel for å begrense gjeldsproblemer blant privatpersoner. Det skal særlig vurderes om et slikt register kan komme i

konflikt med hensynet til personvernet. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget i egnet form med saken.»

Anmodningsvedtaket er omtalt i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Barne- og likestillingsdepartementet, i kap. 865 under Mål og strategier under omtale av delmål Ivaretagelse av forbrukernes interesser og rettigheter og resultatmål En lovgivning som ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter.

Del II
*Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte
programkategorier*

Programområde 11

Programkategori 11.00 Administrasjon

Kap. 800 Barne- og likestillingsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	89 651	89 805	95 111
21	Spesielle driftsutgifter	6 143	6 720	5 709
	Sum kap. 800	95 794	96 525	100 820

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Effektiv organisering og drift av departementet

Samsvar mellom oppgaveprioriteringer, ressursallokering og bruk av departementets samlede kompetanse

Departementet har satt i verk enkelte tiltak med formål å gi et best mulig samsvar mellom oppgaveprioriteringer, ressursallokering og bruk av departementets samlede kompetanse. Departementet har blant annet en ressursbank som innebærer at en viss andel av fellesmidlene ikke fordeles ved årets start, men anvendes senere i budsjettåret til høyt prioriterte oppgaver som trenger å styrkes kompetanse- og kapasitetsmessig.

Flere avdelinger har helt eller delvis tatt i bruk nye arbeidsformer slik at det er faggrupper og lag som er de sentrale arbeidsenheter. Formålet er blant annet å gjøre det lettere å trekke på relevant kompetanse og ressurser på tvers av den tradisjonelle hierarkiske organiseringen. Nye arbeidsformer er blitt evaluert og justeringer i strukturer og arbeidsprosesser er foretatt.

IKT-hjelpemiddel som legger til rette for effektiv saksbehandling med god kvalitet

Arbeidet med å forbedre virksomheten gjennom bruk av IKT, tar utgangspunkt i departementets IKT-strategi.

Hovedmålsetningen for IKT-strategien er å bidra til at politikken på virksomhetsområdet gjennomføres på en effektiv og kvalitetsmessig god måte. Økt bruk av IKT i oppgaveløsningen gjør at stabile og tilgjengelige IKT-systemer og -utstyr er en kritisk faktor for departementets effektivitet. Likeledes er gode kunnskaper om systemene og ferdigheter i bruken av disse, avgjørende for å utnytte det potensialet som ligger i gode IKT-løsninger. I 2006 er IKT-driften utført av Departementenes Service Senter (DSS) for et flertall av departementene, herunder BLD. 2007 er en mellomfase hvor DSS drifter departementets eksisterende IKT-systemer. I løpet av 2008 vil disse departementene ta i bruk nyutviklede, standardiserte IKT-løsninger.

Effektiv organisering og drift av sektoren

Følge opp regjeringens program for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor

Departementet videreførte i 2006 sitt arbeid for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor som en integrert del av det løpende arbeidet. For nærmere omtale av aktuelle tiltak, vises det til omtale under enkelte fagkapitler.

Styrke etatstyringen

Departementets etatstyringsansvar omfatter svært ulike virksomheter, både ut fra størrelse og organisasjonsform, og styringen av disse er derfor lagt opp på noe ulik måte. For å styrke etatstyringen av

Bufetat, Barneombudet og Fylkesnemndene for sosiale saker, er det høsten 2007 opprettet en ny seksjon i departementets Barne- og ungdomsavdeling for blant annet å ivareta disse oppgavene.

Sikre den enkelte innbygger og virksomhet tilgang til relevant informasjon i rett tid om BFDs politikkområder

Holde høy informasjonsberedskap basert på BFDs informasjonsstrategi

Flere store informasjonstiltak i forbindelse med stortingsmeldinger, proposisjoner, reformer og aktuelle debatter er gjennomført på BLDs politikkområder. Fagavdelingens virksomhetsplaner er løpende gjennomgått for å avdekke informasjons- og kommunikasjonsbehov. Det er en ukentlig gjennomgang av aktuelle saker der informasjon vil være et viktig element og virkemiddel.

BLD har i økende grad lagt vekt på kommunikasjonsbegrepet. Informasjonsstrategien er revurdert til en kommunikasjonsstrategi. Nettmøter mellom politisk ledelse og publikum er tatt jevnlig i bruk, i samarbeid med ulike medier. BLD har også overført flere pressekonferanser direkte på nett gjennom *regjeringen.no*.

I tillegg er det informert og kommunisert direkte ved seminarer, møter og konferanser, og i samarbeid med andre etater og organisasjoner. BLDs hjemmeside, *bld.dep.no*, oppdateres løpende for å sikre publikum korrekt informasjon.

BLD har utviklet egne rutiner for å sikre god, målrettet og brukervennlig informasjon i rett tid. Rutinene er gjennomgått og oppdatert vinteren 2007.

I aktuelle saker er det utarbeidet egne informasjons- og kommunikasjonsplaner. Her inngår blant annet mål, situasjonsanalyse, målgruppebeskri-

velse og kanalvalg. Åpenhet og forståelig og helhetlig informasjon er vektlagt.

Mye av virksomheten er gått med til å betjene nasjonale og internasjonale medier. Det har vært spesielt mange henvendelser fra utenlandske medier på likestillingsområdet. Viktige tema i norske medier har vært likestilling, homopolitikk, menneskehandel, barnevern, adopsjon og forbrukerbeskyttelse, særlig mht. finansielle tjenester og nettkjøp.

Alle ansatte i BLD er tilbudt utvikling av sin informasjonsfaglige kompetanse gjennom flere kurs.

BLD bruker Intranett for intern informasjon.

Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om og for sektoren

Fremme og legge til rette for departementets forskningspolitiske og strategiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer

I 2006 videreførte BLD sin deltakelse i finansieringen av to forskningsprogrammer i regi av Norges forskningsråd: *Program for velferdsforskning (1999-2008)* og programmet *Kjønnsforskning: kunnskap, grenser, endring (2001-2007)*. Departementet har vært representert i begge programmenes styrer.

Det ble gitt støtte til FoU-tiltak i institutt-, universitets-, og høyskolesektoren. Disse tiltakene er det gjort rede for under de enkelte budsjettkapitlene.

Departementet har deltatt i Departementenes forskningsutvalg. Det har også vært samarbeidet om forskningssaker med Norges forskningsråd og andre forskningspolitiske aktører, samt med ulike fagmiljøer og andre departementer.

BLDs strategiske FoU-plan er oppdatert for perioden 2007-2009.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Effektiv organisering og drift av departementet og tilknyttede etater	Samsvar mellom prioriteringer og ressurser Departementets styring av tilknyttede etater medvirker til rasjonell drift innenfor rammer og regelverk Ivaretagelse av kjønnsperspektivet	Grad av måloppnåelse i forhold til oppsatte mål
Relevant informasjonsformidling om BLDs politikkområder	Høy informasjonsberedskap basert på BLDs informasjonsstrategi	At korrekt og forståelig informasjon når fram til mottaker i rett tid

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Effektiv organisering og drift av departementet og tilknyttede etater

Samsvar mellom prioriteringer og ressurser.

Ordningen med en ressursbank videreføres. Ordningen innebærer at en viss andel av driftsmidlene holdes igjen og kanaliseres senere i budsjettåret til oppgaver som trenger å styrkes kompetanse- og kapasitetsmessig.

Utbredt bruk av IKT i oppgaveløsningen gjør at stabile og tilgjengelige IKT-systemer og -utstyr er en kritisk faktor for departementets effektivitet. Likeledes er gode kunnskaper om systemene, og ferdigheter i bruk av disse, avgjørende for å utnytte det potensialet som ligger i gode IKT-løsninger. Opplæring av de ansatte vil derfor ha høy prioritet i arbeidet framover.

Departementet har i 2007 utarbeidet en europastrategi, som skal gi strategiske, tydelige og systematiske prioriteringer for ivaretagelsen av nasjonale interesser i Norges samarbeid med EU og i EØS. Europastrategien er en oppfølging av St.meld. nr. 23 (2005 - 2006) *Om gjennomføringen av europapolitikken*. Arbeidet med å implementere en aktiv europapolitikk vil fortsette i 2008.

Departementets styring av tilknyttede etater medvirker til rasjonell drift innenfor rammer og regelverk

Departementet arbeider for at etatene skal bedre sin faglige og økonomiske styring på ulike måter og tilpasset de ulike etatenes egenart. Styringen tar utgangspunkt i generell mål- og resultatstyring,

med risikostyring som en integrert del av denne. I 2008 vil særlig etatstyring overfor Bufetat og Fylkesnemndene bli prioritert. Det er etablert en ny seksjon for etatstyring i departementet.

Ivaretagelse av kjønnsperspektivet

Departementet vil sette i verk tiltak for å få til bedre integrering av kjønnsperspektivet i virksomheten, blant annet ved opplæring, utarbeiding av saksbehandlingsrutiner samt at det legges vekt på kjønnsbalansen ved nyansettelser.

Relevant informasjonsformidling om BLDs politikkområder

Høy informasjonsberedskap basert på BLDs informasjonsstrategi

BLDs fagområder og avdelingenes aktivitetsplaner blir løpende gjennomgått for å identifisere informasjons- og kommunikasjonsbehov. Det foretas en ukentlig gjennomgang av potensielle saker der informasjons- og kommunikasjonstiltak vil være nødvendig og et viktig virkemiddel.

I aktuelle saker skal det utarbeides egne planer for informasjonstiltakene, basert på BLDs kommunikasjonsstrategi. Her inngår situasjonsanalyse, målgruppebeskrivelser og vurderinger av kanalvalg. Det skal legges vekt på publikumsvennlig, åpen, helhetlig, korrekt og forståelig informasjon i rett tid.

Reformer, handlingsplaner og stortingsmeldinger/store redegjørelser skal alltid følges opp av egne informasjonstiltak.

BLD skal ha en aktiv informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet som skal ta egne initiativ.

Mye av informasjonsvirksomheten vil gå med til å betjene mediene, som er en viktig kanal til publikum. Det krever høy grad av tilgjengelighet. BLD skal samtidig ha godt oppdatert, korrekt, aktuell og lett tilgjengelig informasjon på hjemmesiden *bld.dep.no* og gjennom det elektronisk baserte magasinet Familia. Departementet registrerer et høyt og økende antall treff på *bld.dep.no*.

BLD registrerer også jevnlig og økende interesse for sine politikkområder fra utenlandske medier, som stiller krav til informasjon på ulike språk.

BLD vil fortsette å utvikle sin kommunikasjonsvirksomhet, blant annet gjennom nettbaserte tjenester. Mulighetene for økt toveiskommunikasjon med publikum skal vurderes.

De ansattes informasjonsfaglige kompetanse skal utvikles gjennom møter, ulike kurs og ved løpende vedlikehold og modernisering av interne rutiner.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønn til faste stillinger, engasjementer, ekstrahjelp og godt-

gjørelser samt utgifter til varer og tjenester i departementet.

Departementet foreslår å øke driftsrammen på post 01 med 3,3 mill. kroner. Økningen er finansiert ved tilsvarende reduksjoner på en rekke fagkapitler og fra kap. 800 post 21. Merutgiftene skyldes i hovedsak helårsvirkningen av opprettelsen av nye stillinger i 2007 i forbindelse med ny etatstyringsseksjon i Barne- og ungdomsavdelingen i BLD, samt helårsvirkningen av to nye stillinger i kommunikasjonsenheten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgning skal blant annet dekke utgifter til tjenestemenn som er utlånt til Europakommisjonen på likestillings-, barne- og ungdomsfeltet samt utvalgsarbeid i departementets regi og andre tidsbegrensede oppdrag. Posten foreslås redusert med 1,3 mill. kroner som følge av inn- og utdragning av en utenlandstilling.

Kap. 3800 Barne- og likestillingsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Tilfeldige inntekter	1 291		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	1 360		
18	Refusjon av sykepenger	1 182		
	Sum kap. 3800	3 833		

Post 01 Tilfeldige inntekter

På posten er det blant annet regnskapsført refusjoner fra trygdeetaten, Utenriksdepartementet og Kultur- og kirke departementet, samt kompetansmidler fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 800 Barne- og likestillingsdepartementet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 800 Barne- og likestillingsdepartementet.

Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
830	Foreldreveiledning	23 270	26 820	3 726	-86,1
840	Krisetiltak	169 594	175 171	252 145	43,9
841	Samlivsbrudd og konfliktløsning	16 208	27 105	31 970	17,9
842	Familievern	280 116	281 042	288 498	2,7
843	Likestillings- og diskriminerings- nemnda	1 472	2 077	2 123	2,2
844	Kontantstøtte	2 289 991	1 993 000	1 614 500	-19,0
845	Barnetrygd	14 346 170	14 351 300	14 400 000	0,3
846	Familie- og likestillingspolitisk fors- kning, opplysningsarbeid mv.	33 663	49 385	50 278	1,8
849	Likestillings- og diskrimineringsom- budet	26 773	29 092	30 343	4,3
Sum kategori 11.10		17 187 257	16 934 992	16 673 583	-1,5

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Drift	209 414	234 897	247 450	5,3
50-59	Overføringer til andre statsregnska- per	35 363	39 389	40 640	3,2
60-69	Overføringer til kommuner	166 377	173 194	209 824	21,1
70-98	Overføringer til private	16 776 103	16 487 512	16 175 669	-1,9
Sum kategori 11.10		17 187 257	16 934 992	16 673 583	-1,5

Inntekter under programkategori 11.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
3830	Foreldreveiledning	380	415		-100,0
3842	Familievern	6 724			
3846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.	1 474			
	Sum kategori 11.10	8 578	415		-100,0

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling inneholder bevilgninger til samlivstiltak, foreldreveiledning, krisetiltak, mekling, familievern, kontantstøtte, barnetrygd, familie- og likestillingspolitisk forskning og opplysningsarbeid, samt bevilgninger til Likestillings- og diskrimineringsombudet og -nemnda. Budsjettforslaget på programkategorien viser en nedgang på 1,5 prosent, selv om forslaget på enkelte kapitler, som kap. 840 Krisetiltak, har en betydelig økning. Bakgrunnen for nedgangen er i hovedsak nedjustering av kontantstøtten i tråd med utbygging av barnehageplas-

ser. Deler av bevilgningen på kap. 830 Foreldreveiledning er flyttet til andre kapitler.

Hovedprioriteringer under Tiltak for familie og likestilling:

- Videreføre gode økonomiske overføringsordninger til barnefamiliene.
- Forebygge og hindre diskriminering basert på kjønn og seksuell orientering.
- Styrket innsats mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.
- Forebygging av vold i nære relasjoner.
- Øke dekningsgraden av foreldrepenger for selvstendig næringsdrivende fra 1. august 2008.

Kap. 830 Foreldreveiledning

					(i 1 000 kr)
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	
21	Spesielle driftsutgifter, foreldreveiledning, <i>kan nyttes under kap. 854 post 21</i>	3 665	3 572	3 726	
22	Driftsutgifter til samlivstiltak	7 543	7 954		
60	Tilskudd til kommuner til samlivstiltak	6 192	9 194		
70	Tilskudd	5 870	6 100		
	Sum kap. 830	23 270	26 820	3 726	

Kapittel 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning skifter navn til Foreldreveiledning fra 1. januar 2008. Fra samme dato innlemmes post 60 Tilskudd til kommuner til samlivstiltak i rammetilskuddet til kommunene, jf. Innst.S. nr. 231 (2006-2007), jf. St.prp. nr. 67 (2006-2007) *Om lokaldemokrati, velferd og økonomi i kommunesektoren 2008*. Midlene under post 22 Driftsutgifter til samlivstiltak og post 70 Tilskudd flyttes til henholdsvis kapittel 858 post 01 og kapittel 841 post 70.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Styrke forpliktende samliv

God kvalitet og tilgjengelighet til samlivskurs

Tilskuddsordningen til samlivstiltak, som omfatter støtte til lokale samlivskurs og utviklingsarbeid, ble videreført i 2006 med samme budsjetttramme som tidligere (6,1 mill. kroner). Ordningen administreres av Barne-, ungdoms- og familiedirektora-

tet (Bufdir), som gir tilskudd til organisasjoner og institusjoner som arbeider for å styrke og opprettholde parforhold. Bufdir mottok søknader for 13,2 mill. kroner til lokale samlivstiltak og 8,3 mill. kroner til utviklingstiltak. 3,8 mill. kroner ble fordelt til lokale samlivskurs og 2,3 mill. kroner til utviklingstiltak. De største enkeltaktørene som holder samlivskurs er Samlivssenteret ved Modum Bad, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Familiefokus, Ungdom i Oppdrag og Navigatørene. Til sammen deltok ca. 2 600 par på samlivskurs i 2006. Hemilssenteret ved Universitetet i Bergen utarbeidet en kunnskapsstatus om forskning på ulike modeller for samlivskurs.

Landsdekkende tilbud om gratis samlivskurs for førstegangsførelde

Bevilgningen som ble foreslått av regjeringen Bondevik II, la til rette for tilnærmet landsdekkende tilbud om samlivskurs for førstegangsførelde *Godt samliv!* i 2006. Tiltaket ble videreført på samme nivå som i 2005.

Nyttevurderingen av *Godt samliv!*, som ble foretatt i 2006, viste at prosjektet har hatt en sterk gjennomslagskraft. Vurderingen fra parene som har deltatt, viser at de er svært godt fornøyd; de opplever det som nyttig og vil anbefale det videre til andre førstegangsførelde. Over 300 kommuner har meldt sin interesse for å delta. 201 kommuner gjennomførte kurs i 2006. Det ble avholdt 342 kurs og 2 119 par deltok.

Fra 2008 fordeles midlene til *Godt samliv!* gjennom inntektssystemet til kommunene. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) vil fortsatt ivareta faglig utviklingsansvar for ordningen, jf. kap. 858.

Samlivsveiledning overfor familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Tilpasset tilbud til aleneforeldre

Kurstilbudet *Hva med oss?* – samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne, er videreført. Formålet med tiltaket er at foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, skal få tilbud om samlivsveiledning for å styrke parforholdet og forebygge samlivsbrudd i familiene. Tilbudet er delvis regionalisert ved at seks familievernkontorer (ett i hver region, to i region Øst) fungerer som ressurskontorer for tiltaket. Arbeidet består i å planlegge og tilrettelegge kursene sammen med kurslederne, gi veiledning og arrangere oppfølgingstilbud av ulik art og eventuelt holde innlegg på andre kurs.

I 2006 ble det ferdigutviklet og utprøvd et kursopplegg for aleneforeldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Et pilotprosjekt og fire kurs ble gjennomført i 2006. Interessen for dette har vært stor og tilbakemeldingene fra deltakerne svært gode. Det ble avholdt i alt 44 *Hva med oss?*-kurs, herav 5 kurs for aleneforeldre. Totalt deltok 355 par og 62 aleneforeldre på kursene.

Styrke foreldreskapet

Godt tilbud om foreldreveiledning over hele landet

Bufdir fikk fra 2006 ansvar for implementering og videreutvikling av *Program for foreldreveiledning*. *Program for foreldreveiledning* er det første trinnet i en tiltakskjede for å forebygge psykososiale vansker hos barn og unge, gjennom foreldregrupper drevet i regi av ulike kommunale tjenester.

Opplæring av fagpersoner ved utvalgte familievernkontorer og fagteam i Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ble igangsatt i alle regionene, og opplæringen til første nivå (veiledernivå) ble avsluttet. Den ble gjennomført sammen med representanter fra kommunene i geografisk nærhet til fagmiljøene i Bufetat. Dette vurderes som svært nyttig, da det allerede nå, gjennom opplæringen, er etablert kontakt og et nettverk mellom ansatte i Bufetat og ansatte i kommunene. Dette gir også de ansatte i Bufetat innsikt i behovet for, og nytteverdien av, programmet i det lokale hjelpeapparatet.

Sosial- og helsedirektoratet (SHdir) samarbeidet om utarbeiding av en informasjonsbrosjyre for foreldre om fysisk avstraffelse av barn, et foreldrerettet tiltak innenfor planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)*. Brosjyren vil foreligge i løpet av 2007. I 2006 ble temaet fysisk avstraffelse av barn også tatt inn som en del av veilederopplæringen i minoritetsprogrammet.

I 2006 reviderte Bufdir temahefter for foreldre og utviklet nytt materiell med henblikk på rekruttering av foreldre til foreldregrupper. Materialet har vært etterspurt av ansatte i Bufetat og kommunene. Det ble i 2006 revidert fire temahefter, samt trykket opp nytt opplag av ytterligere to temahefter. Det ble også arbeidet med oversettelse av materiell til flere språk. *8 tema for godt samspill* finnes på norsk (bokmål og nynorsk), samisk og 10 andre språk.

Det ble arbeidet videre med å utvikle foreldreveiledningstilbud tilpasset ulike grupper av familier med særskilte behov; for foreldre med barn som har nedsatt funksjonsevne, innsatte i fengsler, familier med minoritetsbakgrunn og familier i asylmottak.

Tilgjengelige fagpersoner for å veilede barn og familier i statlige asylmottak og i kommunene

BLD deltok i en interdepartemental arbeidsgruppe som la fram forslag til tiltak for å bedre situasjonen for medfølgende barn i asylmottak. Et av forslagene til arbeidsgruppen er å videreføre foreldreveiledning som tiltak i asylmottakene. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har hovedansvar for oppfølging av tiltakene. BLD startet arbeidet med å tilpasse foreldreveiledningsprogrammet til bruk i mottakene.

Foreldreveiledning for familier med minoritetsbakgrunn ble utvidet gjennom opplæring av veiledere i fire nye kommuner. I tillegg ble det gjennomført treneropplæring og nettverksmøte for de kommunene som til nå har fått veilederopplæring. Flere menn enn tidligere fikk opplæring som veiledere i 2006.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Tilbud om foreldreveiledning	Gode tilbud over hele landet	Andel kommuner/bydeler som gir tilbud
	Gode tilbud tilpasset målgrupper med spesielle behov	Andel og omfang av spesialiserte tilbud

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Tilbud om foreldreveiledning

Gode tilbud over hele landet

Buudir har fra 2007 ansvaret for å følge opp arbeidet med *Program for foreldreveiledning*. Målet er å støtte og styrke foreldre tidlig i deres rolle som oppdragere og omsorgspersoner for egne barn, og gjennom dette søke å forebygge psykososiale vansker blant barn og ungdom. Programmet skal øke kompetansen i det foreldreveiledningsarbeidet som allerede eksisterer på helsestasjoner, i barnehager, skoler/SFO, familiesentre, barneverntjeneste, flyktingtjeneste etc. I 2007 var det ansatt i alt 50 trenere ved familievernkontorer og fagteam. Disse har i oppgave å drive opplæring og veiledning overfor kommuneansatte som jobber med barn og ungdom. Det vil i 2008 bli satset på gradvis utbygging av dette opplæringstilbudet, fornyelse av materiell og videreutvikling av eksisterende tilbud. Det er viktig å få kunnskap om nytten av programmet for foreldrene og barna. Det er derfor satt i gang en omfattende evaluering av programmet som skal ferdigstilles i 2010. Buudir vil fortsette samarbeidet med ulike kompetansemiljøer, SHdir og Utdanningsdirektoratet.

Gode tilbud tilpasset målgrupper med spesielle behov

Foreldreveiledning er et primærforebyggende tilbud til alle foreldre med barn i alderen 0-18 år.

Noen foreldre har spesielle utfordringer i oppdragelsen av egne barn. Varianter av foreldreveiledningsprogrammet videreutvikles for familier som har barn med nedsatt funksjonsevne, for innsatte i fengsler, for familier med minoritetsbakgrunn og til bruk i barneverntjenesten. BLD vil følge opp arbeidet med foreldreveiledning i asylmottak i samarbeid med Buudir og ansvarlige departementer. I asylmottak er tilbudet om foreldreveiledning med på å lage et fundament for barnets mestringsopplevelser i den nye hverdagen, og for foreldrenes muligheter for oppfølging av barnas situasjon og deres aktive deltakelse i det norske samfunn.

Buudir vil i 2008 utvide kapasiteten og fortsette implementeringen av foreldreveiledningstilbudet rettet mot familier med minoritetsbakgrunn ved helsestasjoner og andre tjenesteområder som møter denne gruppen foreldre. Målet er å sørge for systematisk opplæring slik at foreldreveiledning blir et permanent tilbud også til minoritetspråklige familier.

Foreldrerettede tiltak i planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)* vil også bli fulgt opp.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, foreldreveiledning, kan nyttes under kap. 854 post 21

Bevilgningen omfatter driftsutgifter til foreldreveiledningsprogrammet. Dette er i hovedsak opplæring av fagpersoner som skal arrangere foreldreveiledningskurs, produksjon av relevant opplys-

ningsmateriell til foreldre og fagmateriell for ansatte i tjenester som arbeider med barn og familier. Videre dekkes prosjekter med vekt på forel-

dreveiledning for familier med minoritetsbakgrunn og familier og barn i flyktningmottak samt metodeutvikling og konferanser under posten.

Kap. 3830 Foreldreveiledning

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	380	415	
	Sum kap. 3830	380	415	

Post 01 Diverse inntekter

Det har tidligere vært budsjettert inntekter på denne posten i forbindelse med samlivstiltak og inntekter fra egenandeler i forbindelse med delta-

kelse i *Hva med oss?* BLD foreslår at inntektene på posten flyttes til kap. 3858 post 01 i og med at utgiftsbevilgningen flyttes til kap. 858.

Kap. 840 Krisetiltak

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter	5 147	7 196	30 346
60	Tilskudd til krisesentre, <i>overslagsbevilgning</i>	119 881	123 000	154 966
61	Tilskudd til incestsentre, <i>overslagsbevilgning</i>	40 304	41 000	54 858
70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv., <i>kan nyttes under kap. 858 post 01</i>	4 262	3 975	11 975
	Sum kap. 840	169 594	175 171	252 145

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Et godt tilbud til brukerne av krise- og incestsentrene

Mer helhetlig kompetanse på volds- og traumefeltet på regionnivå

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvar for flere oppgaver på volds- og traumefeltet. Disse er blant annet oppfølging av tiltak i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner og strategiplanen mot fysiske og seksuelle overgrep mot barn. Videre forvalter Bufdir tilskuddsordningene til krisetiltak. For å styrke arbeidet mot vold regionalt og lokalt, herunder krisetiltakenes sam-

handling med barne- og familievernet, har Bufdir støttet samarbeidsprosjekter som tar for seg erfaringsutveksling og kompetanseheving.

De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging har som mål å styrke den lokale og regionale kompetansen på volds- og traumefeltet permanent. De regionale ressursentrene må sees på som naturlige samarbeidspartnere for både krise- og incestsentrene. Bufdir har påbegynt et arbeid for at krise- og incestsentrene skal dra nytte av disse på best mulig måte.

Når det gjelder prosjektet *Barn som lever med vold i familien* vises det til omtale under kap. 854. Undervisningsmaterialet som er utviklet i prosjektperioden 2004-2006 er presentert for krisesentre i alle landets regioner. Det er videre gitt veiledning til ulike krisesentre. Høsten 2006 ble det arrangert seminar om barn og familievold hvor 43 krisesentre deltok. Det er utarbeidet en fagpakke til hjelp

for barn på krisesentrene som består av en samtaleguide og en barnebok. Dette vil bli ferdigstilt i 2007 og sendt ut i 2008.

God tilgjengelighet for brukere med spesielle behov

Buudir har gjennomført en kartlegging av tilgjengeligheten til landets krisesentre. Undersøkelsen ble gjennomført ved bruk av spørreskjema som ble besvart av alle landets 50 krisesentre. Kartleggingen tar blant annet opp geografiske forhold, tilgjengelighet for brukere med spesielle behov og kompetanse ved sentrene.

Kartleggingen viser at nesten 80 prosent av sentrene er døgnbemannet eller tilnærmet døgnbemannet. Gjennomsnittlig reisetid er tre timer målt fra sentrum i hver av finansieringskommunene til senteret. Syv av sentrene har en eller flere kommuner som ligger over fire timer fra senteret. Fem sentre har brukere som bor i kommuner som ligger over 200 km unna, hvorav to sentre har brukere i kommuner som ligger hhv. 340 og 360 km unna.

Kartleggingen av krisesentrenes tilgjengelighet viser at 18 av krisesentrene er tilrettelagt for kvinner med funksjonsnedsettelse. Ytterligere 22 sentre planlegger å tilrettelegge senteret for kvinner med funksjonsnedsettelse.

Buudir har, gjennom en egen søknadsordning, gitt midler til enkelte av krisesentrene som i tilgjengelighetskartleggingen oppga at de ikke var tilrettelagt for kvinner med nedsatt funksjonsevne. Det er gjennom ordningen gitt tilskudd på om lag 580 000 kroner, blant annet til tekniske forbedringer ved flere krisesentre.

Buudir og Husbanken har fortsatt samarbeidet om informasjonstiltak for å gjøre ordningen med utbedringslån fra Husbanken kjent og benyttet av krisesentrene (tiltak 15 i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner*). Husbanken har utarbeidet informasjonsmateriell om ordningen, og har arrangert regionvise informasjonsmøter mellom Husbankens regionkontorer, krisesentre og vertskommuner i regionen. Det er foreløpig få sentre som har benyttet seg av ordningen, men flere sentre/kommuner er i dialog med Husbanken om innvilgelse av lån.

Det er gjennomført et prosjekt for å kartlegge kommunenes hjelpetilbud til voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne (tiltak 17 i handlingsplan *Vold i nære relasjoner*). I rapporten *Hvilket tilbud gir kommunene til voldsutsatte kvinner med funksjonshemming?* utarbeidet av Nettverk for kvinner med funksjonshemming og Krisesentersekretariatet (2006) går det fram at de fleste kommuner i

undersøkelsen har hatt erfaring med saker med vold mot kvinner med nedsatt funksjonsevne. Det fremkommer også i rapporten at kommunenes hjelpetiltak overfor voldsutsatte kvinner i hovedsak er begrunnet som generelle, lovpålagte tjenester hjemlet i lov om helsetjenesten og lov om sosiale tjenester i kommunene. I rapporten pekes det på viktigheten av å se krisesenterets og kommunens tilbud i sammenheng.

Det vil bli arbeidet videre med hvordan resultatene fra undersøkelsene bør følges opp. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har fått i oppdrag å følge opp tilgjengelighetsundersøkelsen med sikte på å oppnå et godt landsdekkende krisesentertilbud.

Buudir har i 2006 gjennomført en kartlegging av kvinner som avvises ved krisesentrene. Det er utarbeidet en rapport *Er hjelpen nærmest! Kvinner som avvises ved krisesentrene i Norge* om kartleggingen, hvor det blant annet fremgår at minst 15 prosent av kvinnene som henvender seg til et krisesenter, avvises på grunn av psykiske problemer, på grunn av rusproblemer og fordi kvinnene ikke har vært utsatt for vold. Kartleggingen inngår i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* (tiltak 18). Buudir skal i 2007 i samarbeid med andre vurdere hvordan kartleggingen kan følges opp, herunder hvilket tilbud som bør gis til kvinner som avvises ved krisesentrene.

Våren 2007 var det 20 incestsentre i Norge, mot 18 i 2006. Oppland og Nordland har fått egne sentre. Sogn og Fjordane har ikke eget senter. Senteret i Kristiansand dekker begge Agder-fylkene. Stortinget har bedt regjeringen om å evaluere incestsentrenes tilbud og organisering. I denne evalueringen vil det være naturlig at det sees nærmere på hva som bør gjøres for å få et godt tilbud til brukere over hele landet, herunder vurdere menns behov.

God kvalitet på tilbudene til innvandrerkvinner og barn ved krisesentrene

For å sikre god kvalitet på tilbudene til innvandrerkvinner, som i snitt utgjør om lag 50 prosent av beboerne ved krisesentrene, ble det bevilget midler til kompetansehevingsprogrammet *Arbeid med kvinner med minoritetsbakgrunn* for krisesentrene og deres samarbeidspartnere (barnevern, helsestasjoner, psykiatri, politi, flyktningekontorer mv.). Arbeidet skjer i regi av NKVTS. Målet er å øke krisesentrenes og det lokale hjelpeapparatets kompetanse og kunnskap om voldsutsatte innvandrerkvinner behov. Kursene skal tilføre deltakerne praktisk anvendbar kunnskap innen tema som kulturkunnskap, juridiske problemstillinger med spe-

siell relevans for kvinner fra etniske minoriteter og konkrete arbeidsmåter for målgruppen. I løpet av prosjektperioden er det gjennomført ti to-dagers kurs i ulike deler av landet. Det ble også gitt tilbud om gruppeveiledning etter deltakelse på kurset, med veiledning fra blant annet regionale ressursentre om vold og traumatisk stress (RVTS), samt hospitering ved Oslo krisesenter. I alt 44 av 51 krisesentre har deltatt i programmet med en eller flere deltakere. Evalueringsskjemaer fra de ca. 300 deltakerne og tilbakemeldinger på veiledning og hospitering tyder på at kompetansetilbudet har vært vellykket. På bakgrunn av erfaringer fra prosjektet, utarbeider NKVTS i 2007 en veileder for krisesentrene og deres samarbeidspartnere i hjelpeapparatet.

Det er i 2006 og 2007 arbeidet for å etablere et bokollektiv tilknyttet Oslo krisesenter. Bokollektivet åpnes høsten 2007 og skal ta i mot og gi et tilbud til minoritetskvinner som er på flukt fra familien grunnet tvang, trusler eller vold, herunder tvangsekteskap, enten før eller etter inngått ekteskap. Det skal også drives informasjons- og kompetansehevende arbeid i bokollektivet.

For å sikre kvinner utsatt for menneskehandel støtter Justis- og politidepartementet prosjektet ROSA (Reetablering, oppholdssteder, sikkerhet og assistanse) i regi av Krisesentersekretariatet. I 2006 fikk 31 kvinner trygge bosteder på krisesentre innen rammen av prosjektet. 18 kvinner ble henvist til ROSA av politiet. En evaluering av prosjektet er igangsatt i 2007.

Bufdirs kartlegging av tilgjengeligheten til krisesentrene viser at 26 av sentrene har en eller flere ansatte som primært arbeider med barn. På 19 sentre deler flere eller alle på oppgaven. Kun seks sentre oppgir at de ikke har definert spesielt hvem som arbeider med barna som eventuelt kommer til sentrene.

Bufdir har igangsatt et lokalt pilotprosjekt i Drammensregionen for å utprøve samarbeidsmo-

deller og rutiner mellom krisesenteret, familievern og barnevern. Målet er å kartlegge barns behov og hva som skal til for å sikre et godt faglig tilbud til barn på krisesenter. Det vil blant annet bli sett nærmere på forhold som sikring av skolegang, alders-tilpasset dagtilbud og anbefalt lengde på et krisesenteropphold. Konsekvenser av og løsninger på slike problemstillinger skal utredes, og det skal legges frem forslag til prinsipielle retningslinjer. Det skal også lages en elektronisk håndbok. Prosjektet skal gjennomføres i 2007 og inngår som en del av tiltak 27 i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner*.

Krisesentrene har hatt anledning til å søke om midler til tiltak for barn. I vurderingen av søknadene har det vært lagt vekt på om de utføres i samarbeid mellom krisesentrene og relevante instanser innenfor det øvrige lokale hjelpeapparatet, herunder barnevern og familievernkontor, og om tiltakene bidrar til kompetanseutvikling og utvikling av nettverk og samarbeidsrelasjoner. Tilskudd gis til kompetansehevende tiltak for ansatte og lokale samarbeidspartnere og til trivselsfremmende tiltak. I 2006 ble det fordelt 444 000 kroner til 21 krisesentre og en krisesenterorganisasjon. Tiltakene har blant annet vært tverrfaglige kurs og seminarer med tema barn og vold i samarbeid med andre hjelpeinstanser, blant annet familievern, barnvern, helsestasjon og politi. Noen krisesentre har også fått midler til kompetanseutvikling for egne medarbeidere i form av faglig veiledning fra eksterne fagmiljøer og deltakelse på aktuelle konferanser. Trivselstiltak i form av utflukter og ferieturer for kvinner og barn og utstyr til aktiviteter er også støttet. Prosjektet er en del av tiltak 27 i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner*.

NKVTS har i oppdragsbrevet fra Sosial- og helsedirektoratet for 2007 fått som ny prioritert oppgave å kartlegge kompetansebehov ved krisesentrene, og framlegge forslag om tilpassede opplæringstiltak for krisesentermedarbeidere.

Tabell 4.1 Aktiviteten ved krisesentrene 2005-2006

	2005	2006
Antall registrerte krisetelefoner	12 258	12 811
Antall dagbesøk	7 550	8 817
Antall personer som overnattet på krisesentrene, herav	3 462	3 400
- kvinner	1 900	1 900
- barn	1 550	1 500
- menn	12	0
Gjennomsnittlig oppholdstid på krisesentrene for beboere (antall døgn), herav for	22	24
- norske kvinner	18	18
- utenlandske kvinner	32	31
Andel beboere med utenlandsk bakgrunn (prosent)	51	56

Implementere ny finansieringsordning med 80 prosent statlig finansiering for incestsentrene

Fra 1. januar 2006 ble det innført samme finansieringsordning for incestsentrene som for krisesentrene, med 20 prosent kommunalt tilskudd og 80 prosent statlig tilskudd. Omleggingen er blant annet ment å gi landets incestsentre tryggere og mer forutsigbare økonomiske rammer. Tilskuddsmidlene fordeles til landets 20 incestsentre. Også for incestsentrene har det vært stor vekst i tilskuddsutbetalingene etter innføring av ny finansieringsmodell. Fra 2005 til 2006 økte det statlige tilskuddet med 135 prosent. Lønnsutgiftene er den utgiftsposten som har økt mest.

Departementet har gitt tilskudd til incestsentrenes interesseorganisasjon, Stiftelsen Fellesskap Mot Seksuelle Overgrep (FMSO).

Høsten 2006 ble det etablert en landsdekkende og døgnåpen hjelpetelefon for incestutsatte. Telefonsjeneren er lagt til Incestsenteret i Vestfold.

Mindre vold mot kvinner og barn

Gjennomføre tiltak i Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel

Som ledd i *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008)* lanserte departementet i juni 2006 den treårige informasjonskampanjen *Stopp menneskehandelen!*. Kampanjen skal bidra til å øke kunnskapen om sammenhengen mellom prostitusjon og menneskehandel, og påvirke menns holdninger til kjøp av seksuelle tjenester. Målet er å hindre førstegangskjøp og å stoppe fortsatt etterspørsel hos de som allerede har kjøpt sex. Kampanjen gjennomføres i samarbeid med skolemyndigheter, Forsvaret, frivillige organisasjoner, fagorganisasjoner og det private næringsliv. Som ledd i kampanjen finansierer departementet et nettsted for debatt og informasjonsvirksomhet om prostitusjon og menneskehandel, *sexhandel.no*. Nettstedet driftes av Reform - Ressurssenter for menn.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Krise- og incestsentre med god kvalitet og tilgjengelighet	Godt tilbud til brukere med særlige behov
Mindre vold mot kvinner og barn	Legge fram forslag til lovfesting av krisesenter tilbudet Evaluering av incestsentrenes tilbud og organisering Gjennomføre departementets tiltak i regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner Gjennomføre departementets tiltak i Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel
Trygghet mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap	Sikre gjennomføring av handlingsplan mot kjønnslemlestelse Sikre gjennomføring av handlingsplan mot tvangsekteskap

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Krise- og incestsentre med god kvalitet og tilgjengelighet

Godt tilbud til brukere med særlige behov

Krisesentrene gir råd, støtte og veiledning til personer som har vært utsatt for mishandling, vold og overgrep hjemmet. I tillegg tilbyr krisesentrene midlertidig overnatting til ofre for vold i nære relasjoner og deres barn. Krisesentrene er i all hovedsak offentlig finansiert.

Det er et fortsatt mål å styrke tilgjengeligheten ved krisesentrene, herunder å tilrettelegge sentrene for kvinner med funksjonshemming. Det er foretatt en kartlegging av kommunenes hjelpetilbud til voldsutsatte kvinner med funksjonshemming, samt en kartlegging av tilgjengeligheten til krisesentrene med hensyn til geografisk avstand, byggetekniske forhold og forholdene for funksjonshemmede kvinner. anbefalinger til oppfølging av disse rapportene og øvrige virkemidler vil bli fulgt opp i det videre arbeidet for å bedre tilgjengeligheten ved krisesentrene.

Overnevnte vil også gi et bedre grunnlag for å vurdere om det, ut fra behov og geografisk spredning av sentrene, skal gis tilskudd til nye sentre.

Bufdirs kartlegging av omfanget av kvinner som avvises ved krisesentrene, jf. resultatrapport 2006/2007, skal danne grunnlag for å vurdere egnede tiltak for voldsutsatte kvinner med særskilt problematikk.

Det vil fortsatt bli arbeidet for at de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging skal bistå krisetiltakene med kompetanseutvikling, informasjon, veiledning og etablering av nettverk.

Kunnskaper fra prosjektet *Barn som lever med vold i familien* er systematisert og skal formidles til alle berørte tjenester.

Gjennom det regionale samarbeidsprosjektet i Drammensregionen for å øke den barnefaglige kompetansen ved krisesentrene, vil det bli utarbeidet anbefalinger med hensyn til tilrettelegging for barn.

Som del av handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* har NKVTS utviklet og gjennomført et kompetansehevsingsprogram om arbeid med kvinner med minoritetsbakgrunn for krisesentrene og deres samarbeidspartnere, jf. resultatrapport 2006/2007. På bakgrunn av prosjektet utarbeider NKVTS en veileder for krisesentrene og deres samarbeidspartnere i hjelpeapparatet. Fortsatt kompetanseheving på området vurderes på grunnlag av evalueringene av programmet.

NKVTS har fått i oppdrag å kartlegge kompetansebehov ved krisesentrene og framlegge forslag om tilpassede opplæringstiltak for krisesentermedarbeidere.

Legge fram forslag til lovfesting av krisesenter tilbudet

I 2007 er det igangsatt et utredningsarbeid om lovfesting av en kommunal plikt til å sikre at ofre for

vold i nære relasjoner tilbys helhetlig og individuelt tilpasset hjelp og oppfølging, herunder et midlertidig botilbud i form av et krisesenter eller tilsvarende trygt oppholdssted. Det tas sikte på at forslag til lovfesting skal sendes på bred høring høsten 2008. Det overordnede formålet med lovfesting av krisesentertilbudet vil være å sikre et godt hjelpetilbud til ofre for vold i nære relasjoner. De ulike tiltakene beskrevet over knyttet til å bedre kompetansen ved og tilgjengeligheten til krisesentrene vil være viktige inn mot lovfestingsarbeidet.

Mindre vold mot kvinner og barn

Evaluering av incestsentrenes tilbud og organisering

Incestsentrene er et støttetilbud på dagtid til voksne som har opplevd seksuelle overgrep, og til pårørende til utsatte barn og ungdommer. Flere incestsentre gir også et tilbud til barn og unge. Incestsentrene blir finansiert på samme måte som krisesentrene. Det skal gjennomføres en evaluering av incestsentrenes tilbud og organisering. Evalueringen skal også omfatte den landsdekkende hjelpetelefonen for incestofre som ble etablert høsten 2006. Videre skal det arrangeres en erfaringskonferanse om menn som har vært utsatt for overgrep som barn. Det er et mål i Soria Moria-erklæringen å styrke tilbudet til incestofre. Evalueringen og konferansen vil gi et viktig grunnlag for det videre arbeidet på området.

Gjennomføre departementets tiltak i regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner

I arbeidet med å gjennomføre tiltak i handlingsplan *Vold i nære relasjoner* (2004-2007) er BLD involvert i flere av tiltakene. Se omtale under krisesentrene. Regjeringen prioriterer arbeidet mot vold i nære relasjoner og vil legge fram en ny handlingsplan. Justis- og politidepartementet koordinerer arbeidet. Departementet vil bidra i utarbeidelsen og gjennomføringen av planen.

I Soria Moria-erklæringen slår regjeringspartiene fast at behandlingstilbudet til voldsutøvere skal videreutvikles og gjøres landsdekkende. Som et ledd i dette utviklingsarbeidet har NKVTS, på oppdrag fra berørte departementer, kartlagt eksisterende tilbud. Rapporten vurderes nå i departementene og forslag til opptrapping av virksomheten til et tilfredsstillende landsdekkende tilbud vil bli vurdert ved utarbeidelsen av ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner.

Gjennomføre departementets tiltak i Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel

BLD vil videreføre den treårige informasjonskampanjen mot etterspørsel etter seksuelle tjenester som startet opp i 2006. Kampanjen er et ledd i handlingsplanen mot menneskehandel, som koordineres av Justis- og politidepartementet.

Ofre for menneskehandel kan innvilges en refleksjonsperiode, dvs. en oppholds- og arbeidstilfelle i en avgrenset periode. Refleksjonsperioden ble per 1. januar 2007 satt til seks måneder, med mulighet til ett års forlengelse dersom vedkommende bryter med prostitusjonsmiljøet og politiet har innledet etterforskning mot bakmenn.

I dag har ofrene for menneskehandel mulighet for å bo på krisesentrene i refleksjonsperioden. Krisesentrenes tilbud i dag er imidlertid først og fremst innrettet på opphold av kortere varighet og kvinner med fast bopæl i Norge, og det kan være behov for å se på alternative bo-løsninger for en del av de som er innvilget refleksjonsperiode.

Botilbud på krisesentrene formidles gjennom ROSA-prosjektet, som drives av Krisesentersekretariatet. ROSA-prosjektet vil bli evaluert i løpet av 2007/2008. Evalueringen vil danne grunnlag for å vurdere en permanent organisering av trygge bosteder for ofre for menneskehandel.

Trygghet mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap

Sikre gjennomføring av handlingsplan mot kjønnslemlestelse

Regjeringen vil legge fram en handlingsplan mot kjønnslemlestelse som skal gjelde for perioden 2008-2011.

Tiltak i planen er utviklet blant annet på bakgrunn av erfaringer fra det tidligere arbeidet på feltet og gjennom innspill fra berørte miljøer. Det ble blant annet avholdt en idé-dugnad hvor fag- og ressurspersoner og representanter fra berørte grupper deltok. Holdnings- og informasjonsarbeidet skal videreføres. Den nye handlingsplanen vil legge særlig vekt på tiltak som kan forbedre de offentlige tjenesters innsats for å forebygge at kjønnslemlestelse finner sted. Barneverns-, helsestasjons- og skolehelsetjenesten er her særlig aktuelle. For effektivt å forebygge kjønnslemlestelse, må det være et tett samarbeid mellom barnevern, helsetjeneste og politi, og mellom tjenestene og berørte grupper. Tjenestene må praktisere bestemmelsene om opplysningsplikt og avvergesplikt i henhold til regelverket og intensjonene med dette. Mange i ulike etniske og religiøse miljøer er nå aktive i kampen mot kjønnslemlestelse og

samarbeidet med disse og myndighetene skal fortsette og videreutvikles.

Det vil bli vurdert nye tiltak, herunder helseundersøkelser, etter at resultatene fra kartleggingsundersøkelsen som blir foretatt i 2007/2008 foreligger.

Sikre gjennomføring av handlingsplan mot tvangsekteskap

En ny handlingsplan mot tvangsekteskap for perioden 2008-2011 ble lagt frem 29. juni 2007. *Handlingsplan mot tvangsekteskap (Q-1131 B)* gir en samlet presentasjon av hvordan regjeringen vil styrke og videreutvikle innsatsen mot tvangsekteskap. Planen inneholder både forebyggende tiltak og hjelpetiltak med særskilt vekt på skolens rolle, utenriksstasjonenes rolle, behovet for trygge bo- og behandlingstilbud og styrking av offentlig forankring og samordning. Frivillige organisasjoner vil også få økt støtte til forebyggende tiltak. Planen inneholder 40 videreførte og nye tiltak og har følgende hovedmål:

- Lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt
- Tvangsekteskap skal forebygges
- Kompetanse og samarbeid skal styrkes
- Hjelpetiltakene skal være gode og tilgjengelige
- Internasjonal innsats og samarbeid skal styrkes
- Kunnskap og forskning skal styrkes.

BLD har ansvaret for å koordinere oppfølgingen av planen. Åtte departementer og seks direktorater er involvert.

Ordringen med refusjon av utgifter til hjemsendelse der ungdom er blitt forsøkt tvangsgiftet i foreldrenes opprinnelsesland skal videreføres i 2008. Denne skal fortsatt også omfatte kjønnslemlestelse. Drammensprosjektet, omtalt under kap. 846 skal videreføres i 2008. Bufdir vil også i 2008 få tildelt midler for å arbeide forebyggende mot tvangsekteskap, og for å kunne videreføre etablerte prosjekter.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen vil nyttes til oppfølging av tiltak i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner, Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008)* og tiltak mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap, samt til andre voldsforebyggende tiltak og tiltak for å bedre kvalitet og tilgjengelighet ved kretsiltakene. Det er avsatt 1 mill. kroner til evalu-

ring av incestsentrenes tilbud og organisering. Posten er betydelig økt for å styrke arbeidet mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Det er avsatt 14,15 mill. kroner til tiltak mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Det vil videre bli benyttet 12 mill. kroner til å etablere nye bo- og behandlingsplasser for unge over 18 år som utsettes for tvangsekteskap eller trusler om tvangsekteskap. 3 mill. kroner til drift av landsdekkende hjelpetelefon for incestofre er flyttet til post 70.

Deler av midlene forvaltes av Bufdir.

Post 60 Tilskudd til krisesentre, overslagsbevilgning

Mål

Tilskuddsordningen skal finansiere landets krisesentre og bidra til god kvalitet og tilgjengelighet. Målet er å hjelpe ofrene og bidra til å redusere omfanget av denne type overgrep.

Tildelingskriterier

Statstilskuddet er øremerket og utgjør 80 prosent av det totale budsjettet for krisesentrene. Finansieringen er delt mellom kommunene og staten. Vertskommunen for det enkelte senter skal godkjenne budsjettet.

Oppfølging og kontroll

Det blir utarbeidet egne retningslinjer for statstilskudd til krisesentrene i form av et årlig rundskriv. Krisesentrene skal avggi årsrapport og statistikk for virksomheten. Tilskuddsordningen forvaltes av Bufdir.

Budsjettforslag 2008

Posten er økt med 32 mill. kroner (26 prosent) fra saldert budsjett 2007. Det har i 2007 kommet inn søknader som vil medføre en høyere utbetaling av statstilskudd enn opprinnelig budsjettet. Det er tatt høyde for fortsatt vekst i tilskuddsutbetalingene i 2008. Dette skyldes blant annet planer om investeringer i utvidelser, rehabiliteringer og nybygg i flere vertskommuner og at flere sentre er i ferd med å gå over fra å benytte frivillige vakter til faste ansettelser med tariff lønn og pensjonsforpliktelser. Det er også forutsatt økt bemanning. Det vil bli foretatt en nærmere analyse av årsaken til veksten i tilskudd til krisesentrene. Bokollektivet ved Oslo krisesenter vil bli finansiert på samme måte som den øvrige driften ved Oslo krisesenter. Midlene forvaltes av Butdir.

Post 61 Tilskudd til incestsentre, overslagsbevilgning

Bevilgningen dekker tilskudd til incestsentre for incestutsatte og pårørende til incestutsatte barn. Tilskuddsordningen forvaltes av Bufdir. Det vises ellers til omtale under post 60.

Posten er foreslått økt med 14 mill. kroner (34 prosent) fra saldert budsjett 2007. Det har vært en årlig vekst i utbetalingene fra den nye finansieringsmodellen ble iverksatt fra 1. januar 2006, som for krisesentrene. Det har i 2007 kommet inn søknader som vil medføre høyere utbetaling av statstilskudd enn opprinnelig budsjettet. Det forventes en fortsatt økning i tilskuddsutbetalingene i 2008. Det vil bli foretatt en nærmere analyse av årsaken til veksten i tilskudd til incestsentrene. Midlene forvaltes av Bufdir.

Post 70 Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv., kan nyttes under kap. 858 post 01

Bevilgningen dekker blant annet tilskudd til NKVTS, Alternativ til vold og Stiftelsen fellesskap mot seksuelle overgrep. 3 mill. kroner til landsdekkende hjelpetelefon for incestutsatte er flyttet fra post 21. Midlene til FMSO og hjelpetelefon for incestofre forvaltes av Bufdir. Dette gjelder også deler av midlene til tiltak og prosjekter i regi av frivillige organisasjoner og andre som arbeider med tiltak som generelt forebygger voldsbruk i familien og hjemmet. Midlene til Bufdir skal også nyttes til tilskudd til forsøks- og utviklingstiltak.

Posten er styrket med 5 mill. kroner til tiltak mot kjønnslemlestelse.

Kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, <i>overslagsbevilgning</i>	11 185	13 630	14 216
22	Opplæring, forskning, utvikling mv.	5 023	7 920	5 860
23	Refusjon av utgifter til DNA-analyser, <i>overslagsbevilgning</i>		5 555	5 794
70	Tilskudd til samlivstiltak			6 100
	Sum kap. 841	16 208	27 105	31 970

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingskorpset

Tilbud om mekling der ventetiden ikke overstiger tre uker

I 2006 ble det utført 13 316 meklinger. Det er om lag 250 færre meklinger enn året før. 58 prosent av meklingene var i forbindelse med separasjon eller skilsmisse. 42 prosent var meklinger forut for barnefordelingssaker ved domstoler. 10 saker ble tilbakesendt fra retten.

Familievernnet utførte 8 486 meklinger. Familievernets andel av meklingene varierer i fylkene fra 44 prosent til 99 prosent. Meklingsinstansene har som mål å tilby foreldrene meklingstime i løpet av tre uker. I 18 prosent av sakene fikk foreldrene time samme uke som de bestilte mekling. 28 pro-

sent hadde første meklingstime mer enn tre uker etter at mekling var bestilt. I 44 prosent av disse tilfellene skyldtes ventetiden foreldrene selv, i 49 prosent av tilfellene skyldtes ventetiden at mekler ikke hadde tid før og i 7 prosent av tilfellene skyldtes ventetiden utenforliggende forhold. Tallene er basert på meklingsstatistikken som utarbeides av Statistisk sentralbyrå (SSB). Det er til dels store variasjoner i ventetiden mellom fylkene og også mellom familievernkontorene.

Opplæring av meklingskorpset til fylkene

For å sikre et kvalitetsmessig godt meklingsapparat ble det gitt opplæring til nye meklere og faglig oppfølging av allerede oppnevnte meklere. Fylkesmannsembetene arrangerer fylkesvis minst én faglig samling for meklerne i året. I 2006 ble det blant annet fokusert på endringene i meklingsordningen og barn i mekling. Det blir lagt vekt på formidling av kunnskaper og ferdigheter fra ulike meklingsste-

orier og -metoder samt orientering om aktuelle lovendringer mv. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) avholdt i 2006 tre innføringskurs for nye meklere.

En målrettet meklingsordning

Gi et bedre tilbud til foreldre med høyt konfliktnivå

Stortinget behandlet i mars 2006 forslagene i Ot.prp. nr. 11 (2005-2006) jf. Ot.prp. nr. 103 (2004-2005). Stortinget vedtok blant annet at det skal være én times obligatorisk mekling, mekling i tre timer til for foreldre som ønsker det og ytterligere tre timer mekling dersom mekler mener at dette kan føre til at foreldrene kommer fram til en avtale. Totalt er det altså mulighet for syv timers mekling. Endringen trådte i kraft 1. januar 2007.

Departementet har tildelt midler til et flerårig prosjekt i regi av Universitetet i Oslo (UiO) om metodeutvikling i meklingssaker som preges av høyt konfliktnivå. Prosjektet startet våren 2007 og avsluttes høsten 2009.

Innføre obligatorisk mekling for samboere med felles barn

I mars 2006 vedtok Stortinget å innføre obligatorisk mekling for samboere som skiller lag og som har felles barn under 16 år. Det må i disse tilfellene legges fram meklingsattest før utvidet barnetrygd kan gis. Ordningen trådte i kraft 1. januar 2007.

Ivaretagelse av barns rettigheter etter samlivsbrudd

Iverksette lovendringer som beskytter barn mot vold og overgrep

I april 2006 ble det vedtatt endringer i barneloven for å beskytte barn mot overgrep. Presiseringer i loven av at det i barnefordelingssaker skal tas hensyn til at barnet ikke skal utsettes for overgrep, herunder ved å være vitne til vold, og at samvær ikke tilkjennes dersom dette ikke er til barnets beste, trådte i kraft 7. april 2006. En lovpålagt plikt for det offentlige til å oppnevne en tilsynsperson i særlige tilfelle i saker hvor tilsyn settes som vilkår for samvær, trådte i kraft 1. januar 2007. Departementet har utarbeidet forskrift med nærmere retningslinjer for tilsynet. Ansvaret for å oppnevne tilsynsperson er delegert til statlig regional familievernmyndighet. Foreløpige tall fra 1. tertial 2007 tyder på et større behov for et slikt tilsyn enn antatt i St.prp. nr. 1 (2006 – 2007). Endringene knyttet til at en forelder som er siktet, tiltalt eller dømt for å ha forvoldt den annen forelders død, ikke automa-

tisk skal få foreldreansvaret for barnet, trådte også i kraft 1. januar 2007.

Endringer i barnevernloven slik at private kresentre får en lovpålagt opplysningsplikt til barneverntjenesten på linje med andre organisasjoner og private som utfører oppgaver for det offentlige, trådte i kraft 1. juli 2006.

Evaluere de nye saksbehandlingsreglene i barneloven

Saksbehandlingsreglene i barneloven, som trådte i kraft i 2004, innebærer nye oppgaver og rolleutfordringer i rettsprosessen både for dommere, advokater og sakkyndige. Senking av aldersgrensen til syv år for høring av barn, understreker hvor viktig det er at barns synspunkter kommer fram på en måte som både er juridisk og barnefaglig forsvarlig. Departementet har inngått kontrakt om forskningsoppdrag knyttet til evaluering av de nye saksbehandlingsreglene i barnefordelingssaker, for å se om hensynet til barnets beste blir ivarettatt på en god måte. Oppdraget skal ferdigstilles innen utgangen av 2007.

God kompetanse for advokater, sakkyndige og dommere som behandler saker etter barneloven

Departementet har gitt Alternativ til vold i oppgave å utarbeide skriftlig veiledningsmateriale til dommere, advokater og sakkyndige om skadevirkninger av vold og overgrep, herunder de store skadevirkninger for barn av å være vitne til vold, og håndtering av barnefordelingssaker hvor det er mistanke om slike forhold.

God kunnskap og informasjon om barn og samlivsbrudd

Prosjektet *Barn og foreldres erfaringer med delt bosted*, utført av Institutt for samfunnsforskning, er den første av sitt slag i Norge og en av de største i europeisk sammenheng. Studien viser at både barn og foreldre i hovedsak har positive erfaringer med delt bosted. I alt er 42 barn i alderen 8 til 18 år blitt intervjuet. Barna bidrar i vesentlig grad til at delt bosted blir en vellykket bosituasjon. Drivkraften er at de ønsker like mye kontakt med far som med mor. De ønsker å være en del av hverdagslivet i begge foreldrenes hjem. De blir inkludert og anerkjent i begge hjemmene og opplever at de har en selvfølkelig plass både hos far og mor. Forflytningene er en ekstra belastning, men mange opplever at de praktiske utfordringene ved delt bosted etter hvert går greit.

Fire av fem foreldre mente at delt bosted fungerte bra for dem selv, og like mange svarte at ordningen fungerte bra for barnet. Veldig mange har delt likt på omsorgen for barn i samlivet. Foreldrene bosetter seg i nærheten av hverandre, og halvparten har gangavstand for barn mellom foreldrehjemmene. De har gode boforhold; fedrene hadde vesentlig større boliger enn mødrene. De har et godt foreldresamarbeid, bare 12 prosent oppga at de samarbeider dårlig på de fleste områder, eller at de ikke har noe samarbeid. To tredjedeler av foreldrene har kontakt med hverandre minst én gang i uken, og de fleste har også kontakt med barnet når det er hos den andre forelderen. I hovedsak er begge foreldrene aktive i barnas skole- og fritidsaktiviteter. 84 prosent sa at de delte på oppfølging på skolen, og 74 prosent delte på oppfølging i fritidsaktiviteter. En fjerdedel av foreldrene har et konfliktfylt forhold til den andre forelderen. Disse konfliktene hadde i hovedsak startet før eller med samlivsbrudd og vart siden det.

Søsken kan være forskjellige og ha ulike behov, og en femtedel av foreldrene som praktiserte delt bosted for mer enn ett barn, vurderte ordningen ulikt for disse barna.

Et tidsriktig barnebidragsregelverk

Følge opp stortingsmeldingen som evaluerer 2003-reformen

St.meld. nr.19 (2006-2007) Evaluering av nytt regelverk for barnebidrag ble lagt frem i desember 2006 og behandlet våren 2007 i Stortinget. Departementet vil følge opp Stortingets behandling av Stortingsmeldingen, se omtale under Mål og strategier.

God kunnskap på barnebidragsfeltet

I forbindelse med arbeidet med St.meld. nr. 19 (2006-2007) har departementet, i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, lagt stor vekt på å utarbeide god løpende statistikk på barnebidragsfeltet. Dette gjelder både statistikk som primært brukes til bedret service til brukerne og i styringen av etaten, men også statistikk om utviklingen av økonomi og samvær i de familiene som får bidragene sine fastsatt av det offentlige. Et viktig resultat av bidragsreformen var en sterk økning i andelen familier som avtaler barnebidraget privat. Økningen er fra ca. 10 prosent i 2002 til ca. 40 prosent i 2005/2006 av alle løpende barnebidragsforhold. Administrative data må derfor suppleres med annen kunnskapsinnhenting.

Stortingsmeldingens erfaringsdel bygget også i stor grad på kunnskapsinnsamling i form av forskning og utredning. Mye av kunnskapen baserer seg på to surveyundersøkelser gjennomført av SSB henholdsvis høsten 2002, før reformen, og høsten 2004. Mens hovedrapportene fra det omfattende prosjektet om samvær og økonomi i delte familier kom i løpet av høsten 2005, ble materialet utdypet i løpet av 2006 med rapporter og artikler. Titlene gir en god beskrivelse av innholdet: *Mest samvær blant ressurssterke fedre? Betydningen av inntekt og utdanning for samværsfedres kontakt med barna og Samværsfedre – sammenheng mellom inntekt og kontakt med barna også etter bidragsreformen*. Artiklene tar blant annet for seg analyse av økonomisk velferd i familiene og om samværs mødre som er en tallmessig liten gruppe, men som har mye samvær til tross for svak økonomi.

Hovedrapporten, som skal sammenlikne økonomien i familiene før og etter bidragsreformen, kommer i 2008.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
En god meklingsordning for foreldre ved samlivsbrudd	Et tilgjengelig og kompetent meklerkorps Et godt tilbud til foreldre med høyt konfliktnivå	Andel meklinger som tilbys innen tre uker
Mye og god kontakt mellom barn og begge foreldre	Utarbeide forslag til endringer i lov om barn og foreldre på bakgrunn av barnelovutvalgets utredning	
Ivaretagelse av barns rettigheter i delte familier	Følge opp evaluering av de nye saksbehandlingsreglene i lov om barn og foreldre	
En god barnebidragsordning som bygger på begge foreldrenes ansvar for å forsørge og ta omsorg for egne barn	Oppfølging av stortingsmeldingen som evaluerer 2003-reformen	
Sikker fastsetting av farskap etter barneloven	Dekning av kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene og Arbeids- og velferdsdirektoratet	
Tilbud om samlivskurs	Tilskudd til kurs i regi av frivillige organisasjoner	

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

En god meklingsordning for foreldre ved samlivsbrudd

Et tilgjengelig og kompetent meklerkorps

Departementet har satt som mål at det som hovedregel ikke skal være mer enn tre ukers ventetid for å komme til meklingsapparatet skal være så godt utbygd at foreldrene skal ha tilbud om meklingsapparatet innenfor to timers reisevei fra siste felles bopel. Det skal gjennomføres minst én faglig samling for meklerne i året. Innføringskurs i meklingsapparatet arrangeres én eller to ganger i året.

Fra 1. januar 2008 overtar Bufdir fylkesmannens oppgaver på meklingsområdet, jf. omtale under kapittel 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Et godt tilbud til foreldre med høyt konfliktnivå

Store og vedvarende konflikter mellom foreldrene i forbindelse med samlivsbrudd skaper problemer for barna. En god og målrettet meklingsordning vil gi foreldrene hjelp til å løse konflikter og inngå gode avtaler. Fra 2007 ble meklingsordningen mer fleksibel og bedre tilpasset de enkelte sakene. Departementet vil følge med utviklingen av meklingsordningen. Departementet har tildelt

midler til et prosjekt i regi av Universitetet i Oslo. Målet er å utvikle metoder for meklingsapparatet i saker som er særlig konflikttfylte. Prosjektet startet i 2007 og videreføres i 2008.

For å sikre best mulig støtte og hjelp til barn i familier med høyt konfliktnivå, bør det i aktuelle saker være et saksorientert samarbeid mellom familievernet og andre deler av hjelpeapparatet. Det lokale barnevern, pedagogisk-psykologisk tjeneste og barne- og ungdomspsykiatrien vil i denne sammenheng være naturlige samarbeidspartnere.

Mye og god kontakt mellom barn og begge foreldre

Utarbeide forslag til endringer i lov om barn og foreldre på bakgrunn av barnelovutvalgets utredning

Regjeringen oppnevnte høsten 2006 et lovutvalg som skal vurdere endringer i barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Hovedmålsettingen med gjennomgangen er å vurdere endringer av barneloven i et perspektiv der begge foreldre anses å være like viktige for barnet og der en søker å støtte opp under en samfunnsutvikling der begge foreldres tid, ansvar, omsorg og medbestemmelse over vesentlige sider ved barnets liv står sentralt. Utvalget skal vurdere begrepene bostedsforelder og samværsforelder i lys av

et likestilt foreldreskap også etter samlivsbrudd. Utvalget skal blant annet drøfte felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene har bodd sammen, delt bosted, normer for omfanget av samvær og retten for en av foreldrene til å flytte med barnet uten den andres samtykke. Utvalgets innstilling skal legges fram i NOU-serien innen 1. mai 2008. Departementet vil etter en alminnelig høringsrunde utarbeide forslag til endringer i barneloven.

Ivaretagelse av barns rettigheter i delte familier

Følge opp evalueringen av de nye saksbehandlingsreglene i lov om barn og foreldre

I 2007 gjennomføres det en evaluering av saksbehandlingsreglene i barnefordelingssaker som ble innført med virkning fra 1. april 2004. Hensikten med evalueringen er å se om hensynet til barnets beste blir ivaretatt på en god måte. De nye reglene har som hovedmål å sikre barnets beste. Dommeren kan etter de nye reglene la seg bistå av barnefaglig kompetente personer på en mer målrettet måte for å bidra til avtaleløsninger mellom foreldrene. Sakkyndige kan blant annet bistå og mekle mellom foreldrene i og utenfor saksforberedende møter og veilede foreldrene ved praktisering av avtale i en prøveperiode. Departementet vil følge opp evalueringen av saksbehandlingsreglene i 2008.

En god barnebidragsordning som bygger på begge foreldrenes ansvar for å forsørge og oppdra egne barn

Oppfølging av stortingsmeldingen som evaluerer 2003-reformen

Departementet følger opp St.meld. nr. 19 (2006-2007) som evaluerer bidragsreformen av 2003. Enkelte forskriftsendringer vil tre i kraft 1. januar 2008. Det vil også bli lagt vekt på å forbedre informasjonen om regelverket. Arbeidet med sikte på at flere foreldre skal avtale bidraget privat uten offentlig medvirkning, vil holde fram.

Det er satt i gang et arbeid for å utrede og vurdere om stans av økonomiske overføringer og ytelser til barnebortførere, herunder bidrag, kan være et egnet virkemiddel for å forhindre barnebortføring samt fremskynde tilbakeføring av barn.

Sikker fastsetting av farskap etter barneloven

Dekning av kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene og Arbeids- og velferdsdirektoratet

Rutinemessig bruk av DNA-analyser i farskapssaker hvor det etter barneloven kan pålegges blodprøver videreføres.

Tilbud om samlivskurs

Tilskudd til kurs i regi av frivillige organisasjoner
Tilskuddsordningen til samlivstiltak er en del av arbeidet med å styrke parforhold og forebygge samlivsbrudd. Mange ulike aktører tilbyr kurs basert på ulike modeller for å utvikle og vedlikeholde et godt samliv og forebygge kriser i parforhold. Kursene skal ikke ha karakter av behandling, men tar opp vanlige problemer i parforhold. Det blir også avsatt midler til faglig utviklingsarbeid på området. Målet er å sikre kvaliteten på samlivskurs og utvikle samlivstiltak rettet mot andre grupper enn de tradisjonelle målgruppene, som likekjønnede par, fremmedkulturelle par mv. Det er et mål at deltakernes private økonomi ikke skal utelukke mindre bemidlede grupper fra å delta på kursene. Arrangøren skal derfor velge kurssted som ikke innebærer store utgifter til reise og opphold, siden dette er utgifter som ikke dekkes av tilskuddene.

Buudir forvalter tilskuddsordningen etter nye retningslinjer som ble gitt i 2007.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, overslagsbevilgning

Posten omfatter godtgjøring til meklingsinstanser utenom familievernet, herunder dekning av reiseutgifter i særlige tilfeller og utgifter til tolk når slike utgifter ikke faller inn under refusjonsordningen for tolketjenesten. Godtgjøring til meklere utenom familievernet gis etter tilsvarende satser som for fri rettshjelp. Satsen fastsettes av Stortinget etter forslag fra Justis- og politidepartementet. Satsen er foreslått til 850 kroner fra 1. januar 2008. Ordningen forvaltes av Buudir.

Post 22 Opplæring, forskning, utvikling mv.

Posten omfatter midler til opplæring av nye meklere og til kompetanseutvikling for meklerkorpset. Midler til opplæring av meklerne forvaltes av Buudir. Midler blir også brukt til barnelovutvalget og til forskningsprosjekter knyttet til meklings- og samvær. BLD foreslår å flytte 2,06 mill. kroner til kap. 840 post 21. Posten er ikke prisjustert.

Post 23 Refusjon av utgifter til DNA-analyser, overslagsbevilgning

Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo utfører alle DNA-analyser som rekvireres av domstolene eller av Arbeids- og velferdsdirektoratet ved fastsetting av farskap, og departementet refunderer utgiftene dette medfører. Utgiftene til DNA-analyser følger automatisk barnelovens regelverk om fastsetting og endring av farskap.

Post 70 Tilskudd til samlivstiltak

Posten dekker tilskudd til lokale samlivskurs og utviklingstiltak som tidligere ble finansiert under kapittel 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning Post 70 Tilskudd. Bevilgningen forvaltes av Bufdir og videreføres på samme nivå som i 2007. BLD foreslår å flytte 6,1 mill. kroner fra kap. 830 post 70 til kap. 841 post 70.

Kap. 842 Familievern

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	156 234	167 262	170 036
21	Spesielle driftsutgifter	5 969	4 900	4 900
70	Tilskudd til kirkens familievern mv., <i>kan nyttes under post 01</i>	117 913	108 880	113 562
	Sum kap. 842	280 116	281 042	288 498

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Et faglig godt familievern tilpasset familiens behov

Styrking og utjevning av tjenestetilbudet i regionene

Det ble i 2006 igangsatt en begynnende utjevning av ressurser til familievern i Barne-, ungdoms- og familieetatsens (Bufetat) fem regioner. Region Midt-Norge og Region vest, og til dels Region sør fikk en viss budsjettmessig styrking. Midlene ble brukt til å redusere ventetid ved å forsterke kontorer hvor antall terapeuter per innbygger var lavest. Styrkingen i 2006 har ført til at forskjellene mellom regionene har blitt noe mindre, målt ut fra tildelt budsjett i forhold til befolkning. Det er likevel fortsatt store forskjeller mellom kontorene innen regionene.

Høy kompetanse og god kvalitet i tjenesten

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har igangsatt et arbeid med utvikling av et helhetlig system for brukerrettet kvalitetsutvikling av familievern. Det har vært arbeidet med å lage en oversikt over eksisterende kunnskap på området, særlig kunnskap om parterapi. En del konto-

rer er i gang med utprøving av ulike modeller for brukermedvirkning. Det er ikke tatt endelig beslutning om anbefalte kriterier som kan anvendes generelt i tjenesten. I alle regionene ble det våren 2006 arrangert konferanser om kvalitetsarbeid. Bufdir har i 2006 revidert *Kompetanseplanen for familievernet* for å sikre en målrettet og tidsriktig plan for kompetanseutvikling i tjenesten. Endring av familiemønstre og tiltak overfor nye målgrupper medfører behov for kompetansehevede tiltak.

Styrket kompetanse om minoritetsetniske familier. Det er igangsatt flere prosjekter (herunder *Regnbueprosjektet* og prosjektet *Bedre familievern for minoriteter*) som har som mål å øke kompetansen på terapeutisk arbeid med minoriteter. Det vil legges vekt på spredning av den kompetanse og kunnskap prosjektene genererer.

Kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Alle lederne ved familievernkontorene vil i løpet av 2007 få en innføring i disse problemstillingene. Kursene inneholder grunnleggende kunnskap om problemfeltene og hvordan familievernkontorene kan bidra til å forhindre kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

Økt kompetanse om lesbiske og homofile. Lederne ved familievernkontorene i fire av Bufetats regioner har fått grunnleggende innføring i spesielle utfordringer ved terapi for homofile/lesbiske par. Landsforeningen for Lesbisk og Homofil frigjøring (LLH) har utarbeidet et eget opplærings-

program på oppdrag fra Bufdir og det er LLH som står for kursingen.

Barn som lever med vold. Ni familievernkontor deltok i dette programmet i årene 2004 til 2006 og arbeidet med dette fortsetter også i 2007. De ni kontorene som deltok i det treårige programmet driver nå alle ulikt kompetansehevede overføringsarbeid til andre familievernkontor i regionene.

Adam – hvor er du? er et eget prosjekt om mannens rolle i samlivskonflikter og terapi. I tillegg tar prosjektet opp hjelpeapparatets rolle og funksjon og hvordan de møter menn i livskriser. Stadig flere kontorer retter særlig innsats mot menn som utøver vold.

Beste praksis er et flerårig forskningsprosjekt som drives ved familievernkontoret i Vestfold. Dette prosjektet følger opp føringene gitt fra direktoratet om at kunnskapsutvikling og kvalitetssikring skal ha et klart brukerperspektiv.

Medietrening/kommunikasjonsopplæring. Det blir i løpet av 2007 arrangert medietrening og kommunikasjonsopplæring for alle lederne av familievernkontorene. Dette organiseres som regionale samlinger. Bufdir har utformet og leder opplæringen.

Godt tilpasset brukerrettet og utadrettet familiearbeid

Familievernet driver en utstrakt og variert utadrettet virksomhet, som for eksempel samlivskurs, medvirkning som kursledere og arrangører på *Hva med oss?* og *Godt samliv!*, åpne forebyggingsgrupper for kvinner, menn og barn etter samlivsbrudd, medvirkning på undervisningsopplegg om samliv i videregående skole, samarbeid med andre etater i ulike sammenhenger, veiledning overfor hjelpeapparatet, informasjonsdager overfor publikum, intervjuer og innslag i media, mv.

I 2006 ble det arrangert 178 samlivskurs i familievernets regi. De fleste familievernkontor benytter deler av sin tid til utadrettet forebyggende arbeid.

Det ble rekruttert ett familievernkontor og ett fagteam i hver region til å gjennomgå opplæring i *Foreldreveiledningsprogrammet* i 2006. Oppgaven består i å fungere som trenere for kommunale veiledere som står for gjennomføringen av programmet ute i kommunene. I 2006 har ni familievernkontorer deltatt i opplæringen.

Driften av *Godt samliv!* har siden høsten 2005 vært regionalisert i Bufetat. For nærmere omtale se kap. 830 Foreldreveiledning. Opplæringen, sammen med fagteamene i barnevernet, har satt i

gang nye samarbeidslinjer mellom barnevern og familievern, noe som har vært opplevd som positivt av deltakerne. Enkelte steder (Finnsnes, Asker og Bærum, Nedre Romerike) er fagteamene også samlokalisert med familievernet, noe som legger til rette for et nærmere samarbeid.

Et godt tilbud til familier med spesielle behov

God kompetanse på og tilbud til familier med voldsproblematikk, minoritetsetniske familier og familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Ni familievernkontorer har i tre år deltatt i prosjektet *Barn som lever med vold i familien*, som har vært ledet av Senter for Krisepsykologi og Alternativ til vold. Det har særlig vært lagt vekt på å utvikle tilbud til barn som er vitne til, eller ofre for vold. Det har også vært arbeidet med grupper for voldsutøvere og for voldsofre. I tillegg har det vært arbeidet med en spesiell tilnærming i terapi. Disse oppgavene er knyttet til handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* og planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn*. Familievernet har i alle år gitt tilbud til familier som har problemer med vold, og det har derfor uavhengig av prosjektet vært utviklet mye kompetanse i tjenesten. Det er langt mer ressurskrevende å arbeide med disse familiene enn med andre saker i familievernet. Som regel benyttes det to terapeuter, prosessene er mer tidkrevende og langvarige, og det må samarbeides med mange eksterne instanser. Familievernkontorene uttrykker en høy motivasjon for å arbeide med disse familiene. Familievernets erfaring er at de når mange familier som andre instanser ikke har kontakt med, se også omtale under kap. 840.

Regionene har også lagt vekt på at familier med flerkulturell bakgrunn i større grad skal benytte familievernets tjenester. Det har vært arbeidet mye med bevisstgjøring om forskjeller i behov mellom ulike minoritetsetniske grupper. I alle regionene arbeides det med at samlivskurs og gratiskurs for førstegangsførelde når ut til familier med minoritetsbakgrunn.

Regnbueprosjektet - forebyggende familiearbeid med minoritetsfamilier har vært ett av familievernets satsinger overfor minoritetsetniske familier. Prosjektet har vært utvidet og videreført i 2006. Det arbeides systematisk med utvikling av faglig metodikk for å gi et mer treffsikkert tilbud til disse familiene. Arbeidet har vært rettet først og fremst mot menigheter og frivillige organisasjoner, men også mot brukere av voksenopplæring og introduksjonsprogram for innvandrere. Det ble holdt 15 familiekurs i 2006, hvor 150 foreldre deltok og 600

barn ble indirekte berørt av prosjektet. *Regnbueprosjektet* har gitt svært verdifulle erfaringer, og nådd nye brukergrupper på en god måte. Den styrking av faglig kompetanse som prosjektet genererer blir videreformidlet til resten av tjenesten gjennom samlinger mv.

Departementet har i tre år tildelt midler til forskningsprosjektet *Minoritetsperspektiver på norsk familievern* ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Prosjektet er samfinansiert med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Et siktemål har vært å innhente og systematisere kunnskap om hvordan kvinner og menn med minoritetsbakgrunn har erfart møtet med et norsk familievernkontor. Prosjektet kartlegger hvilke spesielle utfordringer som er fram-tredende når minoritetsfamilier søker hjelp ved et familievernkontor. Ambisjonen er at prosjektet skal bidra til å øke familievernets faglige og kulturelle kompetanse i møte med klienter med minoritetsbakgrunn. En sluttrapport fra prosjektet ble publisert i april 2007. *Hva med oss?*, tilbudet om samlivsveiledning for par med barn med nedsatt funksjonsevne, ble videreført i 2006. For nærmere omtale se kap. 830 Foreldreveiledning.

God kunnskap om familievernet i befolkningen og hjelpeapparatet

Utvikle informasjonsstrategi og kommunikasjonsstrategi

Det er utarbeidet en informasjonsstrategi for familievernet i 2006 som legger et godt grunnlag for å bedre befolkningens kjennskap til familievernet. Et annet siktemål er å alminneliggjøre samlivsvan-sker og senke terskelen for å søke hjelp. Planen

inneholder en oversikt over prioriterte informasjonstiltak som gradvis vil iverksettes i 2007 og 2008.

Pålitelig statistikk til rett tid

Det har i løpet av 2006 vært gjort endringer i statistikken og aktivitetsrapporteringen for familievernet. Den nye versjonen er brukervennlig, tidsbesparende og avspeiler på bedre måte familievernets ulike arbeidsområder. Dette vil bli implementert i FADO, det nye dataprogrammet som nå er under utvikling. Arbeidet har blitt vesentlig forsinket. Det nye programmet skal sikre kvalitet på dataene i henhold til krav for rapportering og ny statistikk og samtidig være et funksjonelt klienthåndteringssystem for de ansatte. Programmet skal være klart til bruk fra 1. januar 2008.

Godt samarbeid med andre deler av hjelpeapparatet

Familievernet har et utstrakt samarbeid tverretattlig på lokalt nivå. Dette gjelder særlig det kommunale barnevernet, men også helsestasjonene og helsetjenesten for øvrig. I voldsutsatte familier er det et utstrakt samarbeid med barnevern, politi, krisesenter, psykisk helsevern og til dels PP-tjenesten. Samarbeidet kan være om enkeltsaker, men familievernet tar også ansvar for veiledning overfor det lokale hjelpeapparatet.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
En velfungerende familievern-tjeneste	Høy kompetanse og god faglig kvalitet i tjenesten Gjennomgang av familievern-tjenesten Et godt tilbud til familier med særlige behov Tilpasning av tilbudet til menns etterspørsel og behov

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

En velfungerende familieverntjeneste

Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernet er den eneste del av hjelpeapparatet som har familien som hovedarbeidsområde og parbehandling som spesialfelt. Kjerneoppgavene består i behandling og rådgivning ved vansker, konflikter eller kriser i familien, samt mekling etter lov om ekteskap § 26 og barneloven § 51. Familievernkantorene driver utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Dette kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

Det pågår høsten 2007 en prosess mellom Kirkens familievern og Diakonhjemmet om etablering av en storstiftelse som ny eier for de kirkelige familievernkantorene. Departementet er i utgangspunktet positiv til de ideelle organisasjonenes rolle i tjenesten. Hvis det blir ny eierstruktur vil Bufetat framforhandle aktuelle avtaler med ny eier. Det legges til grunn for en slik avtale at Bufetat fortsatt skal ha det overordnede ansvaret for å utvikle et likeverdig tilbud til brukerne av familievernkantorene over hele landet. Både ved fordeling av driftsrammer for familievernkantorene og for utviklingsarbeid på fagfeltet, forutsetter departementet at Bufetat sikrer en forvaltningsmessig likebehandling av offentlige og kirkelige familievernkantorer. Hvis noen kontorer ikke blir med i storstiftelsen vil departementet forholde seg til de avtaler man har med det enkelte kontor.

Høy kompetanse og god kvalitet i tjenesten

Buudir har ansvaret for å sikre og videreutvikle høy kompetanse i familievernet. Dette skal ivaretas gjennom prioriterte tiltak i *Kompetanseplanen for familievernet*. Blant tiltak som skal videreføres eller igangsettes er styrking av kompetanse for behandling og rådgivning for homofile og lesbiske par og familier og spredning av kompetanse og kunnskap om tilbud til familier med voldsproblematikk. Blant de sentrale satsingsområdene i Buudir er utvikling av forbedret faglig metodikk i terapeutisk og forebyggende arbeid med minoritetsetniske familier.

Arbeidet med utvikling av et system for brukerrettet kvalitetsutvikling og kvalitetssikring videreføres. Et flerårig FoU-prosjekt i Bufetat om brukermedvirkning er i gang, der målet er å komme fram til anbefalte kriterier som kan ha generell anvendelse i tjenesten.

Gjennomgang av familieverntjenesten

Lov om familievernkantorer ble vedtatt i 1997. Siden den gang har det vært store endringer i de forutsetninger som lå til grunn da loven ble vedtatt. I 2004 ble familievernet overført fra fylkeskommunal til statlig forvaltning. Tjenesten har også i de senere år fått nye oppgaver i tillegg til de lovpålagte. Endrede familieformer gir nye utfordringer for familievernet. Det skal derfor igangsettes en helhetlig gjennomgang av familieverntjenesten for å se om den i tilstrekkelig grad er tilpasset dagens behov.

Et godt tilbud til familier med særlige behov

Familievernet vil videreutvikle tiltak for minoritetsetniske familier, både forebyggende og i behandling, og vil i samarbeid med andre instanser bidra til å bekjempe tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Forskningsrapporten *Minoritetsperspektiver på norsk familievern* (NOVA rapport 9/2007) viste blant annet at det er behov for bedre og mer målrettet informasjon i innvandrer miljøene om familievernet. Et godt forebyggende tilbud til minoritetsetniske familier og bedre treffsikkerhet for disse familiers behov vil kunne være et bidrag til integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen. I forbindelse med oppfølging av Familieprotokollen mellom Norge og Pakistan som nå er trådt i kraft, har departementet i samråd med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, IMDi og Bufetat tatt initiativ til et pilotprosjekt for å skreddersy informasjon om rettigheter og plikter til norsk-pakistanske kvinner. Særlig innenfor familie-, ekteskaps-, barne- og foreldreskaps spørsmål synes det å være et stort behov for å konkretisere informasjonen om rettstilstanden både i Norge og Pakistan for grupper av kvinner som til daglig får sin kunnskap tolket gjennom flere ledd. Det er etablert et samarbeid med pakistanske kvinneaktivister med tung juridisk og politisk kompetanse og *Regnbueprosjektet* i Bufetat, som er forankret ved Sentrum familiekontor, og som har solid erfaring fra hvordan nå fram til kvinner som ikke i særlig grad deltar i arbeids- og organisasjonsliv. Erfaringene vil bli evaluert med sikte på videreføring og utvikling av tiltaket.

Familievernet er også en sentral aktør i samlivsstyrkende tiltak overfor familier med spesielle utfordringer. Familievernets rolle i samlivskursene *Godt samliv!* og *Hva med oss?* videreføres. Familievernet skal også arbeide med tilbudet til konfliktfylte familier.

Tilpasning av tilbudet til menns etterspørsel og behov

Færre menn enn kvinner har kjennskap til familievernnet. Det er betydelig flere kvinner enn menn som bestiller time for samlivsproblemer. Menn tar i større grad enn tidligere kontakt med familievernnet etter et samlivsbrudd, enten for samtaleterapi eller hjelp til samværsordning med barna. Det kan synes som om menn i større grad søker hjelp til problemer i foreldresamarbeid etter brudd enn hjelp til samlivsproblemer med partner. Arbeidet med menn som utøver vold skal fortsette.

Buudir vil iverksette tiltak for å gjøre menn mer oppmerksomme på familievernets tilbud og tilpasse tilbudet mer til menns behov. Å øke menns kjennskap til familievernnet vil inngå i informasjonsstrategien for familievernnet.

Igangsatte tiltak i familievernnet for å styrke mannens rolle og funksjon i samliv og omsorg for barn vil bli videreført. Det er også igangsatt et prosjekt i samarbeid mellom familievernnet og Asker kommune med målsetting om å bistå bedrifter og næringsliv i å skape bedre balanse mellom menns arbeidsliv og familieliv. Familievernnet skal ha en aktiv rolle i prosjektet, både som veileder og ved å igangsette konkrete prosjekter.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 70

Posten dekker lønn til faste stillinger, engasjementer, ekstrahjelp og godtgjørelser samt utgifter til

varer og tjenester i det offentlige familievernnet. Bevilgningen omfatter også tilskudd til offentlige familievernkontorers oppgaver knyttet til samlivstiltaket *Hva med oss?*, jf. kap. 858, og dekker administrasjonsutgifter knyttet til familievernnet ved regionkontorene i Bufetat. 1,4 mill. kroner foreslås flyttet til kap. 858 til dekning av reguleringspremie i KLP og fylkeskommunale pensjonskasser.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til forskning, utviklingsarbeid og kompetanseheving i familievernnet. Midlene forvaltes hovedsakelig av Buudir, blant annet til oppfølging av tiltak i *Kompetanseplanen for familievernnet*. Posten er ikke prisjustert.

Post 70 Tilskudd til kirkens familievern mv., kan nyttes under post 01

Bevilgningen nyttes til å finansiere drift av kirkelige familievernkontorer. De kirkelige familievernkontorene gis midler til drift ved tilskuddsbrev fra Bufetat i henhold til inngått avtale om drift av familievernkontorer. Driftsavtalene vil bli revidert i 2007/2008. Posten omfatter også tilskudd til kirkelige familievernkontorers oppgaver knyttet til samlivstiltaket *Hva med oss?*, og dekker tilskudd til drift av organisasjonen Kirkens Familievern.

Kap. 3842 Familievern

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	1 902		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	959		
18	Refusjon av sykepenger	3 863		
	Sum kap. 3842	6 724		

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene skriver seg fra ulike prosjekter og tiltak. Inntektenes størrelse varierer fra år til år.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger.

Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 842 Familievern.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 842 Familievern.

Kap. 843 Likestillings- og diskrimineringsnemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	1 472	2 077	2 123
	Sum kap. 843	1 472	2 077	2 123

Status for virksomheten

Likestillings- og diskrimineringsnemnda (LDN) ble opprettet 1. januar 2006. Samtidig ble den tidligere Klagenemnda for likestilling nedlagt. Nemndas myndighet og oppgaver er regulert i diskrimineringsombudsloven med tilhørende forskrift. LDN har et bredere mandat enn den tidligere klagenemnda. I tillegg til likestillingsloven, skal den nye nemnda også håndheve diskrimineringsloven, arbeidsmiljølovens kapittel 13 og boliglovenes diskrimineringsbestemmelser. Nemndas medlemmer og varamedlemmer ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 10. februar 2006. LDN er et uavhengig forvaltningsorgan administrativt underlagt departementet. Departementet kan ikke gi instruks om eller omgjøre nemndas utøving av myndighet i behandling av enkeltsaker.

Alle saker i nemnda behandles først av Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), som gir en uttalelse i saken. I hastesaker kan ombudet fatte bindende vedtak etter diskrimineringsombudsloven § 4. Da blir nemnda ordinær klageinstans. Nemnda kan treffe vedtak eller gi uttalelser om at det foreligger brudd på de lovene den er satt til å håndheve. Nemnda kan pålegge stansing, retting og andre tiltak som er nødvendige for å sikre at diskriminering, trakassering, instruks om diskriminering eller gjengjeldelse opphører og for å hindre gjentakelse. Nemnda kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre gjennomføring av pålegg. Nemndas vedtak kan ikke overprøves gjennom forvaltningsklage, men vedtakene kan bringes inn for domstolene til full prøving av saken.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Nemnda og sekretariatet til nemnda var i 2006 samlokalisert med LDO. Nemnda og sekretariatet flytter i 2007 til nye lokaler i Oslo.

Til sammen ble det avholdt syv nemndsmøter i 2006. I løpet av 2006 har nemnda hatt 27 saker til behandling. To av sakene ble avsluttet under nemndas saksbehandling, etter at partene hadde kommet til enighet om en minnelig ordning og dermed trakk saken. De fleste av sakene gjaldt spørsmål etter likestillingsloven. Kun tre av sakene har omhandlet øvrig lovgivning, med én sak om etnisk diskriminering etter diskrimineringsloven og to saker om aldersdiskriminering etter arbeidsmiljølovens kapittel 13. Rundt halvparten av sakene knyttet til likestillingsloven gjaldt påstand om forskjellsbehandling på grunn av graviditet og fødsel. Av disse gjaldt over halvparten påstand om ulovlig forskjellsbehandling ved tilsetting.

Nemnda har behandlet to saker om forholdet mellom likestillingsloven og annen lovgivning eller nasjonal forskrift. Den første gjaldt bioteknologilovens forbud mot eggdonasjon (sak nr. 9/2006). Den andre saken gjaldt forholdet mellom vilkårene for ventestønad i forskrift om arbeidsmarkedstiltak § 10-2 og likestillingsloven § 3 (Sak nr. 16/2006). Nemnda etablerte egen nettside i 2006, *diskrimineringsnemnda.no*. På nettsiden publiseres alle vedtak og uttalelser fra Nemnda. Sammendrag av vedtakene og uttalelsene legges ut i engelsk oversettelse.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Håndheve og utvikle diskrimineringsretten	Korrekt og effektiv saksbehandling Gjøre nemndas vedtak og uttalelser offentlig tilgjengelig	Saksbehandlingstid

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Håndheve og utvikle diskrimineringsretten

Korrekt og effektiv saksbehandling

Nemnda behandler saker om forskjellsbehandling etter likestillingsloven, diskrimineringsloven, arbeidsmiljølovens kapittel 13 og boliglovgivningens diskrimineringsforbud.

Nemnda skal treffe vedtak eller gi uttalelser i saker som blir brakt inn for nemnda eller som nemnda selv ber seg forelagt. Nødvendig oppfølging av vedtakene og uttalelsene ovenfor partene i saken er en viktig oppgave for nemndas sekretariat. På denne måten skal nemnda bidra til en effektiv håndheving av diskrimineringslovgivningen.

Nemnda må regne med større aktivitet i 2008 enn i 2007, på grunn av økt kunnskap om det nye diskrimineringslovverket i befolkningen.

Kap. 844 Kontantstøtte

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 846 post 50</i>	265		
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	2 289 726	1 993 000	1 614 500
	Sum kap. 844	2 289 991	1 993 000	1 614 500

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Sikre småbarnsforeldre valgfrihet og mer tid til omsorg

En god kontantstøtteordning som supplement og alternativ til barnehager

Kontantstøtten ble videreført i 2006. Satsene ble fra 1. januar 2006 noe redusert og perioden det kan

Gjøre nemndas vedtak og uttalelser offentlig tilgjengelig

Nemndas vedtak og uttalelser gjøres tilgjengelige for alle på egen hjemmeside og på annen måte i de miljøer som særlig måtte ha interesse av vedtakene og uttalelsene.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til medarbeidere og øvrige driftsutgifter til sekretariatet, og godtgjørelse og utgifter for nemndsmedlemmer og eventuelle vitner og sakkyndige som innkalles. LDN hadde 2 ansatte per 1. juli 2007.

gis kontantstøtte ble redusert med én måned, slik at kontantstøtte kan gis til og med måneden før barnet fyller 3 år.

God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtten

Prosjekter som belyser småbarnsforeldres tilpasning til yrkesliv og omsorgsoppgaver

SSBs rapport *Omfang av bruk av kontantstøtte blant barn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn* ble lagt fram i august 2006. Det vises til omtale av rapporten i St.prp. nr. 1 (2006-2007).

Tabell 4.2 Antall barn i kontantstøttealder og antall barn med kontantstøtte

Gjennomsnitt	2005	2006	Endring (pst.)
Barn i kontantstøttealder	115 754	111 984	3 770 (-3,3)
Barn med kontantstøtte ¹	74 327	64 303	10 024 (-13,5)
1-åringer med kontantstøtte	39 790	37 257	2 533 (-6,4)
2-åringer med kontantstøtte	28 993	27 047	1 946 (-6,7)

¹ Perioden for utbetaling av kontantstøtte ble redusert med 1 måned 1. januar 2006

Kilde: RTV og NAV

Nedgangen i antall barn med kontantstøtte skyldes flere barn med heltidsplass i barnehage (6 254 barn) og færre barn i kontantstøttealder (3 770 barn), som til dels kommer av forkorting av stønadsperioden med en måned fra 1. januar 2006.

Andelen barn som mottok delvis kontantstøtte var i 2006 på 18,5 prosent (1,3 prosentpoeng høyere enn 2005). Det er flest toåringer med delvis støtte.

Kontantstøtten utbetales til den av foreldrene som setter fram søknad. Dette er kvinner i 94 prosent av tilfellene.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Kontantstøtte til 1- og 2-åringer uten tilbud om fulltids barnehageplass	Videreføre kontantstøtteordningen
Nærmere omtale av målene følger nedenfor.	ledd i resultatoppfølging og økonomikontroll avholdes etatsstyringsmøter og faglige kontaktmøter mellom nevnte departementer og Arbeids- og velferdsdirektoratet.
Kontantstøtte til 1- og 2-åringer uten tilbud om fulltids barnehageplass	Riksrevisjonen har undersøkt forvaltningen av kontantstøtteordningen og påpeker i dokument nr. 3:12 (2006-2007) svakheter ved forvaltningen av ordningen. Departementet vil iverksette nødvendige tiltak for å bedre styring, oppfølging og kontroll med ordningen. Som et ledd i arbeidet vil rutinene for kontroll i forbindelse med EØS-saker bli gjennomgått og innskjerpet.
Videreføre kontantstøtteordningen	Budsjettforslag 2008
Det er et mål at alle barn under skolealder skal gis et tilbud om barnehageplass. Kontantstøtteordningen videreføres i 2008 for ett- og toåringer som ikke gjør bruk av fulltids barnehageplass det ytes offentlig driftstilskudd for.	Budsjettforslaget er basert på uendrede stønadsatser og prognoser over:
Nærmere om budsjettforslaget	– forventet antall ett- og toåringer i 2008 basert på blant annet SSBs siste befolkningsframskriving
Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning	– forventet utvikling i bruk av kontantstøtteordningen basert på Arbeids- og velferdsdirektoratets statistikk, måltall for barnehageutbyggingen i 2007 og 2008 jf. omtale i Kunnskapsdepartementets proposisjon under kap. 231 Barnehager.
Kontantstøtteordningen er hjemlet i lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre. Målet med ordningen og tildelingskriteriene framgår av loven.	Forslag til satser for 2008 framgår av tabell 4.4 nedenfor.
Oppfølging og kontroll	
Kontantstøtteordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, som administrativt er underlagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Det er etablert rutiner for samhandling mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og BLD om blant annet årlige tildelingsbrev og etatsstyring generelt. Som	

Tabell 4.3 Antall stønadsberettigede barn. Prognoser for 2007 og 2008.

	Gjennomsnitt 2006	Gjennomsnitt 2007	Gjennomsnitt 2008
Antall ett- og toåringer med kontantstøtte	64 303	55 500*	45 800

* Saldert budsjett 2007

Tabell 4.4 Forslag til satser for kontantstøtte i 2008 (kroner)

Avtalt oppholdstid i barnehage per uke	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Beløp per barn per år	Beløp per barn per måned
Ikke bruk av barnehageplass	100	39 636	3 303
Til og med 8 timer	80	31 704	2 642
9 – 16 timer	60	23 784	1 982
17 – 24 timer	40	15 852	1 321
25 – 32 timer	20	7 932	661
33 timer eller mer	Ingen kontantstøtte	0	0

Kap. 845 Barnetrygd

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd	14 346 170	14 351 300	14 400 000
	Sum kap. 845	14 346 170	14 351 300	14 400 000

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Tilskudd til forsørgelse av barn

Videreføre barnetrygden som en universell støtteordning

Barnetrygden ble videreført som en universell støtteordning. Satsene ble videreført uendret fra 2005.

Fra 1. januar 2006 ble praksis i forbindelse med opphør av utvidet stønad endret slik at utbetaling stanser måneden etter at samboerforholdet har vart i 12 av de siste 18 måneder.

Stortinget vedtok i mars 2006 å innføre meldeplikt for skoler når elever har fravær som kan skyl-

des utenlandsopphold. Det ble videre vedtatt å stramme inn retten til barnetrygd ved utenlandsopphold fra 1. januar 2007, slik at det som hovedregel ikke gis barnetrygd ved utenlandsopphold over seks måneder. Med virkning fra 1. januar 2007 ble det innført krav om mekling for samboere med barn under 16 år. Det må legges fram meklingsattest før det kan utbetales utvidet barnetrygd ved samlivsbrudd mellom samboere.

Fra 1. januar 2007 er det innført rett til svalgtillegg for barnetrygdmottakere bosatt på Svalbard. Fra 1. juli 2007 er det innført rett til utvidet barnetrygd for gifte og samboende foreldre som blir alene om omsorgen for barn fordi ektefellen eller samboeren kommer i fengsel. Det vises til nærmere omtale i Ot.prp. nr. 46 (2006-2007).

Antall stønadsmottakere og stønadsberettigede barn i 2006 framgår av tabell 4.5

Tabell 4.5 Barnetrygdmottakere etter kjønn i 2005 og 2006*

	I alt	Ordinær stønad	Utvidet stønad	Ekstra småbarnstillegg
2005:				
I alt	629 295	481 827	132 800	7 328
Kvinner	585 885	468 743	109 958	7 181
Menn	43 410	13 084	22 842	147
2006				
I alt	637 135	492 377	127 965	7 177
Kvinner	589 543	476 320	105 275	7 033
Menn	47 592	16 057	22 690	144

* Tallene for ordinær og utvidet stønad er per 31.12. Tallene for ekstra småbarnstillegg er et månedlig gjennomsnitt for året.
Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Tilskudd til forsørgelse av barn	Videreføre barnetrygden som en universell støtteordning

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Tilskudd til forsørgelse av barn

Videreføre barnetrygden som en universell støtteordning

Den som forsørger barn, har utgifter som andre ikke har. Barnetrygden gis til alle barn bosatt i Norge. Det kan også gis barnetrygd for barn bosatt i utlandet med hjemmel i utenlandsbestemmelsene i barnetrygdloven, EØS-avtalen eller bilaterale trygdeavtaler. Barnetrygden utbetales med lik sats for alle barn, uavhengig av alder og av hvor mange barn det er i søskenflokket. Barnetrygden videreføres som en universell støtteordning til barnefamiliene.

Det er satt i gang et arbeid for å utrede og vurdere om stans av økonomiske overføringer og ytelser til barnebortførere, herunder barnetrygd, kan være et egnet virkemiddel for å forhindre barnebortføring samt fremskynde tilbakeføring av barn.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 70 Tilskudd

Mål

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Tildelingskriterier

Barnetrygden er hjemlet i lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd. Tildelingskriteriene fremgår av loven.

Oppfølging og kontroll

Barnetrygden forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. tilsvarende punkt under kap. 844 Kontantstøtte.

Budsjettforslag 2008

Budsjettforslaget er basert på uendrede stønads-satser fra 2007 og prognoser over:

- antall stønadsberettigede barn og antall stønadmottakere med rett til utvidet stønad
- antall småbarnstillegg for enslige forsørgere
- antall barn med finnmarks- og svalbardtillegg.

Prognosene bygger blant annet på SSBs siste befolkningsframskriving, jf. tabellene under.

Tabell 4.6 Forslag til satser for barnetrygden i 2008 (kroner)

	Satser per måned	Satser per år
Ordinær barnetrygd	970	11 640
Småbarnstillegg til enslige forsørgere med barn 0-3 år	660	7 920
Finnmarkstillegg for barn 0-18 år	320	3 840
Svalbardtillegg for barn 0-18 år	320	3 840

Tabell 4.7 Antall stønadsberettigede barn. Prognoser for 2007 og 2008

	Gjennomsnitt 2006	Gjennomsnitt 2007*	Gjennomsnitt 2008
Stønadsberettigede barn	1 080 923	1 081 692	1 084 874
Barn med finnmarkstillegg	21 887	21 739	21 356
Stønadsberettigede barn på Svalbard	350	350	350

* Saldert budsjett 2007

Tabell 4.8 Antall stønadsmottaker 2006. Prognoser for 2007 og 2008

	Gjennomsnitt 2006	Gjennomsnitt 2007	Gjennomsnitt 2008
Stønadsmottakere med barnetrygd for :			
- ett barn	195 863	188 264	197 768
- to barn	285 754	286 786	288 533
- tre barn	110 262	115 716	111 334
- fire barn	20 701	22 124	20 902
- fem eller flere barn	4 907	5 221	4 954
Sum stønadsmottakere	617 485	618 110	623 491
Stønadsmottakere med utvidet stønad	130 383	123 854	129 036
Stønadsmottakere med småbarnstillegg til enslige forsørgere	7 177	7 292	6 818

I tallene for stønadsmottakere med barnetrygd for to, tre barn mv. inngår enslige forsørgere som mottar en ekstra barnetrygd (utvidet stønad), for eksempel enslig forsørger med to barn som mottar tre barnetrygder.

Kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	7 559	14 831	10 449
22	Refusjon av utgifter til DNA-analyser, <i>overslagsbevilgning</i>	5 352		
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 21</i>	8 590	10 297	10 297
70	Tilskudd	5 489	14 050	13 850
71	Særlige familiepolitiske tiltak	977	977	977
72	Tiltak for lesbiske og homofile	3 800	7 100	7 560
73	Tilskudd til Kvinneuniversitetene			4 923
79	Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, <i>kan overføres</i>	1 896	2 130	2 222
	Sum kap. 846	33 663	49 385	50 278

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Fokus på likestilling mellom kjønnene

Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i statsbudsjettet og politikkområdene. Likestillingsvedlegget til departementets St.prp. nr. 1 (2005-2006) omhandlet fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn. BLD har støttet departementenes arbeid med likestillingsvurdering av egne fagbudsjetter og drevet generell informasjonsvirksomhet overfor departementene. I 2006 ble det utviklet en veileder som skal brukes i departementenes arbeid med å gjøre likestillingsanalyser på budsjettområder. Veilederen er oversatt til engelsk i tråd med prioritert internasjonalt samarbeid.

Statskonsult foretar en følgeevaluering av resultater og prosess knyttet til likestillingsevaluering av statsbudsjettet. Arbeidet startet opp i 2006 og vil videreføres i 2007 og 2008. Evalueringen vil gi innspill til BLD i videreutvikling av pådriver- og støtterollen i likestillingsarbeidet.

Fylkesmannsembetenes tilsyn av status for likestilling

Fylkesmennenes kompetanse i å følge opp kommunene når det gjelder aktivitetsplikten i likestillingslovens § 1 a ble styrket gjennom kurs i hvordan slikt arbeid kan legges opp og drives.

Kvinneuniversitetet Nord (KUN) gjennomførte en felles ledersamling i februar, der 16 av 18 embedter var representert. Et viktig tema var de ulike oppgavene embedtene og kommunene står overfor, og hvilken betydning kjønn og likestilling kan ha innenfor områdene demokrati og politisk aktivitet, planlegging, arbeidsgiveroppgaver og tjenesteproduksjon. Sluttrapporten fra KUN ble levert departementet i november 2006. Departementet følger opp behovet for informasjon og veiledning overfor fylker som fortsatt har manglende eller ufullstendig rapportering på likestilling.

Bredt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet ved deltakelse i internasjonale fora og program

Departementet har deltatt på en rekke internasjonale konferanser og vært med på statsbesøk i flere land. BLD har bidratt med foredrag for å presentere norske erfaringer og politikk (blant annet i samarbeidsland i Afrika, Japan, Russland, Kaukasus, EU, de baltiske statene og i nordisk sammenheng). Departementet mottok delegasjoner på minister-, parlamentariker- og administrativt nivå fra en rekke land.

FN-samarbeidet mv.

Likestillingsspørsmål blir hvert år behandlet i FNs kvinnekommisjon som er en funksjonell komité under ECOSOC – det økonomiske og sosiale rådet, samt i Generalforsamlingens tredje komité. Departementet deltar under kommisjonene og i 2006 var temaene blant annet "Økt deltagelse av

kvinner i bistand og utvikling" og "Lik deltagelse av kvinner og menn i beslutningsprosesser på alle nivåer".

I januar 2006 arrangerte departementet, sammen med de frivillige organisasjonene, den årlige milepælkonferansen om oppfølging av Beijingplattformen for likestilling mellom kjønnene. I september 2006 overleverte departementet Norges syvende rapport til FNs kvinnekonvensjon for perioden 2002-2005. *Familieprotokollen*, som er en bilateral avtale mellom Pakistan og Norge på likestillingsområdet, trådte i kraft 1. mai 2006. Avtalen går ut på at det opprettes et rådgivende utvalg bestående av representanter fra myndighetene i Norge og Pakistan. Utvalget skal blant annet bidra til å sikre menns og kvinners rett til å inngå ekteskap bare når de gir sitt frie og fulle samtykke. Første møte i utvalget ble avholdt i Pakistan i september 2006 og neste møte vil bli holdt i Oslo høsten 2007.

Nordisk samarbeid

Norge hadde i 2006 formannskapet i Nordisk ministerråd (NMR). BLD hadde i den forbindelse formannskapet i embetsmannskomiteen for likestilling. Det ble i 2006 vedtatt et nytt samarbeidsprogram for likestilling mellom kvinner og menn for perioden 2006-2010. I løpet av formannskapsåret ble det totalt avholdt to ministermøter; ett ordinært ministermøte og et nordisk-baltisk ministermøte. Det norske formannskapet forhandlet fram en ny samarbeidsavtale og strategi for Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK). I tillegg til kjønn og ungdom, er kjønn og makt hovedsatsningsområdet i det nordiske likestillingsamarbeidet 2006–2010. Etter norsk initiativ utarbeidet nordisk ungdom en Hvitbok om ungdoms syn på og oppfatning av kjønnslikestilling. Boken ble ferdigstilt til Ministerrådsmøtet i mai 2006 som besluttet å videreføre arbeidet til å bli et dokument som retter seg direkte til ungdom. For Norges del ble arbeidet med en ungdomsprofilert nettside med utgangspunkt i Hvitboken startet opp under nettstedet *ung.no* i 2006. Dokumentet er lagt ut på nettstedet *ung.no*.

Den nordiske undersøkelsen *Unge, køn og pornografi* i Norden ble initiert av NMR i 2004. NIKK har hatt det faglige ansvaret for undersøkelsen som ble presentert høsten 2006.

Det nordiske fagseminaret *Kjønn, kultur og kommunikasjon* ble arrangert i Oslo i oktober 2006 av BLD i samarbeid med Kultur- og kirke departementet.

Den nordiske familiepolitiske konferansen *Familie- og velferdspolitiske ordninger i Norden -*

ulike modeller og deres konsekvenser for likestilling mellom kjønnene, ble arrangert på Åland i november 2006. Formålet var å diskutere de nordiske velferdsmodeller i et likestillingsperspektiv, med hensyn på familie og arbeid.

Et nordisk seminar om arbeidet mot tvangsekteskap og æresrelatert vold ble arrangert i Oslo i desember 2006. Målgruppen for seminaret var ansatte i berørte departementer, tjenestemenn og praktikere som arbeider mot tvangsekteskap i de nordiske landene. Det ble redegjort for ulike lands innsats på området, og de enkelte lands erfaringer med tiltak.

En nordisk konferanse om menn og likestilling ble holdt i februar 2007. Mannskonferansen oppsummerte de erfaringene som er gjort i Norden i perioden 2001-2005.

Samarbeid i Europarådet

Likestilling

BLD deltok i 2006 i nettverk om integrering og i arbeidsgruppe om budsjettarbeid, om standarder og mekanismer på likestillingsområdet. Gruppens anbefalinger vil bli behandlet av Europarådets styringskomité for likestilling og etter planen også av ministerkomitéen i løpet av 2007.

Norge har gjennom styringskomitéen arbeidet aktivt mot menneskehandel for utnyttelse i prostitusjon. Ministerkomitéen vedtok i 2006 en konvensjon mot menneskehandel og departementet følger opp konvensjonen i nasjonalt arbeid. Norge deltok på ministermøtet i Sverige i juni 2006. Temaet var «Menneskerettigheter og økonomiske utfordringer i Europa – likestilling.» En resolusjon og en handlingsplan for å styre arbeidet videre ble vedtatt på møtet.

På Europarådets toppmøte for statsministrene i Warszawa i mai 2005 ble det besluttet å styrke arbeidet mot vold mot kvinner. Oppfølgingen er blant annet en kampanje på europeisk nivå; *Safe and free every womans right* som ble lansert i Madrid i november 2006. Kampanjen er basert på at det enkelte medlemslandet gjennomfører tiltak nasjonalt og rapporterer til koordinator for en oversikt over situasjonen på europeisk nivå.

Barne- og familiepolitisk samarbeid

Norge har deltatt i styringskomiteen for sosial samhörighet, som behandler sosialpolitiske saker, herunder spørsmål knyttet til barne- og familiepolitikk, og i en ekspertkomité for barne- og familie spørsmål. På grunnlag av arbeidet i disse komiteene ble det fremmet forslag til en anbefaling. Anbefalingen (Rec (2006) 19) om å utforme en politikk

for å styrke godt foreldreskap og forebygge vold mot barn, ble vedtatt av Ministerkomiteen i desember 2006.

Norge deltok i Europarådets familieministerkonferanse i Lisboa i 2006. Sluttdokumentene peker på betydningen av å se kjønnslikestilling og familiepolitikk i en helhet. Det skal arbeides for at fedrene dras mer inn i omsorgen av barn.

EØS-finansieringsordningene

BLD har, siden beslutningen om å opprette EØS-finansieringsmekanismene, informert om ordningene og mulighetene disse gir, både overfor relevante miljøer i Norge og i mottakerlandene via Norges ambassader.

Likestilling er definert som et horisontalt anliggende (Cross Cutting Dimension) i alle rammeavtalene med mottakerlandene. Kommunenes sentralforbund er engasjert i EØS-prosjektsamarbeid i Slovakia - *Strengthen Gender Equality in Slovakia* og i Spania *Balance between private-, family- and professional life*. Begge prosjekter omhandler tiltak som kan gjøre det enklere å forene arbeidsliv, privatliv og familieliv, som er en forutsetning for både økonomisk vekst og demokratisk utvikling.

EUs uformelle ministermøter og EUs formannskap

Norge deltar ikke i Ministerrådet for arbeidsmarkedspolitik, som har ansvaret for likestillingspolitikk. Barne- og likestillingsministeren har imidlertid deltatt på EUs uformelle ministermøter, under henholdsvis Østerrikes og Finlands EU-formannskap i 2006, der likestilling mellom kjønnene har stått på dagsorden. EU etterspør i økende grad Norges erfaringer med familie- og likestillingspolitikk, særlig knyttet til arbeidsliv og demokrati.

Europakommisjonens rådgivende komité og EFTAs arbeidsgruppe

BLD og Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) deltok som observatører i EU-kommisjonens rådgivende komité for likestilling mellom kvinner og menn. Departementet har ledet EFTAs arbeidsgruppe for likestilling og familiespørsmål.

Norge deltar, og har deltatt, i flere EU-programmer og samarbeid på familie- og likestillingsområdet, og har positiv erfaring fra samarbeidet.

I programperioden fikk Norge, i samarbeid med Island, finansiert prosjekter under alle de fem årlige utlysningene. Norge deltok gjennom EU-programmet Daphne II i videreføringen av det europeiske samarbeidet til bekjempelse av vold mot barn, unge og kvinner og for å verne offer- og

risikogrupper. Departementet deltok i EU-kommisjonens Daphne-komite. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress har hatt rollen som tilrettelegger for norske prosjektsøknader til Daphne II.

Kjønnsbalanse i styrer

Stortinget vedtok i desember 2003 regler som stiller krav til kjønnsbalansen i privateide allmennaksjeselskapers styrer. På bakgrunn av tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) per 1. juli 2005 vedtok regjeringen at reglene om kjønnsrepresentasjon skulle tre i kraft 1. januar 2006. Det følger av regelverket at det vil være en overgangsperiode på to år for selskaper som var registrert før dette tidspunktet. Overgangsperioden går ut 1. januar 2008. For selskaper som registreres etter 1. januar 2006, må kravet om kjønnsrepresentasjon i styret være oppfylt for at selskapet skal kunne registreres. Tall fra SSB per 1. juli 2007 viser at 57 prosent av allmennaksjeselskapene oppfylder lovens krav til kjønnsrepresentasjon, og at 30 prosent av de faste styremedlemmene var kvinner. Bestemmelsene om kjønnsbalanse i allmennaksjeselskaper følger av §16-11a i allmennaksjeselskapsloven. Det er Justis- og politidepartementet som har det faglige ansvaret for denne loven. Når overgangsperioden går ut 1. januar 2008, vil reglene bli håndhevet på samme måte som lovens øvrige krav til styresammensetning. Dette innebærer at Brønnøysundregistrene foretar lovlighetskontroll. Selskaper som ikke melder inn et styre som følger lovens krav, vil etter diverse varsler og muligheter for å rette opp forholdet, bli oversendt Tingretten for tvangsoppløsning.

Kravet om kjønnsrepresentasjon i styrene for offentlig eide foretak trådte i kraft 1. januar 2004. De offentlige selskapene omfatter statsaksjeselskaper, statsallmennaksjeselskaper, statsforetak, interkommunale selskap og enkelte særlovsselskap. Overgangsperioden utløp 1. januar 2006. Eierdepartementene har, i samråd med Brønnøysundregisteret, ansvar for å følge opp de offentlige styrene.

En tidsriktig forvaltning på alle nivåer for å fremme likestilling mellom kjønnene

Etablere et felles håndhevingsapparat mot diskriminering

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (LDN) avløste de tidligere organene Likestillingsombudet, Klagenemnda for likestilling og Likestillings-senteret fra 1. januar 2006. Ombud og nemnd er faglig fristilt, men administrativt underlagt BLD.

Departementet gjennomførte i 2006 dialogmøter med de nye organene, og innledet en rekke samarbeidsprosjekter. Se nærmere omtale under kap. 843 og kap. 849 om nemndas og ombudets virksomhet i 2006.

Økt bevissthet blant menn om menns rolle i likestillingen

Stimulere til nettverksbygging, holdnings- skapende virksomhet og forebygging av vold

Departementet har i 2006 sørget for grunnfinansiering av Ressurssenter for menn (Reform). Reform har bidratt i arbeidet med oppfølging av *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner*. Reform har videre arbeidet aktivt for å øke kunnskapen om menn og likestilling, herunder kunnskap om ulike sider ved mansrollen. Reform arbeider med å spre erfaringer til andre aktører, også til regionalt og kommunalt nivå, og er en viktig høringsinstans for departementet. Det har ikke lyktes å trekke inn menn med innvandrerbakgrunn i de prosjektene og tiltakene som ble iverksatt i 2006. For 2007 har derfor Reform denne gruppen som et av sine hovedsatsingsområder, og departementet har tatt opp behovet for kunnskap om gruppene av innvandrermenn i sitt tildelingsbrev til Reform 2007.

En survey om menn og likestilling, som også retter seg mot kvinner, utføres i 2007 av Arbeidsforskningsinstituttet i samarbeid med Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK). Resultatene vil inngå i kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med en stortingsmelding om menn, mansroller og likestilling.

Forebygging av æresrelatert vold

Handlingsplan for integrering og inkludering, som ble lagt fram av Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2006, omfattet tiltak mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

Asylsøkere som ankommer Norge får informasjon om at kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er forbudt. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er gitt i oppdrag å utvide dette tiltaket til også å omfatte nyankomne familieegjenforente samt kvoteflyktninger.

Kjønnslemlestelse

Våren 2006 overtok BLD koordineringen av arbeidet mot kjønnslemlestelse. Det har vært utstrakt samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og politide-

partementet. Primærmedisinsk verksted (PMV) fikk i 2006 i oppdrag å gjennomføre en evaluering av tidligere innsats og fremskaffe mer kunnskap om effektive metoder i bekjempelsen av kjønnslemlestelse. Deres funn ble presentert i mars 2007. BLD og Helse- og omsorgsdepartementet har igangsatt et kartleggingsprosjekt for å få mer kunnskap om omfanget av kjønnslemlestelse i Norge. Departementene har hver avsatt 500 000 kroner til kartleggingen. Institutt for samfunnsforskning skal få fram opplysninger om antatt omfang, om relevante yrkesgrupper følger den avvergesplikt de er pålagt etter loven samt gode forebyggende tiltak. Rapporten skal være ferdig mai 2008 med en delrapport i februar 2008.

PMV i Oslo har i 2007 fått tildelt 420 000 kroner til prosjektet *Nei til omskjæring* for å utdanne endringsagenter som kan drive oppsøkende holdningsskapende arbeid i de risikoutsatte miljøene.

Regjeringen la fram strakstiltak mot kjønnslemlestelse sommeren 2007. I den forbindelse var det en informasjonsstand på henholdsvis Gardermoen og Grønland i Oslo gjennom PMV. Det er også utarbeidet en egen brosjyre i forbindelse med kampanjen. Selvhjelp for innvandrere og flyktninger fikk midler til informasjonstelefon om kjønnslemlestelse, som var døgnbemannet i juli og august 2007. Det er også gitt støtte til arrangementer om kjønnslemlestelse og til styrket oppsøkende virksomhet. Totalt har departementet brukt ca. 300 000 kroner på strakstiltak sommeren 2007.

Somaliske kvinners solidaritetsforening (SKS) ble tildelt midler til en somalisk kvinnekongress i Oslo i mai 2007. Departementet har arrangert en studiereise til Etiopia sammen med deltakere fra Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet for å lære om tiltak mot kjønnslemlestelse som kan brukes i Norge.

Tvangsekteskap

BLD leder en interdepartemental arbeidsgruppe hvor Justis- og politidepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Utenriksdepartementet, Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet (SHdir) deltar. Gruppen følger opp tiltakene i programmet *Fornytt innsats mot tvangsekteskap våren 2002*. Som et ledd i oppfølgingen av dette programmet vedtok Stortinget i desember 2006 lovendringer som skal hindre tvangsekteskap, herunder barneekteskap, og å hjelpe partene ut av et tvangsekteskap, jf Ot.prp. nr. 100 (2002-2003) *Om lov om endringer i ekteskapsloven og straffeprosessloven mv.* (tiltak for å forhindre tvangsekteskap mv.). Et hovedformål med lovendringene er å forhindre at

personer bosatt i Norge omgår ekteskapslovens krav ved å reise utenlands og inngå ekteskap der. Endringene trådte i kraft 1. juni 2007. Det ble gitt ut en brosjyre med informasjon om endringene til aktuelle målgrupper. Brosjyren er oversatt til somalisk, engelsk, sorani, arabisk og urdu. I tillegg ble det sendt ut rundskriv til aktuelle instanser, blant annet folkeregistrene, fylkesmannsembetene, utenriksstjenesten, utlendingsmyndighetene og Bufdir.

Kunnskap om omfanget av tvangsekteskap er et viktig grunnlag for å utforme en forebyggende politikk. I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) ble det satt av 500 000 kroner til kartleggingsarbeid. Nasjonalt folkehelseinstitutt har kartlagt omfanget av søskenbarnekteskap og helsemessige konsekvenser. Resultatene fra disse to undersøkelsene er omtalt under delmålet *Bredt kunnskapsgrunnlag for familie- og likestillingspolitikken*.

Høsten 2007 åpnes et skjermet bokollektiv i Oslo for å bedre botilbudet til kvinner som flykter fra tvangsekteskap, eller forsøk på tvangsgifte. Dette er nærmere omtalt under kap. 840 Krisetiltak.

BLD avsatte for 2007 midler til hjemsendelse av jenter og gutter som blir tvangsgiftet, i opprinnelseslandet. Disse midlene skal også omfatte kjønnslemlestelsestilfeller.

Familievernet har en viktig rolle i det forebyggende arbeidet. Bufdir er i 2007 tildelt 1,25 mill. kroner som skal dekke tiltak for å bekjempe tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Midlene skal gå til kompetanseheving i familievernet, lokale informasjons- og holdningsskapende prosjekter i hver region og to større pilotprosjekter med både et forebyggings- og ettervernsprosjektiv.

Pilotprosjektene som er tildelt støtte er *Brobyggerprosjektet* ved Aker familievernkontor som går på tvangsekteskap og et pilotprosjekt på området kjønnslemlestelse gjennom et samarbeid med familievernkontorer i Nordfjord og Haugesund. Målsettingen for sistnevnte prosjekt er å utvikle ulike tiltak for informasjon, dialog og holdningsskaping om temaet kjønnslemlestelse, primært overfor den somaliske befolkningen i region vest. Begge pilotprosjektene skal utvikle en plan for kompetansespredning til familievernet for øvrig. Prosjektene skal videreføres i 2008.

Drammen politistasjon og Drammen kommune har fått midler til et 3-årig tverrfaglig og tverretattlig pilotprosjekt om arbeid mot æresrelatert vold, herunder tvangsekteskap. Prosjektet er ment å gi nyttig kunnskap og ha en viktig nasjonal overføringsverdi for det videre arbeid mot tvangsekteskap. Prosjektet er samfinansiert av Arbeids- og

inkluderingsdepartementet, Justis- og politidepartementet, SHdir og BLD.

Det vises for øvrig til omtale av Familieprotokollen inngått mellom Norge og Pakistan under «FN-samarbeid mv.».

Fokus på inntektsfordeling mellom kvinner og menn

Pådriver for å få partene i arbeidslivet og ansvarlige myndigheter til å:

Stimulere til mindre kjønnsstereotype yrkesvalg

Departementet har samarbeidet med offentlige instanser og partene i arbeidslivet for å utarbeide tiltak som kan gi resultater på feltet.

Fortsatt arbeide for likelønn

Regjeringen oppnevnte i juni 2006 Likelønnskommisjonen. Kommisjonen ledes av fylkesmann Anne Enger og består av syv eksperter fra forskningsmiljøer innen økonomi, samfunnsfag og jus. Det er knyttet en referansegruppe til kommisjonen, med representanter fra de største arbeidslivsorganisasjonene. Kommisjonens sekretariat med to utredere er lagt til BLD.

Det er opprettet en egen hjemmeside for kommisjonen, *likelonn.no*. Utredningen skal avleveres 1. mars 2008.

Større likhet i kvinner og menns råderett over økonomiske ressurser

Kravet om 40 prosent kjønnsbalanse i ASA-styrer, i styrene for de statlige selskapene og de interkommunale selskapene har bidratt til å kaste lys over kvinners generelle deltakelse i økonomien og tilgang til økonomisk makt.

Bredt kunnskapsgrunnlag for samlivs- og likestillingspolitikken

Finansiering av forskningsprogram og -prosjekter

Størstedelen av kapitlets forskningsmidler ble gitt til støtte til programmer under Norges forskningsråd til *Program for velferdsforskning* (VFO 2004-2009) og programmet *Kjønnsforskning: kunnskap, grenser, endring (2001-2007)*. Per 2006 er det for tidlig å rapportere på prosjekter fra VFO. Prosjektene vil gi viktige bidrag til politikktutforming. For mer informasjon om programmet, se del III, kap. 5. Her rapporteres et utvalg av ferdigstilte prosjekter fra Kjønnsforskningsprogrammet.

Prosjektet *Politisk entydighet og sosial differensiering: En komparativ studie av skandinavisk statsfeminisme* viser at kjønnsforskjellene i syn på likestilling er økende. Dette skyldes først og fremst en redusert likestillingstilslutning blant unge menn. Blant kvinner er likestillingstilslutningen høy i alle aldersgrupper. Det kan se ut til at oppslutningen om at likestillingen bør føres videre er på vikende front blant menn med høy utdanning, mens den er økende blant kvinner med lav og middels utdanning.

Prosjektet *Familiebasert omsorg for barn*, synliggjør hvordan foreldre legger til rette for at barna skal mestre dagliglivet gjennom organisering og tilrettelegging. Foreldre bygger opp rutiner for å kunne kombinere tilværelsens forskjellige krav, der hensyn til jobb og barn står sentralt. Rutinene bidrar til å skape et forutsigbart program fra dag til dag. Dette gjør det lettere også for små barn å få oversikt over tilværelsen. Dessuten blir det mindre nødvendig med åpenlys regulering og kontroll, bestemmelsen ligger i de selvfølgeliggjorte rutinene, heller enn i hva foreldrene sier i den enkelte situasjon.

Prosjektet *Homoseksualitetens vilkår og ytringsformer i Norge 1920 til 1980* skal utgis som bok. Prosjektet har kastet nytt lys over relasjoner og samlivsformer til homo- og bifile kvinner og menn på den norske landsbygda i denne perioden. Prosjektet gir ny kunnskap om vilkårene for homofile menn under den tyske okkupasjonen 1940-45. I tillegg blir et materiale om homofile menns møtesteder og nettverk supplert med materiale om kvinnelige nettverk og møtesteder. Til sist har prosjektet funnet fram kilder som belyser hvordan den første organisasjonen for lesbiske og homofile i Norge, *Forbundet av 1948*, ble dannet på 1950-tallet.

Prosjektet *Kjønn og globalisering – Omsorg over grenser* undersøker helsemigrasjoner, blant annet av helsepersonell fra India til Midtøsten og fra Latvia til Norge, og hvilke konsekvenser denne migrasjonen har for hjemlandene. Ett av resultatene er at opprinnelseslandet tappes for helsepersonell, men også at kvinnene styrker sin rolle som en moderne familieforsørger. Rollen som omsorgsforsørger blir mer komplisert.

I tillegg til programbevilgningene gir departementet støtte til prosjekter ved universiteter, forskningsinstitutter og til SSB. Nedenfor rapporteres det fra et utvalg av disse prosjektene.

Gjennom utredningen *Aleneboendes levekår*, gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB), ble det for første gang laget en samlet oversikt og analyse av sentrale levekår for aleneboende i Norge. 900 000 personer er aleneboende. Aleneboende er

definert som personer som ikke er gift eller registrert som partnere og ikke bor med barn eller andre personer, jf. egen omtale under Del III Omtale av særlige tema.

Studien av *Livsløp, generasjon og kjønn* (LOGG) går som planlagt. Spørreskjemaene er ferdigstilte og intervjuene har startet. Se omtale av undersøkelsen i St.prp. nr. 1 (2006-2007), del III, kap. 5.

Prosjektet *Kartlegge omfanget av tvangsektenskap for større treffsikkerhet i forebyggingen* viser at det er vanskelig å telle antall saker. Tallene må derfor tolkes med forsiktighet. En har sett på saker i 2005 og de ti første månedene i 2006 hos seks ulike instanser, inkludert barnevernskontorene. *Tvangsekteskapsrelaterte saker* summerer seg til 193 saker. Jenter er i klar overvekt. En høy andel av de unge har foreldre fra Irak, Pakistan og Somalia. Mellom 67 og 90 prosent av de berørte personene er mellom 15 og 25 år. Når det gjelder saker knyttet til *Autoritær oppdragelse og kontroll av jenters seksualitet* oppgir barnevernskantorene at de har hatt befatning med til sammen 213 barn i perioden. Det påpekes at det er sterke grunner til å anta at de faktiske tallene for begge saksfelt ligger langt høyere enn tallene i undersøkelsen. Dels handler det om at unge ikke ber om hjelp, dels at de ikke blir sett. Rapporten foreslår en rekke tiltak og grep for å forbedre hjelpetilbudet til unge og familier. Kartlegging av kompetansebehov viser at ulike instanser både trenger og ønsker mer kompetanse, men kvalifiseringen må i større grad tilpasses den enkelte yrkesgruppes behov.

Prosjektet *Inngifte i Norge – omfang og medisinske konsekvenser* er en oppfølging av en doktorgradsavhandling fra 1998. Inngifte, dvs. ekteskap mellom beslektede personer, er utbredt i store deler av verden, spesielt i Midt-Østen, Nord-Afrika og Sør-Asia. Prosjektet rapporterer om denne ekteskapspraksisen i Norge i dag, og hvilke helsemessige konsekvenser det kan ha for barna. Hovedfunnene er at i Norge er inngifte mest utbredt blant personer av pakistansk opprinnelse. Andelen inngifte ser ut til å være på vei ned i den norsk-pakistanske befolkningen. Inngifte er også forholdsvis vanlig blant personer med opprinnelse i Tyrkia, Irak, Iran, Sri Lanka, Marokko og Somalia. Hos personer med norsk opprinnelse er inngifte sjeldent forekommende. Inngifte medfører økt risiko for dødfødsel, spedbarnsdød og medfødte misdannelser. I tillegg er det en øket dødsrisiko helt opp til voksen alder hos barn av inngifte foreldre. Siden inngifte er sjelden i befolkningen som helhet, betyr inngifte som sådan lite for folkehelsen i Norge. Det er imidlertid en viktig årsak til

sykdom og død hos barn i de landgruppene hvor inngifte er utbredt.

Primærmedisinsk verksteds (PMV) arbeid mot kjønnslemlestelse ble evaluert i 2006 av Universitetet i Oslo. PMV bruker dialog som metode i endringsarbeidet mot omskjæring. Hovedfunn i evalueringen er at PMVs metode, som er basert på respekt og dialog, når målgruppen. Holdninger endrer seg og deltakerne er positive til å delta i grupper. Helse- og religionsperspektivene er viktigst i holdingsarbeidet, og samarbeid med helsepersonell og religiøse ledere er også viktig. Gruppene er, etter forskernes oppfatning, for heterogene, slik at informasjonsstrategien til PMV ikke treffer alle like godt. Forskerne kommer med en rekke anbefalinger for å få til større grad av holdningsendringer.

Se kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning for en omtale av kunnskap på barnebidragsfeltet og av prosjektet *Delt bosted for barn*.

Informasjonstiltak

Departementet har spredd kunnskap ved å holde foredrag, arrangere pressekonferanser, deltatt på møter/seminarer og distribuert informasjonsmateriell om familie- og likestillingspolitikken, både nasjonalt og internasjonalt. Databasen *gender.no* har blitt en viktig kilde for likestillingsinformasjon. Informasjons- og kommunikasjonsarbeid er alltid relevant i saksbehandling og etatsstyring. Etableringen av *regjeringen.no* har ført til økt beredskap og satsing på informasjon og kommunikasjon.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Likestilling mellom kvinner og menn	Oppfølging av Likelønnskommisjonens utredning Et systematisk pådriverarbeid for integrering av et kjønns- og likestillingsperspektiv i alle departementene Et bredt internasjonalt samarbeid på likestillingsområdet Motvirke diskriminering av gravide i arbeidslivet Et godt regionalt likestillingsarbeid

Likebehandling og respekt for lesbiske og homofile

Støtte til organisasjonsvirksomhet

I 2006 ble innsatsen for å sikre lesbiske og homofiles rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering, økt betydelig. Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) fikk økt driftstilskudd. Bladet BLIKK fikk økt tilskuddet. Det ble fordelt midler til tilskudd til organisasjoner og tiltak og prosjekter. I alt 10 ulike tiltak ble tildelt midler, blant andre Skeiv Ungdom til informasjonsprosjektet *Skeivt Svar*, til Åpen kirkegruppe for lesbiske og homofile, til BLIKK for distribusjon av bladet til utvalgte bibliotek. LLH fikk midler til å fortsette arbeidet med antidiskriminering (*Antidiskrimineringsprosjektet*). Departementet har startet arbeidet med å utrede endringer i ekteskapsloven som åpner for ekteskap mellom to av samme kjønn, med samme rettigheter som ekteskap mellom to av motsatt kjønn. Forslag til lovendringer har vært på bred høring.

Sikker fastsetting av farskap etter barneloven

Dekke kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene og fylketrygdekontorene

I 2006 foretok Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo DNA-analyser i 1 352 saker. Av disse kom 331 oppdrag fra domstolene og 539 fra fylketrygdekontorene. Syv oppdrag kom fra trygdekontorer. Bortsett fra en viss nedgang i totalt antall saker, skiller tallene for 2006 seg lite fra tallene for 2005.

Delmål	Resultatmål
Bevissthet om menn og mansroller	Legge fram stortingsmelding om menn, mansroller og likestilling Utvikle tiltak som bidrar til at fedre bruker mer tid med barna
Ingen diskriminering på grunnlag av seksuell orientering	Følge opp forslag om felles ekteskapslov for homofile og heterofile par Sikre gjennomføring av homopolitisk tiltaksplan
Bredt kunnskapsgrunnlag for samlivs- og likestillingspolitikken	Finansiering av forskningsprogram og prosjekter

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Likestilling mellom kvinner og menn

Oppfølging av Likelønnskommisjonens utredning

Likelønnskommisjonen skal levere sin rapport innen 1. mars 2008. Departementet vil deretter vurdere hvordan kommisjonens forslag skal følges opp.

Et systematisk pådriverarbeid for integrering av et kjønns- og likestillingsperspektiv i alle departementer

BLD har et særlig ansvar for å koordinere og tilrettelegge for, samt gi råd om, integreringen av kjønns- og likestillingsperspektivet i alle departementers faglige porteføljer. Regjeringens politikk er at hvert departement med underliggende etater skal innarbeide strategier og tiltak for likestilling mellom kjønnene og eventuelt iverksette særkilte kvinnerettede tiltak der dette er påkrevd. Kjønnsanalyse av budsjettene er et slikt tiltak. BLD skal ha kompetanse for å kunne rådgi øvrige departementer på etterspørsel, samt ta ansvar for kontinuerlig å samle inn opplysninger om foreliggende eller planlagte strategier og tiltak. I 2007 har departementet bedt om opplysninger om status for sektorplaner for samtlige departementer og vil i 2008 presentere en samlet framstilling av status på likestillingsfeltet, i tråd med Soria-Moria erklæringen.

Et bredt internasjonalt samarbeid på likestillingsområdet

Norge er representert i en rekke internasjonale fora om likestilling mellom kjønnene. Departementet vil fortsatt arbeide for at kjønnsperspektiv og likestilling skal gjennomsyre norsk innsats i FN og andre faste organer for internasjonalt arbeid. Likestillingslovens krav om jevn kjønnsrepresentasjon i utvalg, råd og delegasjoner skal etterstrebtes i internasjonal sammenheng. Det er viktig å sikre kvinners rettigheter og likestilling for å oppnå

målene i internasjonal politikk og programmer. BLD vil derfor følge Utenriksdepartementets arbeid med handlingsplanen om kvinners rettigheter og likestilling i utviklingsarbeidet og delta i arbeidet med handlingsplanen om oppfølging av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1 325 om kvinner, fred og sikkerhet.

Det er også viktig at internasjonal politikk og programmer bidrar til synliggjøring av ulikheter mellom menn og kvinner og fremmer likestilling på en effektiv måte. En god familie- og samlivspolitik er et viktig grunnlag for reell likestilling og norske erfaringer kan være viktige for land der fruktbarheten går ned, og der kvinner i mindre grad deltar i arbeidslivet og menn i liten grad deltar i omsorg av barn.

Norden og nærområdene

Det svenske formannskapet vil i 2008, som Finland i 2007, følge opp intensjonene i samarbeidsprogrammet for perioden 2006-2010 *Med fokus på kjønn er målet et likestilt samfunn*. Ministerrådet for likestilling (MR-Jäm) vedtok for første gang i 2007 hva som skal være ministerrådets kjerneoppgaver. Dette vil lette prioriteringen av det nordiske likestillingspolitiske arbeidet i inneværende år.

Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK) fortsetter som nordisk institusjon ut en ny kontraktsperiode til 2010. En evaluering vil starte opp i 2008 og slutføres i 2009, slik at grunnlaget for en eventuell ny organisering vil foreligge i god tid innen utløpet av kontraktsperioden.

Samarbeid med EU og i EØS

Departementet har i 2007 utarbeidet en europastrategi, som skal gi strategiske, tydelige og systematiske prioriteringer for ivaretagelsen av nasjonale interesser i Norges samarbeid med EU og i EØS. Europastrategien er en oppfølging av St.meld. nr. 23 (2005 - 2006) *Om gjennomføringen av europapolitikken*. Arbeidet med å implementere

en aktiv europapolitikk vil fortsette i 2008. Familie- og likestillingsområdet har en stadig økende politisk oppmerksomhet i EUs institusjoner og blant EUs medlemsland. Norge deltar i de nye flerårige EU programmene PROGRESS (2007-2013) og DAPHNE III (2007-2013).

PROGRESS-programmet inkluderer følgende områder: Sysselsetting, sosial beskyttelse og inkludering, arbeidsbetingelser, arbeid mot diskriminering og for mangfold. Departementet vil fortsette ordningen med en nasjonal ekspert i DG Employment under PROGRESS. Departementet vil søke å mobilisere og legge til rette for økt deltakelse fra norske frivillige organisasjoner fremfor selv å være prosjektansvarlig under EUs programsamarbeid. Dette gjelder også for EØS-midlene hvor familie-spørsmål og likestilling mellom kjønnene er tverrgående tema.

Norge vil delta i EUs handlingsprogram Daphne III som gjelder for perioden 1. januar 2007 til 31. desember 2013. Daphne III har som formål å forebygge og bekjempe alle former for vold som skjer offentlig og privat mot barn, ungdom og kvinner og gi støtte til ofre og risikogrupper. I tillegg skal det opprettes behandlingstilbud for overgripere og voldsutøvere.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har tilrettelagt for norske prosjektsøknader til Daphne II. Det tas sikte på at NKVTS fortsatt skal ha denne rollen for Daphne III. BLD vil ha et overordnet ansvar for å koordinere den norske deltakelsen i programmet. Norges deltakelse i programmet blir samfinansiert etter en fordelingsnøkkel mellom BLD (34 prosent), Justis- og politidepartementet (30 prosent), Helse- og omsorgsdepartementet (30 prosent), og Arbeids- og inkluderingsdepartementet (6 prosent).

Norge ønsker deltakelse i EUs likestillingsinstitutt som fullverdig deltaker på linje med EUs medlemsland. EUs likestillingsinstitutt skal yte teknisk og faglig bistand til Europakommisjonen og de enkelte EU/EØS-medlemsland. Instituttet vil ligge i Vilnius og være operativt fra januar 2008.

FN-samarbeidet

FNs kvinnekonvensjon

Norge leverte i september 2006 Norges syvende rapport til FN's komite som overvåker kvinnekonsensjonen (CEDAW) om hvordan Norge overholder forpliktelsene i konvensjonen. I august 2007 ble Norge eksaminert av CEDAW-komiteen på bakgrunn av rapporten. Departementet vil aktivt følge opp høringen overfor de ansvarlige departementer. I tillegg vil departementet arrangere regio-

nale konferanser for kommuner og fylkeskommuner for å gjøre oppfølgingen og konsekvensene av høringen kjent i fylker, kommuner og blant andre relevante samarbeidspartnere, jf. omtale under resultatmålet Et godt regionalt likestillingsarbeid.

Norge vil fortsatt holde en høy profil i FN-fora der likestillings- og kvinnespørsmål står høyt på dagsorden. På møte i FN's kvinnekommisjon (CSW) som er en funksjonell komite under ECO-SOC, våren 2008, er hovedtema *Financing for gender equality and the empowerment of women*. I 2007 var hovedtema vold mot kvinner og jentebarn. Departementet følger med i Generalforsamlingens 3. komités arbeid som omhandler familiepolitikk, barn, unge, likestilling mellom kjønnene, etnisk likestilling, funksjonshemmede mv.

Samarbeid i Europarådet

Europarådet, med sine 47 medlemsland (inklusive Montenegro fra mai 2007) er en sentral institusjon for samarbeid og ivaretagelse av menneskerettigheter. Likestillingsministrenes møte i 2006 i Stockholm la føringer for det videre arbeidet på likestillingsområdet. Sentralt i det videre arbeidet på likestillingsområdet står utvikling av virkemidlene, blant annet vedtak og oppfølging av en anbefaling om utvikling av felles standarder og mekanismer for landenes arbeid, anbefalinger om kjønnsbudsjettering og videre arbeid med integrering av likestilling i Europarådet som organisasjon. Sentrale temaer er kvinners deltakelse i det politiske og økonomiske liv, vold mot kvinner og kvinners rolle i freds- og konfliktforebyggende arbeid.

I mai 2007 besluttet Ministerkomiteen å sette ned en ekspertkomite for barn og familier – *Committee of Experts on Social Policy for Families and Children*. Mandatet er å utarbeide en plan for å sette anbefalingen om «positive parenting» (vedtatt av Ministerkomiteen i desember 2006) ut i livet. Komiteen skal også identifisere sosiale konsekvenser av nye familieformer (demografiske utfordringer, dvs. aldrende befolkning og lave fødselsrater, samlivsbrudd og yrkesdeltagelse). Norge leder komiteens arbeid. Arbeidet skal avsluttes innen utgangen av 2008. Arbeidet skal blant annet presenteres på Familienministerkonferansen 2009.

Europarådets familieministerkonferanse

Departementet vil bidra i arbeidet med å nå fram til kvinner med innvandrerbakgrunn med informasjon og kunnskap om deres rettigheter og plikter i det norske samfunnet. Norge deltar i komiteen som planlegger den neste familieministerkonferansen som skal arrangeres i 2009. I 2009 er det 50 år

siden den første familieministerkonferansen ble avholdt, og jubileet skal arrangeres samme sted som den gang, i Wien i Østerrike.

Motvirke diskriminering av gravide i arbeidslivet

Departementet har satt i gang et forskningsprosjekt (2007-2008) sammen med partene i arbeidslivet for å få bedre kunnskap om årsaker til diskriminering av gravide og permisjonstakere, og hvordan slik forskjellsbehandling kommer til uttrykk. Formålet er å få et godt grunnlag for å vurdere forebyggende tiltak. BLD vil, i samråd med berørte departement, vurdere om lovverket gir tilstrekkelig beskyttelse mot diskriminering av gravide arbeidstakere.

Et godt regionalt likestillingsarbeid

Departementet vil fortsatt styrke det regionale likestillingsarbeidet. Det er stort behov for utviklingsarbeid, erfaringsspredning, opplæring og informasjon om integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i tjenesteproduksjon og planlegging lokalt og regionalt. I 2008 vil departementet spesielt følge opp de regionale prosjektene som ble initiert i 2007, i samarbeid med Nord-Gudbrandsdal Regionråd, ni kommuner i Agderfylkene og Kommunenes sentralforbund samt Herøy kommune. Departementet vil i samarbeid med Kommunenes sentralforbund arrangere tre regionale konferanser for kommuner, fylkeskommuner og relevante samarbeidspartnere der temaet vil være internasjonale forpliktelser til å fremme likestilling, herunder oppfølging av Norges 7. rapport til FNs komite som overvåker kvinnekonsensjonen (CEDAW).

Departementet og Sametinget skal samarbeide om utvikling av en samisk tiltaks- og handlingsplan for likestilling. Planen vil bli ferdigstilt i 2008, og oppfølging vil bli påbegynt.

BLD overtar grunnfinansieringen av de to kvinneuniversitetene, Kvinneuniversitetet på Løten og Kvinneuniversitetet Nord. Disse er stiftelser med god kompetanse på likestillingsutvikling, spesielt med et kvinneperspektiv.

Kvinneuniversitetet Nords sluttrapport om opplæring av fylkesmannsembetenes praktisering av likestillingslovens aktivitetsplikt viste at det fortsatt er stor usikkerhet om hvordan fylkesmannen skal utøve oppdraget som veileder for kommunenes likestillingsarbeid. Departementet tar sikte på å gi et nytt tilbud til embetene i 2008 og 2009 for å øke kunnskapen om hvordan aktivitets- og redegjøringsplikten i likestillingsloven skal forstås og arbeides med. Kvinneuniversitetet nord, Kvinne-

universitetet på Løten og Fredrikkes hage har i 2007 utredet grunnlaget for opprettelsen av regionale likestillingssentra. Utredningen er finansiert av Kommunal- og regionaldepartementet og BLD. Rapporten behandles av departementene høsten 2007.

Bevissthet om menn og mansroller

Legge fram stortingsmelding om menn, mansroller og likestilling

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om menn, mansroller og likestilling våren 2008. Målet vil være å få menn mer aktivt med i samfunnets likestillingsprosjekt og gi flere menn muligheten for et bedre liv gjennom blant annet økt kontakt med egne barn og ved færre samlivsbrudd. Departementet har etablert et mannspanel i tilknytning til meldingsarbeidet som skal tjene som innspill til meldingsarbeidet samt bidra til at menn deltar i likestillingsdebatten. Meldingen vil blant annet bygge på resultatene fra den store surveyen som ble gjennomført i 2007, om menns holdninger til likestilling.

Departementet vil i 2008 utvikle informasjons- og veiledningsmaterieell i samarbeid med blant annet Reform og ulike forskningsmiljøer rettet mot menn om menn og likestilling. Stortingsmeldingen om menn, mansroller og likestilling vil bli et viktig bidrag her. Departementet vil tilstrebe at menn deltar på alle konferanser og liknende om likestilling.

Utvikle tiltak som bidrar til at fedre bruker mer tid med barna

Departementet vil fortsatt gi bidrag til utviklingsarbeidet som ble startet i 2007 for å gi fedre mer tid og bedre arenaer for samvær med sine barn. Prosjektet *Bærekraftige familier – likestilte livsløp* tar sikte på å utvikle et samarbeid mellom kommunale tjenester, næringsliv og organisasjoner for å kunne gi far bedre tid og mulighet til samvær med barn, og utvikle arenaer for dette. Prosjektet videreføres i 2008. Det vil også bli arbeidet med å utvikle andre tiltak for å styrke fedrerollen, herunder pappagrupper. Departementet vil ta et initiativ overfor arbeidslivets organisasjoner for å vurdere tiltak som kan fremme menns uttak av foreldrepermisjonen.

Andre tiltak

Departementet finansierer et 3-årig professorat i maskulinitets- og likestillingsforskning. Stillingen

opprettet ved Universitetet i Oslo, Senter for kvinne- og kjønnsforskning, fra januar 2008.

Statsstøtten til Reform videreføres på samme nivå som i 2007. Arbeidet som Reform gjør anses som svært vesentlig når det gjelder å få menn mer engasjert i likestillingsarbeid.

Reform bygger blant annet opp kunnskap og kompetanse om innvandrermenns holdninger til likestilling, som kan danne grunnlag for å utvikle tiltak.

Ingen diskriminering på grunnlag av seksuell orientering

Følge opp forslag om felles ekteskapslov for homofile og heterofile par

Forslag om felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par ble sendt på bred høring medio mai 2007 med høringsfrist 1. september 2007. Det er foreslått endringer i blant annet ekteskapsloven, adopsjonsloven, bioteknologiloven og barneloven. Departementet foreslår samtidig at partnerskapsloven blir opphevet.

Formålet med forslaget er å sikre homofile og lesbiskes rettigheter, samt å støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering.

Lovforslag vil bli ferdigstilt og sendt til Stortinget innen utgangen av 2007.

Sikre gjennomføring av homopolitisk tiltaksplan

Departementet har i september 2007 arrangert en bredt anlagt konferanse om politikken overfor lesbiske og homofile *Trygghet og mangfold – en skeiv erfaringskonferanse* der målgruppa var homopolitiske interesseorganisasjoner, politikere og byråkrater på ulike forvaltningsnivåer, næringslivet, forskere, profesjonsgrupper mv. Formålet med konferansen har vært å få et oppdatert kunnskapsgrunnlag for regjeringens videre arbeid for å sikre homofile og lesbiske god livskvalitet. På bakgrunn av blant annet konferansen skal det utarbeides en tiltaksplan for homopolitikken. Departementet vil i samarbeid med andre departementer og aktuelle organisasjoner identifisere områder hvor det er særlig behov for innsats for å motvirke diskriminering på grunnlag av seksuell orientering. Et viktig siktemål vil være å bidra til økt trygghet og derved fremme mulighetene for en positiv identitetsutvikling.

For å stimulere til bredde i arbeidet er det satt av midler til tilskudd til organisasjoner som arbeider for å bedre homofile og lesbiskes levekår og til tiltak og prosjekter av og for lesbiske og homofile. Driftstilskudd til LLH foreslås opprettholdt på

samme nivå som i 2007. Det samme gjelder driftstilskuddet til BLIKK, landets eneste landsdekkende publikasjon for lesbiske og homofile.

Det finnes lite kunnskap om hvilke holdninger det norske folk har til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Barne- og likestillingsdepartementet gir derfor midler til et prosjekt der slike holdninger kartlegges.

Det mangler arbeidsplassbasert kunnskap som kan gjøre det mulig å forstå hvordan utstøting og usynliggjøring foregår overfor homofile, lesbiske og bifile på arbeidsplassene, mellom kolleger og mellom over- og underordnede. Departementet vil sette i gang slik forskning der siktemålet bør være å utmeisle forslag til strategier for å oppnå større åpenhet og større grad av inkludering. Departementet vil også vurdere å sette i gang et prosjekt om lesbiske og homofile med innvandrerbakgrunn. Her bør en kartlegge hva slags erfaringer som gjøres av denne gruppen, blant annet hvordan det oppleves å befinne seg i krysningpunktet mellom seksuelle normer fra opprinnelseskultur og norske normer, og deres møte med innvandrermiljøer i Norge.

Det er behov for representative undersøkelser om lesbiske og homofiles levekår. Statistisk sentralbyrå har derfor fått midler til et prosjekt for å utrede hvordan en kan spørre om seksuell identitet i levekårsundersøkelser, og hvordan slike spørsmål bør utformes for å få mest mulig presis kunnskap. Eventuelle spørsmål som kan gi grunnlag for analyser med seksuell identitet som årsaksvariabel vil tidligst stilles i levekårsundersøkelsen 2008. Som en del av prosjektarbeidet ble det høsten 2007 arrangert et seminar med nasjonale og internasjonale eksperter for å drøfte metodiske utfordringer ved å inkludere spørsmål som av mange kan oppleves som svært sensitive i levekårsundersøkelser.

Bredt kunnskapsgrunnlag for samlivs- og likestillingspolitikken

Finansiering av forskningsprogram og prosjekter

Departementet viderefører støtten til *Program for velferdsforskning*. Fra 2008 vil det bli satt i gang et nytt *Program for kjønnsforskning* for perioden 2008–2012. Departementet vil støtte det nye programmet. Støtten til undersøkelsen Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) videreføres. Forskning om homofiles levekår og livssituasjon, samvær og økonomi i delte familier og kartleggingen av graviditetsdiskriminering fortsetter.

Prosjekt om familieforhold og likestilling blant innvandrere igangsatt høsten 2007, vil bli videre-

ført. Det vil videre bli lagt vekt på forskning som ser på virkningene og konsekvensene av tiltakene på det familie- og likestillingspolitiske området.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under post 50

Forsknings- og utviklingsmidlene på denne posten nyttes i hovedsak til finansiering av større og mindre enkeltprosjekter av særlig betydning for områdene familie og likestilling. Midler avsatt til tiltak mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap på 3,65 mill. kroner er flyttet til kap. 840 Krisetiltak post 21 Spesielle driftsutgifter hvor hele bevilgningen til disse formålene er samlet, med unntak av noe midler til kjønnslemlestelse på kap. 854. 460 000 kroner som ble nyttet til tilskudd til organisasjonen «Skeiv ungdom» er flyttet til post 72 Tiltak for lesbiske og homofile. Det er avsatt om lag 2 mill. kroner til iverksetting av ny homopolitisk tiltaksplan. Jf. også midler under post 72. Likelønnskommisjonens arbeid dekkes over denne posten. Posten er ikke prisjustert.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 21

6,5 mill. kroner skal gå til finansiering av programmer under Norges forskningsråd, hvorav 2,5 mill. kroner til Velferdsforskningsprogrammet og 4 mill. kroner til et nytt kjønnsforskningsprogram. Videre er 1 mill. kroner avsatt til undersøkelsen LOGG. Det er avsatt om lag 2,8 mill. kroner til forskning om homofile og lesbiskes levekår. Posten er ikke prisjustert.

Post 70 Tilskudd

Post 70 nyttes til tiltak og prosjekter for å fremme kjønnslikestilling, samt tilskudd til frivillige organisasjoner. Departementet viderefører et tilskudd på 0,5 mill. kroner i støtte til transkjønnetes organisasjon. I tillegg videreføres 4 mill. kroner til regionalt likestillingsarbeid, 3 mill. kroner til Reform-resurscenter for menn og om lag 1,6 mill. kroner til å fremme samvær mellom fedre og barn. Det vil bli nyttet midler på posten til å finansiere professorat i mannsforskning. 250 000 kroner er overført til kap. 840 post 21 til tiltak mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. 3,55 mill. kroner er avsatt til tilskudd til familie- og likestillingspolitiske organisasjoner, jf. omtale under.

Tilskudd til familie og likestillingspolitiske organisasjoner

Mål

Målet med tilskuddsordningen er å sørge for et mangfoldig organisasjonsliv på det familie- og likestillingspolitiske området. Mangfoldet skal bidra til debatt og oppmerksomhet om familie- og likestillingspolitiske tema. Tilskuddsordningen skal utvikle demokratiet og være med på å gjøre de frivillige organisasjonene til et supplement til det offentlige familie- og likestillingspolitiske arbeidet.

Tiltak rettet mot menns roller, implementering av handlingsplaner fra FN's kvinnekongresser, FN's kvinnekommisjon og andre internasjonale organisasjoner vil være sentrale.

Tildelingskriterier

Det gis tilskudd til drift til frivillige organisasjoner som arbeider med familie- og likestillingspolitikk. Midlene lyses ut, og tildeling foretas en gang i året på grunnlag av søknad. Tildelingen foretas av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter retningslinjer fastsatt av departementet.

Frivillige organisasjoner, som har klare familie- eller likestillingspolitiske mål og som dokumenterer dette med vedtekter, målsettinger og planer, kan søke om driftsstøtte. Organisasjoner som mottar, eller er berettiget til, annen statlig driftsstøtte kan ikke gis driftsstøtte over denne posten. Driftsstøtten differensieres etter dokumentert medlems-tall. Innen hver gruppe gis samme støttebeløp. Størrelsen og fordelingen av tilskuddet vil være knyttet til størrelsen på organisasjonene og hvor mange organisasjoner som er støtteberettiget.

Organisasjoner som ikke er berettiget til driftsstøtte, kan søke om støtte til tiltak som er i tråd med formålet for tilskuddsordningen. Paraplyorganisasjoner, nasjonale organisasjoners kvinneutvalg, andre liknende underutvalg på lokalt nivå og lokallag av landsomfattende organisasjoner gis ikke støtte.

Oppfølging og kontroll

Tilskuddsmottakere som har mottatt denne type støtte tidligere, må sende inn revisorbekreftet regnskap mv., senest sammen med ny søknad om støtte. Rapporten må vise at midlene er brukt i tråd med vilkårene for tildeling. Ny tildeling vil kunne bli nedkortet tilsvarende om tildelte midler er brukt i strid med vilkårene og/eller ikke er tilstrekkelig dokumentert. Det vil ikke bli foretatt ny tildeling før rapport og regnskap foreligger.

Budsjettforslag 2008

Posten er ikke prisjustert, og det foreslås å flytte 0,2 mill. kroner til kap. 800 post 01. Ellers er bevilgningen uendret fra 2007.

Post 71 Særlige familiepolitiske tiltak

Bevilgningen nyttes til driftstilskudd til Aleneforeldreforeningen, Foreningen 2 Foreldre og foreningen Vi som har et barn for lite. Tilskuddet fordeles mellom de tre organisasjonene etter medlemstall.

Mål, tildelingskriterier og oppfølging og kontroll av tilskuddene samsvarer med øvrige tilskudd til frivillige organisasjoner som arbeider på familie- og likestillingsområdet, jf. omtale under post 70 Tilskudd. Posten er ikke prisjustert.

Post 72 Tiltak for lesbiske og homofile

Bevilgningen vil bli nyttet til driftsstøtte til LLH, tilskudd til bladet BLIKK og tilskudd til prosjekter i regi av homopolitiske organisasjoner med sikte på å bedre homofiles og lesbiskes levekår. Posten er økt med 460 000 kroner som følge av flytting av tilskudd til organisasjonen «Skeiv ungdom» fra post 21. Det foreslås en bevilgning på 7,5 mill. kroner på posten. Posten er ikke prisjustert.

Post 73 Tilskudd til Kvinneuniversitetene

BLD overtar forvaltningen av tilskuddet på 4,923 mill. kroner til delfinansiering av drift av Kvinneuniversitet på Løten og Kvinneuniversitet Nord fra

Kunnskapsdepartementet fra 1. januar 2008. Tiltaket vil gi bedre muligheter for å innpasse kvinneuniversitetenes virksomhet i regjeringens likestillingspolitikk.

Post 79 Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, kan overføres

Norge deltar i det flerårige EU-programmet PROGRESS (2007–2013). Programmet inngår som et ledd i EUs politikk for sysselsetting og sosialpolitikk, herunder arbeid mot diskriminering. Programmet inkluderer følgende områder: Sysselsetting, sosial beskyttelse og inkludering, arbeidsbetingelser, arbeid mot diskriminering og for mangfold.

Departementet vil fortsette ordningen med en nasjonal ekspert i DG Employment under PROGRESS, og vil sammen med Arbeids- og inkluderingsdepartementet delfinansiere en rådsstilling ved EU-delegasjonen i Brussel. Den nye råden vil ivareta familie- og likestillingsområdet ved siden av sine forpliktelser overfor Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Det europeiske likestillingsinstituttet ble i 2007 vedtatt opprettet i Vilnius. Instituttet skal være operativt fra januar 2008. Instituttet skal være et uavhengig senter på europeisk nivå, som skal gi teknisk støtte til europeiske institusjoner og medlemslandene i arbeidet for likestilling mellom kvinner og menn. Bevilgningen nyttes til årskontingent for norsk deltagelse i instituttets virksomhet, se nærmere omtale under resultatmålet Et bredt internasjonalt samarbeid på likestillingsområdet.

Kap. 3846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2006	budsjett 2007	
01	Prosjektinntekter	1 474		
	Sum kap. 3846	1 474		

Post 01 Prosjektinntekter

Inntektene for 2006 og 2007 knyttet seg til midler tildelt fra Nordisk Ministerråd for å gjennomføre

konferanser og tiltak i forbindelse med at Norge hadde formannskapet i 2006. Inntektene finansierte tilsvarende utgifter under kap. 846 post 21.

Kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2006	budsjett 2007	2008
50	Basisbevilgning	26 773	29 092	30 343
	Sum kap. 849	26 773	29 092	30 343

Status for virksomheten

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) ble etablert 1. januar 2006. Ombudet tok opp i seg de tre tidligere etater, Senter mot etnisk diskriminering, Likestillingsombudet og Likestillingssentret. Organisasjonen har tatt i bruk nytt lovverk (diskrimineringsloven) og bygget opp kunnskap om nye diskrimineringsområder; nedsatt funksjonsevne, alder og seksuell orientering. Ombudet håndhever likestillingsloven, diskrimineringsloven, arbeidsmiljølovens kapittel 13 og diskrimineringsbestemmelsene i boliglovgivningen. Ombudet har som oppgave å utgjøre et alternativ til domstolsbehandling av saker om diskriminering. I 2006 mottok ombudet til sammen 1 230 juridiske saker og nærmere 150 andre henvendelser om veiledning av ulik art.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Et lavterskeltilbud med hurtig saksbehandling

Ombudet har i 2006 brukt mye tid på å gjøre ombudet kjent gjennom media, og på å etablere dialog med brukere og målgrupper gjennom arrangementer i hele landet.

Saker om kjønnsdiskriminering i arbeidslivet dominerer fortsatt ombudets klagesaksarbeid. I tillegg har ombudet hatt flere saker som gjelder aldersdiskriminering i arbeidslivet og diskriminering på grunn av etnisitet. Ombudet har foreløpig mottatt få klagesaker som gjelder diskriminering på grunnlag av funksjonshemming, seksuell orientering eller religion/livssyn.

Påse at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon

Ombudet har i 2006 tatt opp løpende saker som berører de to FN-konvensjonene. Noen av disse

kan fremheves: Bioteknologilovens bestemmelser om egg- og sæddonasjon, godkjenningsordningen for leger fra land utenfor EØS-området, vern mot rasistiske ytringer i straffeloven § 135 a, samt vilkår for rett til ventestønad i forskrift med hjemmel i arbeidsmarkedsloven.

Ombudet har skrevet høringsuttalelse på Norges syvende rapport til FNs kvinnekonvensjon (CEDAW) og deltatt under eksaminasjonen av Norge i CERD i Geneve. Innretningen av ombudets videre arbeid med konvensjonene, vil bli vurdert på bakgrunn av disse erfaringene.

Ivareta pådriver- og veilederoppgaver som skal bidra til økt likestilling og likebehandling innen de områder som er omfattet av ombudets virkeområde

Blant de juridiske pådriveraktivitetene ombudet har engasjert seg i, kan særlig nevnes;

- helhetlig juridisk diskrimineringsvern,
- ny lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne,
- rekrutteringsselskapenes ansvar som følger av arbeidsmiljølovens forbud mot diskriminering på grunn av alder,
- endring av forskrift til tjenestemannsloven § 10,
- reglene om midlertidig stilling og sammenhengende tjeneste i arbeidsmiljøloven § 14-9 (5) og
- bortfall av dagpenger for selvstendig næringsdrivende.

Ombudet har for øvrig engasjert seg i spørsmål knyttet til kjønnsnøytrale regler for opptjening og uttak av foreldrepermisjon, barnetrygd mv.

Ombudet har tatt opp flere saker av allmenn interesse, for eksempel tolking i rettsvesenet, registrering av hatkriminalitet, medisinsk tjeneste og foreldrepermisjon, smusstillegg for vaskeritilsatte i kommune, politiets kontrollpraksis overfor utlendinger og krav til to målformer ved arbeid i staten.

En del av ombudets pådriverarbeid ble ivarettatt i gjennomføring og avslutning av større prosjekter: Nominasjonskampanjen Valg 2007 – flere kvinner øverst på listene, aldersdiskrimineringsuka 2006 –

informasjonstiltak om forbudet mot aldersdiskriminering i arbeidslivet, *Fostering Caring Masculinities* – hvordan bedrifter kan legge til rette for hvordan fedre bedre kan balansere mellom arbeid og familie, full likestilling og aktiv deltakelse for personer med funksjonsnedsettelse, *Common Measures* – forbedring av dokumentasjon av diskriminering.

Ombudet har igangsatt et arbeid for å samle inn nasjonalt og internasjonalt materiale som er rettet mot veiledning av arbeidsgivere om etnisitet. Dette materialet blir tilpasset norske forhold og publiseres på ombudets nettside.

Drive opplysningsarbeid mot allmennheten

Viktige grupper for å gjøre ombudet kjent, har vært sentrale offentlige myndigheter, partene i arbeidslivet, foreninger, interesseorganisasjoner og mediene.

Ombudet hadde i 2006 egne lanseringsarrangementer i Oslo og andre byer. Det ble produsert en generell brosjyre om diskriminering på ti ulike språk. Ombudets nettsider *ldo.no* er en annen viktig informasjonskanal.

Til sammen holdt ombudet rundt 110 foredrag i 2006. Disse spenner over hele spekteret av mandatet, med et hovedfokus på diskriminering og likestilling i arbeidslivet. Ombudet mottok og håndterte over 400 pressehenvendelser som sammen med egne utspill resulterte i 1 352 oppslag i ulike medier (ikke medregnet etermediene). I tillegg ble det skrevet 45 innlegg og kronikker i løpet av året. Ombudet har fast spalte i flere blader og nettmagasiner.

Den internasjonale interessen for den nye ombudsordningen har vært stor, og mange utenlandske delegasjoner har vist særlig interesse for det norske arbeidet med kjønnslikestilling. Et viktig bidrag for å gjøre norsk kjønnslikestilling kjent i utlandet har vært utviklingen av nettstedet *Gender in Norway*, *gender.no*, der ombudet bidro med ressurser.

Gi støtte og veiledning til offentlige instanser, private og frivillige som arbeider for likestilling og mot diskriminering

Ombudet har bistått en rekke arbeidsgivere som søker å innrette sin praksis i samsvar med de kravene som følger av loven. Dette gjelder blant annet bistand til å kvalitetssikre språkkompetansen til medisinskfaglig personale og øvrige ansatte uten norsk som morsmål ved Ullevål sykehus. Ombudet

har også gitt veiledning om en rekke kommunale handlingsplaner, i første rekke har disse vært relatert til kjønnslikestilling.

Ombudet igangsatte i mars 2006 et prosjekt for å klargjøre mål og aktiviteter for en helhetlig veiledningstjeneste om likestillingslovens aktivitetsplikts- og redegjøringsplikt, forskriftens veiledning om etnisk mangfold og ombudets plikt til å informere om arbeidsmiljølovens kapittel 13. Resultatene fra dette prosjektet igangsettes i 2007.

I 2006 ble NORADs kvinnestrategi lagt fram. Ombudet har bidratt i prosessen med evaluering av kvinnestrategien i utviklingssamarbeidet som ble slutført i begynnelsen av 2006. Prosjektet medførte kompetanseheving på likestillingsstrategier i NORADs arbeid.

I en høringsuttalelse til en veiledning til arbeidsmiljøloven § 3-5 «arbeidsgivers plikt til å gjennomgå opplæring i helse, miljø og sikkerhet,» påpekte ombudet at arbeidet med ikke-diskriminering må med i HMS-opplæringen. Ombudet legger vekt på å føre kunnskap om likestilling og diskriminering inn i de fora som til daglig har mulighet til å påvirke og håndtere slike spørsmål.

Overvåke art og omfang av diskriminering

Bakgrunnen for at ombudet tar opp slike saker skyldes dels medieomtale, dels tips fra publikum eller organisasjoner, eller ombudets egne undersøkelser. Noen eksempler er avslag på tilsagn om kjøp av bolig til person med annen nasjonalitet enn norsk, til tross for høyeste bud, egne skoleklasser for personer med innvandrerbakgrunn, avslag på søknad om opprettelse av nytt taxiselskap, aldersdiskriminerende vilkår og språkkrav i stillingsannonser og krav om at søkere må beherske begge målformer ved arbeid i staten.

Markedsføre ombudet overfor brukergruppene

Ombudet etablerte i 2006 brukerforum for alle de seks diskrimineringsgrunnene kjønn, etnisitet, religion, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne. Ombudet hadde møter med hver av gruppene. Forumene består av representanter for organisasjoner og kompetansemiljøer innen hvert område.

Ombudet holdt i 2006 to åpne informasjonsmøter utenfor Oslo (Karasjok og Kristiansand).

Mål og strategier

I 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Høy kvalitet i lovhåndhevingen	Korrekt og effektiv saksbehandling	Antall behandlede klagesaker Antall hasteparagrafsaker Antall saker tatt opp på eget initiativ Saksbehandlingstid
God veiledning	Et lavterskeltilbud som er lett tilgjengelig for brukerne	Antall registrerte veiledningsaker
Offensiv og synlig pådriver for likestilling og mot diskriminering	God kontakt med relevante myndigheter, kompetansemiljøer og interesseorganisasjoner	Møter i brukerforum, brukerutvalg og andre fagfora Samarbeidsprosjekter Internasjonalt samarbeid Publikasjoner Høringsuttalelser Arrangementer Medieoppslag
	Avdekke diskriminerende forhold og drive påvirkningsarbeid	

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Høy kvalitet i lovhåndhevingen

Korrekt og effektiv saksbehandling

Ombudet skal være et alternativ til domstolsbehandling i diskrimineringssaker. Ombudets saksbehandling skal være innrettet slik at alle personer som utsettes for diskriminering og som ønsker ombudets bistand, har praktisk mulighet til å få sin sak behandlet. Ombudets kommunikasjon må derfor også være innrettet for å sikre tilgjengelighet for brukere med ikke-vestlig språkbakgrunn og personer med funksjonsnedsettelse. Ombudet må i noen grad drive en oppsøkende virksomhet og klagesaksbehandling for å sikre at personer fra hele landet og personer som ellers ikke kontakter offentlige myndigheter får mulighet til å legge fram en klagesak. Ombudet ønsker videre å etablere en direkte dialog med innvandrerkvinner som er bosatt utenfor det sentrale Østlandet ved å møte kvinnene nær hjemstedet, tilby juridisk veiledning og informere om adgangen til å fremme en klagesak. I dette arbeidet vil ombudet trekke veksler både på offentlige virksomheter med regional forankring; Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene, samt lokale frivillige innvandrerorganisasjoner og humanitære organisasjoner. Å sikre alle personer som utsettes for diskrimine-

ring en reell mulighet til å legge fram sin sak, er høyt prioritert.

Ombudet arbeider særskilt med å utvikle forvaltningspraksis etter de nye diskrimineringsloverkene og avklare rekkevidden av diskrimineringsforbudene i disse lovverkene. Utviklingen vil komme som et resultat av ombudets saksbehandlingsarbeid, i det omfang ombudet mottar klager over brudd på de nye lovforbudene. Ombudet vil også på eget initiativ ta opp diskrimineringssaker. Initiativretten vil bli benyttet når ombudet avdekker mulig diskriminering og hvor saken har en allmenn interesse som gjør det viktig å få avklaring av de retts spørsmål som saken reiser. Ombudet vil også arbeide med å gjøre ny forvaltningspraksis kjent. Dette vil både bidra til større grad av forutsigbarhet om rettigheter og plikter, og synliggjøre aktuelle rettslige diskrimineringsspørsmål, for eksempel aldersgrenser og tilretteleggingsplikter overfor funksjonshemmede. Ombudet vil i en egen rapport presentere den juridiske virksomheten til ombudet i oppstartsåret. Forvaltningspraksis, herunder uttalelser og vurderinger, utgjør en sentral del av rapporten. Rapporten er tenkt å være en årlig publikasjon.

Ombudet vil legge vekt på å sikre en rask og effektiv behandling av klagesaker. En rask avklaring av grensen mellom lovlig forskjellsbehandling og ulovlig diskriminering er vesentlig for de berørte parter, i tillegg til at dette var en viktig

begrunnelse for ombudet som alternativ til domstolsbehandling. Ombudet har i særskilte tilfeller myndighet til å fatte vedtak på samme måte som Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

God veiledning

Et lavterskeltilbud som er lett tilgjengelig for brukerne

En sentral oppgave er å gjøre nytt lovverk og ombudets tjenester kjent blant målgruppene. Viktige kanaler for synliggjøring er medier, markedsføring, Internett og arbeid gjennom interesseorganisasjoner. Ombudet har regelmessige møter med organisasjoner og nettverksgrupper innenfor hvert av de seks diskrimineringsgrunnlagene; etnisitet, kjønn, seksuell orientering, nedsatt funksjonsevne, alder og religion. Ombudet har også etablert et brukerutvalg som støttespiller i arbeidet overfor de ulike målgruppene. Utvalget består av eksperter på sine respektive områder som kan bistå ombudet faglig. Det er dessuten en gruppe hvor ombudet kan teste ut standpunkter og avgjørelser.

Mediehenvelser har høy prioritet. For å nå enkeltpersoner innen innvandremiljøer, blant funksjonshemmede og andre nye brukere trengs en mer direkte tilnærming. En geografisk spredning av aktiviteter og god tilgjengelighet vektlegges. Det er utviklet et nettsted som vil være en viktig kanal for å nå enkeltpersoner. Kompetanse- og pådrivervirksomheten rettet mot arbeidslivet skal videreføres og videreutvikles i 2008. Ombudet skal

- utvikle kompetanse, gi veiledning, samt å motivere partene i arbeidslivet om arbeidsmiljølovens kapittel 13, som gjelder alle diskrimineringsgrunnlag
- etablere en veiledningstjeneste for etnisk mangfold i arbeidslivet
- håndheve aktivitets- og redegjørelsesplikten i likestillingsloven.

Ombudet har tre hovedsatsninger innenfor arbeidslivsfeltet. For det første skal aktivitets- og redegjørelsesplikten følges opp. Dette skal gjøres ved blant annet å føre kontroll med og følge opp et utvalg av redegjørelsene. I tillegg til dette skal ombudet komme med en anbefaling til mal for innholdet i framtidige redegjørelser, samt utvikle et elektronisk registrerings- og publiseringsverktøy av likestillingsredegjørelsene. Videre skal ombudet utarbeide en elektronisk veiledning som omhandler like muligheter for alle i arbeidslivet, og videreføre oppgaven med å inkludere arbeidet mot diskriminering i HMS-arbeidet.

Erfaring fra andre land viser at arbeid for likestilling og mangfold i arbeidslivet uten diskrimine-

ringsperspektiv, har vanskelig for å lykkes. Ombudet vil ha en tydelig og aktiv rolle i bekjempelse av diskriminering. Ombudets informasjons- og veiledningstjeneste for arbeidslivet har fem mål:

- Enkeltpersoner og grupper som arbeider for likestilling og mot diskriminering i arbeidslivet skal kjenne ombudet som en viktig aktør.
- Arbeidslivets aktører skal forstå hva likestilling og diskriminering innebærer, og kjenne sitt ansvar for å bekjempe diskriminering og fremme likestilling i praksis.
- Bedrifter og organisasjoner som vil endre rutiner og praksis for å fremme likestilling og hindre diskriminering, skal ha lett tilgjengelig veiledning og verktøy for å gjennomføre slike endringer.
- Arbeidet for likestilling og mot diskriminering skal kvalitetssikres, følges opp og synliggjøres i den enkelte virksomhet, og på samfunnsnivå.
- Ombudets kompetanse og veiledningstjeneste skal være dialogbasert og i størst mulig grad bygge på forståelse av de strukturer for samarbeid, ledelse og konfliktløsning som allerede fungerer på arbeidsplassen.

Offensiv og synlig pådriver for likestilling og mot diskriminering

God kontakt med relevante myndigheter, kompetansemiljøer og interesseorganisasjoner

Ombudet skal etablere arenaer og møteplasser for en åpen og opplyst debatt om utfordringer og valg i politikken på likestillings- og diskrimineringsområdet. Ombudets hovedoppgave i denne forbindelse skal være å fremme meningsutveksling og offentlig debatt mellom aktørene.

Ombudet skal være en nasjonal kunnskapsbase med bred faglig kompetanse på likestilling og diskriminering. To viktige oppgaver innenfor ombudets kompetanserolle er dokumentasjon av diskriminering, samt å avdekke og overvåke samfunnsforhold som kan lede til diskriminering.

Avdekke diskriminerende forhold og drive påvirkningsarbeid

Kunnskapen på likestillings- og diskrimineringsfeltet må videreutvikles og gjøres lett tilgjengelig. Ombudet utga i 2007 sin første samlede framstilling av tilstanden på likestillings- og diskrimineringsområdet i Norge, *SALDO*. Rapporten er en videreføring og utvikling av det tidligere Likestillingssenterets årlige *Likestillingsbarometer* og gjelder fler diskrimineringsgrunnlag. Videre vil ombudet utgi en rapport om hvilken type og mengde klagesaker ombudet behandler, og ombudets

uttalelser i sakene. Denne informasjonen vil bidra til å danne grunnlag for ombudets informasjons- og opplysningsarbeid, for eksempel i relasjon til innretning mot særskilte målgrupper og temaer som tas opp.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Bevilgningen skal dekke lønn til medarbeidere og øvrige driftsutgifter.

Som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter er ombudet gitt fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 3 fjerde ledd i bevilgningsreglementet.

De ansattes tilsetningsforhold er regulert i lov om statens tjenestemenn. LDO avgir rapport til departementet, jf. bestemmelser om økonomistyring i staten § 1.5.1.

Likestillings- og diskrimineringsombudet hadde 36 fast ansatte per 1. juli 2007.

Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
850	Barneombudet	9 179	9 590	9 801	2,2
852	Adopsjonsstøtte	18 848	26 456	26 456	0,0
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	447 881	473 835	510 300	7,7
855	Statlig forvaltning av barnevernet	3 995 165	3 830 217	4 315 525	12,7
856	Barnevernets omsorgssenter for enslige mindreårige personer		24 000	58 142	142,3
857	Barne- og ungdomstiltak	161 616	181 796	190 300	4,7
858	Barne-, ungdoms- og familie- direktoratet	170 274	133 934	173 385	29,5
859	EUs ungdomsprogram	5 837	5 982	6 139	2,6
	Sum kategori 11.20	4 808 800	4 685 810	5 290 048	12,9

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Drift	4 285 435	4 077 116	4 517 436	10,8
30-49	Nybygg og anlegg	24 106	59 312	60 795	2,5
50-59	Overføringer til andre statsreg- skaper	17 942	18 351	19 140	4,3
60-69	Overføringer til kommuner	262 422	267 129	419 327	57,0
70-98	Overføringer til private	218 895	263 902	273 350	3,6
	Sum kategori 11.20	4 808 800	4 685 810	5 290 048	12,9

Inntekter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
3850	Barneombudet	183			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	11 322	6 606	13 743	108,0
3855	Statlig forvaltning av barnevernet	850 512	669 522	888 080	32,6
3858	Barne-, ungdoms- og familie- direktoratet	2 511		433	
3859	EUs ungdomsprogram	2 250	1 922	1 922	0,0
	Sum kategori 11.20	866 778	678 050	904 178	33,3

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge inneholder bevilgninger til barne- og ungdomstiltak, tiltak i barne- og ungdomsvernet, adopsjonsstøtte, samt driftsbevilgninger til Barne-, ungdoms- og familieetaten og Barneombudet. Budsjettforslaget innebærer en økning i bevilgningen på programkategorien på om lag 13 prosent.

Hovedprioriteringene under tiltak for barn og unge er:

- Økt bevilgning til det statlige barnevernet som følge av videreføring av bevilgningsøkning fra Revidert nasjonalbudsjett 2007 samt midler til forventet vekst i antall barn under offentlig omsorg.
- Styrking av kunnskaps- og kompetanseprogrammet i det kommunale barnevernet.
- Økning av den statlige støtten til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.
- Delfinansiering av Barnehus.

Kap. 850 Barneombudet

					(i 1 000 kr)
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	
01	Driftsutgifter	9 179	9 590	9 801	
	Sum kap. 850	9 179	9 590	9 801	

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Bidra til å virkeliggjøre Barnekonvensjonen som rettighetsdokument for barn og unge

Overvåke inkorporeringen av FNs barnekonvensjon og følge opp arbeidet i FNs barnerettighetskomité

Tryggve på tur

Prosjektet *Tryggve på tur* ble lansert i desember 2005, for å kunne informere om FNs konvensjon for barn og unges rettigheter til den laveste aldersgruppen i barnehager og skoler. *Tryggve på tur*-prosjektet besøker barnehager og skoler over hele landet, og hvor temaet for besøkene er Barnekonvensjonen. Rapporter, reisebrev og bilder fra besø-

kene blir publisert på Barneombudets hjemmeside. Dette opplegget har vist seg å være så virkningsfullt at det har blitt videreført også i 2007.

«Si'fra!» kampanjen

I samarbeid med kommunikasjonsbyrået Dinamo og TINE ble det i september 2006 lansert en kampanje der Barnekonvensjonens artikkel 12 ble trykt på melkekartonger, og barn i Norge ble oppfordret til å sende en melding om ønsker, bekymringer og gleder som de ønsket å formidle til regjeringen. Hovedbudskapene som kom inn var følgende:

1. Mer gym og svømming på skolen
2. Heller lang skoledag og mindre lekser
3. Skolemåltid

Overvåke domstolens og forvaltningens anvendelse av Barnekonvensjonen som rettskilde

Det er etablert et samarbeid med blant annet Universitetet i Oslo (UiO) for å øke forskningen på problemstillinger knyttet til barns rettigheter. Ombudet har også hatt god kontakt med Elevorganisasjonen i forbindelse med deres arbeid i å styrke elevråd og opplysning om artikkel 9a i videregående skole, og med Foreldreutvalget for grunnskolen for en styrking av elevråd og skolemiljøutvalg.

Barneombudet har, gjennom møter med Bioteknologinemnda, høringsuttalelser til endringer til bioteknologiloven og deltakelse på konferanse om barneperspektiv knyttet til rett til assistert befruktning, gitt uttrykk for Barneombudets syn på bioteknologi og det ufødte barn og hvordan Barneombudet tolker begrepet «et barn» i barnekonvensjonens artikkel 1.

Bidra til at barn og unge får en reell medvirkning og deltakelse

Barneombudets ungdomsråd

For å komme i nærmere dialog med unge om andre temaer som Barneombudet også jobber med, ble det vedtatt å opprette et ungdomsråd med 13 ungdommer fra videregående skoler i Oslo-regionen som et pilotprosjekt. Det første ungdomsrådet ble etablert 1. november 2005 og satt til desember 2006. De videregående skolene som ble representert var Foss, Oslo Katedralskole, Ulsrud, Sogn, Valler, Vestby og Nesbru. Ungdomsrådet er blitt et viktig fora for meningsutveksling og diskusjon mellom Barneombudet og ungdom. Flere av deltakerne i rådet har dessuten deltatt på ulike konferanser og møter både i og utenfor Barneombudets regi. Her kan nevnes *Participation* konferansen i Trondheim i februar 2006, Likestillingskonferanse arrangert av BLD høsten 2006 og konferanse om barnevern på Voksenåsen.

Medvirkning og deltagelse for alle barn og unge

Med bakgrunn i konferansen *Participation* i Trondheim lanserte Barneombudet ideen om å etablere et samarbeid med Ungdommens kommunestyre eller Ungdommens Fylkesting (UFT) fra ulike deler av landet som høringsorgan for saker Barneombudet jobber med. Forslaget fikk god mottakelse, og i 2007 ble det etablert kontakt med Ungdommens fylkesting gjennom Ungdommens fylkesutvalg i Sør-Trøndelag. Sammen med UFT har ombudet diskutert blant annet lovfestet fritids-

tilbud for ungdom og styrket deltakelse og medvirkning. Videre er Barneombudet invitert til å delta på ungdommens fylkestingsmøte i november 2007. Barneombudet ønsker å utvide dette samarbeidet med flere fylkesting, men arbeider i første omgang med å prøve ut en effektiv samarbeidsstruktur med fylkesutvalgene.

I oktober 2006 lanserte Barneombudet ønsket om stemmerettsalder for 16 åringer ved kommunevalg. I høringsuttalelsen til Lokaldemokratikommisjonens andre utredning, ba Barneombudet myndighetene om å sette ned et utvalg, som kan forberede et pilotprosjekt om stemmerett for 16-åringer. Denne ideen vil også bli fulgt opp i samarbeid med utvalgte kommuner i 2007.

Barn, unge og kulturtilbudet

Barn og unges rett til et allsidig kulturtilbud som en grunnleggende demokratisk rett, har hatt en sentral plass i Barneombudets jubileumsår. Barneombudet har fremmet ønske om lovfestet rett til kultur- og fritidstilbud.

Bidra til å ivareta rettighetene til samiske barn og unge

I 2006 ble det etablert ny kontakt med Sametinget vedrørende et planlagt prosjekt knyttet til oppvekstvilkår for samiske barn og unge. Her er det også lagt planer sammen med Barneombudene i Sverige og Finland om et felles nordisk prosjekt sammen med de respektive Sametingene. Målet med prosjektet *Retten til delaktighet for samiske barn og unge* er å danne et bilde av situasjonen for samiske barn og unge når det gjelder deltakelse og innflytelse i deres lokalmiljø.

Bidra til å sikre rettighetene til barn og unge med minoritetsbakgrunn

Barneombudet har kommet med innspill til en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal foreslå tiltak som kan bedre forholdene for barn og barnefamilier i mottak.

I det Europeiske Nettverk for Barneombud, ENOC, har det norske Barneombudet vært aktiv i å utforme en felles europeisk uttalelse om *State Obligation for the Treatment of Unaccompanied Children*.

Barneombudet har gitt flere høringsuttalelser i 2006 til forslag til ny utlendingslov og hatt møter med en rekke organisasjoner og politikere. Barneombudets innspill har i stor grad basert seg på kunnskap og erfaring ombudet har fått gjennom henvendelser fra privatpersoner, organisasjoner og

advokater blant annet knyttet til barns rettigheter når foreldre blir utvist, situasjonen for barn på mot-tak, barnefamilier med endelig avslag, inklusiv barn som er syke/trenger medisinsk behandling, barns uttalerett i asylsøkerprosessen, nedleggelse av flyktningskontoret i Oslo kommune, uttransportering av foreldre, situasjonen for enslige mindreårige asylsøkere, barnevernets rolle i utlendings-saker mv.

Videreutvikle Barneombudets nettsider som informasjonsplattform for rettighetstenkning for barn og unge

I løpet av det siste året har det vært spesielt satsset på ungdomssidene, mens *Trygges* nettside har blitt etablert som en egen barneside. Nettsidene blir besøkt av stadig flere og blir brukt av privatpersoner, pressefolk og andre som søker informasjon om Barnekonvensjonen og Barneombudets arbeid. Barneombudets ungdomssider har blitt mer interaktive, og det er jevnlig debatter på nettsiden. Nettsidene oppdateres jevnlig og statistikken viser en fortsatt økning av besøk til Barneombudets nettsider.

Sikre Barnekonvensjonen som rettighetsdokument gjennom internasjonalt samarbeid

Barneombudet deltok også i 2006 i regjeringens Menneskerettighetsdialog med Kina. Ombudet deltok på møter med kinesiske myndigheter der blant annet den norske Barneombudsmodellen ble presentert. Fra norske myndigheters side har det vært uttrykt ønske om at Barneombudet fortsatt skal engasjere seg i denne internasjonale satsingen, som er grunnleggende for å styrke FN's barnekonvensjon i global sammenheng. Dette engasjementet finansieres av Utenriksdepartementet og UNICEF. Barneombudet har vurdert det som viktig å følge opp disse kontaktene. Barneombudet har derfor hatt besøk av representanter fra Kosovo, Zambia, Litauen, Kina, og Japan, i tillegg til møter med skandinaviske kolleger.

ENOC, som ble etablert av det norske Barneombudet i 1997, teller nå 25 medlemmer. ENOCs årsmøte i 2006 var i Athen, og det ble tatt opp tema som omhandlet enslige mindreårige asylsøkere, diskriminering og mobbing. Dette er saker som alle de europeiske barneombudene har på sin dagsorden og hvor en felles strategi fra de europeiske barneombudene kan være viktig.

Bidra til å sikre sikkerhetsnettet for barn og unge

Overvåke utviklingen av barnevernet og være pådriver for en styrket innsats i tjenestene

Barnevernet

En meget stor andel av de henvendelsene som kommer til Barneombudet omhandler ulike sider ved barnevernet. Ombudet har derfor arbeidet særlig med temaer som organisering av barnevernet, henleggelse av saker, samarbeid internt i barnevernet og mellom barnevernet og andre instanser. Videre har det vært satt søkelys på kompetansen innen barnevernet, ulike hjelpetiltak overfor barnet, situasjonen for barn i fosterhjem, tilbakeføring til biologiske foreldre og barnevern i kriminalomsorgen. Funksjonshemmede barn innen barnevernet, ettervern, barnevernets rolle overfor enslige mindreårige asylsøkere, barnevernets omdømme, barnevernets rolle i samværssaker etter barneloven og fosterforeldres rettigheter, har vært andre diskusjonstemaer.

Barnevern for de minste

I perioden høst 2006 - vår 2007 har Barneombudet hatt et spesielt fokus på de aller minste barna gjennom prosjektet *Barnevern for de minste*. I prosjektet har det vært diskutert tema som for eksempel vold mot barn, samfunnets oppfølging av omsorgssvikt, hvordan hjelpeapparatet kan identifisere hvilke foreldre som gir barn dårlig omsorg og ulike tiltak ovenfor barnet. Prosjektet fortsetter ut 2007.

Nødtelefon

Barneombudet lanserte i 2006 ideen om en alarmtelefon knyttet til bekymringsmeldinger der man tror barn lider under omsorgssvikt eller utsettes for vold eller overgrep. Den islandske nødtelefonen er godt kjent, terskelen for å ringe er lav, og bekymringsmeldinger går rett til en barnevernsvakt. I juni 2007 oversendte Barneombudet en rapport til BLD og Justis- og politidepartementet hvor Barneombudet gir sin anbefaling om å etablere en alarmtelefon for barn i Norge, men at dette bør utredes mer.

Videreføre arbeidet med bakgrunn i prosjektet «Barn og beskyttelse»

Barn og samlivsbrudd

Daglig kommer det mange henvendelser med spørsmål spesielt om barnefordeling og samvær. Det kan dreie seg om rene juridiske spørsmål,

spørsmål knyttet til mistanke om overgrep ved samvær, delt bosted og foreldreansvaret generelt.

I tillegg til arbeid med enkelthenvendelser, har ombudet arbeidet med flere prinsipielle spørsmål knyttet til barn og samlivsbrudd som for eksempel gjennom evalueringen av barnebidragsregelverket, innspill til veilederen *Barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær*. Ombudet har også vært aktiv i debatten om delt bosted for små barn.

Vold mot barn

Barneombudet støttet opp om at det pågående Dødsstedsundersøkellesprosjektet skulle få en fast ordning. Bak prosjektet står fagfolk som ønsker en ekspertgruppe for obligatoriske undersøkelser når små barn dør. Barneombudet har i 2007 hatt møter med Justis- og politidepartementet for å drøfte problematikken og diskutere det videre arbeidet.

I oktober la FN's studier om vold mot barn fram sin rapport. Rapporten viser at millioner av barn blir utsatt for vold og grove menneskerettighetsbrudd over hele verden. Norge er intet unntak. Rapporten viser at vold mot barn oftest skjer av personer som har et personlig forhold til barnet. Ombudet ønsker derfor en presisering av loven, slik at det blir helt klart at ingen form for vold mot barn kan aksepteres.

Barneombudet har også vært aktiv i pilotprosjektet om *Barnehus* (tidligere kalt Barnas Hus) som er et prosjekt om ny avhørsmodell for barn som har vært utsatt for overgrep.

Analysere enkelthenvendelsene til Barneombudet for å avdekke eventuell svikt i samfunnets rutiner og ansvar for å trygge barn og unge

Barn, unge og kriminalitet

Barneombudet har hatt kontakt med Justis- og politidepartementet, BLD, kriminalomsorgen, politi, barnevern og ulike prosjekter som arbeider med forholdene for ungdom i fengsel. Ombudet har også deltatt på flere konferanser og holdt innlegg om forebygging og tiltak overfor ungdom på kant med loven.

Ombudet har hatt møter med Foreningen for Fangers Pårørende om situasjonen for barn av innsatte.

Barnehage og skole

Barneombudet har hatt et tett samarbeid med Norsk Forum for Bedre Innemiljø for Barn, Elevor-

ganisasjonen og Foreldretutvalget for grunnskolen, om miljørettet helsevern, og kapittel 9a i Opplæringsloven. En stor del av henvendelsene som kommer til ombudet omhandler nettopp elevenes arbeidsmiljø, og det kan synes som om mange skoler ikke har tilfredsstillende rutiner for å håndtere problemer knyttet til innemiljø og mobbing.

Barneombudet valgte å stå utenfor signeringen av et nytt *Manifest mot Mobbing*, som ble undertegnet den 15. august. Årsaken er at ombudet nå ønsker å fungere som overvåker av denne prosessen.

Skolenedleggelse og skoleskyss er andre sentrale områder Barneombudet har fått henvendelser om. Framgangsmåter for klager, klagegrunnlag og videre prosess har vært viktige spørsmål. Ombudet arbeider med å gjøre informasjon om dette lettere tilgjengelig på våre nettsider.

Barn og fattigdom

Barneombudet har gitt innspill til Helse- og omsorgsdepartementets idédugnad om sosiale ulikheter i barn og unges helse, og ombudet har i brev til Arbeids- og inkluderingsdepartementet tatt opp problemet knyttet til sosialkontorer som reduserer foreldres sosialstønad der barn i familien får utdanningsstipend fra Lånekassen, eller har ekstrajobb ved siden av skolen. Dette bidrar etter ombudets mening til en ytterligere skjevhet og belastning for allerede belastede familier.

Barn og kriser

Barneombudet har gjort mye for å utvikle en metode til hjelp for å snakke med barna om katastrofer og til bruk både for foreldre og lærere i slike situasjoner.

Bidra til å beskytte barn i forhold til bruk av ny teknologi og nye medier

I oktober 2006 gikk det ut en høring om «grooming», det vil si voksne som via Internett nærmer seg barn med den hensikt å etablere direkte kontakt av ulovlig art. Her har Barneombudet vært pådriver for å få nye bestemmelser. Med bakgrunn i forskningsprosjektet *En digital barndom* ga Barneombudet, sammen med SINTEF, UiO, Medietilsynet, NOVA og Barnevakten, i år ut en foreldre-guide om nettbruk. Ombudet har også hatt innspill om tiltak rettet mot barn, unge og internett til et arbeidsutvalg nedsatt av Justis- og politidepartementet. I samarbeid med IKT Norge, Microsoft og Forbrukerombudet har ombudet arbeidet for å utvikle en merkeordning av trygge nettsted for barn.

Ombudet har i 2006 sendt brev til Strålevernet og Post- og teletilsynet der ombudet etterlyser bedre varemerking av mobiltelefoner, slik at kundene kan treffe sine valg på informert grunnlag. Videre har Barneombudet, gjennom en høring i Stortinget om aldersgrense på film, igjen fremmet forslag om absolutte aldersgrenser, og en innføring av 13-års aldersgrense. Det eksisterende ledsagerprinsippet der voksne kan ta med for eksempel 12-åringer på filmer med 15-års grense fungerer etter ombudets mening ikke tilfredsstillende.

Bidra til fokus på barn og unges helse

Etablere prosjekt med fokus på organisert og uorganisert fysisk aktivitet og idrett

Bygningsloven krever at kommunestyret i hver kommune utpeker en talsperson for barn og unge. En av oppgavene til denne personen er å passe på at kommunen ivaretar interessene til ungdom når det skal lages arealplaner. Barn og unges utemiljø vil svært ofte bli truet av utbygging av veier, anlegg og parkeringsplasser, og det er barn og unges talsperson i kommunene som har ansvar for å bidra til at erstatningsarealer stilles til rådighet og at barneperspektivet er høyt oppe i saksbehandlingen. Den uorganiserte fysiske aktiviteten er avhengig av tilgjengelige arealer. Barneombudet har i 2007 innledd et samarbeid med Norsk Form om planleggingen av et større seminar i 2008 der temaet er Barn i By.

Bevisstgjøre og vie oppmerksomhet til forholdet mellom barn og unges kosthold, livsstil og helse

Helsetjenester for barn og unge

Barneombudet har fått mange meldinger om at helsesøstertjenesten i skolen er for dårlig. Det er

for få helsesøstre i forhold til antall elever, og Barneombudets Ungdomsråd har derfor særlig ytre ønske om at Barneombudet prioriterer denne saken. Ombudet har hatt et godt samarbeid med Landsgruppen av helsesøstre, som også ble tildelt Barnehelseprisen i 2006, en prisutdeling som Barnelegeföreningen og Barneombudet står bak.

Kommersiell press og unges livsstil

Barneombudet deltok på en rundebordskonferanse om barn som forbrukere, et tema som nå er satsningsområde for Forbrukerombudet (FO). Barneombudet har også deltatt i en workshop med FO og aktører fra næringslivsbransjen, vedrørende muligheten for å begrense markedsføringen av søte, salte og fete produkter rettet mot barn og unge.

Videreføre arbeidet med fokus på skolemåltid

I 2005 startet Barneombudet debatten om gratis skolemåltid i den norske skole, og i 2006 satte Kunnskapsdepartementet ned en arbeidsgruppe for å utrede dette. Utredningen viste fem mulige modeller for skolemat, og gruppen selv mente at et varmt måltid med salatbar på lang sikt vil være mest helsebringende. Første steg i dette arbeidet er tatt ved at gratis frukt og grønnsaker for alle elever på skoler med ungdomstrinn innføres fra skolestart høsten 2007. Barneombudet er fornøyd med at denne gratisordningen kommer på plass og er i tråd med Barneombudets anbefalinger om et godt kosthold i skolen.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Ivareta barn og unges interesser i samfunnet	Sikre bruk og synliggjøring av Barnekonvensjonen Trygghet for barn og unge God helse blant barn og unge Deltakelse og innflytelse fra barn og unge Bidra i internasjonalt barnerettighetsarbeid

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Ivareta barn og unges interesser i samfunnet

Sikre bruk og synliggjøring av Barnekonvensjonen

Det framgår i Lov om barneombud at Barneombudets overordnede oppgaver er å fremme barns interesser i samfunnet, samt å følge med om lovverket, forvaltning og rettspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter. FNs Barnekonvensjon er norsk lov og tatt inn i Menneskerettighetsloven. Dette gir et ytterligere styrket mandat til Barneombudet.

Barneombudet skal overvåke bruken av Barnekonvensjonen som et levende rettighetsdokument på alle områder som gjelder barn og unge. I 2008 vil Barneombudet ha en sentral oppgave med å følge med i det informasjonsarbeidet som gjøres rundt Barnekonvensjonen og å overvåke konvensjonens anvendelse som rettskilde. En løpende oppfølging av kommentarene og tilrådingene fra FNs ekspert-komité for barns rettigheter vil stå sentralt i ombudets arbeid det kommende år.

Trygghet for barn og unge

Barneombudet skal avdekke svikt i samfunnets rutiner som går ut over barn og unges trygghet og foreslå endringer der dette er nødvendig. Dette omhandler blant annet områder som barnevern, skole, funksjonshemmedes rettigheter og kriminalitet.

Mer oppmerksomhet på samfunnets sikkerhetssnett for barn og unge er et viktig område for ombudet i 2008. Barneombudet ønsker å styrke barnevernets legitimitet for derved å styrke barns rettssikkerhet. Vold mot barn er et alvorlig problem. Barneombudet vil videreføre sitt arbeid med å ansvarliggjøre alle miljøer som kan bidra til å stanse alle former for vold mot barn.

Ny teknologi, med de farer, muligheter og utfordringer som denne medfører, er viktige områder for Barneombudet. Det er et åpenbart behov for overvåkning, debatt og veiledning med tanke

på chatting, barnepornografi, utvikling av nettvetsregler osv. På dette feltet vil samarbeidet med blant annet Medietilsynet og politiet være sentralt.

God helse blant barn og unge

Barneombudet skal bidra til at alle barn i Norge skal ha tilgang til et godt helsesystem, og motvirke geografiske forskjeller i helsetilbudet. I 2008 vil Barneombudet fokusere på barn og unges ernæring, psykiske helse og fysiske aktivitet, i tillegg til å støtte opp om en samfunnsplanlegging som legger til rette for positiv livsutfoldelse.

Deltakelse og innflytelse fra barn og unge

Barn og unges medvirkning og deltakelse er forankret i Barnekonvensjonen. Barneombudet vil bidra til at barn og unge på deres egen måte skal få delta i beslutningsprosesser som angår dem. Målet er at barn og unge på en naturlig måte involveres i private, lokale og nasjonale beslutningsprosesser.

Barn og unges skolehverdag er også svært sentral i et medvirkningsperspektiv. Gjennomføringen av Opplæringslovens kapittel 9 A, Barn og unges arbeidsmiljølov, krever fortsatt årvåkenhet og vil bli fulgt opp av Barneombudet også i 2008. Skolens øvrige innhold og organisering står også sentralt for ombudets arbeid.

Samiske barn og unges rettigheter må ivaretas, og et felles nordisk samarbeid er etablert og vil kunne gi verdifull og ny innsikt på dette området.

For barn og unge med minoritetsbakgrunn er det flere områder som krever ytterligere oppmerksomhet i 2008, ikke minst barnevernets oppfølging og ansvar for mindreårige asylsøkere og deres familier.

Bidra i internasjonalt barnerettighetsarbeid

Barneombudet vil i 2008 fortsette sitt nære samarbeid med de europeiske barneombudene i European Network of Ombudspople for Children, og videreføre sitt øvrige internasjonale barnerettighetsarbeid.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Posten dekker utgifter til lønn til faste stillinger og engasjementer, samt utgifter til varer og tjenester

ved Barneombudets kontor. Barneombudet hadde 12 tilsatte per 1. mars 2007.

Kap. 3850 Barneombudet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	61		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	2		
18	Refusjon av sykepenger	120		
	Sum kap. 3850	183		

Post 15 Refusjon arbeidsmarkedstiltak

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidsmarkedstiltak. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 850 Barneombudet.

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 850 Barneombudet.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 850 Barneombudet.

Kap. 852 Adopsjonsstøtte

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	18 848	26 456	26 456
	Sum kap. 852	18 848	26 456	26 456

Resultatrapport 2006/2007

Støtten til foreldre som adopterer barn fra utlandet var 38 320 kroner per barn i 2006. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), som forvalter tilskuddsordningen, mottok 512 søknader om adopsjonsstøtte, mot 544 i 2005. De tre godkjente adopsjonsorganisasjonene har etter egne rapporte-

ringer til Bufdir, formidlet 448 adopsjoner i 2006. Dette er en nedgang på 23 prosent i forhold til 2005.

Det vises også til omtale om adopsjon under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet og kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Redusere utgiftene ved adopsjon av barn fra utlandet	Engangsstøtte til adoptivforeldre som har adoptert barn fra utlandet

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Redusere utgiftene ved adopsjon av barn fra utlandet

Engangsstøtte til adoptivforeldre som har adoptert barn fra utlandet

Kostnadene knyttet til adopsjon fra utlandet varierer fra om lag 110 000 til 160 000 kroner. Beløpet dekker utgifter til organisasjonene, samt reisekostnader og eventuelt opphold i barnets opprinnelsesland. I 2004, 2005 og 2006 er det formidlet i gjennomsnitt 578 adopsjoner per år gjennom de tre godkjente adopsjonsorganisasjonene. Bufdir opplyser at i løpet av de tre siste årene har antallet adopterte barn fra utlandet til Norge blitt redusert med hele 36 prosent. Det er særlig i de store adopsjonslandene Kina, Sør-Korea og Colombia at nedgangen har vært størst. Bufdir oppgir at en av hovedforklaringene på nedgangen er at disse opprinnelseslandene ønsker å ta vare på de aktuelle barna innenlands. Økonomisk vekst og velstandsutvikling har gjort nasjonale omsorgstiltak mulig i disse landene.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 70 Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet

Målsetting

Tilskuddet er ment å bidra til å redusere utgiftene ved adopsjon av barn fra utlandet og dermed motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjon knyttet

til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnader ved adopsjon fra utlandet.

Tildelingskriterier

Det er Bufdir som forvalter ordningen med engangsstøtte til foreldre som adopterer barn fra utlandet. Støtten ytes til adoptivforeldre som på forhånd har innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge, ved at norske myndigheter har utstedt adopsjonsbevilling, eller den må være gjennomført i utlandet og registrert i det sentrale adopsjonsregisteret i Bufdir. Direktoratet skal ha mottatt doms- og frigivelsesdokumenter før søknaden kan behandles. Som et vilkår for engangsstøtten stilles det krav om at adoptivforeldre faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg, og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. I helt spesielle tilfeller vil det på bakgrunn av forhold i opprinnelseslandet ta uforholdsmessig lang tid å få adopsjonen registrert i Norge. Engangsstøtten kan i slike tilfeller likevel ytes dersom barnet har kommet til Norge med sikte på adopsjon, og adoptivforeldrene faktisk var bosatt her i landet da de fikk barnet i sin omsorg.

Budsjettforslaget 2008

Ordningen med tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet foreslås videreført på nominelt nivå. Tilskuddet settes til 38 320 kroner per barn i 2008.

Kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter - Fylkesnemndene for sosiale saker	101 827	103 168	105 532
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 830 post 21</i>	25 984	28 459	37 683
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	11 762	12 209	12 734
64	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	102 188	127 269	112 608
65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	160 234	139 860	176 619
70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 238	2 323	2 423
71	Utvikling og opplysningsarbeid mv., <i>kan nyttes under post 50</i>	43 648	60 547	62 701
	Sum kap. 854	447 881	473 835	510 300

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud i barnevernet

Et godt og hensiktsmessig lov- og regelverk

Høy rettssikkerhet i barnevernet er avhengig av at regelverket fortløpende evalueres og eventuelt justeres. Ot.prp. nr. 64 (2004-2005), *Lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester*, som ble vedtatt i Stortinget våren 2005, trådte i kraft 1. januar 2006. Lovendringene gjelder blant annet:

- innføring av internkontrollplikt for kommunene
- lovfesting av plikt for kommunen til å vurdere egnet bolig for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger ved bosetting i kommunen
- presisering av barneverntjenestens ansvar for oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse
- endring av behandlingen av saker om adopsjon mot foreldrenes vilje
- endring av bestemmelsene om opplysningsplikt
- rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak etter barnevernloven.

Departementet utviklet veiledningsmateriale til bruk for kommunene i etablering av internkontroll, og det ble gjennomført opplæring i internkontroll i landets kommuner. Fylkesmannen ga i 2006 veiledning til kommunene om etablering av internkontroll i tilfeller der kommunene etterspurte et slikt tilbud. Mange kommuner har allerede etablert internkontroll i barneverntjenesten, men fylkesmennene følger opp implementeringen i kommuner som ikke har dette på plass.

Stortinget vedtok ved behandlingen av Ot.prp. nr. 9 (2002–2003) *Om endringer i lov om barneverntjenester og familievernkontorloven* at barneverntjenesten i Oslo kommune skulle evalueres. Forskningsstiftelsen Fafo fikk høsten 2004 i oppdrag av departementet å foreta evalueringen. Arbeidet fortsatte i 2006, og rapport forelå våren 2007 (FAFO-rapport 2007:11 *Barnevernet i Oslo og Bergen*). Evalueringen sammenliknet kommunene Oslo og Bergen, jf. omtale under resultatmålet Alle meldinger og undersøkelsessaker gjennomført i samsvar med lovens tidsfrister.

Departementet vurderte oppfølgingen av rapporten *Arbeidstid i barnevernsinstitusjonene og behandlingstiltaket MST* (Rapport 8/06), utført i regi av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Fafo. Et utvalg nedsett av BLD leverte 1. mars 2006 innstillingen *Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker* (NOU 2006:9). Utvalget foreslo en rekke tiltak for å styrke kvaliteten på det sakkyndige arbeidet. Rapporten ble sendt på høring med frist for tilbake-

melding 1. september 2006. BLD er nå i ferd med å følge opp forslagene til tiltak i rapporten, jf. omtale i Mål og strategier, under resultatmålet God faglig utvikling.

St.meld. nr. 24 (2004-2005) *Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar* ble behandlet i Stortinget i juni 2005. Stortingsmeldingen var en oppfølging av NOU 2004:23 *Barneheim og spesialskoler under lupen*. Stortinget vedtok å gjøre tilpasninger i billighetserstatningsordningen for disse gruppene og for barn plassert i fosterhjem i perioden 1945-1980. I 2006 vedtok Stortinget å oppheve den nedre tidsavgrensingen for å kunne søke om erstatning. Vedtaket om tilpasninger førte til at det kom inn svært mange søknader, og saksbehandlingstiden i Barne- og familiedirektoratet (Bufdir) ble der ved også lang. I 2007 ble det arbeidet med å styrke saksbehandlingskapasiteten og styrke samarbeidet mellom Bufdir, Justissekretariatene og Billighetserstatningsutvalget. Det ble også avholdt møter med Billighetserstatningsutvalget for å drøfte hvordan kravene til dokumentasjon kunne forenkles slik at saksbehandlingstiden kunne reduseres.

Høyt kunnskaps- og kompetansenivå i den kommunale barneverntjenesten og det statlige barnevernet

En langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi på barnevernområdet (2005-2008) ble fulgt opp i samarbeid med Bufdir. Målet for strategien er å utvikle et mer kunnskapsbasert barnevern. Satsingsområder er blant annet: barn under offentlig omsorg, risiko og tiltak knyttet til rusmisbruk, etnisitet, seksuelle og fysiske overgrep, vold i nære relasjoner, psykisk helse og barnevernets praksis, system og organisering.

Støtte til barnevernforskning ble fortsatt gitt som en del av forskningsprogrammet *Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst* (1999–2008) i regi av Norges forskningsråd. I tillegg ga BLD midler til flere enkeltprosjekter på områder det er viktig å få mer kunnskap om. Det ble blant annet gitt støtte til prosjektet *Norsk barnevern 1990-2006* i regi av NOVA som foretar en longitudinell analyse av barnevernstatistikken til Statistisk sentralbyrå (SSB) i perioden. Det ble også gitt støtte til et langtidsprosjekt som følger opp barn i fosterhjem, et prosjekt om barnevernets håndtering av saker som gjelder seksuelle eller fysiske overgrep, og et prosjekt som ser på godkjenningsordninger, tilsyn og internkontroll i institusjonene. Det ble videre gitt midler til forskning om hjelpetiltak i barnevernet, virksomme metoder i flerkultu-

relt arbeid, barn som brukere av barneverninstitusjoner, og om arbeidstidsordningene i institusjonene.

Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Atferdssenteret) driver forskning om atferdsvansker blant barn og unge og utvikling av nye metoder for behandling og implementering av evidensbaserte metoder i samarbeid med berørte instanser. Den økonomiske støtten til Atferdssenteret ble videreført. Implementering av behandlingsmetoder, som PMTO (Parent Management Training - Oregonmodellen) og MST (Multi-systemisk terapi), og oppbygging av nasjonalt nettverk for forskning og metodeutvikling om atferdsproblemer blant barn og unge, utgjorde en sentral del av senterets arbeid. Det ble gitt driftstilskudd til tre regionale utviklingssentre i barnevern i Bergen, Trondheim og Tromsø, jf. omtale under kap 855. Sentrene driver forskning, forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning i prosjektarbeid og formidler kontakter overfor og mellom aktuelle brukergrupper.

Effektiv ressursutnyttelse i fylkesnemndene for sosiale saker

BLD fremmet i mai 2006 Ot.prp. nr. 76 (2005-2006) *Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)*, som følger opp NOU 2005:9. Forslagene til nye saksbehandlingsregler ble vedtatt 19. oktober 2006, jf. Innst.O. nr. 2 (2006-2007) og Besl.O. nr. 2 (2006-2007). De nye saksbehandlingsreglene bygger på, og henviser i stor grad til, den nye tvisteloven. Av denne grunn trer de nye saksbehandlingsreglene for fylkesnemndene først i kraft 1. januar 2008 samtidig med den nye tvisteloven. Lovforslagets § 7-1 annet ledd om fylkesnemndas stedlige virkeområde og § 7-5 om nemndas sammensetning i den enkelte sak, trådte i kraft 1. januar 2007.

Meldinger og undersøkelsessaker skal gjennomføres i samsvar med lovens tidsfrister

I alt kom det inn 32 200 nye meldinger til barneverntjenesten i kommunene i 2006. Det er 2 800 flere enn i 2005, det vil si en økning på 9,5 prosent fra 2005 til 2006 (jf. kommunenes halvårsrapporteringer). Ifølge barnevernloven skal alle meldinger gjennomgås i løpet av én uke fra meldingen mottas. I 2006 ble 97 prosent av meldingene gjennomgått i løpet av én uke. Dette er samme andel som i 2005.

I om lag 83 prosent av tilfellene fant barnevernet det nødvendig å sette i gang undersøkelse etter

å ha gjennomgått meldingen. Antallet nye undersøkelsessaker steg fra vel 23 950 saker i 2005 til om lag 26 400 saker i 2006. Det vil si en økning på 2450 saker, eller omlag 10 prosent. 48 prosent av de avsluttede undersøkelsene ble henlagt etter undersøkelse. Dette er litt færre enn tidligere år. En mulig grunn til den store økningen i antallet meldinger og antallet undersøkelsessaker fra 2005 til 2006, kan være større bevissthet i befolkningen om muligheten for å melde bekymring til barneverntjenesten. Økningen har medført en større andel henleggelse enn tidligere.

Fra en undersøkelse settes i gang til den avsluttes skal det ikke gå mer enn tre måneder, i særlige tilfeller seks måneder. Andelen fristoversittelser i undersøkelsessakene var om lag 12,5 prosent. Dette er 0,5 prosentpoeng flere enn i 2005. Det var store forskjeller mellom kommunene, og variasjoner fra fylke til fylke. Departementet samarbeidet tett med fylkesmennene for å få fristoversittelsene ned. I de tilfellene der kommunene brøt tidsfristbestemmelsene ga fylkesmennene råd og veiledning. I denne sammenheng har også flere fylkesmenn gitt bøter, slik loven tilsier.

En prosjektgruppe, ledet av BLD, og bestående av representanter fra SSB, Bufdir, fylkesmennene, fylkesnemndene og kommunene, ferdigstilte våren 2006 rapporten *Datainnsamling på barnevernområdet Kvalitet, Samsvar og utvikling med forslag om endringer i datainnsamlingen på barnevernområdet*. Hensikten var å sikre en mer enhetlig datainnsamling og bruk av begreper, samt bedre kvalitet på statistikken. Som en oppfølging av rapporten er det gjort endringer i KOSTRA og halvårsrapporteringene fra kommunene til fylkesmennene som vil gjelde fra 2007.

Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og bedre koordinering av tjenestene

Høsten 2005 sendte BLD ut rundskrivet *Barnevernet og det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier* (Q-25/2005) som en hjelp til kommunene for å styrke sitt forebyggende arbeid. Arbeidet på området ble videreført gjennom *Samordningsgruppen for barn og unge*, ledet av BLD og med representanter fra berørte departementer og direktorater. Høsten 2007 ble det utgitt et interdepartementalt rundskriv til kommunene der samarbeid, samordning og drøfting av felles prioriteringer står sentralt. God og helhetlig organisering av forebyggende arbeid blant barn, unge og familier er også viktig.

Som en del av konsultasjonsordningen mellom stat og kommune ble det i 2005 inngått en samarbeidsavtale mellom KS og daværende Barne-

familiedepartementet om barnevern. Samarbeidsavtalen mellom KS, departementet og Bufdir ble i 2006 fulgt opp gjennom bilaterale møter, gjennom konsultasjonsordningen og gjennom KS sin deltakelse i grupper og prosjekter på barnevernområdet. Departementet bidro også med midler til Effektiviseringsnettverkene: *En læring og utviklingsarena for barneverntjenesten*. Nettverkene er en sentral arena for effektiviserings- og kvalitetsutvikling i det kommunale barnevernet.

Kunnskapsstatus om det samlede tjenestetilbudet for barn og unge i regi av SINTEF, forelå ved utgangen av 2005. I 2006 ble den videre oppfølgingen av kunnskapsstatusen vurdert. I 2007 ble det innledet et samarbeid med KS om igangsetting av et prosjekt i tre kommuner for å utprøve ulike modeller for samordning av tjenester for barn og unge.

BLD og Helse- og omsorgsdepartementet fortsatte arbeidet med å styrke samarbeidet mellom barnevern, psykisk helsevern for barn og unge, og tverrfaglig, spesialisert rusbehandling både på regionalt og nasjonalt nivå. Det ble arbeidet med lokale prosjekter. Arbeidet er kommet lengst i region Midt-Norge.

Det er høsten 2007 nedsatt en interdepartemental gruppe som skal vurdere ulike problemstillinger knyttet til barn og unge som har behov for hjelp fra ulike tjenester. Gruppen skal blant annet vurdere hva som er barrierene mot samarbeid, og foreslå endringer slik at disse barna får bedre og mer helhetlige tilbud.

Effektivt og målrettet tilsyn

Fylkesmennene gjennomførte i 2006 tilsyn med barne- og ungdomsinstitusjonene og med kommunene. Gjennom institusjonstilsynet hadde fylkesmennene samtaler med beboere på institusjonene som en del av det lovpålagte individtilsynet, i tillegg til at det ble gjennomført systemrevisjoner. Det ble også gjennomført tilsyn med det kommunale barnevernet i form av forvaltningsrevisjon med utgangspunkt i systemrevisjonsmetodikk. I 2006 ble det dessuten gjennomført et landsomfattende tilsyn med barneverninstitusjonene og deres praksis på sentrale områder i rettighetsforskriftene. Fylkesmannen i Buskerud har på oppdrag fra BLD utarbeidet en rapport for dette tilsynet. Rapporten heter *Vern om den personlige integritet* og kom i februar 2007. Departementet arbeidet systematisk med å styrke fylkesmennenes kompetanse på spørsmål knyttet til tilsyn gjennom opplærings tiltak og gjennom å arrangere tilsynsforum. Bufdir deltok i tilsynsforum og kontaktmøter mellom departementet og fylkesmennene. Etter en felles vurdering med embeter og opplæringsansvarlige

ble nytt kurs i grunnopplæring i systemrevisjon utsatt til 2008.

Samarbeid med andre statlige tilsynsmyndigheter, blant andre Helsetilsynet, ble prioritert. Det ble startet et samarbeid mellom BLD og Helsetilsynet for å gjennomføre et felles landsomfattende tilsyn med tjenester og tiltak for barn og unge som dekker flere lovområder. Arbeidet med å utvikle en felles veileder fortsatte i 2007, og selve tilsynet skal gjennomføres i 2008.

Gjennomført opplæring i rutiner og utarbeidelse av tiltaksplaner

BLD gjennomførte i 2006, i samarbeid med landets fylkesmenn, regionale konferanser for ansatte i den kommunale barneverntjenesten i alle landets kommuner. Formålet var opplæring og veiledning på sentrale områder i barnevernet der det har vært avdekket brudd på barnevernloven og hvor det er risiko for svikt. Opplæring ble spesielt rettet mot kommunenes oppfølging av barn og unge som mottar hjelpetiltak og som er plassert i fosterhjem. Tilsynsførerordningen, systematisk bruk av tiltaks- og omsorgsplaner, samt plikt til innføring av internkontroll i kommunene, var også sentrale tema. Det er utviklet skriftlig og elektronisk veiledningsmateriell og håndbøker til bruk for det kommunale barnevernet på områdene fosterhjem, kommunal saksbehandling og rutiner, tiltaksplaner og omsorgsplaner, tilsynsførerordningen og internkontroll.

God kompetanse om flerkulturelt arbeid i barnevernet

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) fikk i 2005 i oppdrag å foreta en kunnskapsinnhenting om flerkulturelt arbeid i barnevernet. Hensikten var å identifisere virksomme metoder nasjonalt og internasjonalt som kan benyttes i barneverntjenesten slik at den blir bedre i stand til å gi barn og familier med innvandrerbakgrunn individuelt tilpassede og gode tiltak. Rapporten *Flerkulturelt barnevern – En kunnskapsoversikt* ble offentliggjort i august 2007. Departementet følger opp dette arbeidet ved å utvikle et praktisk opplegg for kompetanseheving i barneverntjenesten. Utvalgte høyskoler skal utarbeide et opplæringsprogram som skal implementeres i det kommunale og statlige barnevernet i 2008.

På oppdrag fra BLD har Institutt for samfunnsforskning (ISF) utarbeidet en nordisk kunnskapsstatus om barn og ungdom innenfor nasjonale minoriteter. Rapporten *Barn og unge fra nasjonale minoriteter, En nordisk kunnskapsoversikt* forelå i

2005 (ISF-rapport 2005:7). Resultatene tyder på at de fleste minoritetsgruppene har sammenliknbare levekår med majoritetsbefolkningen på de fleste områder, men at situasjonen til rom-barn (sigøynerbarn) bør bedres. BLD vil sammen med andre departementer følge opp dette.

Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud

Fosterhjem er det mest brukte plasseringsalternativet for barn som plasseres utenfor hjemmet. I 2005 gjaldt dette over 80 prosent av barna. Statistikk fra SSB viser at over 6 900 barn var plassert i fosterhjem ved utgangen av 2005. Nesten 1 900 av disse hadde fosterhjem som frivillig hjelpetiltak med samtykke fra foreldrene, mens de resterende var omsorgsovertakelser.

BLD prioriterte oppfølging av Bufdirs strategi for fosterhjem. Dette gjaldt blant annet rekruttering av tilstrekkelige og tilpassede fosterhjem, tilsynsførere og fosterhjem til barn med spesielle behov, herunder barn med innvandrerbakgrunn og barn med funksjonsnedsettelse. Oppfølgingen av barn plassert i fosterhjem, samt oppfølging av fosterforeldre og biologisk familie ble styrket. Blant annet mottok BLD rapporten *Helgerud er en oase!* (NOVA-rapport 13/06) fra NOVA om erfaringene fra fosterhjemstjenesten i Akershus. NOVA har evaluert det spesielle veiledningstiltaket som er etablert ved Helgerud ressurscenter for fosterhjem, og i hvilken grad tilbudet dekker det behovet fosterforeldrene har for oppfølging. Rapporten er en verdifull del av grunnlaget for etablering av bedre veilednings- og oppfølgingstilbud andre steder i landet. Bufdir har fått i oppdrag å vurdere hvordan et tilsvarende tilbud kan etableres over hele landet.

Departementet ga støtte til Norsk Fosterhjemsforenings fagkonferanse som ble avholdt i samarbeid med Landsforeningen for barnevernsbarn. Temaet i 2006 var fosterbarn og skole.

Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet fikk, i samarbeid med Atferdssenteret, fikk midler fra BLD til et større forskningsprosjekt for å evaluere effekten av PMTO-kurs (Parent Management Training Oregon) for fosterforeldre. Samarbeidet med Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) for å legge til rette for PMTO-kurs for fosterforeldre i alle landets regioner fortsatte.

Det ble arbeidet videre med å tilrettelegge institusjonstilbudene, slik at barn og unge kan få et bedre tilbud ut fra sine individuelle behov. Rapporten fra den første store brukerundersøkelsen som er gjennomført i barneverninstitusjoner i Norge ble publisert i 2006 (NOVA Rapport 9/06 *Brukerundersøkelse i barneverninstitusjonene*), se omtale

under resultatmålet *Et godt og hensiktsmessig lov og regelverk*. Rapporten er fulgt opp av departementet og Bufetat. Det har blant annet vært et sterkt søkelys på barn og unges rettigheter under opphold på barneverninstitusjon. BLD mottok i første halvår 2007 rapporten *Kartlegging av rutiner for å håndtere overgrep mot barn i barneverninstitusjoner, asyl- og flyktningmottak og institusjoner for barn med fysiske og psykiske funksjonsnedsettelse*. Rapporten ble utarbeidet som et samarbeid mellom Bufdir, SHdir, Utdanningsdirektoratet og Utlendingsdirektoratet. Bufdir utarbeidet i 2007 skriftlige rutiner for håndtering av overgrep i barneverninstitusjonene i samsvar med anbefalingene i rapporten. Rutinene ble sendt ut til alle barneverninstitusjoner. Se også omtale av institusjonene i kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

BLD har blant annet i samarbeid med svenske myndigheter, tatt initiativ til å utvikle en institusjonsmodell for behandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker. Prosjektet *Implementering av institusjonsmodell for utagerende ungdom*, som er femårig, startet i 2004. Modellen MultifunC (Multifunksjonell Behandling i Institusjon og Nærmiljø) er implementert i fem nye institusjoner i Bufetat, en i hver region, samt en tilsvarende institusjon i Oslo. Den første institusjonen ble åpnet i Bergen høsten 2005 og den siste ble åpnet i Oslo høsten 2006.

Departementet ga støtte til ulike prosjekter for å bedre tilbudet for ungdom mellom 18 og 23 år som har behov for støtte og hjelp fra barnevernets side. Det ble blant annet gitt midler til et filmprosjekt om ettervern i regi av Landsforeningen for barnevernsbarn og organisasjonen Voksne for barn. Filmen fokuserer på erfaringer som ungdommen selv har, og er et verktøy for dialog mellom dem, fosterforeldrene (evt. institusjonen) og barneverntjenesten. Hensikten med filmen er å sørge for at overgangen til å stå på egne ben blir så bra som mulig. Sluttproduktet var en DVD som ble distribuert til kommunene og andre aktuelle instanser våren 2007. I forbindelse med fattigdomssatsingen ble det høsten 2006 satt i gang et utviklingsarbeid, forankret i barneverntjenesten og sosialtjenesten, knyttet til ettervern og rehabilitering etter institusjon og/eller behandling av unge mellom 17 og 23 år. Målet er å hjelpe de unge over i et selvstendig voksenliv. Totalt åtte kommuner inngår i dag i arbeidet. Som et ledd i arbeidet med å bekjempe bostedsløshet, ble BLD i 2006 med i arbeidet med regjeringens strategi *På vei til egen bolig*. Vi viser til Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon for nærmere omtale av strategien.

Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte og vanskeligstilte barn, unge og deres familier

God kvalitet på hjelpetiltak og bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder

BLD satte i gang flere tiltak for å systematisere kunnskapen om hjelpetiltak. På oppdrag fra departementet utga NIBR rapporten *Hjelpetiltak i barnevernet – virker de?* (NIBR-rapport 2006:7) og Forskningsstiftelsen Fafos rapport *Bare fantasien setter grenser? Om kommunenes bruk av hjelpetiltak i barnevernet* (Fafo-rapport 545). Begge rapportene inkluderer tiltak for unge opp til 23 år, jf. også delmålet *Et godt fosterhjem- og institusjonstilbud*. Departementet vurderte i 2007 videre oppfølging av rapportene, jf. Mål og strategier under resultatmålet *Tilbud om hjelpetiltak etter barnevernloven*, herunder oppfølging av familie- og nærmiljøbaserte metoder.

Støtten til nasjonal samordning og oppfølging av *Home-Start Familiekontakten Norge*, som er et forebyggende tiltak for familier med små barn som er i en vanskelig livssituasjon, ble videreført. Det ble bevilget ekstra midler til *Home-Start Familiekontakten Norge* til arbeidet med å støtte familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne.

Prosjektet *Nasjonal plan for utprøving og evaluering av metoden familieråd* i regi av NOVA ble slutført i 2006. Evalueringen viste at mange familier har nytte av å bruke familieråd som beslutningsmetode i barnevernet. Fra utgangen av 2006 har Bufetat ansvaret for det videre arbeidet med implementering, samt for kvalitetssikring av arbeidet med metoden. Metoden skal spres til alle kommuner.

Arbeidet med å utvikle, gjennomføre og implementere et opplæringsprogram for foreldreveiledning for fengselsansatte ble videreført i samarbeid med Justisdepartementet, jf. også omtale i kap. 830 Foreldreveiledning.

ECON gjennomførte en kartlegging av kommunenes bo- og omsorgstilbud til enslige mindreårige flyktninger, som inkluderer en vurdering av kvaliteten på tilbudet, omfanget av barnevernets tiltak, samt en kartlegging av kostnader i forbindelse med bosetting. Rapporten *Bo og omsorgstiltak for enslige mindreårige i kommunene – utgiftskartlegging og vurdering av kvalitet* ble offentliggjort høsten 2007. Det går blant annet fram av rapporten at det er store variasjoner i tilbudet og i kostnader knyttet til ulike tiltak. Departementet startet i 2007 et arbeid for å følge opp resultater fra kartleggingen. SSB fikk i oppdrag å forbedre barnevernstatistikken på enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, og rapport forelå høsten 2007.

BLD hadde i 2006 en særlig satsing på gruppen barn med rusmisbrukende foreldre. På slutten av 2005 ble det nedsatt en arbeidsgruppe som våren 2006 kom med forslag til tiltak for disse barna, og gruppen leverte en intern rapport våren 2006. BLD ansatte en prosjektleder som skal følge opp de ulike tiltakene og inngikk også et samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. På bakgrunn av anbefalingene i rapporten ble det blant annet bestemt å arrangere regionale konferanser i 2007/2008 for kommunene der også informasjonsmateriell og veiledere kan presenteres. I tillegg ble det gitt støtte til ulike tiltak for denne gruppen barn og foreldre, blant annet til organisasjonen Voksne for barn til gruppevirksomhet for foreldre og barn. Nasjonalt kompetansenettverk for sped- og småbarns psykiske helse, ble gitt i oppdrag å gi opplæring i bruk av ulike kartleggingsverktøy for å avdekke problemer hos barn av psykisk syke og rusmisbrukende foreldre. Støtten til PAG-Stiftelsen, ble videreført i 2006. Stiftelsen gir råd, veiledning og støtte til dem som ønsker å starte opp tiltak i lokalmiljøer for barn av rusmisbrukere.

Departementet deltok i en interdepartemental gruppe om doping som samfunnsproblem ledet av Helse- og omsorgsdepartementet og ga støtte til en omfangsundersøkelse om tilgjengelighet og bruk av dopingmidler i aldersgruppen 13 til 25 år i regi av SHdir og den tverrdepartementale arbeidsgruppen.

BLD fulgte opp forebyggende tiltak mot spiseforstyrrelser, blant annet gjennom prosjektet *TENK – mobilisering for egenverd og mediaforståelse*. Det er utarbeidet et internettbasert undervisningsopplegg som kan bidra til å bevisstgjøre barn og unge på media og reklamens bruk av virkemidler og metoder. Informasjon om prosjektet er formidlet til skoler. I 2006 ble det påbegynt et arbeid med å revidere undervisningsopplegget i henhold til skolens lærerplaner med sikte på at det skal rette seg også mot yngre målgrupper (*TENK jr*).

For å legge til rette for faglig dialog og brukermedvirkning, videreførte departementet samarbeidet med organisasjoner i barnevernfeltet og i forebyggende virksomhet, blant annet Norsk Fosterhjemforening, Norges Barnevernsamband, Landsforeningen for barnevernsbarn, Norges Røde kors og MOT (toppidrettsfolk mot narkotika).

God og tilpasset hjelp overfor barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Tiltak i *Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne* som forelå i mai 2005 ble fulgt opp i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsde-

partementet og andre berørte departementer. For BLD gjaldt dette blant annet utvidelse av tilbudet om avlastning og hjelp overfor familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne gjennom *Home-Start Familiekontakten Norge*, tilpassing av et tilbud om foreldreveiledning og tilrettelagte samlivskurs, jf. også kap. 830 Foreldreveiledning.

God og tilpasset hjelp til barn og unge i lavinntektsfamilier

BLD har iverksatt tiltak for å stimulere til tverrsektorielt samarbeid og kunnskapsspredning om barnefattigdom, slik at fattige familier kan nås bedre. Barneverntjenesten i en rekke utvalgte kommuner som barnefattigdom inngikk et samarbeid for å styrke innsatsen mot barnefattigdom. Barneverntjenesten i 10 nye kommuner ble invitert med i 2006 slik at totalt 29 kommuner deltok i 2007. Deltakerkommunene tilbys veiledning og oppfølging av forskningsstiftelsen Fafø og NOVA. BLD samarbeider med SHdir, som har en liknende satsing mot barnefattigdom knyttet til sosialtjenesten.

Departementet startet, i samarbeid med Bufdir og SHdir, et utviklingsarbeid knyttet til oppfølging av ungdom 17-23 år. Hovedmålet er å motvirke og forhindre reproduksjon av fattigdom samt ytterligere å styrke samarbeidet og samhandlingen mellom barneverntjenesten og sosialtjenesten lokalt og sentralt. Arbeidet har fokus på overganger til en selvstendig voksentilværelse, jf. resultatmålene Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud under omtale av ettervern og God kvalitet på hjelpetiltak og bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder.

Redusert vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge

BLD stimulerte i 2006 til forskning på mobbing og antisosial atferd, gjennom videreført støtte til forskningsenheten i Olweusgruppen ved HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen.

I 2006 ble PMTO implementert i 26 nye kommuner. Arbeidet med å opprettholde og videreutvikle MST-tilbudet til kommunene ble videreført, blant annet gjennom MST «geografisk» – arbeid med et tilpasset tilbud og gjennom MST/CM -behandling for ungdom med rusproblemer.

Departementet deltok i arbeidet med og oppfølgingen av St.meld. nr. 20 (2005-2006) *Alternativ straffereaksjonar overfor unge lovbrytarar* (Justis og politidepartementet). Departementet har, i samarbeid med Politihøgskolen i Oslo og Norsk Utenrikspolitisk Institutt, deltatt i et arbeid for å forebygge rekruttering av ungdom til ekstreme og vol-

delige grupper (se også omtale under kap 857 Barne- og ungdomstiltak).

Økt innsats for å forhindre vold og overgrep mot barn og unge

BLD fortsatte arbeidet for å bedre situasjonen til og oppfølgingen av barn og unge som utsettes for overgrep og vold i nære relasjoner, jf. omtale i kap. 840 Krisetiltak og kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning.

Tiltak i regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner (2004-2007)* ble fulgt opp. Under ledelse av Helse- og omsorgsdepartementet er det opprettet fem regionale ressursentra om vold og traumatisk stress og selvmordsforbygging (jf. tiltak 2 i handlingsplanen og omtale i kap. 840 Krisetiltak). Sentrale roller for disse sentrene blir blant annet å veilede hjelpeapparatet direkte og å etablere nettverk mellom relevante samarbeidsparter innenfor hver region.

BLD videreførte støtten til prosjektet *Barn som lever med vold i familien* i regi av Alternativ til Vold i Oslo og Telemark og Senter for Krisepsykologi i Bergen. Prosjektets målgruppe er barn som utsettes for vold enten som vitne til vold i familien og/eller barn som selv utsettes for barnemishandling/fysisk vold. Prosjektet arbeidet i perioden 2004-2006 i hovedsak med kompetanseutvikling og kompetansestyrking blant annet i familievern. Prosjektet synliggjør at arbeid med vold mot barn er krevende og utfordrende. Det er ujevnt kunnskapsnivå innenfor barnevern, politi, barnevernvakt, familievern og behandlingsapparat, og det er en utfordring å få til samarbeid mellom instansene. Barnevernet har ikke tilstrekkelig grunnlags- og handlingskompetanse for å arbeide med vold. Det er derfor besluttet å videreføre prosjektet med tre nye år (2007-2009) med særlig fokus på kompetansestyrking i barnevernet.

Planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)* setter fokus på forebygging, avdekking av overgrep, bistand og behandling, kompetanseheving og forskning. Tiltakene i planen ble fulgt opp av BLD, Bufdir, andre tiltaksansvarlige departementer og deres underliggende etater. NOVA fikk midler til en landsomfattende kartlegging av barn som er blitt utsatt for seksuelle overgrep, fysiske overgrep eller vært vitner til vold i hjemmet. Rapporten fra kartleggingen forelå høsten 2007, og resultatene vil bli fulgt opp i 2008. Publikasjonen *Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger* (publikasjon Q-1094) ble utgitt i januar 2006. I 2006 ble det, under ledelse av BLD, også igangsatt en tverrdepartemental gjennomgang av politiattester som

forebyggende virkemiddel. Justis- og politidepartementet ledet et utredningsarbeid rundt et forslag om å innføre organisasjonsmodellen Barnehus i Norge, og fikk høsten 2006 Stortingets støtte til å etablere et norsk forsøksprosjekt.

Bekjempe menneskehandel og seksuell utnyttning av mindreårige

Departementet fulgte opp tiltakene i *Handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008)* Departementet ga i juli 2006 ut rundskrivet Q-11/2006 *Barnevernets ansvar for mindreårige som er utsatt for menneskehandel og samarbeid med andre etater*. Utlendingsdirektoratet arrangerte i 2006 regionale kurs om menneskehandel i samarbeid med Bufdir. Mindreårige ofre for menneskehandel var ett av temaene for kursene, hvor blant annet ansatte i kommunalt og statlig barnevern deltok. I desember 2006 lanserte regjeringen en revidert handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009), der syv av 37 tiltak spesifikt gjelder barn og unge. Bistand og beskyttelse til mindreårige som utsettes for menneskehandel i Østersjøregionen er fulgt opp etter et vedtatt regionalt handlingsprogram, jf. delmålet Internasjonalt samarbeid om tiltak for utsatte barn, unge og familier.

BLD ga, med hjelp fra NOVA, ut veileder Q-1100 *Ungdom som selger eller bytter sex – en faglig veileder til hjelpeapparatet* i april 2006. Etter oppdrag fra BLD arrangerte Bufdir tverrfaglige kurs i de fem barnevernregionene om samme tema høsten 2006.

I samarbeid med andre berørte departementer fulgte departementet også opp tiltak mot seksuell utnyttning av mindreårige i pornografi og kjønnshandel (barneprostituasjon). Arbeidet med å bekjempe blant annet spredning av ulovlige framstillinger av mindreårige med seksuelt preg over Internett, var også et viktig ledd i arbeidet for å sikre barn og unges interesser på informasjons- og medieområdet (jf. omtale under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak).

Forebygge og bekjempe kjønnslemlestelse og tvangsekteskap

BLD koordinerer regjeringens arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Arbeidet er forankret i en statssekretærgruppe som er opprettet for å styrke arbeidet mot vold i nære relasjoner. Departementet iverksatte en kartlegging av omfanget av saker som gjelder tvangsekteskap som barnevernet og andre myndigheter har registrert. Kartleggingen ble utført av Senter for kvinne- og kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo og rappor-

ten *Tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet. Omfang og utfordringer* ble ferdigstilt tidlig i 2007. Rapporten la grunnlaget for utarbeidelse av en ny Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011) som ble lagt fram i juni 2007. Det ble også gjennomført en effektundersøkelse av Primærmedisinsk verksted sitt arbeid mot kjønnslemlestelse.

Departementet videreførte støtten til organisasjoner som arbeider med å bistå ungdom som er kommet i en vanskelig situasjon på grunn av press fra familien om å gifte seg uten at de selv ønsker dette. Videre ble ulike organisasjoner tildelt midler til arbeid overfor aktuelle målgrupper med informasjons- og holdningsskapende arbeid for å bekjempe tvangsekteskap. Støtten til Informasjonstelefonen om tvangsekteskap, som drives av Oslo Røde Kors for å kunne hjelpe ungdom i den konkrete situasjonen de står i, ble videreført.

Internasjonalt samarbeid og tiltak for utsatte barn, unge og familier

Regionalt samarbeid innen Norden, Østersjørådet, Europarådet og andre internasjonale fora

BLD overtok i 2006 ledelsen av arbeidet i Working Group for Children at Risk in the Baltic Sea Region (WGCC) i regi av Østersjørådet i gjennomføring av regionale tiltak for utsatte barn. Gjennom samarbeidet i Østersjørådet fulgte medlemslandene opp et regionalt handlingsprogram som skal sikre bistand og beskyttelse til mindreårige som utsettes for menneskehandel. Det ble iverksatt regionale opplæringstiltak for å styrke kompetansen i det enkelte lands hjelpeapparat for bedre å kunne forebygge, beskytte og rehabilitere barn og unge som er ofre for menneskehandel. I tillegg til syv medlemsland, deltok hjelpepersonell fra Hviterussland, Ukraina og Moldova i opplæringsprogrammet som går over 13 måneder. I 2006 startet en kartlegging av forekomst og beskrivelse av situasjonen for mindreårige som er utsatt for menneskehandel i Østersjørådets medlemsland. Begge tiltak ble støttet økonomisk av EU Daphne - II programmet. The Baltic Sea Regional Study on Adolescent Sexuality i regi av Østersjørådet er en komparativ studie som omfatter over 20 000 ungdommer. Studien bygger på nasjonale undersøkelser av omfanget av seksuelle overgrepserfaringer og holdninger til overgrep i seks medlemsland: Norge, Sverige, Estland, Litauen, Polen og Nordvest-Russland. Den omfattende studien ferdigstilles og publiseres i 2007. Det ble igangsatt et prosjekt i regi av WGCC med sikte

på å utvikle tiltak for å styrke rettigheter og tilbud for barn og unge som bor på institusjoner i regionen. Hviterussland og Ukraina deltar sammen med Østersjørådets 11 medlemsland.

Fra 2006 har alle nordiske komitéer et ansvar for å integrere barne- og ungdomspolitikken inn i sine konkrete faglige aktiviteter. Ministerrådet for helse- og sosiale spørsmål har et ansvar for at barn og unge synliggjøres på det nordiske helse- og sosialområdet. Norge hadde i 2006 formannskapet i Nordisk Ministerråd og tok en rekke initiativer på helse- og sosialområdet. Blant annet ble samarbeidet med Nordvest-Russland prioritert, med særlig vekt på sårbare og utsatte barn og unge, og det ble tatt initiativ til å starte et arbeid med å utvikle en ny nordisk strategi på dette området. Likeledes startet planleggingen av en nordisk konferanse om barnefattigdom i samarbeid med forskningsmiljøer, Nordisk Ministerråd og SHdir. Konferansen ble avholdt i 2007.

Som et ledd i arbeidet med å styrke barn og unges levekår i Norden og våre nærområder, ble en nordisk levekårsundersøkelse for barn og unge i regi av NOVA og et nordisk forskernettverk videreført. Det ble i 2006 iverksatt en større nordisk undersøkelse om barn og unge med atferdsvansker og institusjonstilbud, der Norge deltar, under ledelse av Socialforskningsinstituttet i Danmark. Prosjekter og andre tiltak knyttet til *Handlingsplanen for barn og unge i nærområdene* ble avsluttet i 2006.

Departementet videreførte arbeidet i ulike komiteer og arbeidsgrupper i Europarådet. Norge deltok i styringskomiteen for sosial samhörighet (CDCS) som behandler sosialpolitiske saker herunder barne- og familiepolitiske saker. Mandatet for ekspertkomiteen for barn og familier underlagt styringskomiteen utløp ved utgangen av 2006. På bakgrunn av arbeidet i styrings- og ekspertkomiteen, ble det på slutten av året fremmet og vedtatt en rekommandasjon, Rec (2006) 19, om «positive parenting» som henstiller til medlemslandene om å utforme en politikk som styrker godt foreldreskap og forebygger vold mot barn. Norge hadde en aktiv pådriverrolle i dette arbeidet. Europarådet har vedtatt opprettet en ny ekspertkomité (2007-2009) på det barne- og familiepolitiske området. Komiteen ledes av Norge ved BLD. Norge stilte seg videre positiv til å bidra i arbeidet for å forebygge vold mot barn innenfor den treårige handlingsplanen for barn og unges rettigheter, *Building a Europe for and with Children*. Arbeidet ble påbegynt i 2007.

Videreutvikle det bilaterale samarbeidet med andre land

Kontakt og kunnskapsutveksling med andre land og miljøer som kan gi nødvendige innspill til videreutvikling av tiltaksapparatet for utsatte barn og unge fortsatte. Dette ble gjort blant annet gjennom bilateralt samarbeid med britiske myndigheter og kompetansemiljøer på barnevernområdet. Det ble avholdt et felles seminar i Edinburgh om forskningsmetodikk og utviklingstrekk i barnevernet i de to landene.

BLD fulgte opp den bilaterale avtalen med Litauen (Ministry of Social Security and Labour) om samarbeid på det barne- og ungdomspolitiske området. Avtalen løper til 31. desember 2007 og omfatter samarbeid på nasjonalt plan mellom departementer, samarbeid mellom enkeltkommuner, utveksling av ekspertdelegasjoner og gjennomføring av felles seminarer og konferanser på aktuelle fagområder.

Gjennom Barentssamarbeidet prioriterte departementet prosjekter, tiltak og samarbeid om utsatte barn og unge i Nordvest-Russland. Det ble inngått en samarbeidsavtale (2006-2007) mellom Republikken Karelen i Den russiske føderasjonen og BLD om et gjensidig forpliktende samarbeid om kompetanseutveksling i barnevernet. Bufetat region Nord har fått et spesielt ansvar for å følge opp samarbeidsavtalen gjennom konkrete prosjekter og bidra til å styrke Barentssamarbeidet på området utsatte barn og unge. I regi av Barentssamarbeidet er det påbegynt et arbeid med å utvikle et delprogram under Barents Helse- og sosialprogram som skal rettes mot utsatte barn og unge i Nordvest-Russland.

Det vises for øvrig til omtale av det generelle barne- og ungdomspolitiske arbeidet under delmålet *Videreutvikle det internasjonale samarbeidet på det barne- og ungdomspolitiske området* i resultatrapporteringen for 2006 under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon

Et godt og hensiktsmessig lov- og regelverk

Det ble foretatt en fortløpende vurdering av behovet for oppdatering av regelverket.

Høy kompetanse ved behandling av saker etter adopsjonsloven

Det ble i 2006 igangsatt forskning som gjelder utenlandsadopterte barns sosiale utvikling. Prosjektet inngår i et større longitudinelt forskningsprosjekt om barns sosiale utvikling fra spedbarnsalderen av. Hensikten er å fremskaffe kunnskap om utvikling av atferdsvansker og sosiale ferdigheter.

Innføre obligatorisk adopsjonsforberedende kurs

I 2006 ble det igangsatt et tilbud om adopsjonsforberedende kurs for førstegangssøkere. Regjeringen vedtok at kurset skulle være frivillig og gratis. Kurset startet i september 2006 og det ble gjennomført 10 kurs dette året. 232 personer fikk tilbud om kurs i 2006. Bufdir opplyser at de adopsjonsforberedende kursene kan oppsummeres som vellykkede. Kursdeltakerne gir uttrykk for å bli godt forberedt på å skulle motta et adoptivbarn.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenester i barnevernet	Godt og hensiktsmessig lov- og regelverk	
	God, forsvarlig og effektiv saksbehandling i fylkesnemndene for sosiale saker	
	Alle meldinger og undersøkelsessaker gjennomført i samsvar med lovens tidsfrister	Andelen meldinger og undersøkelsessaker behandlet og tiltak iverksatt innen lovens tidsfrister
	Effektivt og målrettet tilsyn	Andelen barn og unge i fosterhjem som har fått oppnevnt tilsynsfører Andelen institusjonstilsyn – individtilsyn og systemrevisjon
Høyt kunnskaps- og kompetansenivå i den kommunale barneverntjenesten og det statlige barnevernet	Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud	
	God oppfølging av ungdom med tiltak i barnevernet etter fylte 18 år	
	God faglig utvikling	Gjennomførte tiltak i BLDs kunnskaps- og kompetanseprogram i den kommunale barneverntjenesten, samt gjennomføring av BLDs/Bufdirs langsiktige FOU-strategi Formidling av forskningsresultater i samarbeid med Bufdir
Et helhetlig tilbud til utsatte barn, unge og deres familier	Bidra til å øke andel ansatte med innvandrerbakgrunn i barneverntjenesten	Andel kvinner og andel menn med innvandrerbakgrunn (vestlig/ikke vestlig) under utdanning for å bli barnevernpedagog Andel kvinner og andel menn med innvandrerbakgrunn (vestlig/ikke vestlig) som arbeider i barneverntjenesten
	Samarbeid til barnets beste på tvers av sektorer og nivåer	Antallet inngåtte samarbeidsavtaler
Internasjonalt samarbeid om utsatte barn og unge	Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte barn, unge og deres familie	
Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon	Regionalt samarbeid innen Barentsregionen, Norden, Østersjørådet, Europarådet og andre internasjonale fora	
	Godt og hensiktsmessig lov- og regelverk	
	Høy kompetanse ved behandling av adopsjonssaker	
	Sikre et tilbud om adopsjonsforberedende kurs	Andelen førstegangssøkere som gjennomfører adopsjonsforberedende kurs

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenester i barnevernet

Godt og hensiktsmessig lov- og regelverk

BLD vil følge praktiseringen av regelverket på barnevernområdet nøye og fortløpende vurdere behovet for endringer for å sikre at det er tilpasset de utfordringer saksområdet krever.

Spørsmålet om bruk av tvang i behandlingen av enkelte mindreårige som er under barnevernets omsorg, er et tema som er til konstant vurdering i departementet. Departementet ser et behov for å klargjøre regleverket på enkelte områder og dessuten gjøre det lettere tilgjengelig. Departementet vil derfor sende ut et rundskriv om praktiseringen av regelverket.

Stortinget vedtok i 2005 å gjøre tilpasninger i billighetserstatningsordningen for barn plassert i barnehjem og fosterhjem i perioden fram til 1980, jf. også omtale under kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Vedtaket førte til at det kom inn svært mange søknader, og saksbehandlingstiden i Bufdir ble derfor også lang. BLD deltar i embetsmannsgruppen som blant annet følger opp målsetningen om at saksbehandlingen i Bufdir skal være ett år fra og med utgangen av 2007. Saksbehandlingsskapiteten i Bufdir er styrket de senere år, og det vil fortsatt være et tett samarbeid mellom Bufdir, Justissekretariatene og Billighetserstatningsutvalget.

God, forsvarlig og effektiv saksbehandling i fylkesnemndene for sosiale saker

De nye saksbehandlingsreglene for fylkesnemndene trer i kraft 1. januar 2008. Bestemmelsene om fylkesnemndas stedlige virkeområde og om nemndas sammensetning i den enkelte sak trådte i kraft 1. januar 2007. Det ble i 2007 lagt til rette for opplæringstiltak om de nye saksbehandlingsreglene. Det ble videre vurdert og forberedt nødvendige tilpasninger i fylkesnemndenes elektroniske saksbehandlingssystem.

I henhold til barnevernloven § 7-1 g) skal forhandlingsmøte holdes snarest, og hvis mulig innen fire uker etter at fylkesnemnda mottok saken. Denne fristen er videreført i ny § 7-14 som trer i kraft 1. januar 2008. Økningen i saksmengden i fylkesnemndene fortsatte også i 2007. Dette medførte at flere nemnder i perioder i 2007 hadde en ventetid på 3-4 måneder. BLD iverksatte derfor tiltak for å styrke saksbehandlingsskapiteten. Det ble opprettet midlertidige stillinger, og tre nye faste stillinger som fylkesnemndsleder. I tillegg til

at de nye saksbehandlingsreglene skal legge til rette for en enhetlig og hensiktsmessig saksbehandling i fylkesnemndene i tråd med de grunnregler som gjelder for domstolene, er det også et mål at de nye reglene skal bidra til kostnadsbesparende og effektivitetsfremmende forenklinger. Departementet vil i 2008 fortsette å følge nøye med på fylkesnemndenes saksbehandlingstid, og innsparrings- og effektiviseringseffekten av de nye saksbehandlingsreglene.

Departementet vil nedsette en arbeidsgruppe som skal vurdere framtidig organisering av den administrative styringen av fylkesnemndene. Det vil bli benyttet ekstern kompetanse, samt at fylkesnemndene vil bli trukket inn i arbeidet.

Alle meldinger og undersøkelsessaker gjennomført i samsvar med lovens tidsfrister

Rapporteringskravene til kommunene ble noe endret i 2007. Hensikten var blant annet å justere skjemaet slik at det i større grad fanger opp informasjon som er nyttig i forbindelse med fylkesmannens tilsynsansvar overfor kommunene. Kommunene skal blant annet rapportere om henlagte meldinger, tilsyn i fosterhjem og ettervern. I tillegg skal de rapportere på tiltaks- eller omsorgsplaner og oppfølging av internkontrollplikten.

Overholdelse av de lovfestede tidsfrister for meldinger, undersøkelsessaker og tiltak er en nødvendig forutsetning for rettssikkerheten i barnevernstjenesten. Departementet har merket seg at andelen fristoversittelser ved behandling av undersøkelsessaker ved utgangen av 2006 var marginalt høyere enn ved utgangen av 2005 (jf. resultatrapport for 2006), og forventer at tjenestene prioriterer og tilrettelegger arbeidet slik at fristene overholdes. Departementet vil prioritere oppfølging av de kommunene som ikke overholder fristene.

Flere kartlegginger og undersøkelser av kommunenes håndtering av meldinger som er blitt initiert av departementet, blant annet Fafo-rapport nr. 545 *Bare fantasien setter grenser?* og Fafo-rapport 2007:11 *Barnevernet i Oslo og Bergen*, har dokumentert forskjeller mellom kommuner og bydeler når det gjelder terskelen for å henlegge meldinger. Departementet vil følge opp resultatene fra kartleggingene og vurdere aktuelle tiltak for å sikre kvaliteten i beslutningsprosessene i kommunene.

Offisiell statistikk fra SSB viser at kommunale tjenester som skole og barnehage sjelden melder bekymring til barnevernet. Dette kan bidra til at barnevernet ikke kommer tidlig nok inn i en sak. Det ble derfor i 2007 etablert en arbeidsgruppe med representanter fra BLD, Kunnskapsdepartementet, Fellesorganisasjonen for barnevernpeda-

goger og vernepleiere (FO) og Utdanningsforbundet, som skal vurdere tiltak for å bedre samarbeidet mellom barnehage, skole og barnevern, jf. omtale under resultatmålet Samarbeid til barnets beste på tvers av sektorer og nivåer.

Effektivt og målrettet tilsyn

Fylkesmannen har ansvar for å føre tilsyn med barn bosatt på barneverninstitusjoner og med den kommunale barneverntjenesten. Regelmessig tilsyn er en grunnleggende forutsetning for ivaretagelse av barns rettssikkerhet når de plasseres utenfor hjemmet. Tilsynet vil derfor fortsatt være en høyt prioritert oppgave i departementet. Tilsyn med barneverninstitusjoner blir gjennomført som tilsyn med det enkelte barn (individtilsyn) og som systemrevisjon med institusjonens virksomhet i henhold til lovpålagte krav. Fylkesmennenes årsrapport for 2006 viser at de fleste fylkesmennene handler i tråd med lovens krav når det gjelder tilsyn med barneverninstitusjonene. BLD vil i 2008 videreføre arbeidet med å tilrettelegge for tilsynsfaglig utvikling. Dette vil blant annet skje i form av fag- og styringsmøter og opplæring i revisjonsmetodikk gjennom tilsynsforum og kurs i systemrevisjon og revisjonslederopplæring ved behov.

I samarbeid med Helsetilsynet skal departementet i 2008 gjennomføre et felles landsomfattende tilsyn knyttet til kommunale tjenester til barn og unge som har behov for tiltak fra flere tjenesteområder. Formålet er å undersøke kommunens etterlevelse av lovpålagte krav for å yte barn rett hjelp til rett tid og at hjelpen er samordnet. Tilsynet skal omfatte kommunale barnevern-, helse- og sosialtjenester. En arbeidsgruppe med representanter fra fylkesmennene, Helsetilsynet og BLD tar sikte på å utarbeide en felles veileder på området. Det vil også bli laget en oppsummeringsrapport fra det gjennomførte tilsynet i 2008.

Kommunene har ansvaret for rekruttering og at tilsynsførere i fosterhjem får opplæring. Det er fortsatt mangel på kvalifiserte tilsynsførere i kommunene. Tall fra kommunenes halvårsrapportering til fylkesmennene viste at om lag 86 prosent av barn i fosterhjem hadde tilsynsfører ved utgangen av 2006. Fylkesmannen vil følge opp de kommuner som ikke har oppnevnt tilsynsførere. Siden 2006 har Bufdir hatt ansvaret for at det utvikles et opplæringstilbud til kommunale tilsynsførere og har gitt et tilbud til kommunene om opplæring. Denne opplæringen vil fortsette også i 2008, jf. for øvrig omtale i kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud

Bufetat har ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem. Videre har etaten ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning, jf. omtale av fosterhjemstilbudet under kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Arbeidet for å styrke fosterhjemstilbudet skal fortsette. De viktigste utfordringene er:

- å skaffe tilstrekkelige og individuelt tilpassede fosterhjem
- å gi god veiledning til fosterforeldrene
- å skaffe fosterhjem til barn med spesielle behov, herunder etniske fosterhjem
- å følge opp biologisk familie og gi hjelp til samarbeid med fosterforeldrene
- å skaffe tilsynsførere til barna
- sikre inntekts- og arbeidsvilkår for statlige familiehjem og beredskapshjem.

Gjennom Bufetat skal kommunene få god bistand i fosterhjemssaker. Rekruttering av gode, stabile fosterhjem tilpasset det enkelte barns behov skal bedres. Opplæring og veiledning av fosterforeldre videreføres gjennom opplærings- og rekrutteringsprogrammet PRIDE. Programmet ble evaluert våren 2007 av Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet og rapport forelå høsten 2007. Evalueringen gir et godt grunnlag for videreutvikling av programmet. På bakgrunn av resultatene fra evalueringen vil Bufdir, i samarbeid med departementet, vurdere behovet for endringer i innhold og organisering. Bedre rapportering skal sikre en god oppfølging av utviklingen på fosterhjemsområdet. Bufdir vil i 2007 legge fram et forslag til hvordan behovet for oppfølging og veiledning av fosterforeldre kan ivaretas, samt en plan for organisering av et nødnummer som fosterforeldre kan bruke utenom åpningstidene til barneverntjenesten (jf. omtale av akuttberedskap under resultatmålet Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte barn, unge og deres familier). Departementet vil følge opp disse planene i 2008.

For å bedre tilbudet til fosterfamilier som har fosterbarn med nedsatt funksjonsevne, har Bufdir igangsatt et kartleggingsarbeid som skal gi en bedre oversikt og mer kunnskap om utfordringene til disse familiene. Aktuelle tiltak vil bli vurdert på bakgrunn av kartleggingen.

Departementet gjennomgår fosterhjemsområdet sammen med NTL, Fagforbundet og FO med sikte på en ny organisering av de statlige familiehjemmene og beredskapshjemmene. Det vil i den forbindelse bli utarbeidet standardkontrakter for statlige familiehjem og beredskapshjem, med sikte på at disse hjemmene skal få bedre sosiale rettig-

heter og mer forutsigbarhet i sitt kontraktsforhold. Utviklingen av de kommunale fosterhjemmene må skje i samarbeid med KS og Norsk Fosterhjemsfor-ening.

Det er et viktig mål for regjeringen å redusere antallet institusjonsplasseringer. Det er da nødvendig å kunne tilby et godt omsorgsalternativ til barn og unge med atferdsvansker. Denne gruppen barn og unge kan ved plassering på institusjoner særlig være utsatt for uheldig negativ påvirkning fra andre ungdommer. Bufetat har derfor fått ansvar for å bygge ut et nytt tiltak for barn og unge med alvorlige og sammensatte problemer: statlige behandlingshjem. Disse skal være bemannet med faglærte voksne som kan ivareta den daglige omsorgen og som samtidig har kompetanse i å ta seg av barn og unge med sammensatte problemer. Tiltaket er også omtalt i kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Noen barn vil likevel ha behov for å være på institusjon. Forskning viser at institusjonsbehandling kan ha positiv effekt i form av reduserte atferdsvansker. Det er derfor av stor betydning også å etablere behandlingsmodeller i institusjons-tiltak som har sannsynlighet for å medvirke til positiv utvikling. Utviklingen av en ny modell for institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker, MultifunC (Multifunksjonell Behandling i Institusjon og Nærmiljø), vil fortsette i samarbeid med svenske myndigheter. BLD vil, gjennom Bufetat, fortsatt ha et sterkt søkelys på barn og unges rettigheter under opphold i barneverninstitusjon. Dette gjelder både opplæring av de ansatte og informasjon til barn og unge om hvilke rettigheter barna har. Departementet vil også følge med på hvordan institusjonene arbeider, for å hindre at overgrep skjer og for å sikre at nødvendige rutiner utvikles og etterleves. I 2008 vil departementet vurdere kompetansehevingstiltak og behovet for informasjonsmateriell om håndtering/forebygging av seksuelle og fysiske overgrep i institusjoner.

Departementet vil følge nøye med på hvordan institusjonsbarnevernet håndterer barn og unge som i perioder må håndteres med tvang. Enkelte eksempler kan tyde på at regelverket tolkes ulikt, slik at barn og unge som trenger å bli skjermet fra et destruktivt miljø, ikke får den oppfølgingen de trenger. Barn og unges rettsikkerhet må ivaretas og tvang skal alltid holdes på et minimum. Men samtidig kan ikke barn og unge selv få velge en destruktiv atferd uten å bli møtt med voksne med autoritet og mulighet til å skjerme disse ungdommene.

Tilskuddet til Rostad ungdomsheim vil bli videreført slik at skoletilbudet ved institusjonen kan opprettholdes.

God oppfølging av ungdom med tiltak i barnevernet etter fylte 18 år

I tilknytning til fattigdomssatsingen videreføres et treårig utviklingsarbeid i åtte utvalgte kommuner knyttet til ettervern og rehabilitering etter straffegjennomføring av unge 18 til 23 år. Dette er i tråd med Soria Moria-erklæringen. Utviklingsarbeidet er forankret i både barnevern- og sosialtjenesten og skjer som et samarbeid mellom Bufdir og SHdir. Målet er å hjelpe den unge til et selvstendig liv som voksen, se også omtale under resultatmålet Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte barn og deres familier, avsnittet om bekjempelse av barnefattigdom.

Bufdir har satt ut et oppdrag for å undersøke nærmere hvordan ettervernet fungerer, både for ungdom og fosterforeldre/institusjon, og i kommunene. Hensikten er å finne fram til metoder for et godt ettervernsarbeid. Det vil bli utarbeidet en veileder til kommunene. Sammen med annen dokumentasjon vil departementet vurdere ytterligere tiltak for å gjøre overgangen til voksenlivet lettere.

BLD vil fortsette arbeidet med å motvirke bostedsløshet. Overgangsfasen fra ung til voksen er et viktig innsatsfelt. Det vises til St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Kommunal- og regionaldepartementet for nærmere omtale av strategien.

Høyt kunnskaps- og kompetansenivå i den kommunale barneverntjenesten og det statlige barnevernet

God faglig utvikling

Departementet har etablert et kunnskaps- og kompetanseprogram (2007-2011) for det kommunale barnevernet. I 2007 ble viktige innsatsområder identifisert, og det ble igangsatt en rekke prosjekter:

- For å styrke den flerkulturelle kompetansen i barnevernet, er det inngått et samarbeid med fire høyskoler for å utvikle et opplæringsprogram rettet mot det kommunale barnevernet. Et viktig punkt blir hvordan programmet skal gjøres tilgjengelig og vedlikeholdes i barnevernet i det daglige arbeidet. Både fjernundervisning og skolesamlinger vil bli brukt. Det tas sikte på å starte opplæringen som tilbud til kommunene skoleåret 2008/2009.
- For å bidra til at flere barn med minoritetsbakgrunn fullfører videregående skole og fortsetter

i høyere utdanning, starter departementet opp en utprøving av tiltaket *Positive rollemodeller*. Dette er en mentorordning for barn i alderen 8-12 år og studenter i barnevernfaglige utdanningsretninger. Her får studentene tilbud om å være mentor for barn med minoritetsbakgrunn i grunnskolen. Hensikten med tiltaket er både å stimulere til at flere barn og unge med minoritetsbakgrunn starter på og fullfører et utdanningsløp og at studenter får økt kunnskap om barn, unge og familier med minoritetsbakgrunn. Høgskolen i Oslo har prosjektlederansvaret. Tilbudet skal utprøves i tre år og vil bli evaluert.

- Styrke kunnskapen om ettervern gjennom utsendelse av en DVD til kommunene og et større FoU prosjekt om ettervern.
- Opplæring og implementering av nye metoder i barnevernet, blant annet FFT (Funksjonell familierapi).
- Oppstartning av ni to-dagers faglige, regionale konferanser rettet mot landets kommuner med sikte på å øke kunnskapen om metoder rettet mot barn og unge med atferdsvansker (PMTO, FFT, ART, MultiFunC), barn som lever med vold i familien og barn og unge av psykisk syke og rusmisbrukende foreldre.
- Støtte til prosjektet Det nye barnevernet i regi av regionale kompetansemiljøer. Prosjektet skal utvikle verktøy for å bedre samsvaret mellom barnets/familiens behov og barnevernets tiltak.
- Det er nedsatt en ekspertgruppe som skal vurdere muligheter for styrking av grunnutdanningen i barnevern, i samarbeid med universitets- og høyskolemiljøene.
- Det er opprettet en stilling i hver region som skal bidra med kompetanse til kommunene i oppfølgingen av barn av psykisk syke og /eller rusmisbrukende foreldre og barn som har vært utsatt for vold.
- Utgivelse av en veileder til tjenesteapparatet med forslag til rutiner og tiltak som bedre kan ivareta barn med foreldre med psykiske problemer og/eller rusproblemer.
- Departementet utvikler en plan for hvordan barnevernets kompetanse i å snakke med barn skal bli bedre. Flere fagpersoner og fagmiljøer er trukket inn i arbeidet. Dette skal munne ut i en veileder med retningslinjer til bruk i barnevernet og et videobasert opplæringsprogram.
- Det er stor mangel på kunnskap og retningslinjer for hvordan barneverntjenesten skal ivareta foreldre på en god måte etter omsorgsovertakelse. BLD utarbeidet i 2007 en kunnskapsoversikt, et veiledningsmaterieell og en opplæringspakke som skal tilbys kommunene. Det er lagt

vekt på systematisering av gode erfaringer fra kommuner og organisasjoner i inn- og utland som arbeider aktivt med dette området. Høgskolesektoren er en aktuell samarbeidspartner til å arrangere opplæring for kommunene i 2008.

Programmet vil bli videreutviklet og styrket i samarbeid med med høyskoler og universiteter, KS og ansattes organisasjoner

Programmet videreføres og styrkes ytterligere i 2008. Målsettingen er å bedre kommunenes forutsetninger for å løse et økende antall sammensatte og komplekse barnevernsaker. Programmet skal bidra til å heve kompetansen gjennom et styrket etter- og videreutdanningstilbud til ansatte i barnevernet. Det tas også sikte på å styrke det praksisrelaterte utviklingsarbeidet på området barnevern ved enkelte høyskoler, slik at de kan gi et bedre tilbud om opplæring for kommunalt ansatte.

Et av de viktigste målene i barnevernet er å gjøre tjenesten mer kunnskapsbasert. BLD har i samarbeid med Bufdir utviklet en langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi (2005-2008) på barnevernområdet. Innsatsen skal særlig rettes mot følgende satsingsområder:

- barn under offentlig omsorg,
- rusmisbruk, psykiske lidelser og psykisk belastninger sett i en barnevernkontekst,
- etnisitet og barnevern,
- vold i nære relasjoner ,
- ettervern,
- barnevernets praksis, system og organisering, herunder konflikthåndtering i det daglige arbeidet.

Departementets støtte til barnevernforskning vil bli videreført, jf. kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet. Det gjelder blant annet driftstilskudd til tre regionale utviklingssentre innen barnevern i Bergen, Trondheim og Tromsø. Sentrene driver forskning, forsøks- og utviklingsarbeid spesielt overfor det kommunale barnevernet. De gir råd og veiledning innen prosjektarbeid, formidling og informasjonsvirksomhet og fungerer som viktige ledd i regionale faglige nettverk. Driftsstøtten til Senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Adferdssenteret) videreføres. Senteret driver forskning om atferdsvansker blant barn og unge, og utvikling av nye metoder for behandling og implementering av kunnskapsbaserte metoder i samarbeid med berørte instanser. I tillegg videreføres departementets støtte til barnevernforskning i regi av Norges forskningsråd.

For å sikre at sakkyndige i barne- og familiesaker har god kompetanse viderefører BLD støtten

til et opplæringsprogram i barnefaglig sakkyndighetsarbeid i regi av Norsk Psykologforening. Departementet vurderer blant annet å iverksette etablering av en kontrollinstans som oppfølging av forslag i *NOU 2006:9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter* i barnevernssaker.

God statistikk og gode rapporteringsrutiner er avgjørende for å kunne vurdere behovet for endringer på barnevernfeltet. En prosjektgruppe bestående av representanter fra SSB, Bufdir, fylkesmennene, fylkesnemndene og kommunene har kartlagt eksisterende datainnsamling på barnevernområdet og kom i 2006 med anbefalinger for å få tilfredsstillende kvalitet på rapporteringen og statistikken. På bakgrunn av anbefalingene ble det i 2007 gjort endringer både i kommunenes halvårsrapporteringer og i datainnsamlingen til KOSTRA-barnevern, jf. resultatmålet Alle meldinger og undersøkelsessaker gjennomført i samsvar med lovens tidsfrister. Samarbeidet med SSB om å utvikle den offisielle statistikken vil fortsette i 2008.

Det er også satt i gang et arbeid i regi av SSB for å utvikle en ny offisiell institusjonsstatistikk i samarbeid med blant annet BLD og Bufdir.

Fornyings- og administrasjonsdepartementet har etablert et system, StatRes, for å utvikle og formidle kunnskap om statlig tjenesteproduksjon, kvalitet, resultater og ressursbruk. StatRes skal bidra til økt åpenhet og gi oversikt over utviklingen på en enkel måte via Internett. Bufetat er med som pilotområde for prosjektet som ble lansert høsten 2007. Videreutvikling vil skje i 2008.

Bidra til å øke andel ansatte med innvandrerbakgrunn i barneverntjenesten

Departementet vil arbeide for å øke andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i barneverntjenesten. Dette er samtidig et ledd i arbeidet med å øke den flerkulturelle kompetansen i barnevernet. En fleretnisk sammensetning av de som jobber i barnevernet vil kunne bidra til å øke erfaringstilfanget og legitimiteten til barnevernet. Tall for 2005 fra SSB viste at 4,1 prosent av alle studenter under utdanning til barnevernpedagog hadde innvandrerbakgrunn. Derav var 26 prosent menn og 74 prosent kvinner. 4,5 prosent av alle ansatte i barneverntjenesten hadde ved utgangen av 2005 innvandrerbakgrunn. Av disse var 41 prosent menn og 59 prosent kvinner. Tiltaket Positive rollemodeller (se omtale i siste avsnitt under forrige resultatmål) skal blant annet bidra til at flere personer med innvandrerbakgrunn søker seg til barneverntjenesten. Departementet drøfter, med høyskolene,

virkemidler som kan øke andelen ansatte med innvandrerbakgrunn.

Et helhetlig tilbud til utsatte barn, unge og deres familier

Samarbeid til barnets beste på tvers av sektorer og nivåer

I 2008 skal det underskrives en ny samarbeidsavtale om barnevernet i kommunene mellom KS og departementet. Rammene for samarbeidet framover vil i hovedsak ta utgangspunkt i den tidligere avtalen fra 2005. Men det vil i større grad bli satt fokus på hvordan det kommunale barnevernet kan komme høyere opp på den politiske dagsorden i kommunene. Avtalen vil følges opp gjennom bilaterale møter, konsultasjonsordningen mellom stat og kommune og gjennom KS sin deltakelse i grupper og prosjekter på barnevernområdet. Gjennom støtte til Effektiviseringsnettverkene *En lærings og utviklingsarena for barnevernstjenesten*, vil departementet bidra til at flere kommuner kan delta i nettverk som arena for effektivisering og kvalitetsutvikling i det kommunale barnevernet.

Behovet for et mer helhetlig tilbud til barn og unge i kommunene er stort. Mange faller mellom ulike tilbud eller må henvende seg til mange ulike instanser som ikke jobber koordinert. Bedre samordning av tjenestene gir mulighet for bedre hjelp til vanskeligstilte barn og unge, og vil kunne forebygge ytterligere problemutvikling. *Kunnskapsstatus om det samlede tjenestetilbudet for barn og unge* (SINTEF Helse, Rapport 03/05), ble utarbeidet på oppdrag av BLD, i samarbeid med flere departementer. Rapporten viste at det i liten grad er dokumentert hvordan kommuner organiserer seg og hvordan tjenester samarbeider for å gi bedre hjelp til barn og unge. For å få mer erfaring med gode modeller for samordning av tjenester til barn og unge, ble det i 2007 igangsatt forsøk med utprøving av tverretattlig samarbeid i tre kommuner. Barneverntjenesten, PP-tjenesten, sosialtjenesten, helsestasjonen, barnehagesektoren og skolesektoren er involvert i samarbeidet.

Et godt samarbeid mellom barnehage- og barnevernfeltet er vesentlig for å identifisere utsatte barn som har behov for hjelp tidligst mulig. BLD innledet i 2007 et samarbeid med Kunnskapsdepartementet for å vurdere hvordan en kan sikre et kvalitativt bedre samarbeid mellom barnehager og barnevern. Fellesorganisasjonen (FO) og Utdanningsforbundet deltar også. Det vil i 2008 bli vurdert iverksetting av tiltak som kan bidra til å styrke samarbeidet mellom de to sektorene i kommunene.

For å styrke samarbeidet mellom barnevernet, psykisk helsevern for barn og unge og tverrfaglig, spesialisert rusbehandling, har alle regionene i barnevernet og regionale helseforetak utviklet og underskrevet forpliktende samarbeidsavtaler. Målet er å gi bedre og mer samordnet hjelp til berørte barn, unge og deres familier. Det er nedsatt en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal vurdere tiltak for bedre samarbeid mellom barnevernet, sosialtjenesten, psykisk helsevern, rusomsorgen og skolesektoren. Rapporten skal foreligge i begynnelsen av 2008. Departementet vil i 2008, i tråd med Soria Moria-erklæringen, stimulere til lokale prosjekter som kan bedre samarbeidet mellom barnevern og psykisk helsevern for barn og unge. Barn med nedsatt funksjonsevne og barn med psykiske lidelser, som samtidig mottar bistand fra barnevernet, har særlig behov for et koordinert hjelpeapparat. Erfaringer viser at flere av disse barna opplever systemsvikt i gråsonen mellom barnevern, psykiatri, somatikk, ulike kommuner og forvaltningsnivåer.

BLD ønsker å etablere en tvisteordning som kan brukes i saker som har låst seg fast mellom kommuner og det statlige barnevernet.

For å legge til rette for faglig dialog og brukermedvirkning, videreføres samarbeidet med organisasjoner som arbeider med barnevern og utsatte barn og unge. Det gjelder blant annet Norsk Fosterhjemsforening, Norges Barnevernssamband, Landsforeningen for barnevernsbarn og PAG-stiftelsen.

Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte barn, unge og deres familier

Tilbud om hjelpetiltak etter barnevernloven, herunder oppfølging av familie- og nærmiljøbaserte metoder

Det er viktig å utvikle tiltak og metoder som kan styrke foreldres omsorgskompetanse slik at plassering i fosterhjem og på institusjon kan unngås. Departementet fortsetter arbeidet med å utvikle hjelpetiltakene i barnevernet med sikte på tidlig intervensjon, blant annet på bakgrunn av resultatene fra to kunnskapsstater utarbeidet av NIBR og Forskingsstiftelsen Fafo i 2006 (jf. henvisning i Resultatrapport 2006/2007 under God kvalitet på hjelpetiltak og bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder). Et prioritert mål er også å utvikle effektive og godt organiserte behandlingstilbud for barn og unge med alvorlige atferdsvansker. Arbeidet med å implementere metodene Parent Management Training – Oregon (PMTO) for yngre barn, Multisystemisk terapi (MST) og Funksjonell familierterapi (FFT) for ungdom, videreføres i sam-

arbeid med Bufdir (jf. omtale i kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet).

På bakgrunn av erfaringene fra Lørenskogmodellen, der PMTO er iverksatt på flere tjenestenivåer og områder, er det utviklet en modell tilpasset kommunene. Arbeidet med å implementere denne modellen i 26 kommuner, jevnt fordelt over hele landet, ble satt i gang av Atferdssenteret i 2006 og vil fortsette også i 2008. Implementeringen vil etter hvert omfatte flere kommuner.

Det er også behov for at det i lokalmiljøene finnes forebyggende lavterskeltilbud for utsatte familier med små barn. BLD viderefører derfor støtten til nasjonal samordning og oppfølging av *Home-Start Familiekontakten Norge*. Det ble i 2007 satt i gang en evaluering av tiltaket, og departementet vil i 2008 følge den opp.

Det er et mål å sikre god akuttberedskap for å forebygge og behandle akutte kriser, der barn, unge og deres familie er involvert. Barnevernvakten er den tjenesten som ofte først kommer i kontakt med barn og unge med ulike problemer. BLD har gitt tilskudd til en evaluering av barnevernvaktordningen i regi av NOVA, som skal slutføres i 2008. Se for øvrig omtale av en plan for organisering av et nødnummer for fosterforeldre under resultatmålet Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud. Evalueringen vil bli brukt til å vurdere hvordan vaktordningene i barnevernet best kan organiseres og utbygges.

Tiltak rettet mot grupper av utsatte barn, unge og deres familier

Det er viktig å bekjempe *vold, mobbing og annen problematferd* blant barn og unge, og tilrettelegge for gode barne- og ungdomsmiljøer. Samarbeidet med andre departementer om manifest mot mobbing vil videreføres, jf. omtale under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak.

BLD vil, i samarbeid med SHdir og andre instanser, medvirke til å forebygge forekomsten av *spiseforstyrrelser*. Departementet har i flere år gitt støtte til prosjektet TENK, som er et interaktivt undervisningsopplegg som skal bidra til bevisstgjøring av elever og lærere om motebransjen, reklame og *spiseforstyrrelser*. Nettsiden www2.skolenettet.no/tenk/startside.html har mange treff, og en evaluering har vist at undervisningsopplegget er blitt positivt mottatt av både lærere og elever. Prosjektet arbeidet i 2007 med å utvikle et undervisningsopplegg rettet mot yngre skolelever i grunnskolen (fra 5. klasse) med samme formål (TENK jr.). I 2008 vil dette nye undervisningsopplegget implementeres mot målgruppen.

BLD har ansvaret for å koordinere arbeidet mot *tvangsekteskap* og leder en interdepartemental arbeidsgruppe. Arbeidsgruppen vil i 2008 følge opp tiltakene i den nye handlingsplanen mot tvangsgifte (2008-2011). Handlingsplanen mot tvangsgifte inneholder tiltak som skal sikre gode og tilgjengelige hjelpetilbud for personer som trues eller utsettes for *tvangsekteskap*, herunder tilpassede bo- og behandlingstilbud til unge over og under 18 år. Det tilpassede botilbudet til unge under 18 år skal etableres i regi av det statlige barnevernet. Muligheten for etablering av spesialiserte beredskaps- og fosterhjem for disse ungdommene skal utredes. I 2008 skal det etableres tre sikkerhetsklarerte og kvalitetssikrede fosterhjem som skal kunne prioritere unge som er utsatt for vold og tvangsgifte. Det er i denne sammenheng behov for utredninger i regi av Bufdir. Det vil på sikt bli lagt opp til å opprette ett forsterket fosterhjem for denne gruppen i hver av landets fem regioner. Tiltak mot tvangsekteskap er også omtalt under kap. 840 Krisetiltak. En ny handlingsplan mot kjønnslemlestelser ble utarbeidet og lagt fram i 2007. Planen skal følges opp i perioden 2008-2011. BLD koordinerer arbeidet i samarbeid med seks andre departementer.

ECONs rapport Bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige i kommunen – utgiftskartlegging og vurdering av kvalitet viser blant annet at bortimot 70 prosent av alle enslige mindreårige som omfattes av undersøkelsen bor i kommuner hvor ansvaret for barna er lagt til barneverntjenesten. Selv om mange kommuner selv vurderer at de gir god omsorg til enslige mindreårige, konkluderer ECON med at kvaliteten på tilbudet er svært varierende, og at det er sider ved tilbudet som bør styrkes. ECON finner at det er sammenheng mellom god kvalitet og kommunenes utgifter. BLD ønsker å videreføre ordningen med statsrefusjon for utgifter til kommunale barneverntiltak for enslige mindreårige og ordningen med et særskilt tilskudd til kommunene ved bosetting i 2008. Det er imidlertid behov for å presisere og samle vilkårene for å søke om refusjon og tilskudd og BLD vil utarbeide et felles rundskriv om de økonomiske ordningene. På bakgrunn av anbefalingene i ECONs rapport vil BLD utarbeide et rundskriv til kommunene med anbefalinger om hvordan arbeidet med enslige mindreårige i kommunene kan styrkes og forbedres.

Barn med rusmisbrukende foreldre og/eller foreldre som er psykisk syke, er særlige utsatte og sårbare som gruppe. Mange av dem fanges ikke opp av hjelpeapparatet, og får ikke den hjelpen de trenger. BLD satte derfor i 2007, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, i gang en større

satsing for å identifisere og følge opp disse barna. Satsingen omfatter en rekke tiltak som skal komme barna direkte til gode. Blant annet skal hjelpetjenestene jobbe mer systematisk for å finne og følge opp de barna som trenger det. For nærmere redegjørelse av hva som ble gjort/tiltak for gruppen barn med rusmisbrukende foreldre, se omtale i Resultatrapport 2006/2007 under resultatmålet God kvalitet på hjelpetiltak og bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder. I 2008 vil departementet bidra til et styrket samarbeid mellom barnevern, skoler, helsesektoren og politiet, ved blant annet å arrangere fylkesvise konferanser. Det skal utvikles og iverksettes nye framgangsmåter for å snakke med foreldre om et eventuelt rusmiddelmisbruk og psykisk helse i relevante kommunale tjenester. Videre skal gode kartleggingsverktøy implementeres for å identifisere problemene og som en hjelp til å finne gode tiltak. Det skal også implementeres gruppetilbud for barn og unge med psykisk syke eller rusmisbrukende foreldre i kommunene. Departementet er opptatt av å styrke samspillet mellom barna og foreldrene, og ønsker at flere tjenester tar i bruk gode samspillmetoder. Kommuner og sentre for foreldre og barn vil få tilbud om opplæring i samspillmetoden Marte Meo. Opplæringen blir fulgt opp gjennom en prosess- og følgeevaluering, for å dokumentere om metoden har tilsiktet effekt. Det skal sikres at hjelpeapparatet rettet mot voksne klienter kartlegger og vurderer de voksnes eventuelle omsorg for barn. For å ivareta eldre barn bedre, skal det settes i verk felles utviklingsprosjekter mellom psykisk helsevern for barn og unge og barnevernet. Målet er å gi behandlings- og omsorgstiltak for barn og unge med behov for samordnede tiltak fra tjenestene. I tillegg er det viktig med tidlig og tverrfaglig intervensjon overfor gravide rusmiddelmisbrukere. Det skal prøves ut modeller for tverrfaglige team forankret på sykehus som først følger opp den gravide og videre observerer og behandler det nyfødte barnet og sørger for systematisk oppfølging fram til skolealder.

Barn og unge utsettes for ulike former for *vold, overgrep og utnyttning*. Volden utøves både i familien, av andre kjente og av fremmede. Alle former for vold mot barn er uakseptable og skal bekjempes gjennom systematisk og koordinert innsats. Sammen med andre departementer vurderer BLD i 2007 anbefalinger i FNs studie om vold mot barn (lagt fram høsten 2006) og hvordan disse skal følges opp i 2008.

Det er et mål å bedre situasjonen til og oppfølgingen av *barn og unge som utsettes for overgrep og vold i nære relasjoner*. Erfaringer fra prosjektet *Barn som lever med vold i familien*, som Alternativ

til vold (ATV) og Senter for krisepsykologi driver, viser at det er et stort kunnskapsbehov i de tjenester som møter barn som er utsatt for vold, overgrep og utnyttning. Det er videre stor usikkerhet og variasjon i kvalitet og tilnærming med hensyn til hvordan hjelpeapparatet arbeider med slike saker. Det er behov for å formidle kunnskap om metoder for å kartlegge og avdekke vold, sikkerhetsmessige konsekvenser av å avdekke vold, voldens konsekvenser, samtaleteknikk med barn i ulike aldre, takling av krisesituasjoner osv. BLD vil øke støtten til prosjektet i 2008, og prosjektet vil ha hovedvekt på kunnskapsformidling til barnevernet og helsesektoren. Det skal utarbeides en ny handlingsplan om vold i nære relasjoner i 2008, hvor det vil være tiltak rettet mot barn, jf. kapittel 840 Krisetiltak.

Tiltakene i planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)* vil bli fulgt videre opp i 2008 av BLD i nært samarbeid med blant annet Bufdir, Helse- og omsorgsdepartementet og SHdir. Planen omhandler forebygging, avdekking av overgrep, bistand og behandling, forskning og kompetanseutvikling. Det er gjennomført en større nasjonal omfangsundersøkelse om seksuelle og fysiske overgrep mot barn i regi av NOVA, der årsaksfaktorer og konsekvenser av overgrep er sentralt. Resultatene av undersøkelsen som forelå høsten 2007, vil bli fulgt opp i 2008. Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress er involvert i å følge opp flere av tiltakene. Ett av tiltakene som skal følges opp i strategiplanen gjelder oppretting av forsøk med *organisasjonsmodellen Barnehus*. Modellen vil omfatte seksuelle og fysiske overgrep mot barn og barn som er eksponert for vold i nære relasjoner. I Barnehus vil både dommeravhør og medisinske undersøkelser gjennomføres. I tillegg skal det gis tilbud om bistand til kommunalt barnevern og eventuelle andre instanser i utredningsarbeidet. Det skal også tilbys barna og deres familier rådgivning og korttidsbehandling ved behov. Det ble i 2007 besluttet å opprette forsøk med Barnehus i region Vest (Bergen) og region Øst (Hamar). Justis- og politidepartementet er hovedansvarlig for gjennomføringen av forsøket i samarbeid med BLD og Helse- og omsorgsdepartementet. Det praktiske oppfølgingsarbeidet på nasjonalt nivå vil bli utført av Politidirektoratet, Bufdir og SHdir. Det tas sikte på å opprette et Barnehus i alle landets fem regioner.

Det er viktig å ha et kjønnsperspektiv på ulike former for vold mot barn. Forskjellige former for vold rammer jenter og gutter i varierende grad. Hjelpeapparatet må fortsatt vurdere jenters spesielle behov. Skadevirkningene av vold er like alvorlige når de blir begått mot gutter. Sentrale myndigheter vil derfor bidra til å gjøre tilbudene til gutter

(og menn) mer tilpasset deres behov, jf. tekst under kap. 840 Krisetiltak og kap. 846 Familie- og likestillingspolitikk.

BLD og Bufdir har et spesielt ansvar for å følge opp at *mindreårige ofre for menneskehandel* sikres trygge oppholdssteder, bistand og beskyttelse. I dette ansvaret inngår det å bidra til kompetanseutvikling i hjelpeapparatet. Høsten 2006 la regjeringen fram en revidert plan mot menneskehandel, Stopp menneskehandelen (2006-2009), som vil bli videreført i 2008. BLD vil i samarbeid med berørte departementer og direktorater arbeide med de forpliktelse som ligger i handlingsplanen både på det nasjonale og internasjonale plan. BLD vil også iverksette tiltak mot seksuell utnyttning av personer under 18 år i kjønnshandel (barneprostitusjon) og visuelle framstillinger av overgrep (barnepornografi) i samarbeid med andre aktuelle etater. Det ble høsten 2006 arrangert regionale kurs om det å arbeide med ungdom som selger eller bytter seksuelle tjenester. Kursene ble holdt for ansatte i barnevernet og andre deler av hjelpeapparatet. Bufdir/Bufetat vil få i oppdrag å arrangere tilsvarende kurs i 2008, jf. omtale i kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet. Arbeidet med å bekjempe blant annet spredning av ulovlige framstillinger med seksuelt preg av mindreårige over Internett, vil være et viktig ledd i arbeidet for å sikre barn og unges interesser på informasjons- og medieområdet, jf. omtale under kapittel 857 Barne- og ungdomstiltak.

Bekjempelse av barnefattigdom er viktig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge at barn og unge forblir fattige senere i livet. Fattigdom fører til en form for sosial eksklusjon ved at mangel på økonomiske ressurser kan lede til manglende tilgang til forbruk, materielle goder og deltakelse i aktiviteter. Noen barn og unge lever i familier med så begrensede økonomiske ressurser at de kan karakteriseres som fattige, ut fra OECDs definisjon av fattigdom. 3,5 prosent av alle barn under 18 år levde i husholdninger med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004 målt ved 50 prosent av medianinntekten (OECD-ekvivalensskala). Regjeringens mål er at alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldrenes økonomi, utdanning og etniske og geografiske tilhørighet. BLD viderefører derfor innsatsen mot fattigdom blant barn, unge og familier gjennom barneverntjenesten. Arbeidet omfatter en styrket innsats knyttet til barneverntjenesten i 29 utvalgte kommuner som skårte lavt på en rekke levekårsvariabler i 2007. Departementet og Bufdir samarbeider med SHdir, som har en liknende satsing mot fattigdom knyttet til sosialtjenesten i de samme kommunene. Det er

også startet et utviklingsarbeid knyttet til barneverntjenesten overfor utsatte unge i alderen 17-23 år som vil bli fulgt opp i 2008. Bufdir har oppfølgingsansvaret i samarbeid med SHdir som har en liknende innsats i tilknytning til sosialtjenesten. Åtte utvalgte kommuner deltok i 2007, og formålet er å bistå utsatt ungdom over til et selvstendig voksenliv, jf. omtale under resultatmålet God oppfølging av ungdom etter fylte 18 år etter tiltak i barnevernet.

BLD vil også følge opp tiltak fremmet i Helse- og omsorgsdepartementets nasjonale strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller (St.meld. nr 20 (2006-2007)). Dette innebærer blant annet å sette i verk tiltak for å følge opp ungdom over 18 år som har vært i barneverntiltak og styrke barnevernet for å sikre at barn og deres familier får hjelp på et tidlig stadium.

Barn og unge som begår kriminalitet er en utsatt gruppe som har et stort behov for forebygging, behandling og rehabilitering. Et offentlig utvalg skal høsten 2008 levere sin innstilling om reaksjoner og tiltak mot alvorlig ungdomskriminalitet. Handlingsplanen *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005-2008)* og St.meld. nr. 20 (2006-2007) *Alternative straffereaksjoner overfor unge lovbryttere*, samt tiltak og utviklingsarbeid på BLDs område, vil bli fulgt opp, jf. for øvrig omtale under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak.

Barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier møter store utfordringer i dagliglivet. Det er likevel bare et mindretall av barna som har nedsatte funksjonsevner som kan sies å være rammet av sosial ekskludering. BLD vil, i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet og andre berørte departementer, videreføre de familiestøttende tiltak i tilknytning til *Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne* som ble utarbeidet i 2005. Revidering av planen ble påbegynt høsten 2007 og videreføres i 2008. Tiltak som skal følges opp videre av BLD gjelder blant annet et tilpasset tilbud om foreldreveiledning, tilrettelagte samlivskurs (finansiert over kapittel 842 Familievern) og et videreført tilbud om støtte til familier med barn som er kronisk syke eller har nedsatt funksjonsevne gjennom *Home-Start Familiekontakten Norge*. BLD tildeler også midler til forskning på området, blant annet innenfor *Velferdsforskningsprogrammet (2004-2008)* i regi av Norges forskningsråd.

Internasjonalt samarbeid om utsatte barn og unge

Regionalt samarbeid innen Barentsregionen, Norden, Østersjørådet, Europarådet og andre internasjonale fora

BLD vil prioritere innsats rettet mot utsatte barn og unge i Nordvest-Russland. Dette er en del av regjeringens satsning på nordområdene og av det etablerte Barentssamarbeidet. Departementet vil videreføre det bilaterale kompetansesamarbeidet med republikken Karelen gjennom prosjekter og kompetanseutveksling på barnevernområdet. Samarbeidet skal skje i tråd med inngåtte samarbeidsavtaler og innenfor de prioriteringer som gjøres gjennom Barents Helseprogram. Bufetat region Nord vil også ha en sentral funksjon i den operative gjennomføringen av samarbeidsforpliktelser og prosjekter i 2008. BLD vil også videreføre den bilaterale samarbeidsavtalen med Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området i 2008.

Departementet vil arbeide for at utsatte barn og unge blir en viktig del av det nordiske helse- og sosialsamarbeidet. Alle nordiske komitéer har fra 2006 et ansvar for å integrere barne- og ungdomsområdet i sine faglige aktiviteter. Gjennom deltakelse i den nordiske Embetsmannskomiteén for sosiale spørsmål vil departementet bidra til at barneperspektivet ivaretas innenfor rammene av det nordiske samarbeidsprogrammet. Utsatte barn i Nordens nærområder og bekjempelse av menneskehandel vil bli viet et spesielt fokus.

Utsatte barn og unge i Østersjøregionen er et annet prioritert innsatsområde. BLD deltar i WGCC (Working Group for Cooperation on Children at Risk) i tilknytning til Østersjørådet og i gjennomføring av regionale tiltak. I 2008 vil Norge bidra til videreføring av det regionale handlingsprogrammet som skal sikre bistand og beskyttelse til mindreårige som utsettes for menneskehandel. EU er med som finansieringspart. I dette samarbeidet deltar også Ukraina, Hviterussland og Moldova. Særlig prioritet vil bli gitt til opplæring og informasjon i landene. Slutføring av et prosjekt, i samarbeid med EU, som kartlegger situasjonen for mindreårige som har vært utsatt for menneskehandel og hva slags hjelp de får vil også prioriteres. Aktiviteten vil også konsentrere seg om å styrke barn og unges rettigheter på barne- og ungdomsinstitusjoner i regionen. Det skal videre gjennomføres tiltak for å styrke tilsynet med institusjonene i forhold til nasjonale og internasjonale rammeverk, barn og unges deltakelse i spørsmål som angår dem på institusjonene, og tiltak for å bedre overgangen fra institusjon til samfunn. Norge, som har ledet arbeidet i WGCC det meste av 2006 og 2007,

vil fortsatt prioritere spørsmål knyttet til utsatte barn og unge i Østersjøregionen og bidra til utarbeidelse av planer og tiltak når det gjelder institusjoner for barn og unge. Opplæring i forbindelse med mindreårige som utsettes for menneskehandel i ulike former vil også bli prioritert. Utfyllende og bred informasjon om mål og virkemidler for 2008 finnes på WGCCs hjemmeside: *childcentre.info*.

BLD deltar i styringskomiteén for sosial-, arbeids- og trygdespørsmål (CDCS) i Europarådet sammen med Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Komiteén har barn og familier som ett av sine prioriteringsområder. Det er nedsatt en egen ekspertkomité som blant annet skal arbeide med spørsmål knyttet til fødselsrater, det økende antallet skilsmisser og de følger dette har for barn og foreldre, oppfølging av Rekommandasjon nr. 19 (2006) knyttet til «positiv parenting» og andre familiepolitiske utfordringer i Europa. BLD leder arbeidet i ekspertkomiteén. Norge vil bidra med råd og innspill til Europarådsprogrammet *Building a Europe for and with Children*.

Det vises for øvrig til omtale av det internasjonale samarbeidet på det barne- og ungdomspolitiske området under kap. 857 Barne- og ungdoms tiltak.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon

Godt og hensiktsmessig lov- og regelverk

Norges internasjonale forpliktelser på adopsjonsfeltet er nedfelt i FNs barnekonvensjon og i Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Departementet legger vekt på å følge disse, samt å sikre et forsvarlig og effektivt tilsyn med de organisasjoner som er involvert ved adopsjon av barn fra utlandet. Regionene i Bufetat har hatt ansvaret for å behandle søknader om adopsjon siden 1. januar 2004. Bufdir er klageinstans over regionenes vedtak. Det er viktig å sikre en mest mulig enhetlig behandling av saker som gjelder søknad om adopsjon både i og mellom de fem regionene i Bufetat. Adopsjon reiser mange og vanskelige problemstillinger, og ved jevne mellomrom blir det satt fokus i den offentlige debatt på ulike sider ved adopsjonsfeltet. Det er lenge siden det har vært foretatt en helhetlig gjennomgang av norsk adopsjonspolitik og departementet vil nå starte en slik gjennomgang.

Departementet vil for øvrig kontinuerlig rette oppmerksomhet mot praktiseringen av regelverket og behovet for oppdatering av dette, og nøye følge utviklingen i praksis.

Høy kompetanse ved behandling av adopsjonssaker

Departementet vil arbeide for å utvikle et bedre og mer nyansert statistikkgrunnlag på adopsjonsområdet. En særlig utfordring blir å styrke kunnskapen slik at adoptivbarna og deres familier kan bli bedre ivaretatt av hjelpeapparatet. I 2007 ble forskningsprosjektet *Utenlandsadopterte barns sosiale utvikling* prioritert. Det flerårige prosjektet inngår i et større prosjekt om barns sosiale utvikling. Dette gir muligheter for å sammenholde adoptivbarns sosiale utvikling med barn som er født i Norge. Det vil bli satt fokus på hvilke faktorer som påvirker utvikling av henholdsvis atferdsvansker og sosiale ferdigheter.

Sikre et tilbud om adopsjonsforberedende kurs

Målet med adopsjonsforberedende kurs er først og fremst å gi førstegangssøkere nødvendig informasjon på et tidlig tidspunkt i adopsjonsprosessen. Bufdir administrerer og gjennomfører kurset. Kursene er gjennomført som et gratis kurstilbud til søkere. Departementet vil følge nøye med i utviklingen av kurstilbudet.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter – Fylkesnemndene for sosiale saker

Posten dekker driftsutgifter for landets 12 fylkesnemnder for sosiale saker. Fylkesnemndene er organisert i tre regioner, med 74 ansatte fordelt på 69 årsverk per 1. mars 2007. Posten dekker lønn og godtgjørelse til nemndsmedlemmer og utgifter til varer og tjenester. Utgiftene i forbindelse med saksavviklingen utgjør en betydelig andel av kostnaden i fylkesnemndene.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 830 post 21

Posten dekker utgifter til ulike forebyggende tiltak, blant annet til kjøp av tjenester innenfor utvikling og implementering av nye metoder i barnevernet, til familierådslag og lignende tiltak. Posten vil også dekke kostnader til konferanser kjøp av varer og tjenester fra ulike frivillige og offentlige organisasjoner, tilsynsopplæring, informasjon og internasjonale forpliktelser. Kompetanseutvikling i kommunene foreslås styrket med 10 mill. kroner i 2008 gjennom en omdisponering på kapittel 854. 4,3 mill. kroner av kompetansemidlene dekkes på post 21, mens 5,7 mill. kroner dekkes på post 71. I alt foreslås det 22 mill. kroner til kompetansepro-

grammet. Det er avsatt 3 mill. kroner til tiltaket Barnehus. Barnevernets arbeid mot kjønnslemlestelse styrkes med 2,5 mill. kroner hvorav 1,2 mill. kroner foreslås under post 21 mens 1,3 mill. kroner foreslås under post 71. Posten foreslås styrket med 8 mill. kroner som følge av etableringen av tilpassede botilbud til unge under 18 år som er utsatt for vold og tvangsgifte.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Formål

Posten skal i hovedsak stimulere til forskning og forsøks- og utviklingsvirksomhet om utsatte familier og utsatte barn og unge.

Tildelingskriterier

Posten dekker økonomisk støtte til ulike forskningsprogram og forskningsprosjekter med hovedvekt på:

- barnevernet
- utsatte barnegrupper og familier
- adopsjonsspørsmål
- helserelatert forskning om barn og unge
- spørsmål som gjelder kunnskap og virkemidler i arbeidet med barn av lavinntektsfamilier
- barn av rusmiddelbrukere
- barn som utsettes for fysiske og seksuelle overgrep eller utnyttning
- annen relevant forskning, evaluering og utviklingsarbeid
- barn som lever med vold

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 12,734 mill. kroner på posten.

Post 64 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, overslagsbevilgning

Formål

Bevilgningen skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommunene når enslige mindreårige asylsøkere eller flyktninger bosettes.

Tildelingskriterier

Alle kommuner omfattes av ordningen ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Tilskuddet differensieres fra den måneden vedkommende bosettes. Tilskuddet utbetales til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år. Etter fullmakt fra BLD utbetaler Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) tilskuddet til kommunene, basert på det antall barn som bosettes i de respektive kommuner.

Oppfølging og kontroll

I IMDi's rundskriv om tilskudd tas det forbehold om at BLD eller IMDi og Riksrevisjonen skal ha adgang til å iver sette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningen, jf. Bevilgningsreglementet § 10.

Budsjettforslag

Tilskuddet foreslås økt fra kr 106 500 per barn per år i 2007 til kr 110 970 i 2008 tilsvarende prisjustering.

Post 65 Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, overslagsbevilgning

Formål

Bevilgningen skal dekke statsrefusjon for kommunale utgifter til barneverntiltak. Målet med statsrefusjonen er å oppnå så rask bosetting som mulig av enslige mindreårige og å sikre gode bo- og omsorgstiltak. Mange bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige er kommunale tiltak som driftes av kommunene i forbindelse med bosetting (for eksempel bokollektiv). Enkelte enslige mindreårige kan ha behov for plass i statlige tiltak som barneverninstitusjoner, og det er da Bufetat som har ansvaret for å skaffe slike institusjonsplasser. Bufetat har videre et ansvar for å bistå kommunene med råd og veiledning når det gjelder valg av botiltak med mer. I den grad kommunenes utgifter til bo- og omsorgstiltak med støtte og oppfølging overskrider den kommunale egenandelen, skal utgiftene refunderes av staten. Bufetat har ansvaret for å administrere refusjonsordningen.

Tildelingskriterier

Alle kommuner omfattes av ordningen dersom kommunene iverksetter barneverntiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Etter fullmakt fra BLD utbetaler Bufetat refusjon til kommunene, jf. rundskriv om statsrefusjon for kommunale barnevernutgifter for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger (Q-05/2004).

Oppfølging og kontroll

BLD har adgang til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningen, jf. Bevilgningsreglement § 10.

Budsjettforslag

Kommunenes egenandel i disse sakene foreslås økt fra 12 630 kroner per barn per måned i 2007 til 13 160 kroner per barn per måned i 2008 tilsvarende prisjustering.

Post 70 Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim

Posten utgjør tilskudd til den videregående skolen ved Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim.

Post 71 Utvikling og opplysningsarbeid mv., kan nyttes under post 50

Posten dekker tilskudd til ulike tiltak innenfor barnevernet, tilbud til formål som dekker særlige behov for tilbud hos utsatte barn, unge og familier. Midlene vil i hovedsak rettes inn mot organisasjoner, tiltak og formål som kan bidra til å styrke arbeidet med forebygging av problemutvikling blant barn og unge, tiltak som kan bedre oppfølgingen av barn i fosterhjem og institusjon, samt videreutvikling av disse tiltakene. Deler av utgiftene til kompetanseutvikling i kommunene og tiltak mot kjønnslemlestelse, dekkes også under denne posten. På posten er det avsatt 5,7 mill. kroner til kompetanseheving i det kommunale barnevernet og 1,3 mill kroner til styrking av barnevernets arbeid mot kjønnslemlestelse, jf. post 21. Det foreslås å flytte 0,45 mill. kroner til kap. 800 post 01

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 62,701 mill. kroner på posten.

Kap. 3854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
04	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	10 300	6 606	13 743
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	42		
18	Refusjon av sykepenger	980		
	Sum kap. 3854	11 322	6 606	13 743

Post 04 Refusjon av ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs (Development Assistance Centre) statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 13,743 mill. kroner av utgiftene på kap. 854 post 64 Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3854 post 04 Refusjon av ODA-godkjente utgifter.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 22</i>	2 512 624	2 315 068	2 737 842
21	Spesielle driftsutgifter	51 175	55 329	57 708
22	Kjøp av private barneverntjenester, <i>kan nyttes under post 01</i>	1 407 260	1 400 508	1 329 080
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	24 106	59 312	60 795
60	Tilskudd til kommunene			130 100
	Sum kap. 855	3 995 165	3 830 217	4 315 525

Status for virksomheten

Staten overtok fra 1. januar 2004 det tidligere fylkeskommunale ansvaret for barnevernet. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er opprettet for blant annet å ivareta det ansvaret fylkeskommunen hadde i barnevernet. Bufetat består av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og fem regioner. Etatens virksomhet omfatter etablering og drift av barneverninstitusjoner, kjøp av plasser i private institusjoner, samt rekruttering, formidling og opplæring av fosterhjem. Staten tilbyr også ulike former for hjemmebaserte tjenester som alternativ til tiltak utenfor hjemmet.

Bufetat har 26 fagteam som samarbeider med kommunene for at det best tjenlige tiltaket blir valgt i den enkelte sak. Teamene skal arbeide nært

sammen med det kommunale barnevernet og andre kommunale tjenester for barn, ungdom og familier.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

God faglig og økonomisk styring av barnevernet

Det har vært en vekst i antallet barn og unge i barnvernet, både i kommunale tiltak og i statlige barneverntiltak de senere år, jf. tabell 4.9.

Tabell 4.9 Utviklingen i barnevernet 2001-2006

År	Barn i statlige regionale barneverntiltak per 31.12		Barn med barneverntiltak totalt per 31.12		Antall saker i fylkesnemndene	
		Årlig vekst		Årlig vekst		Årlig vekst
2001	3 591		25 892		2 645	
2002	3 811	220	26 354	462	2 915	270
2003	4 010	199	27 345	991	2 954	39
2004	4 363	353	28 775	1 430	2 969	15
2005	4 569	206	29 871	1 096	3 135	166
2006	4 884 ¹	315	30 8271	956	3 443	308

¹ Foreløpige tall fra KOSTRA for 2006

Tall fra SSB viser at det i perioden 2001-2006 har vært en stadig vekst, både når det gjelder det totale antallet barn med barneverntiltak, antallet barn i statlige barneverntiltak og antallet saker i

fylkesnemndene. Antallet barn i statlige barneverntiltak har hatt en større prosentvis årlig vekst enn totalt antall barn i barneverntiltak i disse årene. Fylkesnemndene for sosiale saker hadde en

meget stor økning i antall saker fra 2001 til 2002 og noe mindre økning i 2003 og 2004. Fra 2005 har det vært en stor årlig vekst.

BLD har per i dag ikke god nok kunnskap til å kunne gi en tilstrekkelig forklaring på årsakene til den vedvarende økningen i antallet barn i barneverntiltak. Departementet vil ta initiativ til mer forskning på dette område.

Høy kompetanse og godt faglig nivå i det regionale barnevernet

Barnevernets tilbud til barn, unge og deres familier skal være basert på kunnskap. Med direktoratets langsiktige forsknings- og utviklingsstrategi på barnevernområdet (2005-2008) som utgangspunkt, ble det arbeidet videre for å bedre kunnskapsgrunnlaget og øke kompetansen i samarbeid med BLD. Alle regioner har nå utviklet opplæringsplaner i tråd med etatens overordnede føringer.

I 2005 ble det utarbeidet et kursopplegg for ansatte i etaten der det ble lagt vekt på barn og unges rettigheter under opphold i barneverninstitusjon. Kursopplegget ble oppdatert i 2006 og er gjort tilgjengelig også for ansatte i Oslo og Trondheims andrelinjetjeneste og private barneverntiltak.

Opplæring i metoder som Parent Management Training - Oregon (PMTO) og Multisystemisk terapi (MST) ble videreført i 2006. Det er også etablert 5 nye institusjoner for ungdom med alvorlige atferdsvansker, MultifunC.

Systematisering av anskaffelsen av private institusjonsplasseringer

Alle regionene i Bufetat har gjennomført minst én anskaffelsesrunde, mens to av regionene er i gang med en ny anskaffelsesrunde. Direktoratet startet en prosess for å gjennomføre en konkurranse om rammeavtaler for kjøp av enkeltplasser i private institusjoner, som et supplement til plasser i egne institusjoner og institusjoner med driftsavtale eller avtale etter konkurranse.

Som hovedregel benytter etaten standardkontrakter ved alle plasseringer i private institusjoner. I 2006 var det i alt 33 plasseringer hvor standardkontrakt ikke ble benyttet. Plasseringer i tiltak for foreldre og barn omfattes ikke av standardkontrakten. Disse utgjorde 11 plasseringer. De 22 resterende plasseringene omfattet nødvendige plasseringer utenfor egne tiltak og tiltak etaten har avtale med.

Bufdir gjennomførte en evaluering av etatens kjøp av barneverntjenester. Forslag til forbedrings-

tiltak og alternative løsninger som kom fram i evalueringen, vil bli vurdert og fulgt opp.

Redusere andel akutt-plasseringer i forhold til antallet institusjonsplasseringer totalt

Det var en liten nedgang i antallet akutt-plasseringer fra 2005 til 2006. I 2005 ble 1 368 barn akutt-plassert mot 1 336 barn i 2006. Dette er en nedgang på 2,3 prosent. Det er kommunene og fylkesnemndene som har vedtaksmyndighet i disse sakene.

For å redusere antall akutt-plasseringer har etaten lagt vekt på at disse så langt som mulig skal erstattes med godt forberedte og planlagte inntak, blant annet ved forebyggende arbeid rettet mot kommunene gjennom fagteamene.

Redusere kostnadsveksten i barnevernet

Bufetat igangsatte omfattende tiltak for å begrense utgiftsøkningen i etaten. Det viktigste tiltaket var økt tilbud av fosterhjem og hjemmebaserte tiltak som er rimeligere enn institusjon. Andelen oppholds dager på institusjon ble redusert fra 42,4 prosent i 2005 til 38,9 prosent i 2006. Det ble arbeidet med sikte på å øke kapasitetsutnyttelsen i eget tiltaksapparat, redusere prisene og oppholdstidene i institusjonene. Det ble også arbeidet med å etablere en tettere dialog mellom fagteam og kommuner for å finne fram til rimelige og gode tiltak for barna.

Den nominelle veksten i brutto utgifter for det statlige barnevernet var 8,2 prosent fra 2005 til 2006, mens realveksten var 5,7 prosent. Veksten i antallet barn og unge i statlige tiltak var 6,8, prosent målt ved antallet barn ved utgangen av året. Den reelle utgiftsveksten var dermed lavere enn veksten i antallet barn og unge.

Et barnevern med høy legitimitet

For å bidra til økt forståelse for barnevernets arbeid i media og i befolkningen for øvrig, arrangerte direktoratet kurs i kommunikasjonsstrategi for ansatte i fagteam og kommunale barnevernledere. Det ble avholdt til sammen 26 kurs med totalt 297 deltakere fra fagteam og det kommunale barnevernet i 2006. Kursene omhandlet brukerperspektiv, brukerdiallog, tverrfaglig, tverretattlig samarbeid, taushetsplikten og presentasjon av barnevernet i skoler, barnehager og andre aktuelle arenaer.

MMIs undersøkelser fra 2003 og 2006 viser at det har vært en positiv utvikling i folks holdninger til og inntrykk av barnevernet. Andelen av befolk-

ningen med negativ holdning til barnevernet ble redusert fra rundt 44 prosent i 2003 til drøyt 30 prosent i 2006. Samtidig økte andelen som har et godt inntrykk av barnevernet fra 18 til 23 prosent. Kvinner har bedre inntrykk av barnevernet enn menn.

God opplæringskompetanse i Foreldreveiledningsprogrammet i alle regioner

I 2006 ble opplæring av ansatte i Bufetat igangsatt i alle regionene, og opplæring til første nivå (veiledernivå) ble avsluttet. Denne første fasen av opplæringen ble gjennomført sammen med representanter fra kommunene i geografisk nærhet til fagmiljøene i Bufetat.

Foreldreveiledning for familier med minoritetsbakgrunn ble utvidet gjennom opplæring av veiledere i fire nye kommuner, treneropplæring og et nettverksmøte for de kommunene som til nå har fått opplæring. Foreldrene ble rekruttert fra *Introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger*. Flere foreldre kom i arbeid eller begynte på skole etter kursene og mener selv at deres deltakelse på kursene har hatt stor betydning. Flere menn fikk opplæring som veiledere i 2006. Hver region hadde per 31. desember 2006 27 ansatte med opplæringskompetanse eller under opplæring.

God opplæring og veiledning overfor hjelpeapparatet i saker vedrørende vold og utnyttning

Buudir har ansvar for oppfølging av en del tiltak på volds- og traumefeltet i Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner og planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)* i samarbeid med BLD. For å styrke arbeidet mot vold regionalt og lokalt, herunder krisetiltakenes samhandling med barne- og familievernet, støttet Buudir samarbeidsprosjekter der erfaringsutveksling og kompetanseheving stod sentralt. Prosjektene har blant annet ført til større lokalt fokus på tverrfaglige utfordringer, og til nyttig kompetanseutveksling mellom aktører.

I fosterhjemstjenesten ble arbeidet mot vold ivaretatt i 2006 og 2007 gjennom opplærings- og veiledningsprogrammet PRIDE rettet mot fosterforeldre, der fosterbarna har vært utsatt for fysiske og/eller seksuelle overgrep. Det ble også startet opp en kartlegging av rutiner for håndtering av mistanke om overgrep i fosterhjem, jf. tiltak 6 i *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)*. Kartleggingen skal resultere i en beskrivelse av etiske retningslinjer og holdningskapende arbeid, samt omfang og bruk av slike vir-

kemidler. Buudir sendte ut rutiner for forebygging og håndtering av mistanke om seksuelle og fysiske overgrep og grenseoverskridende atferd mot barn og ungdom i barneverninstitusjoner i juni 2007.

I samarbeid med Senter for Krisepsykologi og Alternativ til vold (ATV), arrangerte Buudir i 2006 kurs for fagteamansatte i *Vold i nære relasjoner*. Satsingen har resultert i økt fokus på vold som tema ved familievernkontorene, tverrfaglig samarbeid om voldsproblematikk, gruppetilbud til kvinner som lever med vold, gruppetilbud til menn som slår, samt tilbud til barn som har opplevd vold i hjemmet.

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud i det statlige barnevernet

Styrket faglig bistand til kommunene

I samarbeid med regionene startet Buudir opp et kompetanseutviklingsprogram for landets fagteam (2006-2008). Programmet omhandler barnevernreformens hovedmål. Videreutvikling av fagteamenes rolle og funksjon i barnevernets samlede hjelpeapparat står sentralt. Buudir arrangerte i november en nasjonal oppstartskonferanse for alle fagteamansatte med ca. 250 deltakere. Hovedtemaet var forholdet mellom stat og kommune, mellom bruker og hjelpeapparat, mellom forskning og praksis, utviklingstrekk i barns levekår, samt fagteamenes rolle. Det ble også avholdt regionale kurs-samlinger der alle kommunale barnevernledere ble invitert. Som et ledd i kompetansestyrkingsprogrammet ble det igangsatt et teamutviklingsprogram i samarbeid med Statskonsult for fagteamlederne i Bufetat. Programmet ble avsluttet i september 2007.

Flere regioner utførte tilfredshetsundersøkelser med gode tilbakemeldinger fra kommunene. Fagteamene stod dessuten for en betydelig kursvirksomhet overfor kommunene. For å redusere antallet institusjonsplasseringer, ble oppbygging og videreutvikling av hjemmebaserte tiltak og bedring av fosterhjemstilbudet prioritert i regionene. En evaluering av fagteamenes arbeid startet opp i 2007 og avsluttes i 2008.

Systematisk satsing på forskning og utvikling

Buudir fulgte, i samarbeid med BLD, opp strategiplanen for forsknings- og utviklingsarbeidet *Et kunnskapsbasert barnevern*. Strategi for FoU-arbeidet i Barne- og familiedepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2005-2008), jf. også kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Hovedmålene i strategien er langsiktige og rettet mot utvikling av FoU-miljøer, etablering av forskningsbasert kunnskap om hva som er de beste tiltakene for ulike målgrupper og formidling til praksisfeltet. I 2006 ble det lagt vekt på å bedre grunnen for et mer kunnskapsbasert barnevern. Følgende prosjekter ble blant annet tildelt midler:

- Enhet for kognitiv utviklingspsykologi. Bufdir inngikk et samarbeid med Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo for å bygge opp forskning. For å øke kunnskapen om de prinsipper som styrer atferd, utvikling av depresjon, trauma og generelle kognitive svikt og læring gjennom flere delprosjekter. Utgangspunktet er de traumer en del av barnevernsbarna har opplevd.
- Evaluering av grunnopplæringen i opplæringsprogrammet PRIDE. Arbeidet ble fullført i 2007 av Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet
- Utarbeiding av samisk kunnskapsoversikt over arbeidsformer og metoder i regi av Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge (BUS Nord). Prosjektet skal legge til rette for å utvikle nye, eller eventuelt tilpasse eksisterende tiltak og metoder som kan benyttes i arbeidet med barn og unge med samisk bakgrunn. Prosjektet vil ferdigstilles med en sluttrapport i desember 2007.
- Familie- og nærmiljøbaserte tiltak - utvikling og implementering av et evalueringsdesign. Formålet med prosjektet er å styrke barnevernets hjemmebaserte tiltak ved å tilrettelegge for at evaluering kan gjennomføres i nær tilknytning til det daglige arbeidet i tiltakene. Prosjektet ved Årstad familiesenter gjennomføres av Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet og avsluttes i 2007.
- Kriteriemodell for budsjettering i statlig barnevern. NOVA og ECON ferdigstilte i 2006 et prosjekt som skal gi Bufdir kunnskap om kriterier for tildeling av midler i Bufetat.

Individuell tilpasning av barnas tilbud

Bufdir videreførte i 2006 arbeidet med å sikre et likeverdig barneverntilbud i ulike deler av landet. Det ble arbeidet med videreutvikling av bestående tiltak og utvikling av nye tiltak i regionene med sikte på å kunne gi det enkelte barn et skreddersydd tilbud.

Et likeverdig, differensiert og tilstrekkelig institusjonstilbud

Regionene arbeidet i 2006 med utvikling av institusjonsplaner som kan gi et samlet bilde av institusjonsbehovet og -tilbudet. Direktoratet gjennom-

gikk regionenes institusjonsplaner for løsningen av de oppgaver som følger av barnevernloven § 5-1. Erfaringene vil danne basis for videreutvikling av institusjonsplaner for 2007.

Direktoratet utarbeidet i 2006 en oversikt over alle godkjente private og kommunale barneverninstitusjoner. Oversikten, som blir oppdatert månedlig, er tilgjengelig på etatens nettside, *bufetat.no*.

Arbeidet med godkjenning av ikke-statlige barneverninstitusjoner og kvalitetsvurdering av de statlige barneverninstitusjonene, ble også videreført. For å få til en mer enhetlig forståelse av regelverk og praksis om godkjenning av private og kommunale institusjoner og for kvalitetssikring av de statlige tiltakene, avholdt direktoratet et fagmøte med representanter fra regionene. Krav til de ansattes og institusjonsledelsens kompetanse, regionenes praksis knyttet til hvilke yrkesgrupper som anses å ha relevant utdanning, krav til frister, nyetablering av institusjoner, praksis knyttet til enetiltak, problemstillinger knyttet til godkjenning av nyetablerte institusjoner, samt krav til økonomisk forsvarlig drift var blant de temaer som ble berørt.

Bufdir etablerte fem nye institusjoner etter en ny modell for institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker (MultifunC) i samarbeid med BLD.

Direktoratet startet i 2006 en gjennomgang av turnus- og arbeidstidsordninger i Bufetat for å se på mulighetene for å utarbeide rammer som kan forenkle turnusordningene i etaten. Arbeidet fortsatte i 2007.

Et styrket fosterhjemstilbud

Bufdir gjennomførte kartlegginger for å få mer kunnskap på fosterhjemsområdet. Det ble arbeidet med å utforme forpliktende planer mellom Bufetat og kommunene som skal sikre fosterhjemmene god kvalitet og bedre rekrutteringen av fosterforeldre, både i form av kartlegging av regionenes behov og forberedelse til kampanje i 2007. Det ble igangsatt en evaluering av rekrutterings- og opplæringsprogrammet PRIDE.

Det ble særlig arbeidet for å styrke rekrutteringen av fosterhjem, både et tilstrekkelig antall og med god kvalitet tilpasset det enkelte barns behov. Det gjelder for eksempel fosterhjem i slekt og nært nettverk, til barn med flyktning- og innvandrerbakgrunn, samiske barn og barn med nasjonal minoritetsbakgrunn, samt til barn med nedsatt funksjons- evne. Evalueringen av den nasjonale rekrutteringskampanjen i 2005 ble lagt til grunn i direktoratets planlegging i 2006 av en tilsvarende nasjonal

rekrutteringskampanje som gjennomført i 2007. Det ble også gjennomført en mini-annonsekampanje i desember 2006 for å rekruttere flere fosterforeldre, herunder fosterforeldre med minoritetsbakgrunn. PRIDE-deltakere ble spurt om motivasjon, beslutningsprosess og betydningen av ulike informasjonskanaler. Resultatene ble benyttet under den nasjonale rekrutteringskampanjen våren 2007.

Buudir påbegynte en oppgradering og evaluering av nettstedet *fosterhjem.no* som har en viktig funksjon i rekrutteringen av fosterhjem. Buudir utvekslet forøvrig erfaringer om fosterhjemsrekruttering med de øvrige nordiske land og Storbritannia.

Styrket satsing på lokale løsninger og tilbud som alternativ til institusjon

Etaten arbeidet aktivt for å redusere antallet institusjonsplasseringer, blant annet ved at barn og unge som trenger hjelp blir plassert i fosterhjem eller hjemmebaserte tiltak. Som vist i tabell 4.10 ble antallet barn i institusjoner redusert med 2,8 prosent fra 2005 til 2006, mens antallet oppholdsdøgn i institusjonene ble redusert med 2,5 prosent. Antallet barn plassert i fosterhjem og hjemmebaserte tjenester økte med henholdsvis 11,2 prosent og 12,4 prosent fra 2005 til 2006. I 2005 ble 41,3 prosent av alle barn plassert i fosterhjem, mens 24,9 prosent fikk tilbud om hjemmebaserte tiltak. Denne andelen er i 2006 økt til 43,2 prosent for fosterhjem og 26,6 prosent for hjemmebaserte tiltak.

Tabell 4.10 Aktivitetsutvikling fra 2005 til 2006

Tiltakstype	Institusjon	Fosterhjem	Hjemmebasert	Total
Antall barn med tiltak per 31.12				
2005	1 251	1 540	929	3 720
2006	1 216	1 713	1 044	3 973
Endring i prosent	-2,8	11,2	12,4	6,8
Oppholdsdager				
2005	458 084	280 218	342 937	1 081 239
2006	446 436	323 233	379 652	1 149 321
Endring i prosent	-2,5	15,4	10,7	6,3

I samarbeid med Atferdssenteret fortsatte arbeidet med implementering, dimensjonering og styrking av PMTO og MST innenfor etaten. Det ble igangsatt kurs for nye PMTO-terapeuter i to regioner. MST-tilbudet i fylkene ble opprettholdt og opplæring igangsatt fortløpende.

Et godt differensiert tilbud om spesialisttjenester til barn og unge som trenger det

Strukturert samarbeid på regionalt nivå mellom barneverntjenesten, barne-, og ungdomspsykiatrien og rusmiddelomsorgen

Buudir fortsatte arbeidet med å få til et mer strukturert samarbeid i regionene mellom psykisk helsevern for barn og unge, tverrfaglig spesialisert rusbehandling og familievernet. Alle regionene har nå inngått avtaler med de regionale helseforetakene. Lokale avtaler er i ferd med å bli utformet.

God flerkulturell kompetanse i etaten

God konsultasjonstjeneste overfor hjelpeapparatet og innarbeiding av det flerkulturelle perspektivet i de statlige tiltakene

Buudir fortsatte arbeidet med å bedre barneverntjenestens kompetanse når det gjelder å imøtekomme de problemer barn og unge med minoritetsbakgrunn har, og en rekke kompetanse- og metodeutviklingstiltak ble iverksatt i 2006.

For å ivareta det samiske perspektivet i barnevernets arbeid, igangsatte Buudir i desember 2006, sammen med BLD, et ettårig prosjekt, *Kunnskapsstatus og kunnskapsbehov for barnevernet i samiske områder av Norge* i regi av Barnevernets utviklingscenter i Nord-Norge. Resultatene fra prosjektet skal brukes som en del av kunnskapsgrunnlaget for å høyne den faglige kvaliteten og kompetansen i barnevernet. Buudir kartla i 2006 behovet for fosterhjem med annen språklig og kulturell bakgrunn enn norsk. Hensikten var å øke kunnskaps-

grunnlaget for å målrette rekrutteringen av fosterhjem tilpasset barn med flerkulturell bakgrunn og barn fra nasjonale minoriteter og urbefolkning.

Arbeidet med å sikre at institusjonene har den nødvendige bemanning og kompetanse til å arbeide med ungdom med innvandrerbakgrunn og

deres familier fortsatte, blant annet gjennom videreutdanningstilbud. Det ble også lagt vekt på å tilpasse hjelpetiltakene innenfor det kommunale barnevernet til familier med innvandrerbakgrunn.

Videre ble det arbeidet med å øke fagteamenes flerkulturelle kompetanse.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Godt tiltaksapparat i barnevernet med behovstilpasset struktur og kapasitet	<p>Høy kompetanse og godt faglig nivå i det regionale barnevernet</p> <p>Et barnevern med høy legitimitet</p> <p>Systematisk satsing på forskning og utvikling</p> <p>God opplæring og veiledning til hjelpeapparatet i saker som gjelder vold og utnyttning</p> <p>Kostnadseffektiv drift</p> <p>God kjennskap til aktuelt regelverk blant ansatte</p> <p>God faglig bistand til, og et godt samarbeid med kommunene</p> <p>Strukturert samarbeid på regionalt og lokalt nivå mellom barnevernet, psykisk helsevern for barn og unge og tverrfaglig spesialisert rusbehandling</p> <p>Individuell tilpassing av barns tilbud</p> <p>Et likeverdig, differensiert og tilstrekkelig institusjons- og fosterhjemstilbud</p> <p>Ny organisering av fosterhjemfeltet</p>

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Godt tiltaksapparat i barnevernet med behovstilpasset struktur og kapasitet

Høy kompetanse og godt faglig nivå i det regionale barnevernet

Det er viktig å vedlikeholde og utvikle den samlede kompetansen i etaten, herunder å sikre at de ansatte har kunnskap om relevant regelverk slik at det enkelte barns rettssikkerhet blir ivaretatt. Gjennom systematiske kompetansehevingstiltak innen ulike deler av det statlige barnevernet vil det bli lagt til rette for etter- og videreutdanningstilbud for den enkelte. I tillegg vil det bli gjennomført nasjonale kompetansehevende samlinger.

Et systematisk opplegg for å videreutvikle kompetansen til de ansatte er allerede satt i gang når det gjelder arbeid med atferdsvanskelige barn og unge, og det er nødvendig etter hvert å utvikle liknende systematikk for andre deler av tjenesten.

Det vil fortsatt bli gitt opplæring i atferdsmetodene MST og PMTO, også ved MultifunC-institusjonene for ungdom med alvorlige atferdsvansker, og Funksjonell familierapi (FFT), omtalt under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. Forskningsbasert kunnskap som grunnlag for kompetanseutviklingen skal også styrkes, jf resultatmålet Systematisk satsing på forskning og utvikling.

Bufetat startet høsten 2006 et omfattende opplæringsprogram for alle ansatte i fagteam, se også Resultatrapport 2006/2007 under resultatmålet Styrket faglig bistand til kommunene. Opplæringen ble videreført i 2007 og vil følges opp i 2008. Det vil bli lagt særskilt vekt på forholdet mellom fagteamene og kommunene. I tillegg vil programinnholdet bli tilpasset tilrådinger som fremkommer i evalueringen av fagteamene som startet opp i 2007 og blir gjennomført av Rambøll Management.

Bufetat vil også følge opp godkjenningsordningen for de private barneverninstitusjonene og forskrifter om kvalitetskrav som gjelder alle barne-

verninstusjoner. Direktoratet vil i 2008 følge opp retningslinjer utarbeidet i 2007 for kontroll og kvalitetssikring av barneverninstusjonene, herunder retningslinjer for vurdering av økonomisk forsvarlig drift i private barneverninstusjoner. Departementet følger, i samarbeid med direktoratet, opp rapporten *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt* (NIBR 2007:10). Det utvikles et undervisningsopplegg som skal tilbys både statlige og kommunale barnevernansatte gjennom høyskolesystemet. Tilbudet startes opp fra skoleåret 2008/2009 og skal på sikt dekke hele landet.

Det vil i 2007 bli igangsatt en evaluering av det statlige barnevernet. Evalueringen skal gjennomføres i 2008.

Et barnevern med høy legitimitet

Bufetat lanserte kommunikasjonsstrategien *Et åpnere barnevern* i 2005. Siden lanseringen har bevisstheten om mediens rolle for barnevernets omdømme økt. Likevel opplever barnevernet ofte kritiske og dramatiske medieoppslag, og det er fremdeles behov for styrking av barnevernets omdømme. Videreføring av kommunikasjonsstrategien *Et åpnere barnevern* vil være et sentralt virkemiddel for utadrettet kommunikasjons- og mediaarbeid, og implementering av kommunikasjonsstrategien i det daglige arbeidet er ett av de viktigste målene fremover. Det vil bli lagt vekt på å etablere gode strukturer og rutiner for kommunikasjonsarbeidet i barnevernet, og systematisert kompetanseutvikling for ansatte både i det statlige og kommunale barnevernet. Barnevernet på alle forvaltningsnivåer kan på denne måten være med på å formidle det gode arbeidet som utføres, bidra til en mer nyansert debatt omkring de utfordringer barnevernet står overfor, og selv være med å sette dagsorden, jf. forøvrig omtale i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Systematisk satsing på forskning og utvikling

Satsingen på et målrettet og systematisk FoU-arbeid med praksisrelatert forskning, utvikling av forskningsbaserte tiltak, kunnskapsspredning og implementering skal være bærebjelken i et kunnskapsbasert barnevern. Oppfølging av formidlingsplaner og etablering av et digitalt bibliotek i Bufdir er viktige hjelpemidler for å oppnå dette. Planen er å gjøre biblioteket tilgjengelig både internt i Bufetat og på Internett for kommune og forskningsmiljøer. Bufdir vil, i samarbeid med BLD, arbeide for at barneverntjenesten kan få mer informasjon om tiltak som har forskningsdokumenterte, positive effekter og til at disse tas i bruk. Kunnskap fra fors-

kning skal brukes for å sikre og videreutvikle gode og trygge tjenester til barn, unge og familier. BLD og Bufdir har utarbeidet en strategi for FoU-arbeidet i barnevernet for perioden 2005-2008. Den tar sikte på å utvikle og styrke barnevernforskningen, blant annet på følgende områder:

- Forskning om nye tiltak og kartleggingsverktøy/metoder, om implementering av disse, samt prosess- og effektevaluering
- Forskning på eksisterende tiltak og metoder
- Mer kunnskap om dårlig stilte barn og unge og hvordan de blir ivaretatt
- Utvikle registerdata om vanskeligstilte barn, og barn i risikozonen
- Mer forskning om hjelpetiltak
- Mer kunnskap om forebygging og effektene av forebygging

Bufetat skal dessuten bidra til å utvikle et tilbud rettet mot utsatte barn i Nordvest-Russland gjennom kompetanseoverføring og konkrete prosjekter, jf. omtale under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

God opplæring og veiledning av hjelpeapparatet i saker som gjelder vold og utnyttning

Det er nødvendig med styrket innsats mot hjelpeapparatet som arbeider tettest med barn og unge, slik at de ansatte kan få kompetanse på hvordan man fanger opp faresignaler og iverksetter hensiktsmessige tiltak når det kommer fram at et barn er utsatt for vold. Derfor vil ulike opplæringstilbud bli gitt til barnevernet i kommunene, fagteamene, familievernkontorene, krisesentrene og samarbeidende etater.

Direktoratet vil i 2008 følge opp sine tiltak i planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)* og *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009)*. Dette arbeidet vil berøre flere områder enn opplæring og veiledning, blant annet fagteam, fosterhjem, barneverninstusjoner og foreldreveiledning.

Direktoratet arrangerte høsten 2006 tverrettlige, regionale kurs om temaet ungdom som selger og bytter sex. På bakgrunn av vurderinger i 2007 av behovet for fortsatt kompetansestyrking, vil de fem regionene i Bufetat arrangere kurs om det samme temaområdet.

Kostnadseffektiv drift

Omstillingsarbeidet som pågår i etaten for å redusere utgiftsveksten må fortsette og har høy prioritet. Helt fra staten overtok ansvaret for barnever-

net fra fylkeskommunen, har det vært stilt krav til Bufetat om mer effektiv utnyttelse av ressursene. Det er igangsatt tiltak som har resultert i at utgiftsveksten nå er lavere enn før statlig overtakelse. Disse tiltakene må videreføres og nye tiltak må vurderes.

Det forventes fortsatt vekst i antallet barn i det statlige barnevernet. Det ligger derfor store utfordringer i å videreutvikle tiltaksapparatet for å møte klientveksten og samtidig gi barna et tilpasset tilbud.

Arbeidet med å sikre god økonomistyring og kontroll i Bufetat har høy prioritet. Et godt styrings- og rapporteringssystem er en nødvendig forutsetning for god og effektiv drift av etaten. Det er i 2007 igangsatt et arbeid for å vurdere om saksbehandlings-, styrings- og rapporteringssystemet ODA tilfredsstillende nødvendige krav til et godt system. Beslutning om eventuell videre utvikling av ODA eller om det skal igangsettes et arbeid med et nytt system i 2008 vil bli tatt i lys av denne vurderingen.

Etatens viktigste tiltak for å få kontroll over utgiftene, er en gradvis overgang fra dyre institusjonsplasseringer til mer bruk av fosterhjem og hjemmebaserte tiltak. Dette arbeidet har gitt resultater, men det er fortsatt potensial for at enda flere barn kan tilbys alternative og bedre tiltak enn institusjon. Arbeidet med å få dette til skal fortsette i hele etaten. Det vil være en stor utfordring for Bufetat å legge til rette for enda flere nye fosterhjem og andre tiltak, men det er en nødvendig forutsetning for etatens virksomhet i 2008.

Et annet viktig tiltak for å redusere utgiftene er å øke belegget i de statlige institusjonene og i de private institusjonene etaten har faste avtaler med. Belegget har økt, men det kan økes ytterligere. Det legges opp til nærmest full kapasitetsutnyttelse i 2008. I tillegg vil det bli stilt strenge krav til effektiv ressursbruk i disse institusjonene for å sikre at prisene på egne tiltak og private tiltak holdes på samme nivå.

Bufetat skal fortsatt benytte institusjoner eid av ideelle organisasjoner. Kjøp av institusjonsplasser fra kommersielle aktører skal begrenses, jf. også B.innst. S. nr. 2 (2005-2006).

Kjøp av private, kommersielle institusjonsplasser skal skje ved konkurranse slik at de tjenestene etaten har behov for, kjøpes til en lavest mulig pris. En sentralisering av anskaffelsesprosessene og bedre rutiner for oppfølging av kontraktene, som iverksettes i 2007, skal føre til bedre tilbud til barna og mer effektive og bedre prosesser.

ECON gjennomførte i 2006 en gjennomgang av styring og ressursbruk i det statlige barnevernet *Styring og ressursbruk i statlig regionalt barnevern –*

vurdering av utvalgte problemstillinger, (Rapport 2007 - 033), jf. også omtale i St.prp. nr. 69 (2006-2007). Det er laget en plan for oppfølgingsarbeidet som følges opp i 2007 og 2008.

God kjennskap til aktuelt regelverk blant ansatte

I løpet av de tre siste årene har så godt som alle ansatte ved barneverninstitusjoner fått opplæring i rettighetsforskriften. Opplæringen vil fortsette i 2008 med tilbud om kurs til nytilsatte.

God faglig bistand til, og et godt samarbeid med kommunene

En målsetting for 2008 er å videreutvikle det systematiske samarbeidet som er etablert mellom fagteamene og kommunene, og spesielt overfor de kommunene der det fortsatt er utfordringer knyttet til samarbeidet. Det vil bli lagt vekt på å påse at tiltaksplaner nyttes som verktøy for å sikre god utredning, planlegging og oppfølging i henhold til de målsettinger som er definert for det enkelte barn. Etaten bør også bistå kommunene i det tverretatlige forebyggende arbeidet for barn og unge.

Fagteamene skal gi kommunene faglig bistand i barnevernsaker, bistå små kommuner i kompliserte utredningssaker, finne lokale løsninger i samarbeid med kommunene, bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og ha ansvar for inntak til statlige og private barneverntiltak. Bufetat skal følge opp tilrådingene fra evalueringen av fagteamordningen, jf. Resultatrapport 2006/2007 under resultatmålet Styrket faglig bistand til kommunene. Hensikten er å styrke forholdet mellom statlig og kommunalt barnevern og eksterne samarbeidspartnere, for eksempel spesialisthelsetjenesten, skolesektoren mv.

Bufetat fikk fra 2007 ansvar for implementering og videreutvikling av familieråd som beslutningsmodell i kommunene. Metoden innebærer at den utvidede familie (slekt og andre nærpå personer) mobiliseres i løsningen av vanskelige barnevernsaker. Rundt 100 kommuner og bydeler har til nå fått opplæring i bruk av metoden. Familieråd er evaluert av NOVA og resultatene viser at metoden kan være et godt alternativ til den ordinære beslutningsprosessen i barneverntjenesten. Ansvar for videre oppfølging ble overført til Bufdir fra 2007. Etaten vil fortsette implementeringen av modellen i 2008.

Forskning viser at miljøet rundt barn og unge er viktig for å sikre at effekten av behandlingen blir best mulig. I de tilfellene barn blir plassert utenfor hjemmet, er det viktig at familien tilbys nødvendig og ønskelig bistand både før en plassering og etter

at barnet eller ungdommen er flyttet hjem. I dette arbeidet bistår fagteamene det kommunale barnevernet gjennom råd og veiledning. For 2008 vil det videre være et mål å videreutvikle gode samarbeidstiltak mellom barnevernet og familievernkontorene.

Bufetat skal arbeide for å styrke samarbeidet med kommunene om barn og unge som har sammensatte problemer og som kan ha rettigheter etter flere lovverk. Blant disse er barn og unge med funksjonsnedsettelse, og barn og unge som har problemer knyttet til et rusmiddelmisbruk og/eller som har psykiske vansker.

Det foreslås at kommunale egenandeler fra 2008 utformes slik at de i større grad stimulerer til ønsket vridning av tiltak fra institusjon til fosterhjem og nærmiljøbaserte tiltak. Dette foreslås gjort ved at generell prisøkning legges på institusjonsbaserte tiltak alene. Kommunenes egenandeler for barn under behandling av statens barnevern foreslås derfor økt fra inntil 25 260 kroner til inntil 28 319 kroner per barn per måned for institusjonsbaserte tiltak. For andre tiltak beholdes egenandelen på inntil 25 260 per barn per måned, som er lik nominelt 2007-nivå.

Strukturert samarbeid på regionalt og lokalt nivå mellom barnevernet, psykisk helsevern for barn og unge og tverrfaglig spesialisert rusbehandling

I 2008 er det et mål for Bufetat å videreutvikle det systematiske samarbeidet som er etablert på regionalt og lokalt nivå mellom barnevernet og psykisk helsevern for barn og unge og tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Det er nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som skal komme med forslag til konkrete tiltak for å bedre samarbeidet mellom barnevernet, sosialtjenesten, psykisk helsevern og rusomsorgen. Rapport skal legges frem i begynnelsen av 2008. For å bedre samarbeidet mellom etatene og derigjennom kunne tilby et mer helhetlig tilbud til beste for barn, unge og deres familier, er det, etter initiativ fra BLD og Helse- og omsorgsdepartementet, inngått forpliktende avtaler mellom regionene i barnevernet og helseforetakene, se kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet for nærmere omtale.

Det statlige barnevernet vil også samarbeide med familievernet og med de nye ressursentrene for vold, traumatisk stress og selvmord.

Individuell tilpasning av barnas tilbud

Det enkelte barn må kunne få et tilbud basert på den eller de metoder som gjennom forskning og

utvikling viser best effekt med hensyn til å dekke det enkelte barns behov for hjelp og omsorg. Bufetat har et ansvar for å bistå kommunene i å finne det best egnede tiltaket for det enkelte barn, det være seg hjemmebaserte tiltak, fosterhjem eller institusjoner. Det er knyttet særlige utfordringer til enkelte grupper av barn, for eksempel barn med nedsatt funksjonsevne, barn med minoritetsbakgrunn og barn med atferdsproblemer. Det er et mål for Bufetat å sørge for at både hjemmebaserte tiltak, fosterhjems- og institusjonstilbudet kan ivareta de særskilte behovene disse gruppene har.

Et likeverdig, differensiert og tilstrekkelig institusjons- og fosterhjemstilbud

Bufetat har et ansvar for å følge opp statlige, kommunale og private institusjoner eid av ideelle organisasjoner og private kommersielle institusjoner. Som et ledd i dette vil Bufetat i 2008 arbeide videre med å implementere metoder og systemer for oppfølging av kvaliteten i institusjonene.

Grad av utbygging og differensiering av tilbudene varierer fortsatt mellom landsdelene. I 2008 vil arbeidet med å sikre et likeverdig tilbud i hele landet videreføres. Den reviderte planen for det totale tjenestetilbudet som ble utarbeidet i 2007 skal følges opp i 2008, jf. også omtale i Resultatrapport 2006/2007 under resultatmålet Et likeverdig, differensiert og tilstrekkelig institusjonstilbud. Direktoratet skal i 2008 arbeide for å etablere et felles kunnskapsgrunnlag som kan bidra til å utvikle en robust og god infrastruktur for tiltaksapparatet på tvers av regionene. Det skal også sees på hva som kjennetegner utformingen av fleksible institusjoner. Tiltak skal være tilpasset det enkelte barns individuelle behov.

I juni 2006 ble den første store brukerundersøkelsen som er gjennomført i barneverninstitusjoner i Norge publisert (*Brukerundersøkelse i barneverninstitusjonene* NOVA Rapport 9/06). Det vises til nærmere omtale under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. Bufdir har som en del av tiltak 6 i planen Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep foretatt en kartlegging av rutiner for håndtering av fysiske og seksuelle overgrep mot barn og unge i barneverninstitusjoner. Rutinene, som ble utarbeidet og implementert i 2007, skal vurderes i 2008 med utgangspunkt i erfaringene.

Det statlige barnevernet har, etter lovverket, ansvaret for rekruttering og opplæring av fosterforeldre, mens kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging av barna. Det statlige, regionale barnevernet skal bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og kunne formidle tilpassede fosterhjem ved behov. Etaten skal i til-

legg gi god og nødvendig opplæring av fosterforeldre og arbeide med å sikre at etaten har et tilstrekkelig og likeverdig veiledningstilbud i hele landet. Det statlige regionale barnevernet skal også bistå kommunene ved opplæring av tilsynsførere, jf. for øvrig omtale i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. Utviklingen i barnevernet innebærer en dreining mot stadig mer bruk av fosterhjem, og Bufetat arbeider derfor med å øke antallet fosterhjem. Direktoratet skal med bakgrunn i erfaringskonferansen på fosterhjemområdet og med utgangspunkt i den landsdekkende rekrutteringskampanjen som ble gjennomført i 2007, revidere strategien for rekruttering av fosterhjem. Departementet og direktoratet vil videreføre arbeidet med å organisere fosterhjemsfeltet tilpasset behovene, jf. resultatmålet Ny organisering av fosterhjemsfeltet. Arbeidet med utvikling av kvalitetssystemer og like kontrakter for statlige familiehjem og beredskapshjem videreføres i 2008, jf. omtale i kap 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Ny organisering av fosterhjemsfeltet

Økt bruk av fosterhjem, også til barn med spesielle behov, nødvendiggjør et sterkt og differensiert fosterhjemstilbud. Staten har i dag det daglige driftsansvaret for statlige familiehjem og beredskapshjem. Departementet og direktoratet vil videreføre arbeidet med å organisere fosterhjemsfeltet slik at det til enhver tid er tilpasset behovene. Arbeidet med utvikling av kvalitetssystemer og like kontrakter for statlige familiehjem og beredskapshjem videreføres i 2008, jf. omtale i kap 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Opplærings- og rekrutteringsprogrammet PRIDE ble evaluert i 2007 av Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet. Rapport forelå høsten 2007. Bufdir vil, i samarbeid med BLD, vurdere videre oppfølging av resultatene av evalueringene, som gir et godt grunnlag for videreutvikling av programmet.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 22

Posten omfatter blant annet lønnsutgifter, utgifter til leie og drift av lokaler, utgifter til opplæring, samt øvrige utgifter til varer og tjenester i det statlige, regionale barnevernet.

Posten dekker også driftsutgifter ved statlige barneverninstitusjoner og drift av andre statlige barneverntiltak.

Over posten gis det tilskudd til forsøk med oppgavedifferensiering innen barnevern i Trondheim kommune.

Per 1. april 2007 er det en økning i antallet barn under offentlig omsorg sammenlignet med samme periode i fjor. Det er lagt til grunn en tilsvarende vekst i 2008. Regjeringen forventer videre at Bufetat realiserer effektivitetsgevinster i 2008 utover 2007-nivå. Som følge av dette er posten økt med 107,7 mill. kroner til klientvekst i 2008.

I tillegg er posten styrket med 255,7 mill. kroner til videreføring av tilleggsbevilgningsbehov i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2007.

Posten reduseres med til sammen 25,6 mill. kroner. Utrekk av KLP-utgifter utgjør 18,6 mill. kroner, og overføring til kap. 858 post 01 som følge av sentralisering av driften utgjør 7 mill. kroner.

Det statlige barnevernet vil ha inntekter knyttet til diverse prosjekter. I tillegg vil det statlige barnevernet motta inntekter knyttet til barn som er i tiltak og refusjoner for tiltak overfor enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. Det statlige barnevernet vil også motta inntekter i form av kommunale egenandeler. Grunnet usikkerhet knyttet til inntektene ber BLD om fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet post 01, med et beløp tilsvarende merinntekter under kap. 3855 Statlig forvaltning av barnevernet postene 01, 02, 03 og 60, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til forskning, utviklingstilbud og opplæring for å styrke kvaliteten og effektiviteten i barnevernet. Dette gjelder blant annet etablering og utprøving av nye metoder i barnevernet, samt studier av effekter av ulike behandlingsopplegg.

Post 22 Kjøp av private barneverntjenester, kan nyttes under post 01

Posten dekker kjøp av private barneverntiltak. Kjøp av plasser er underlagt Forskrift for offentlige anskaffelser. Posten reduseres med 113,4 mill. kroner som følge av flytting til kap. 855 post 60 Tilskudd til kommunene.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker større utstyrsanskaffelser, som blant annet biler til barneverninstitusjoner.

Post 60 Tilskudd til kommunene

Posten dekker overføringer til kommunene for refusjoner av utgifter som overstiger satsen for kommunale egenandeler til forsterkning av fosterhjem og nærmiljøbaserte tiltak. Midlene på denne

posten ble i 2007 bevilget over post 22. I tillegg til midler flyttet fra post 22, er posten økt med 16,7 mill. kroner som følge av differensiering av kommunale egenandeler mellom institusjon og andre tiltak.

Kap. 3855 Statlig forvaltning av barnevernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	38 582	20 000	38 860
02	Barnetrygd	4 031	3 000	3 129
03	Refusjon for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	55 708	15 000	55 645
15	Refusjon av arbeidstiltak	805		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	29 713		
17	Refusjon lærlinger	317		
18	Refusjon av sykepenger	68 083		
60	Kommunale egenandeler	653 273	631 522	790 446
	Sum kap. 3855	850 512	669 522	888 080

Post 01 Diverse inntekter

De budsjetterte inntektene på posten gjelder ulike prosjekter og tiltak. Størrelsen på inntektene varierer fra år til år.

Post 02 Barnetrygd

På posten er det budsjettert med barnetrygd for barn under barnevernets omsorg. Utgifter motsvarende refusjonene regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 03 Refusjon for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger

På posten regnskapsføres refusjoner for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere for kostnader utover den kommunale egenandelen knyttet til bruk av egne plasser eller kjøp av plasser. Utgifter motsvarende refusjonene regnskapsføres på kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Post 15 Refusjon arbeidsmarkedstiltak

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidsmarkedstiltak. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 17 Refusjon lærlinger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av utgifter til lærlinger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 60 Kommunale egenandeler

På posten er det budsjettert med kommunale egenandeler i forbindelse med opphold i barneverninstitusjoner, fosterhjem eller ved tiltak i hjemmet. Det foreslås at kommunale egenandeler fra 2008 utformes slik at de i større grad stimulerer til ønsket vridning av tiltak fra institusjon til foster-

hjem og nærmiljøbaserte tiltak. Dette foreslås gjort ved at forventet generell prisøkning legges på institusjonsbaserte tiltak alene. Kommunenes egenandeler for barn under behandling av statens barnevern foreslås derfor økt fra inntil 25 260 kroner til inntil 28 319 kroner per barn per måned for

institusjonsbaserte tiltak. For andre tiltak beholdes egenandelen på inntil 25 260 per barn per måned, som er lik nominelt 2007-nivå. Posten er økt i samsvar med forventet økning i antall barn i det statlige barnevernet.

Kap. 856 Barnevernets omsorgssenter for enslige mindreårige personer

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter		24 000	53 142
21	Spesielle driftsutgifter			5 000
	Sum kap. 856		24 000	58 142

Enslige, mindreårige asylsøkere er en fellesbetegnelse på asylsøkere under 18 år som er kommet til landet uten foreldre eller andre med foreldreansvar.

Resultatrapport 2006/2007

Stortinget vedtok i forbindelse med statsbudsjettet for 2007 at barnevernmyndighetene fra høsten 2007 skal ta over omsorgsansvaret for enslige, mindreårige asylsøkere under 15 år i fasen fram til bosetting i en kommune eller retur (mottaksfasen). Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat), region øst ble gitt ansvaret for å utvikle og etablere

et omsorgssenter lokalisert til Eidsvoll kommune. Eidsvoll omsorgssenter for barn skal ha plass til 30 barn fordelt på fem avdelinger og skal stå ferdig 1. desember 2007. Det skal stilles strenge krav til kvaliteten ved omsorgssenteret, og senteret skal ha tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å utrede og ivareta de mindreåriges behov for omsorg, oppfølging, hjelp og støtte. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har fått i oppdrag å utarbeide et opplegg for tilsyn ved senteret. Departementet sendte i august 2007 på høring et forslag til regulering av barnevernets omsorgsansvar i lov om barneverntjenester.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Gode omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere	Drift av omsorgsinstitusjon for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år i mottaksfasen til barnevernet

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Gode omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger

Drift av omsorgsinstitusjon for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år i mottaksfasen til barnevernet

Departementet og Bufetat vil arbeide med videreutvikling av gode og nødvendige rutiner og praksis for barnevernets arbeid med gruppen. Dette vil skje i samarbeid med utlendingsmyndighetene.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01

Posten dekker utgifter til drift av Eidsvoll omsorgssenter for barn.

Post 21

Parallelt med det arbeidet som gjøres for å iverksette tilbudet for enslige mindreårige under 15 år, ble det i 2007 arbeidet med å forberede et tilbud til gruppen 15-18 år. Det foreslås en bevilgning på 5 mill. kroner til forberedelser av overføringen av

ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år fra utlendingsmyndighetene til barnevernet. Midlene vil bli benyttet til administrative utgifter i forberedelsesfasen. Departementet vil blant annet, i samarbeid med Statsbygg, starte opp arbeidet

med å vurdere aktuelle lokaliseringer av omsorgs- sentrene. Regjeringen tar sikte på at en overføring av ansvaret for denne gruppen kan foretas i løpet av 2009.

Kap. 857 Barne- og ungdomstiltak

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter	1 275	1 078	2 124
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	6 180	6 142	6 406
70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	75 290	80 151	89 597
71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	5 877	11 214	10 696
72	Styrking av oppvekstmiljøet mv., <i>kan overføres</i>	5 512		
73	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	40 408	51 436	48 336
79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv., <i>kan overføres</i>	27 074	31 775	33 141
	Sum kap. 857	161 616	181 796	190 300

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

Bedre oppvekstmiljø og levekår gjennom en helhetlig barne- og ungdomspolitik

Sikre samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bidra til samarbeid mellom statlige og lokale myndigheter og med frivillig sektor

Oppfølging av St.meld. nr. 39 (2001-2002) *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge* sto sentralt i arbeidet på barne- og ungdomsområdet i 2006. Det tverrdepartementale samarbeidet om en helhetlig politikk for barn og ungdom ble videreført gjennom ulike politiske fora og tverrdepartementale samarbeidsgrupper. Samarbeidet mellom departementene om utgivelse av publikasjonen *Satsing på barn og ungdom*, som presenterer regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet ble videreført.

Som ledd i arbeidet med å stimulere til en god barne- og ungdomspolitik lokalt utnevner BLD årlig en barne- og ungdomskommune. En egen jury står for utvelgelsen blant kommunene som søker. I 2006 ble Vågå kåret til Årets barne- og ung-

domskommune. Kåringen skjedde på Barne- og ungdomskonferansen 2006, en årlig konferanse for kommuneansatte, ungdom og politikere fra hele landet. I tillegg til denne faste konferansen er dialogen med kommunesektoren ivarettatt gjennom andre konferanser, samlinger og møter.

Støtte til lokalt barne- og ungdomsarbeid, blant annet i større bykommuner, i distriktskommuner og i kommuner som deltar i *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet*, har vært viktige virkemidler i kontakten med kommunesektoren. Arbeidet med å videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene i de ti kommunene som deltar i utviklingsprogrammet i perioden 2005-2007 ble videreført. Det ble arrangert to samlinger og flere av kommunene har bidratt med å spre erfaringer fra sitt arbeid på den årlige barne- og ungdomskonferansen for kommunesektoren.

BLD har gjennom året stimulert til økt dialog og samspill mellom myndighetene og frivillig sektor. Det har vært en systematisk kontakt med frivillige organisasjoner og -grupper, blant annet gjennom møter, konferanser og høringer. Det har også vært god kontakt med forskningsmiljø omkring frivillighet og ungdoms deltakelse. Departementet har også oppfordret kommuner som departementet er i kontakt med gjennom tilskuddsordninger mv., til å styrke samspillet med barn, ungdom, foreldre og frivillig sektor

Økt kompetanse om og bruk av FNs konvensjon om barnets rettigheter

For å styrke kunnskapen om FNs barnekonvensjon blant barn, unge og voksne ble det produsert og distribuert en ny plakat med kortversjonen av FNs barnekonvensjon til alle landets kommuner, fylkeskommuner, barnehager, grunnskoler, helsestasjoner og frivillige organisasjoner. Videre er FNs barnekonvensjon med to tilleggsprotokoller trykket opp også på nynorsk og samisk. UNICEF har med støtte fra blant annet BLD, produsert videobrevserien *Citizen Child/Verdensbarn*, sendt på NRK barne-TV høsten 2006. Videobrevene er laget av tre tiåringer fra Nepal, Swaziland og Norge. Programmet er viet FNs tusenårsmål og barns rettigheter. Videobrevene vil også bli benyttet i et nettbasert undervisningsopplegg for mellomtrinnet i skolen. I forbindelse med UNICEFs 60-årsjubileum og organisasjonens årlige tegnekonkurranse, ble vinnertegningen og en collage med barnetegninger stilt ut i regjeringskvartalet. Tegningene illustrerer UNICEFs arbeid for barns rettigheter.

FNs barnekomité ga i 2005 sine konkluderende merknader til norske myndigheter om oppfølging av FNs barnekonvensjon. Samtlige berørte departementer vil redegjøre for sin oppfølging av anbefalingene i forbindelse med Norges 4. rapport til FNs barnekomité som skal leveres i 2008.

Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene

Handlingsplanen *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet* (2005 – 2008) ble lagt frem av Justis- og politidepartementet i 2005 og inneholder flere tiltak som BLD har hovedansvar for. Planen omfatter totalt 21 innsatsområder og tiltak i regi av ulike departementer. BLD deltar i tverrdepartementalt samarbeid både om denne planen og annet arbeid mot barne- og ungdomskriminalitet (se omtale i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet).

Gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* er det gitt støtte til prosjekt, ungdomsgrupper og organisasjoner som arbeider for å motvirke vold, kriminalitet, rus, rasisme og diskriminering blant ungdom. Det ble gitt støtte til fire strakstiltak for å løse akutte problemer i ungdomsmiljøene, blant annet flere tiltak rettet mot belastede kriminelle unge og kriminelle ungdomsgrupper. BLD har også bidratt til *Handlingsplan mot rasisme og diskriminering* (2002-2006) og finansiert kampanjen *All Different – All Equal – Europarådets ungdomskampanje for mangfold, menneskerettigheter og deltakelse*. Kampanjen

har blant annet gitt støtte til en rekke lokale tiltak og aktiviteter for å fokusere på temaet.

I 2006 ble *Manifest mot mobbing 2006-2008* lansert. BLD har et særskilt ansvar for innsats mot mobbing i fritidsmiljøene. Et hefte om hvordan ledere og tillitsvalgte i frivillige organisasjoner og fritidsklubber kan arbeide mot mobbing ble utgitt i 2006. BLD støttet også en nasjonal konferanse om mobbing og inkludering, som ble arrangert av Ungdom & Fritid, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom.

Det ble gitt støtte til flerkulturelle barne- og ungdomsaktiviteter i regi av organisasjoner og grupper, blant annet gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*. Videre ble det gitt midler til *Idébanken*, en støtteordning for flerkulturelle aktiviteter blant barn og ungdom, som forvaltes av LNU. Gjennom ordningen er det gitt støtte til en rekke lokale aktiviteter.

Videreføre satsingene rettet mot ungdom i større bysamfunn og i distriktskommuner

BLD forvalter tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* som i 2006 omfattet de 23 bykommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Fredrikstad, Skien, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Hauge-sund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik. Ordningen med at byene selv disponerer en ramme til ungdomstiltak ble videreført i de fire største byene og de syv bydelene i Oslo som er prioritert i tilskuddsordningen. De 19 øvrige byene søker departementet om midler.

Midlene til ungdomstiltak ble benyttet til tiltak og prosjekt rettet mot ungdom i alderen 12 til 25 år med spesielle behov, utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø. Om lag 83 prosent av midlene ble fordelt forholdsmessig mellom de fire største byene, Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim og Stavanger, slik at de selv kunne avgjøre hvilke tiltak og prosjekt som faller inn under ordningen. Om lag 16 prosent ble tildelt de resterende byene etter søknader. Oslo ble samlet tildelt om lag 50 prosent av midlene. Det ble i 2006 gitt tilskudd til 92 ungdomstiltak og prosjekter i de andre 18 byene. Ca. 8 prosent av bevilgningen ble forvaltet av departementet og benyttet til strakstiltak og utviklingsarbeid i byene. Det ble gitt midler til fire strakstiltak – ett i Sarpsborg, ett byomfattende i Oslo, ett i Bydel Gamle Oslo og ett i Bydel Sagene i Oslo. Støtten til et samarbeidsprosjekt mellom Stavanger og Sandnes om arbeid med integrering av unge asylsøkere og flyktninger ble

videreført og prosjektet ble avsluttet med en erfaringskonferanse.

I tillegg ble 21,5 mill. kroner fra denne tilskuddsordningen benyttet til innsats rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer (se omtale under mål om Innsats mot fattigdom blant barn, unge og familier).

Den tverrdepartementale arbeidsgruppen for utsatte barn og unge på storbyområdet ble videreført. Det ble avholdt en tverrdepartemental storbykonferanse i Oslo for de 23 byene som omfattes av BLDs tilskuddsordning. Det ble også holdt et kontaktmøte mellom BLD og byene om tilskuddsordningen.

Departementet har deltatt i styringsgruppen til *Handlingsprogrammet Oslo indre øst*, som ble avsluttet i 2006. Departementet har også deltatt i arbeidet med den nye *Groruddalssatsingen*.

I 2006 ble det fordelt 2,85 millioner kroner til *Ungdomssatsing i distriktene*. 43 distriktskommuner fikk et tilskudd på inntil 100 000 kroner. Ordningen hadde som mål å bidra til økt ungdomsaktivitet og – innflytelse, og gi ungdom tro på en framtid lokalt. Tilskuddene har blitt brukt til møteplasser og ulike ungdomsaktiviteter. Midlene ble forvaltet av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) etter retningslinjer fastsatt av departementet. Ordningen ble avviklet fra 2007. Videre innsats på området ivretas av Kommunal- og regionaldepartementet.

Arbeide for likeverd og like muligheter for barn, unge og familier

Arbeid med å sikre likeverd og like muligheter står sentralt i BLDs tilskuddsordninger og satsinger på barne- og ungdomsområdet. Barn og unge med innvandrerbakgrunn er en prioritert målgruppe. Det er gitt støtte til en rekke tiltak rettet mot barn og unge med innvandrerbakgrunn, blant annet gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*. En egen pris til en voksen med innvandrerbakgrunn som har gjort en særlig innsats for barn og unge ble utdelt for andre gang i 2006. En jury oppnevnt av departementet valgte ut prisvinneren.

Departementet har god kontakt med Sametinget om spørsmål knyttet til oppvekst for samiske barn og unge. Det ble startet et arbeid for å arrangere en nasjonal konferanse om samisk kultur og oppvekst i 2007.

BLD tok i 2006 initiativ til å få utarbeidet en kunnskapsstatus om religiøs sekterisme med fokus på barn og unge. Prosjektet gjennomføres av Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress. Det skal innhentes kunnskap om fenome-

net gjennom tidligere forskning, kartlegge eksisterende tilbud i hjelpeapparatet, vurdere behov for tiltak, samt foreslå videre forskning, kompetanseutvikling og opplæring.

Arbeidet for å bedre situasjonen til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier ble blant annet fulgt opp gjennom driftstilskudd til og regelmessige kontaktmøter med Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom, tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, og tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*. NOVA gjennomfører et forskningsprosjekt om unge funksjonshemmedes fritidsbruk og sosiale tilhørighet. Se også omtale om innsats på området i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet og kap. 830 Foreldreveiledning.

Målet om likeverd og like muligheter for jenter og gutter ble fulgt opp gjennom departementets ulike støtteordninger og gjennom kontakt og dialog med ungdomsmiljøene.

Innsats mot fattigdom blant barn, unge og familier

Den særskilte satsingen rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* ble videreført. 21,5 mill. kroner ble fordelt til 112 tiltak i 19 av bykommunene som omfattes av ordningen. Det ble gitt støtte til ferie- og fritidstiltak for barn, unge og familier berørt av fattigdom og til tiltak som kan bidra til arbeidstilknypning for unge med liten eller mangelfull utdanning. Innsatsen sees i sammenheng med arbeidet mot fattigdom på barnevernområdet (se omtale i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet). Et kunnskaps- og erfaringshefte fra BLDs arbeid på fattigdomsområdet ble utgitt og distribuert til alle landets kommuner i 2006.

Bidra til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

Samarbeidet med Norges forskningsråd om forskning på barne- og ungdomsområdet ble videreført gjennom støtte til *Program for velferdsforskning*. Det ble også bevilget midler til forskningsmiljø til oppdrag og undersøkelser. Samarbeidet med Statistisk sentralbyrå (SSB) om utarbeiding av aktuell statistikk om barn og unge, som blant annet kommuner og fylker kan benytte i sitt planarbeid, er videreført. Videre fikk SSB midler til å utarbeide en publikasjon om ungdoms levekår, med fokus på marginaliseringsprosesser. Publikasjonen ferdigstilles i 2007. Det ble også gitt støtte til utarbeidelse av eksempelsamlinger, konferanser

og annen kompetanseoppbygging på barne- og ungdomsområdet.

Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse

Støtte barn og ungdoms deltakelse og engasjement i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken, og BLD støtter organisasjonenes lokale, nasjonale og internasjonale arbeid. Støtteordningene for nasjonalt og internasjonalt arbeid reguleres av en egen forskrift (*Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner* av 16. desember med endringer av 24. juni 2005) og midlene fordeles av et eget fordelingsutvalg med sekretariat i Bufdir. Fordelingsutvalget behandlet 76 søknader om nasjonal grunnstøtte i 2006, hvorav 72 organisasjoner mottok tilskudd. Det ble behandlet 31 søknader om internasjonal grunnstøtte, hvorav 28 organisasjoner mottok støtte.

I tillegg ble det gitt driftstilskudd til LNU, Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. BLD har gjennomført faste kontaktmøter med disse tre sammenslutningene, og arrangert en årlig kontaktkonferanse med frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper. Årets konferanse var: *Barne- og ungdomsorganisasjoner for fremtiden: Hvordan sikre et aktivt og bærekraftig organisasjonsliv på barne- og ungdomssektoren i tiårene som kommer?*

Et offentlig utvalg som vurderte den statlige støttepolitikken til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene leverte sin utredning, NOU 2006:13 *Fritid med mening*, 29. juni 2006. Utredningen presenterer en rekke forslag for å styrke statlig samordning, og anbefalte at BLD utarbeider et nytt regelverk for grunnstøtte til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Utredningen ble sendt på offentlig høring, og departementet mottok 85 uttalelser fra 100 instanser innen høringsfristen. På bakgrunn av utredningen og høringsvarene har BLD igangsatt en prosess som skal lede frem til et nytt regelverk for grunnstøtte og styrket statlig samordning overfor den frivillige barne- og ungdomssektoren.

Stimulere til frivillig barne- og ungdomsarbeid

Frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt er viktig for å sikre gode, trygge og inkluderende nærmiljøer for alle barn og unge. BLD bidro gjennom flere av sine støtteordninger og satsinger til å styrke denne innsatsen i 2006, blant annet gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i*

store bysamfunn og gjennom Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet. Et viktig mål her har vært å sikre et godt samspill mellom offentlige myndigheter og frivillig sektor. BLD stimulerte også til økt satsing på flerkulturelle aktiviteter i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og -grupper lokalt gjennom tilskuddsordningen *Idébanken*.

Arbeide for å gi barn og ungdom mer innflytelse i hverdagen og bredere deltakelse i plan- og beslutningsprosesser

BLD har i 2006 gjennom ulike virkemidler stimulert kommunene til å styrke arbeidet med barn og unges deltakelse og innflytelse. Et eget rundskriv (Q-27/2006 B) om deltakelse og innflytelse ble utarbeidet og sendt til alle landets kommuner. Rundskrivet gir tips og råd til hvordan arbeidet med deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom i kommunene kan styrkes. Den årlige barne- og ungdomskonferansen vier også temaet mye oppmerksomhet, og den kommunen som kåres til Årets barne- og ungdomskommune må være spesielt flinke til å gi barn og ungdom reell innflytelse.

BLD fikk i 2006 utarbeidet en håndbok om ungdomsråd med eksempler og erfaringer fra ulike kommuner. Håndboken er sendt alle landets ungdomsråd og de som arbeider med ungdomsråd og andre innflytelsesorgan for barn og ungdom i kommunene. Videre har BLD gitt støtte til et erfaringsforum for ungdomsråd på Internett. Erfaringsforumet *ung-makt.no* skal bidra til videre utveksling av ideer og erfaringer.

Bidra til å sikre barn og ungdoms rettigheter og interesser på informasjons- og medieområdet

BLD har videreført støtten til nettportalen *ung.no* som drives av Bufdir. *ung.no* har som målsetting å være departementenes informasjonskanal til ungdom. Den dekker et bredt spekter av tema og når ut til et høyt antall brukere (se rapportering i kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet).

BLD deltok i arbeidet med eNorge for å bidra til å ivareta barn og unges interesser og behov i utviklingen av informasjonssamfunnet. Departementet deltok og, sammen med berørte departementer, i oppfølgingen av EU-programmet *Sikrere Internett pluss*. Den norske tiltaksplanen *Barn, unge og Internett*, som har vært aktiv siden 2001, har som mål å bidra til at barn, unge og familier får relevant informasjon slik at de kan benytte Internett på en trygg måte. I 2006 ble midlene til tiltaksplanen i hovedsak brukt til å gjennomføre en undersøkelse om barn og foreldres forhold til nettbruk. Tiltaksplanen er en integrert del av det inter-

nasjonale prosjektet *Safety, Awareness, Facts and Tools (SAFT)*, som har fått stor oppmerksomhet. Prosjektet har utviklet svært gode nettsider til hjelp for barn, ungdom, foreldre og skoleverket om trygg og fornuftig nettbruk. Gjennom tiltaksplanen og prosjektet er det bygget opp et nettverk der departementer, underliggende statlige virksomheter, forskningsinstitusjoner, frivillige organisasjoner og bransjeorganisasjoner samarbeider om kunnskapsressurser og informasjonstiltak om trygg bruk av teknologi for barn og unge.

BLD ga i 2006 midler til organisasjonen Barnevakten sitt informasjonsarbeid til foreldre om barn, medier og ny teknologi. BLD har også vært opptatt av problemstillinger knyttet til barn og unges tilgang til og bruk av dataspill.

Videreutvikle det internasjonale samarbeidet på det barne- og ungdomspolitiske området

Bidra til utviklingen av det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

BLD hadde ansvaret for Norges deltakelse i EU-programmet *UNG i Europa* som ble gjennomført i perioden 2000-2006. Bufdir har ansvaret for den praktiske gjennomføringen, og forvalter EU-midler til de desentraliserte delene av programmet (se rapportering under kap. 859 EUs ungdomsprogram). Europakommisjonens 2004-forslag til nytt ungdomsprogram for perioden 2007-2013, *Aktiv Ungdom*, ble vedtatt i november 2006. Norsk deltakelse ble innlemmet i EØS-avtalen 15. juni 2007.

Departementet har deltatt i arbeidet til Europarådets styringskomité for ungdomsspørsmål, og bidratt til Ministerkomiteens arbeid med å gjennomføre målsettingene og prioriteringene for Europarådets arbeid med ungdomspolitiske spørsmål. På Europarådets toppmøte av stats- og regjeringssjefer 16.-17. mai 2005 ble det vedtatt en handlingsplan for det framtidige arbeidet i Europarådet. Handlingsplanen innebærer at Europarådet skal gjennomføre en ungdomskampanje, fra sommeren 2006 til sommeren 2007 for mangfold, menneskerettigheter og deltakelse. Kampanjen er basert på *All Different – All Equal* kampanjen fra 1995. Departementet er representert i Europarådets styringsgruppe for kampanjen. En nasjonal kampanjekomité ble etablert i januar 2006. Departementet bevilget 2,6 mill kroner til den nasjonale delen av kampanjen i 2006.

Utvikle samarbeidet i Norden, samarbeidet med nærområdene og det bilaterale samarbeidet med andre land på barne- og ungdomsområdet

I forbindelse med Norges formannskap i Nordisk Ministerråd i 2006 tok BLD initiativ til å opprette et *Nordisk Ungdomspanel*. Panelet som besto av ungdom i alderen 16-24 år fra de nordiske landene og selvstyreområdene ble utfordret til å komme med sine synspunkter på de nordiske velferdssamfunns fremtid. I desember 2006 avleverte panelet resultatene av sitt arbeid til de nordiske samarbeidsministrene. Økt fokus på miljøvern, å legge til rette for økt mobilitet på tvers av landegrenser og kulturer, og å skape entusiasme rundt Norden og det nordiske samarbeidet, var panelets hovedutfordringer til Nordisk Ministerråd. De nordiske samarbeidsministrene har gitt Nordisk barne- og ungdomskomité (NORDBUK) i oppgave å koordinere det videre arbeidet med panelets konklusjoner.

BLD ledet i 2006 arbeidet i NORDBUK. Sentrale innsatsområder har vært implementering av NORDBUKs nye handlingsplan for perioden 2006-2008 og Nordisk Ministerråds nye tverrsektorielle strategi for barn og unge.

Regjeringen la i 2006 fram Nordområdestrategien. Samarbeidet i Barentsregionen, hvor departementet er sterkt engasjert i Barentsrådets arbeidsgruppe på det ungdomspolitiske området, står sentralt i gjennomføringen av Nordområdestrategien, særlig når det gjelder del fire av strategien. Arbeidsgruppen har etablert et informasjons- og veiledningskontor i Murmansk. Kontoret er finansiert av Finland, Sverige, Russland og Norge i fellesskap og skal bistå enkeltpersoner, ungdomsgrupper, organisasjoner og lokale myndigheter med å fremme multilateralt samarbeid i regionen. BLD har også i 2006 bevilget 1 mill. kroner som støtte til slike aktiviteter. Midlene forvaltes av Barentssekretariatet i Kirkenes.

Det er etablert en arbeidsgruppe under Østersjørådet for å utvikle det ungdomspolitiske samarbeidet i regionen. Medlemslandene i Østersjørådet finansierer i fellesskap informasjonssekretariatet i Kiel, Tyskland.

2006 var det første året for gjennomføring av den bilaterale samarbeidsavtalen med Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området. Avtalen går fram til 31. desember 2007 og det er undertegnet en arbeidsplan for gjennomføringen av de ulike samarbeidsprosjektene.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik	<p>Bidra til samordning av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og til samarbeid mellom statlige og lokale myndigheter og med frivillig sektor</p> <p>Overvåking av barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon</p> <p>Stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling</p>
Motvirke marginalisering og bidra til utjevning av levekårsforskjeller	<p>Støtte arbeid som kan bedre oppvekst- og levekår for utsatt ungdom i større bysamfunn</p> <p>Innsats mot fattigdom blant barn, unge og familier i større bysamfunn</p> <p>Inkludering og likeverdige muligheter for alle barn og unge</p> <p>Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme, homofobi og diskriminering</p>
Engasjerte og samfunnsaktive barn og ungdommer	<p>Barn og ungdom deltar og engasjerer seg aktivt i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner</p> <p>Bred deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom i offentlige plan- og beslutningsprosesser</p> <p>Bidra til å ivareta barn og ungdoms rettigheter og interesser på informasjons- og medieområdet</p>
Internasjonalt samarbeidet på det barne- og ungdomspolitiske området	<p>Videreutvikle samarbeidet i Norden og i Østersjøregionen</p> <p>Bidra til å gjennomføre regjeringens Nordområdestrategi</p> <p>Gjennomføre en aktiv europapolitikk</p>

En nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik

Bidra til samordning av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og til samarbeid mellom statlige og lokale myndigheter og med frivillig sektor

BLD vil bidra til at samarbeidet mellom departementene om planlegging og gjennomføring av en helhetlig barne- og ungdomspolitik videreutvikles og tydeliggjøres. Dette vil blant annet skje gjennom samarbeid om handlingsplaner, felles strategier, forsøks- og utviklingsarbeid, informasjon og konferanser. Det tverrdepartementale samarbeidet om utarbeidelse av den årlige publikasjonen *Satsing på barn og ungdom* videreføres. Publikasjonen gir oppdatert oversikt over

departementenes innsatsområder og støtteordninger, og distribueres bredt til kommuner, fylker, frivillige organisasjoner mv.

Kontakten med regionale og lokale myndigheter vil bli ivaretatt gjennom støtte til lokalt arbeid, erfaringspredning, konferanser og informasjonsarbeid. Kåring av årets barne- og ungdomskommune, samt gjennomføring av en årlig konferanse for kommunesektoren om barne- og ungdomspolitik, videreføres. I tillegg til denne faste konferansen vil dialogen med kommunesektoren bli ivaretatt gjennom andre konferanser, samlinger og møter om barne- og ungdomspolitik rettet mot fagfolk, politikere, foreldre, frivillige organisasjoner og barne- og ungdomsmiljøene.

Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner spiller en viktig rolle, både som arena for læring av demokrati og likebehandling og som tilbydere av verdifulle aktivitetstilbud for barn og unge. BLD vil

stimulere til økt dialog og samspill mellom myndighetene og frivillig sektor. Det vil bli lagt opp til kontakt med ungdomsmiljøene gjennom systematisk kontakt med frivillige organisasjoner og grupper, blant annet gjennom høringer og møter. Kontakt med forskningsmiljø omkring frivillighet og ungdoms deltakelse vil også bli vektlagt. Kommunene vil bli oppfordret til å styrke samspillet med barn, ungdom, foreldre og frivillig sektor, blant annet gjennom departementets tilskuddsordning rettet mot barn og ungdom i større bysamfunn. BLD er opptatt av ungdoms muligheter for et positivt fritidsmiljø lokalt, og vil sette i gang arbeid for å se nærmere på dette.

Overvåking av barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon

I Soria Moria-erklæringen heter det at regjeringspartiene vil sikre og styrke barns rettigheter, og vil aktivt følge opp anbefalingene fra FNs ekspertkomité for barn som etterser at FNs barnekonvensjon følges opp. Selv om Norge er kommet langt i å sikre barns rettigheter, finnes det fortsatt utfordringer og problemer som må løses. Barnekonvensjonen må tas mer aktivt i bruk for å sikre alle barn og unge i Norge en god oppvekst. Statlige myndigheter har en forpliktelse til å overvåke implementeringen av konvensjonen. BLD har et informasjonsansvar og en koordineringsrolle når det gjelder statlige myndigheters oppfølging av FNs barnekonvensjon. I tråd med Soria Moria-erklæringen vil statlige myndigheter styrke og sikre barns rettigheter gjennom en bedre overvåking av barnekonvensjonen. Det skal settes i gang tiltak som statistikk- og indikatorutvikling, dialogforum, opplæring og informasjon. Det vil bli faste kontaktpersoner for arbeidet i berørte departement. Norges 4. rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen skal leveres i 2008. BLD koordinerer arbeidet. Det er et ønske at barn og unges egne synspunkter på hvordan det er å vokse opp i Norge også skal legges fram for FN. I tilknytningen til rapporteringen vil det derfor bli lagt fram en rapport som beskriver hvordan barn og unge i syv norske kommuner opplever sin hverdag. Kommunene er: Alta, Bjugn, Trondheim, Sandnes, Lillesand, Skedsmo og Alna bydel i Oslo.

Stimulere til forskning, kompetansebygging og erfaringsformidling

BLD ser det som viktig å stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling som ledd i arbeidet med å sikre barn og ungdom gode oppvekst- og levekår. Støtte til barne- og ung-

domsforskning gjennom Norges forskningsråds *Program for velferdsforskning* vil bli videreført. Videre vil det bli gitt støtte til statistikk, forsøks- og utviklingsarbeid som kan gi økt kunnskap og bidra til videreutvikling av barne- og ungdomsarbeidet. Erfaringsformidling gjennom konferanser, rapporter og annen informasjon for å styrke kompetanseoppbyggingen på barne- og ungdomsområdet vil fortsette.

Motvirke marginalisering og bidra til utjevning av levekårsforskjeller

Støtte arbeid som kan bedre oppvekst- og levekår for utsatt ungdom i større bysamfunn

En høy andel barn og unge vokser opp i større byer og deres omlandskommuner. Selv om de aller fleste barn og unge klarer seg bra, er andelen som rammes av dårlige oppvekst- og levekår høyere i storbyene enn på landsbasis. Det er derfor behov for en særlig satsing rettet mot barn og unge i større bysamfunn.

Tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* vil i 2008 omfatte 23 bykommuner og syv prioriterte bydeler i Oslo. Den spesielle satsingen i de fire største byene; Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger videreføres. Målet er å bidra til å bedre oppvekst- og levekårene og utjevne levekårsforskjeller i større bysamfunn. Målgruppe er barn og unge, og særlig ungdom i alderen 12-25 år med spesielle behov og utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø. Bydeler, frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper, offentlige etater eller offentlige og private institusjoner kan søke om tilskudd. Bevilgningen kan også benyttes til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av akutt karakter i ungdomsmiljøene. Departementet kan ta initiativ til utviklingsarbeid og til å støtte enkelte prioriterte satsingsområder.

Gjennom *Groruddalssatsingen* vil BLD fortsatt bidra til styrking og bedring av barn og ungdoms oppvekstvilkår i dette området.

Innsats mot fattigdom blant barn, unge og familier i større bysamfunn

De aller fleste barn og ungdommer i Norge nyter godt av den økonomiske velstanden. Likevel vokser noen barn og unge opp i familier der økonomien er til hinder for deltakelse på ulike sosiale arenaer. BLD vil bidra til at barn og unge i områder med store levekårsproblemer kan delta på lik linje med andre, og vil motvirke marginalisering, sosial isolasjon og reproduksjon av fattigdom.

Innsatsen rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer gjennom tilskudds-

ordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* videreføres. Det vil bli gitt støtte til ferie- og fritidsaktiviteter rettet mot barn, unge og familier, tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning og tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som motvirker marginalisering av barn og unge som berøres av fattigdomsproblemer. Tiltakene rettes direkte mot barn, unge og deres familier, men også mot hjelpeapparatets kompetansebehov og strukturelle forhold som handler om tilrettelegging av den innsatsen som til slutt skal komme barn og unge til gode. Samhandling mellom offentlige aktører og frivillig sektor står sentralt for å fremme de sosialpolitiske målsettinger som ligger til grunn for fattigdomsbekjempelsen generelt og barnefattigdom spesielt. Arbeidet må sees i sammenheng med fattigdomstiltak rettet mot familier og deres barn gjennom barnevernet (jf. kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet). Arbeidet er et ledd i regjeringens *Handlingsplan mot fattigdom* som ble lagt fram høsten 2006.

Inkludering og likeverdige muligheter for alle barn og unge

For noen barn preges hverdagen av dårlige levekår, utestenging og problemer som gjør at de ikke har like gode muligheter som flertallet. I arbeidet med å sikre alle barn og unge likeverdige muligheter er det behov for en særskilt innsats rettet mot enkelte grupper av barn og unge.

BLD vil videreføre den særlige satsingen rettet mot ungdom i alderen 15-25 år som står utenfor opplæring og arbeidsliv (*Unge utenfor*) som startet i 2007. Som et ledd i denne satsingen er åtte kommuner/bydeler invitert til å delta i et utviklings-samarbeid. Dette er kommuner/bydeler som allerede har utviklet gode arbeidsmetoder overfor målgruppen. Arbeidet ses i sammenheng med det utviklingsarbeidet som foregår mot målgruppen på barnevernsområdet og arbeid som foregår i andre departementer og direktoraters regi. Erfaringer og kompetanse vil bli spredd gjennom konferanser og publikasjoner.

Barn og ungdom med innvandrerbakgrunn er en prioritert målgruppe i departementets arbeid med å sikre gode oppvekst- og levekår. Virkemidlene ligger særlig innen barnevernet (se omtale under kap. 854), i tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* og gjennom tildelinger til forskning og utviklingsarbeid. Den årlige prisen som deles ut til voksne med innvandrerbakgrunn som har gjort en særlig innsats for barn og unge vil bli videreført. BLD deltar i arbeidet med oppfølging av *Handlingsplan for integrering og*

inkludering av innvandrerbefolkningen, som ble lagt fram høsten 2006.

BLD får jevnlig henvendelser fra organisasjoner og enkeltpersoner som berøres av religiøs sekterisme og problemer som følge av at mennesker ønsker å bryte med isolerte trossamfunn. Mye tyder på at hjelpetilbudet til denne gruppen ikke er tilstrekkelig. BLD har tildelt midler til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress for å utarbeide en kunnskapsstatus om religiøs sekterisme. På bakgrunn av kunnskapsstatusen vil BLD i samarbeid med andre departementer og direktorater vurdere eventuelle videre tiltak.

Samiske barn og unge kan fortsatt bli møtt med fordommer og manglende kunnskap om samisk kultur. I kommunene er det varierende bevissthet om samiske barn og unges behov og interesser og ivaretagelse av disse i utformingen av kommunale tilbud og tjenester. Departementet vil fortsette dialogen med Sametinget om samiske barn og unges oppvekstvilkår. Fra 2007 fikk Barneombudet tildelt midler for blant annet å styrke sin kompetanse på det samiske området.

Det er i flere sammenhenger dokumentert at barn og unge med nedsatt funksjonsevne har problemer med å delta i fritidsaktiviteter på linje med andre. BLD vil bidra til å styrke integrering og deltakelse blant unge med nedsatt funksjonsevne. Dette vil skje gjennom driftstilskudd til organisasjonen Unge funksjonshemmede, tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*. Et forskningsprosjekt om unge funksjonshemmedes fritidsbruk og sosiale tilhørighet, som BLD har gitt støtte til, er under gjennomføring.

Jenter og gutter har like rettigheter og muligheter på de fleste områder, men gjør forskjellige valg blant annet når det gjelder utdanning og arbeid. Også ved deltakelse i fritidsaktiviteter finner vi kjønnsforskjeller. Målet om likeverd og like muligheter for jenter og gutter vil bli fulgt opp blant annet gjennom departementets ulike støtteordninger og gjennom kontakt og dialog med ungdomsmiljøene.

Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme, homofobi og diskriminering

Innsats for å bekjempe vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme, homofobi og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene vil fortsatt bli prioritert. Regjeringens handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005 – 2008)* vil bli fulgt opp (se også kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet).

Gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdoms-tiltak i større bysamfunn* vil det bli gitt støtte til tiltak og utviklingsarbeid som har som mål å hindre marginalisering og motvirke negative trekk i ungdomsmiljøene.

Innsatsen mot mobbing videreføres gjennom regjeringens *Manifest mot mobbing 2006-2008*. BLD har et særlig ansvar for innsats mot mobbing i fritidsmiljøene, og det vil bli rettet et særlig søkelys mot innsats mot mobbing i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og fritidsklubber. I tillegg vil det bli rettet oppmerksomhet mot bekjempelse av mobbing og trakassering via digitale medier. Manifestet vektlegger også arbeidet for å forhindre trakassering og krenkelser på grunn av kjønn og seksuell legning.

BLD vil fortsatt støtte opp om flerkulturelle barne- og ungdomsaktiviteter i regi av organisasjoner og grupper. Departementet vil fra 2008 omgjøre tilskuddsordningen *Idébanken* til en ny satsing som kan videreføre arbeidet med å fremme mangfold, menneskerettigheter og inkludering, som var målsettingene til den europeiske ungdomskampanjen *All Different – All Equal*.

Engasjerte og samfunnsaktive barn og ungdommer

Barn og ungdom deltar og engasjerer seg aktivt i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken. BLD støtter organisasjonenes lokale, nasjonale og internasjonale arbeid. Støtten er et viktig virkemiddel for å sikre barn og unges deltakelse og engasjement. Målet er å bidra til et levende og mangfoldig organisasjonsliv for og med barn og unge.

Det finnes ulike tilskuddsordninger rettet mot barne- og ungdomsorganisasjonenes sentrallødd; grunnstøtte til nasjonalt og internasjonalt arbeid og etablerings- og uttrappingstilskudd (jf. forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner som nå er under endring). Som en oppfølging av Barne- og ungdomsorganisasjonsutvalgets utredning (*NOU 2006:13 Fritid med mening*) er BLD inne i en prosess for å styrke den statlige støttopolitikken til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Blant annet vil det innføres et nytt regelverk for grunnstøtte som skal gjelde fra og med tilskuddsåret 2008. Dette skjer i nær dialog med organisasjonene selv, og regelverket ble sendt på høring sommeren 2007. Det nye regelverket skal være en forenkling i forhold til eksisterende forskrift. Det foreslås et begrenset antall kriterier for å oppnå basistilskudd, samt et sett av variable utmålingskriterier som gir organisasjonene til-

skudd etter antall tellende medlemmer, lokallag, kursaktivitet, grad av ungdomsrepresentasjon i sentralstyret etc. Videre foreslås det å videreføre bestemmelser for etableringstilskudd for å gi nye organisasjoner en mulighet til å komme inn i støt-teordningen. Forslaget tar også hensyn til minoritetsorganisasjoner og mindre organisasjoner med begrenset rekrutteringsgrunnlag.

BLD vil fortsette samarbeidet og dialogen med ulike departementer og organisasjonsmiljøer om politikkutvikling, deltakelse og engasjement knyttet til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Kontakten og dialogen med frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner vil fortsette gjennom regelmessige kontaktmøter og den årlige kontaktkonferansen mellom BLD og frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper.

Bred deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom i offentlig plan- og beslutningsprosesser

Det er behov for kontinuerlig oppmerksomhet på barn og ungdoms rett til innflytelse på sitt hverdagsliv og på samfunnsutviklingen. Et overordnet mål for departementet er å stimulere til at antallet kommuner med bred medvirkning fra barn og ungdom øker, og at dette blir en viktig og ordinær del av arbeidet i kommunen. BLD vil bidra til idé- og erfaringsutveksling, blant annet gjennom kåring av årets barne- og ungdomskommune og ved at temaet drøftes på konferanser. Det er et særskilt behov for at arbeidet med ungdomsråd videreutvikles og videreføres i alle landets kommuner. Det vil fortsatt bli stimulert til erfaringsutveksling gjennom lokale og regionale nettverk. BLD vil også rette et søkelys på arbeidet med barn og ungdoms deltakelse på statlig nivå.

Bidra til å ivareta barn og ungdoms rettigheter og interesser på informasjons- og medieområdet

Tilgang på pålitelig informasjon er en viktig forutsetning for å kunne delta og øve innflytelse i samfunnet. Den betydelige informasjonsmengden stiller store krav til den enkeltes evne til å søke og vurdere informasjon. Barn og unge bør få mulighet til å utvikle kritisk sans og informasjonskompetanse.

For myndighetene er det viktig å tilrettelegge for samlet og lett tilgjengelig informasjon til barn og unge. Nettstedet *ung.no*, som er en informasjonsside rettet mot barn og unge, drives av Bufdir. *Ung.no* har en svært god utvikling målt ut fra antall brukere og vil bli videreutviklet. Dette vil blant

annet bli sett i sammenheng med den videre utviklingen av ungdomsinformasjonsområdet.

Mulighetene ny teknologi gir, er en kontinuerlig utfordring for barn og unges sikkerhet. Det er et stort behov for å gi barn, ungdom, foreldre og andre voksne som har ansvar for barn og ungdoms mediebruk opplæring og informasjon. Dette gjelder særlig informasjon om, og verktøy for å sikre trygg bruk av Internett, mobiltelefoner og data-spill. Samarbeid mellom berørte departement, og gjennom internasjonale fora er viktig for å oppnå resultater. BLD vil i samarbeid med berørte departement videreføre arbeidet med tiltaksplanen *Barn, unge og Internett* knyttet til det internasjonale prosjektet *Safety, Awareness, Facts and Tools (SAFT)*. Prosjektet og dets nettsted er opprettet gjennom internasjonalt samarbeid og er viktig for å utvikle kunnskap og virkemidler for trygg bruk av nye medier. Fortsatt deltakelse i EU-programmet *Sikrere Internett pluss* vil bli prioritert.

Internasjonalt samarbeid på det barne- og ungdomspolitiske området

Videreutvikle samarbeidet i Norden og Østersjøregionen

BLD vil delta aktivt i det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet, blant annet gjennom deltakelse i Nordisk barne- og ungdomskomiteé (NORDBUK) i Nordisk Ministerråd. NORDBUKs handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid for 2006–2009, og Nordisk Ministerråds overgripende strategi for barn og unge i Norden er retningsgivende for komiteens arbeid.

Departementet vil bidra til å styrke det ungdomspolitiske samarbeidet i Østersjøregionen, i tråd med retningslinjer vedtatt på Ungdomsministerkonferansen i Vilnius i 2002. Samarbeidet vil bli videreført på grunnlag av erfaringene fra evalueringen av samarbeidet, som ble foretatt i 2005.

Departementet tar sikte på å videreføre den bilaterale samarbeidsavtalen med Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området i 2008. Eventuell ny avtale undertegnes i november 2007.

Bidra til å gjennomføre regjeringens Nordområdestrategi

BLD vil bidra til gjennomføringen av Nordområdestrategien ved å prioritere det ungdomspolitiske samarbeidet i Barentsregionen. Samarbeidet mellom Barentsrådets arbeidsgruppe for ungdomspolitisk samarbeid og Regionrådets arbeidsgruppe for ungdomspolitiske spørsmål videreføres. Det vil bli avsatt midler til multilaterale prosjekter og aktiviteter for barn og ungdom i Barentsregionen.

Midlene forvaltes av Barentssekretariatet i Kirkenes. Avtalen mellom Russland, Sverige, Finland og Norge om finansiering av et kontor i Murmansk som skal gi informasjon, råd og veiledning til ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper som ønsker å etablere samarbeidstiltak i regionen, gjelder ut 2008.

Gjennomføre en aktiv europapolitikk

Departementets Europastrategi vil bli fulgt opp gjennom de ulike tiltakene nevnt under dette resultatmålet og som finansieres over kap. 857, post 79.

Departementet vil styrke samarbeidet med EU gjennom EØS-avtalen og deltakelse i ungdomsprogrammet *Aktiv Ungdom* i perioden 2007-2013. Programmet gir ungdom i Norge anledning til økt deltakelse i internasjonalt samarbeid (se nærmere omtale i kap. 859 EUs ungdomsprogram). Norge vil, innenfor rammen av EØS-avtalen, bidra til oppfølgingen av Europakommisjonens Hvitbok om framtidig ungdomspolitisk samarbeid. Områdene ungdoms deltakelse og innflytelse, ungdomsinformasjon, frivillig arbeid og bedre kunnskap om ungdom vil bli prioritert. Departementet vil bidra til at Norges og EØS sine finansielle ordninger benyttes på det barne- og ungdomspolitiske området, spesielt i forholdet til samarbeid med Litauen og Ungarn. Departementet vil følge utviklingen av EUs arbeid på det barnepolitiske området.

Europarådet, hvor 49 europeiske land deltar, er et viktig samarbeidsforum på det ungdomspolitiske området. Departementet vil prioritere arbeidet i Europarådet og delta i den videre utviklingen av det ungdomspolitiske samarbeidet. Europarådets toppmøte i mai 2005 vedtok en handlingsplan for organisasjonens videre arbeid, hvor det barne- og ungdomspolitiske området ble spesielt understreket. Departementet vil bidra til oppfølging av vedtakene fra toppmøtet. Etter initiativ fra Ukraina tar Europarådet sikte på å gjennomføre en konferanse for statsråder med ansvar for ungdomspolitikk i medlemslandene i 2008.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten vil bli brukt til utgifter i forbindelse med konferanser, informasjonsmaterieell, utredninger mv. som inngår i arbeidet med å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom.

Budsjettforslag 2008

Departementet foreslår en bevilgning på 2,124 mill. kroner. Posten foreslås økt med 1 mill. kroner

gjennom en flytting fra post 71 av budsjettekniske grunner.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Posten benyttes til å støtte forskning på barne- og ungdomsområdet. Se samlet omtale under post 71. Av bevilgningen skal 4,3 mill. kroner benyttes til barne- og ungdomsforskning i regi av *Program for velferdsforskning (1999-2008)* under Norges forskningsråd.

Budsjettforslag 2008

Departementet foreslår en bevilgning på 6,406 mill. kroner

Post 70 Barne- og ungdomsorganisasjoner

Målsetting

Posten omfatter tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoners nasjonale arbeid. Formålet er å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddet skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati.

Tildelingskriterier

Den nasjonale grunnstøtten til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner reguleres av en egen forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. En ny forskrift er under utarbeidelse, og vil tre i kraft fra og med tilskuddsåret 2008. Midlene forvaltes av et eget fordelingsutvalg med sekretariat i Bufdir. BLD er klageinstans for vedtak fattet av Fordelingsutvalget.

Det gis også driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Ungdom & Fritid og Unge funksjonshemmede. Videre benyttes midler fra posten til en ny tilskuddsordning som viderefører målsettingen bak den europeiske ungdomskampanjen *All Different – All Equal*. Ordningen forvaltes av LNU. Denne ordningen erstatter tilskuddsordningen *Idébanken*.

Oppfølging og kontroll

Krav til revisjon, rapport og kontroll av nasjonal grunnstøtte reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og instruks for Fordelingsutvalget. Andre tilskudd som gis gjennom denne posten kontrolleres gjennom rapportering og regnskap.

Budsjettforslag 2008

Departementet foreslår en bevilgning på 89,6 mill. kroner. Organisasjonene har ønsket at aktivitet som kriterium for støtte bør gjeninnføres. Departementet støtter dette, og vil legge dette inn som kriterium i 2009, slik at organisasjonene er kjent med dette kriteriet når de planlegger og dokumenterer aktivitet i 2008. I tråd med Soria Moria-erklæringen økes driftstøtten til organisasjonene med 6 millioner kroner i 2008. Styrkingen i 2008 skjer som følge av at midler flyttes fra kap. 857 post 73 og kap. 852 post 70. Samlet har regjeringen da økt støtten med 8 millioner kroner i forhold til saldert budsjett 2006. I forbindelse med innføringen av aktivitet som tildelingskriterium i 2009, vil BLD vurdere en ytterligere styrking av tilskuddsordningen.

Post 71 Utviklingsarbeid, kan nyttes under post 50

Målsetting

Post 50 og post 71 benyttes til å støtte forskning og utviklingsarbeid som kan gi økt kunnskap og bidra til å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Det vil bli lagt særskilt vekt på arbeid rettet mot ungdom i risikozonen. Videre er det et mål å styrke informasjons- og erfaringsformidlingen på barne- og ungdomsområdet.

Tildelingskriterier

Norges forskningsråd får midler til barne- og ungdomsforskning fra post 50. Det tildeles også midler direkte til forskning og statistikk innen BLDs prioriterte arbeidsområder. Fra post 71 gis det tilskudd til utviklingsarbeid, kompetanseoppbygging, informasjon og erfaringsformidling som ledd i gjennomføringen av de mål departementet har satt for arbeidet på barne- og ungdomsområdet. Deler av posten vil også i 2008 bli nytt til en øremerket satsing overfor ungdom som står utenfor opplæring og arbeidsliv (satsingen *Unge utenfor*). Dette arbeidet foregår i utvalgte kommuner.

Oppfølging og kontroll

Programvirksomheten til Norges forskningsråd følges opp gjennom BLDs deltakelse i programstyre og gjennom rapporter og regnskap. Støtte til enkeltprosjekt, forsøks- og utviklingsarbeid mv. følges opp gjennom rapporter og regnskap.

Budsjettforslag 2008

Departementet foreslår en bevilgning på 10,696 mill. kroner. Bevilgningen foreslås redusert med 1 mill. kroner jf. omtale post 21.

Post 73 Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, kan overføres

Målsetting

Posten dekker tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*. Formålet er å bedre oppvekst- og levekår i de 23 bykommunene; Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Haugesund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik.

Tildelingskriterier

Bevilgningen finansierer tiltak, prosjekter og utviklingsarbeid. Målgruppen er barn og unge, og særlig ungdom i alderen 12 til 25 år med særskilte behov, og utsatte ungdomsgrupper og -miljø. Barn og unge med innvandrerbakgrunn står overfor spesielle utfordringer, og arbeid som fremmer integrering er høyt prioritert. Barn og unges deltakelse og innflytelse prioriteres der det er naturlig, og innsatsen bør inngå i en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik. Det legges vekt på:

- å forebygge uønsket sosial atferd, blant annet vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme, å motvirke fordommer, diskriminering og homofobi, og å fremme gjensidig aksept
- deltakelse for ungdomsgrupper som i liten grad benytter seg av de eksisterende kultur- og fritidstilbud
- kvalifisering, inkludering og etablering av alternative mestringsarenaer
- arbeid og innsats som tar sikte på å nå barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer
- likeverd og like muligheter for jenter og gutter
- deltakelse og likeverdige muligheter for barn og unge med nedsatt funksjonsevne

Tilskuddsordningen består av fire deler:

1. Spesialsatsing (ungdomstiltak) i de fire største byene; Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim og Stavanger
2. Tilskudd til ungdomstiltak i 19 bykommuner (Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Hauge-

sund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik)

3. Tilskudd til tiltak mot fattigdom blant barn, unge og familier, omfatter 23 bykommuner
4. Tilskudd til strakstiltak, omfatter 23 bykommuner

Rundt 25 prosent av bevilgningen går til ungdomstiltak. De fire største byene; Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim og Stavanger tildeles en ramme (pkt.1), mens de øvrige 19 byene tildeles midler etter søknad (pkt. 2). 31,5 mill. kroner av bevilgningen er øremerket tiltak rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer (pkt. 3). Her kan det søkes om tilskudd til ferie- og fritidsaktiviteter for barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer, tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning og tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som motvirker marginalisering av barn og unge som berøres av fattigdomsproblemer. Det avsettes også et mindre beløp til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av akutt karakter i ungdomsmiljøene (pkt. 4). Bydeler, frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper, offentlige og private etater eller institusjoner kan søke om tilskudd. Departementet kan også ta initiativ til utviklingsarbeid og til å støtte enkelte prioriterte satsingsområder. I tråd med Soria Moria-erklæringen vil tiltak i Groruddalen bli særlig prioritert.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging og kontroll skjer gjennom kommunenes rapportering og regnskap til departementet.

Budsjettforslag 2008

Departementet foreslår en bevilgning på 48,336 mill. kroner. Posten er redusert med 4,862 mill. kroner for å styrke støtten til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner (kap. 857, post 70). Reduksjonen realiseres ved lavere tildeling til ungdomstiltak, mens tildelingen til fattigdomstiltak opprettholdes på samme nivå som i 2007. 0,45 mill. kroner foreslås overført til kap. 800 post 01.

Post 79 Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv., kan overføres

Målsetting

Målet med bevilgningen er å stimulere internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet. Målgruppe er frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, enkeltpersoner og grupper av barn og

ungdom, institusjoner som arbeider med barn og ungdom, samt offentlige myndigheter lokalt, regionalt og nasjonalt.

Hoveddelen av posten benyttes til Norges bidrag til deltakelse i EU-programmet Aktiv Ungdom, som løper fram til 31. desember 2013, og til deler av kostnader knyttet til deltakelse i EU-programmene *Sikrere Internett pluss*. Posten dekker også Norges bidrag til Det europeiske ungdomsfond i Europarådet, kostnader i forbindelse med bilateralt samarbeid, oppfølgingen av Norges/EØS finansielle ordninger, samarbeidet i nærområdene, særlig samarbeidet innenfor rammene av Norges deltakelse i Barentsrådet og Østersjørådet, og andre tiltak knyttet til det mellomstatlige samarbeidet på ungdomsområdet. Videre får de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene grunnstøtte til sitt internasjonale arbeid, og LNU får tilskudd til sitt internasjonale arbeid.

Tildelingskriterier

Bidragene til deltakelsen i EUs ulike programmer fastsettes etter fordelingsnøkkel nedfelt i EØS-avtalen. Størrelsen på bidraget til Det europeiske ungdomsfond fastsettes av Ministerkomiteen i Europarådet. Tilskudd i forbindelse med bilateralt samarbeid, til samarbeidet i nærområdene og annet internasjonalt samarbeid fastsettes av departementet ut fra gjeldende avtaler og prinsipper. Tilskudd til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene forvaltes av Fordelingsutvalget etter kriterier fastsatt i egen forskrift. En ny forskrift er under utarbeidelse, og vil tre i kraft fra og med til-

skuddsåret 2008. Tilskuddet til LNU forvaltes av Bufdir.

Oppfølging og kontroll

Europarådets ungdomsdirektorat og Europarådets revisjonsstyre kontrollerer Det europeiske ungdomsfond. Revisjonsretten i EU og EUs internrevisjon kontrollerer bruken av budsjettmidler til de programmene Norge deltar i. Det vises for øvrig til EØS-avtalen. Tilskudd til ungdomssamarbeid i Barentsregionen forvaltes av Barentssekretariatet i Kirkenes. Tilskudd gitt av departementet følges opp ved kontroll av rapport og regnskap.

Bufdir og Fordelingsutvalget har ansvaret for oppfølging og kontroll av tilskudd til LNU og tilskudd til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene.

Budsjettforslag 2008

Hoveddelen av bevilgningen er fortsatt benyttet til de forpliktelser Norge har gjennom internasjonale avtaler, spesielt EØS-avtalen. Bevilgningen skal dekke kostnader til ungdomsprogrammet til EU, Aktiv Ungdom, som løper fram til 31. desember 2013. Dessuten skal bevilgningen dekke Norges forpliktelser overfor Europarådet på det ungdomspolitiske området. Bevilgningen skal også dekke kostnader knyttet til gjennomføringen av bilaterale avtaler, samarbeidet i nærområdene og kostnader til departementets øvrige internasjonale engasjement på barne- og ungdomsområdet. Departementet foreslår en bevilgning på 33,141 mill. kroner.

Kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 855 post 01</i>	118 850	131 978	151 345
21	Spesielle driftsutgifter	1 717	1 956	2 040
22	Reguleringspremie til KLP og fylkeskommunale pensjonskasser	49 707		20 000
	Sum kap. 858	170 274	133 934	173 385

Status for virksomheten

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er ansvarlig for å styre, koordinere og utvikle Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat), både faglig og administrativt. Direktoratet behandler klager på enkelte sakfelt der regionene i Bufetat står for behandlingen i førsteinstans, for eksempel på

adopsjonsområdet og godkjenning av private institusjoner.

Bufetat består av direktoratet, som er lokalisert i Oslo, og fem regionkontorer. Regionkontorene har underliggende utøvende virksomheter innenfor barnevern og familievern. Regionkontorene behandler også søknader om forhåndssamtykke

om utenlandsadopsjon og søknader om innenlandsadopsjon. Bufetat hadde 4 013 tilsatte (3 503 årsverk) per 1. mars 2007. I 2007 er etatens samlede budsjetttramme fordelt med ca. 90 prosent til barnevern, ca. syv prosent til familievern og ca. tre prosent til drift av direktoratet. Bufdir hadde 139 tilsatte (134 årsverk) per 1. mars 2007.

Etatens ansvarsområder omfatter også tiltak under følgende budsjettkapitler:

- Kap. 830 Foreldreveiledning
- Kap. 840 Krisetiltak
- Kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning
- Kap. 842 Familievern
- Kap. 852 Adopsjonsstøtte
- Kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet
- Kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet
- Kap. 857 Barne- og ungdomstiltak
- Kap. 859 EUs ungdomsprogram

Alle kapitlene innbefatter tilskuddsordninger eller prosjektbevilgninger som etaten forvalter delvis eller i sin helhet. Direktoratets drift og forvaltning av tilskuddsordninger beskrives under dette kapitlet.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006).

God faglig og økonomisk styring av direktoratets ansvarsområde

Initiere nødvendige faglige og økonomiske endringsprosesser i virksomheten

For innkjøp ble det i 2006 gjennomført konkurranser i fire regioner, og det ble foretatt en ekstern evaluering av innkjøpsprosessen. Det er utarbeidet retningslinjer for etatens praksis ved kjøp av barnevernsplasser fra ideelle organisasjoner. En anskaffelsespolitikk for hele etaten ble fastsatt i 2006. Det ble utnevnt innkjøpsansvarlige i alle regioner med særlig ansvar for at anskaffelsesregelverket følges.

Høsten 2006 innførte fire regioner elektronisk fakturabehandling, og prosjektet ble fullført i mars 2007. Samtidig ble bokføringsansvaret sentralisert til regionkontorene. Målet med omleggingen er at færre regnskapsførere, god elektronisk oversikt over inngående fakturaer sammen med klar fullmaktsstruktur for attestasjon og godkjenning av fakturaer, skal gi høyere kvalitet i regnskapene og mer effektive arbeidsprosesser.

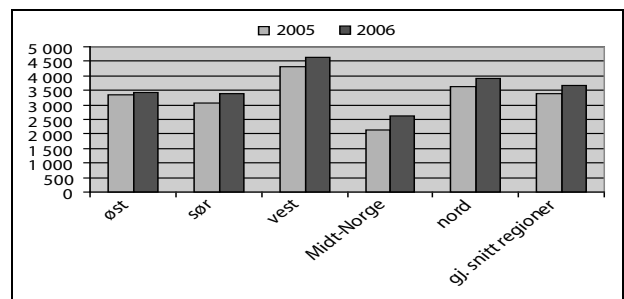
Gjennom hele 2006 ble innføring av risikostyring forberedt. Basert på Senter for statlig økono-

mistyrings metode ble det utviklet en dokumentasjonsmal, gjennomført opplæring i regionene, og foretatt testprosesser. Fra høsten 2006 ble det gjennomført risikovurderingsprosesser i etatens leder-samlinger, i de fleste seksjoner i direktoratet og ved regionkontorene.

Direktoratet hadde tett oppfølging av regionene i løpet av 2006 blant annet gjennom virksomhetsstyringssamtaler og månedelig og tertialvis rapportering fra regionene. Direktoratet arrangerte også resultat- og plankonferanser for regionlederne. Det ble blant annet lagt til rette for erfaringsutveksling for at regionene skal nå sine mål og overholde sine budsjetter.

Sikre et likeverdig tiltaksapparat og enhetlig praksis

Figur 4.1 illustrerer utviklingen i utgifter i det statlige barnevernet per innbygger 0-19 år fra 2005 til 2006. Det var store forskjeller mellom regionene. Region vest hadde høyest utgift per innbygger innad i aldersgruppen. Det var også betydelige forskjeller i den prosentvise veksten i utgifter pr. innbygger i aldersgruppen. Region Midt-Norge hadde den største veksten på 24 prosent og Region øst den laveste veksten på drøyt 3 prosent.

Figur 4.1 Utvikling i utgifter til kap. 855 Det statlige barnevernet per innbygger 0-19 år fra 2005 til 2006. Beløp i kroner.

Det var relativt store forskjeller mellom regionene med hensyn til andelen barn og unge som fikk et tilbud fra det statlige barnevernet. Forskjellene kan skyldes regionale variasjoner i sosiale og økonomiske forhold, samt ulike kulturer og tradisjoner i de ulike regionene. For å få til et mer likeverdig tilbud av tjenester i det statlige barnevernet gjennomførte ECON og NOVA, på oppdrag fra Bufdir, et forskningsprosjekt med sikte på å utvikle et kriteriebasert budsjettfordelingssystem for de statlige barnevernregionene.

For å bidra til å oppnå målene om en enhetlig forståelse og praksis, arbeidet direktoratet mye med gjennomføringen av kompetanseprogrammet

for fagteamene. Det var også sterk fokus på godkjenningsordningen, rettighetsforskriften og kvalitetsforskriften.

Effektiv forvaltning i henhold til rammer og regler for oppgaven og i samsvar med god forvaltningsskikk

Behandling av saker skal ha høy kvalitet

Stortingets vedtak i 2005 om tilpasninger i billighetserstatningsordningen for barn i barnehjem, spesialskoler for barn med atferdsvansker og i fosterhjem, førte til at det kom svært mange søknader og saksbehandlingstiden i Bufdir ble derved også svært lang.

Det ble kontinuerlig arbeidet med å få ned saksbehandlingstiden. Blant annet fikk direktoratet en tilleggsbevilgning i St.prp. nr. 66 (2005-2006) til åtte nye to-årsengasjementer, slik at det ble 16 personer som arbeidet med disse sakene. Det ble i november 2006 inngått avtale med Statskonsult om en eksternt vurdering av arbeidet, og Statskonsults rapport ble lagt frem i februar 2007. Anbefalinger i rapporten følges opp i saksbehandling i 2007.

Sakene skal behandles innen gitte tidsfrister

Saksbehandlingstiden i adopsjonssaker varierer mellom de enkelte regioner. Også antallet saker regionene har til behandling varierer. Ingen av regionene klarte å oppfylle kravet om tre måneders behandlingstid for alle sakene i 2006. En årsak til lengre saksbehandlingstid er at det tar tid å få sakene tilstrekkelig opplyst.

Målet for saksbehandlingstiden for billighetserstatninger er ett år. Ved utgangen av 2006 var saksbehandlingstiden to år mot to år og fem måneder ved utgangen av 2005. Saksbehandlingstiden har siden da fortsatt å gå ned.

Når det gjelder behandlingen av klager over fylkesmannens avgjørelser etter ekteskapsloven, ble et overveiende antall saker behandlet innen fristen på tre uker.

Fristoverskridelsene skyldes blant annet at det i en rekke saker er nødvendig å innhente ytterligere dokumentasjon.

Forvaltning av tilskudd i tråd med regelverket for tilskuddsforvaltning

Bufdir behandler søknader om adopsjonsstøtte ved utenlandsadopsjon som bevilges over kap. 852 Adopsjonsstøtte post 70 og søknad om tilskudd til krisesentrene som bevilges over kap. 840 Krisetiltak post 60. Direktoratet forvalter dessuten statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak

knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som bevilges over kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet post 65. I tillegg forvalter Bufdir ulike tilskuddsordninger på vegne av BLD. Omtalene av disse tilskuddsordningene finnes under kapitlene 830, 840, 841, 846 og 857.

Sikre barn og unge god informasjonstilgang og gode kommunikasjonsmuligheter hva angår rettigheter, muligheter og plikter

I perioden januar - november 2006 hadde nettstedet *ung.no* ca. 850 000 unike besøkende. Det er en øking på mer enn 50 prosent sammenlignet med samme periode for 2005. I tillegg til mange unike brukere på nettstedet, var det også en stor økning i henvendelser fra ungdom.

Spørsmål og svartjenestene i *ung.no* har også økt i omfang. Databasen med spørsmål og svar på *ung.no* omfatter omlag 1000 besvarte spørsmål.

En hovedårsak til den økende bruken av nettstedet er at det nå er godt etablert og kjent i målgruppen. Det er også en viktig faktor at *ung.no* er i kontinuerlig utvikling både når det gjelder innhold, struktur og brukervennlighet, og at *ung.no* har et godt kontaktnett blant viktige offentlige innholdsleverandører. Ulike medier har i større grad oppdaget *ung.no*, og stadig flere bruker nettstedet som kilde til informasjon. Det er en økning i antall henvendelser fra media.

Sikre barns interesser ved utenlands- og innenlandsadopsjon

God kompetanse og forvaltning i behandling av adopsjonssakene

Regionene i Bufetat mottok 992 søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Bufetat innvilget 970 søknader i 2006, mens 101 søknader, eller 9,4 prosent ble avslått. Bufetat mottok 267 søknader om stebarnsadopsjon.

Bufdir har gjennomført flere tiltak for å legge til rette for en enhetlig praksis mellom regionene. Det ble jevnlig avholdt fagdager om adopsjon med regionene. Dette gir regionene anledning til faglige diskusjoner med utgangspunkt i konkrete problemstillinger. Det er også opprettet et felles erfaringsregister som består av anonymiserte enkeltavgjørelser til informasjon for regionene.

Som ledd i å styrke kunnskapen om adopsjon igangsatte Bufdir et opplegg med tilbud om adopsjonsforberedende kurs. Kurset er et frivillig og gratis tilbud til førstegangsadoptivsøkere og administreres av Bufdir. De første kursene startet opp i september og det ble gjennomført i alt 10 kurs i 2006, hvor 232 personer deltok.

Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsorganisasjonene

Buudir har økt ressursbruken til oppgaven med å føre tilsyn med adopsjonsorganisasjonene, med særlig vekt på organisasjonenes årsregnskaper og økonomiske situasjon. I 2006 har det vært avholdt egne bilaterale møter med alle tre adopsjonsorganisasjonene der økonomi og regnskap har vært

hovedtema. Direktoratet har også jevnlig kontakt med de øvrige nordiske og europeiske lands adopsjonsmyndigheter.

Tendensen er at antall formidlingstillatelser og antall land Norge har et etablert adopsjonssamarbeid med, går ned. I 2006 hadde Norge adopsjonssamarbeid med 16 land gjennom de tre organisasjonene. Det er Buudir som gir organisasjonene formidlingstillatelse.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
God faglig og økonomisk styring av direktoratets ansvarsområde	Initiere nødvendige faglige endringsprosesser i virksomheten Likeverdig, differensiert og tilstrekkelig tiltaksapparat og enhetlig praksis Kostnadseffektiv drift av regionene
Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandlingen	Saker skal behandles innen gitte tidsfrister og med høy kvalitet

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

God faglig og økonomisk styring av direktoratets ansvarsområde

Initiere nødvendige faglige endringsprosesser i virksomheten

Overtakelsen av det fylkeskommunale familievernet og barnevernet var blant annet begrunnet i et ønske om å skape et mer likeverdig og kvalitativt bedre barnevern med bedre økonomisk kontroll og styring av offentlige midler. Direktoratets hovedoppgave er å legge til rette for at målsettingene i reformen og øvrige mål vedtatt av Stortinget oppfylles så raskt som mulig innenfor de ressursmessige rammer som stilles til disposisjon.

For nærmere beskrivelse av arbeidet på de ulike ansvarsområdene vises det til de ulike kapitlene nevnt under Status for virksomheten.

Likeverdig, differensiert og tilstrekkelig tiltaksapparat og enhetlig praksis

Da staten overtok ansvaret for den fylkeskommunale delen av barnevernet og for familievernet, eksisterte det i liten grad felles systemer for budsjettering, rapportering og kontroll i de ulike fylkene. Den faglige tilnærmingen og ressursinnsatsen var også svært forskjellig. I årene fra 2004 er det utviklet felles systemer på flere områder, men

det gjenstår fortsatt justeringer og utbedringer før de er ferdig utviklet. I 2008 vil Buudir i samarbeid med BLD utarbeide en felles informasjonsstrategi og felles budskapsplattform.

Samarbeidet innen de ulike tiltaksområdene på tvers av regionene skal styrkes.

Arbeidet med implementering av det kriteriebaserte budsjettfordelingssystemet som ble iverksatt i 2007 videreføres i 2008, parallelt med en videreutvikling av modellen.

ECON fastslo i sin rapport 2007-033 jf. også omtale under kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet og omtale i St.prp. nr. 69 (2006-2007) at Buudir i større grad skal sørge for enhetlige rutiner og praksis for etaten, og at gode erfaringer i større grad utveksles mellom regionene. Dette ble fulgt opp i 2007 og videreføres i 2008. For å ivareta samordninger og utvikling av fellesløsninger vil det bli flyttet ressurser fra regionene til Buudir.

Kostnadseffektiv drift av regionene

Direktoratet skal sikre at regionene har god ressursutnyttelse, og er ansvarlig for at nødvendige tiltak iverksettes for å nå etatens mål.

For å analysere ressursbruken i regionene og mellom regionene er det viktig at etaten har gode styringssystemer og god tilgang på data. Systemene i etaten skal videreutvikles og forbedres for å ivareta nødvendig styrings- og kontrollbehov.

Analysen av data på tvers av regionene skal benyttes for å fastsette mål for hver enkelt region, og sammenheng mellom ressursinnsats og tjenestetproduksjon skal vektlegges i styringen av virksomheten. Erfaringsutveksling mellom regionene er fortsatt viktig for å bedre effektiviteten gjennom gjensidig læring. Kursing og kompetanseutvikling av ansatte innen økonomistyring i regionene og i tiltakene er viktig.

For å få bedre styringsinformasjon innen barnevernet, ble det i 2007 igangsatt et arbeid med å evaluere dagens klient- og rapporteringssystem. Hensikten var å avklare aktuelle utviklingsmuligheter, alternativt om det er nødvendig å utvikle et nytt system. Resultatet av arbeidet vil bli fulgt opp i 2008.

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandlingen

Sakene skal behandles innen gitte tidsfrister og med høy kvalitet

Buudir er delegert sekretariatsansvar for flere oppgaver. Nedenfor nevnes noen prioriterte områder.

Buudir har ansvar for utredning av søknader om billighetserstatning innenfor BLDs ansvarsområder. Saksbehandlingsskapasiteten i billighetserstatningssakene er økt betydelig. Direktoratet vil arbeide videre for å nå målsettingen om at saksbehandlingstiden skal komme under ett år. For en nærmere beskrivelse henvises det til kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet i Mål og strategier.

Buudir har ansvar for behandlingen av og avgjørelsene i saker etter ekteskapsloven, som for eksempel klagebehandling i skilsmisssaker.

Buudir skal sikre god behandling og enhetlig praksis på adopsjonsområdet. Videre har direktoratet ansvar for å administrere og gjennomføre adopsjonsforberedende kurs. Buudir er sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Buudir skal sikre at en utenlandsadopsjon gjennomføres forsvarlig og i samsvar med barnets grunnleggende interesser. Buudir utøver tilsyn med de tre godkjente adopsjonsorganisasjonene.

Buudir er sekretariat for Fordelingsutvalget for tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner.

For alle ordningene gjelder at saksbehandlingen skal være i samsvar med regelverket. Tidsfristene for fordeling og utbetaling av tilskudd og for vedtak i andre forvaltningssaker varierer mellom de ulike ordningene. Det er en målsetting at Buudir skal følge de tidsfristene som går fram av regelver-

ket for tilskuddsordningene og i tildelingsbrev fra departementet. Overholdelse av fristene vil bli målt per ordning.

Buudir vil fortsette arbeidet med opplæring og implementering av Program for foreldreveiledning, jf. også kap. 830 Foreldreveiledning. Målet er at alle kommuner skal kunne tilby veiledning til foreldre.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 855 post 01

Fra 1. januar 2008 overføres fylkesmannens oppgaver på meklingsområdet til Buudir. Som følge av dette er det flyttet 1,125 mill. kroner fra kap. 1510 post 01.

Som følge av innlemming av kap. 830 Foreldreveiledning post 60 Tilskudd til kommuner til samlivstiltak (*Godt samliv!*) i rammetilskuddet til kommunene fra 1. januar 2008, er 7,954 mill. kroner flyttet fra kap. 830 Foreldreveiledning post 22. Av dette skal 3,854 mill. kroner nyttes til veiledning og oppfølging av kommunene i gjennomføringen av *Godt samliv!*-kurs, resterende 4,1 mill. kroner går til samlivstiltak for foreldre med funksjonshemmede barn, herunder tiltak for aleneforeldre.

Det er flyttet 7 mill. kroner fra kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet post 01 Driftsutgifter til kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet post 01 Driftsutgifter for å styrke Buudirs samordningsrolle overfor regionene. Det foreslås en bevilgning på 151,345 mill. kroner på posten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til forskning og utviklings tiltak samt utbetalinger av godtgjørelser for Fordelingsutvalgets medlemmer. Det foreslås en bevilgning på 2,04 mill. kroner på posten.

Post 22 Reguleringspremie til KLP og fylkeskommunale pensjonskasser

Som følge av at bevilgning som går til betaling av reguleringspremie til KLP og fylkeskommunale pensjonskasser samles på kap 858, er det opprettet en ny post med et bevilgningsforslag på 20 mill. kroner. Posten skal dekke reguleringspremie til KLP og fylkeskommunale pensjonskasser. Midlene er flyttet fra kap 855 Statlig forvaltning av barnevernet post 01 og kap 842 Familievern post 01, henholdsvis 18,6 mill. kroner og 1,4 mill. kroner.

Kap. 3858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	325		433
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	1 246		
18	Refusjon av sykepenger	940		
	Sum kap. 3858	2 511		433

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene skriver seg fra ulike prosjekter og tiltak. Fra 2008 flyttes 433 000 kroner fra kap. 3830 Foreldreveiledning post 01 til denne posten. Inntektene knytter seg til egenandeler i forbindelse med deltakelse i *Hva med oss?* og inntekter i forbindelse med andre samlivstiltak. Størrelsen på inntektene varierer fra år til år.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Kap. 859 EUs ungdomsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 837	5 982	6 139
	Sum kap. 859	5 837	5 982	6 139

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), da het kapittelet UNG i Europa.

Fremme ungdoms interkulturelle erfaringer og styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom UNG i Europa

Øke kjennskapen til UNG i Europa-programmet blant potensielle søkere

I Norge har hovedmålsettingene med programmet vært å fremme ungdoms interkulturelle erfaringer og styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet. Det har vært sentralt å øke antall søkere til de ulike delprogrammene, sikre kjønnsmessig balanse blant deltakerne i prosjekter som får støtte, og forbedre kvaliteten på realiserte prosjekter.

Målgruppen for programmet har vært ungdom i alderen 15-25 år og ungdomsarbeidere særlig innenfor frivillige organisasjoner og kommunale ungdomstiltak. Ungdom med særlige behov har vært en prioritert gruppe, det vil si unge med funksjonshemming, uten arbeid, med avbrutt skolegang, i risikozonen på grunn av rusmisbruk, med psykiske lidelser, med vanskelig sosioøkonomisk bakgrunn eller med minoritetsbakgrunn.

I 2006 kom det inn 339 søknader om prosjekter. Dette er en forholdsvis sterk økning i forhold til tidligere år. I 2006 mottok Norge 18 mill. kroner av programbudsjettet til fordeling blant norske søkere. Tidligere år har det vært meget vanskelig å rekruttere gutter til volontørtjenesten, som er det delprogrammet som har lengst varighet. Det ble satset spesielt på å rekruttere gutter til dette i 2006, og det har gitt resultater slik at andelen gutter nå er over 20 prosent. For programmet som hel-

het er det en god kjønnsbalanse. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har også prioritert søknader fra ungdom med særlige behov, og andelen prosjekter for denne målgruppen var tilfredsstillende, ca. 25 prosent i 2006.

Øke samarbeidet med de nye EU-landene

Det ble gjennomført et seminar i Kirkenes i 2006 for ungdomsarbeidere/-ledere fra hele Barentsregionen. Seminaret ble organisert i samarbeid med Barentssekretariatet og BLD.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Ivaretagelse av det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom EUs nye ungdomsprogram	EUs nye ungdomsprogram kjent blant potensielle søkere
	Samarbeid med Nordvest-Russland

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Ivaretagelse av det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom EUs nye ungdomsprogram

EUs nye ungdomsprogram kjent blant potensielle søkere

EU-programmet *Aktiv Ungdom*, gjennomføres i perioden 2007-2013 (jf. omtalen under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak). Bufdir har funksjonen som nasjonalt kontor for gjennomføringen av programmet i Norge. I 2007 vil direktoratet da arbeide for å styrke allmennhetens kunnskap om EU-programmet Aktiv Ungdom. Hovedtyngden av arbeidet vil rette seg mot ungdom og de som arbeider med ungdom, særlig utenfor de formelle utdanningsinstitusjonene. På denne måten ønsker departementet å øke antallet søkere til de ulike delprogrammene, sammenliknet med det forrige programmet UNG i Europa, og dermed øke kvaliteten på de realiserte prosjekter.

Det vil bli lagt spesiell vekt på å nå fram til unge med nedsatt funksjonsevne, arbeidsledige og ungdom med avbrutt skolegang, ungdom i risikozonen på grunn av rusmisbruk, psykiske lidelser eller vanskelig sosioøkonomisk bakgrunn, samt ung-

dom med færre muligheter på grunn av minoritetsbakgrunn.

Samarbeid med Nordvest-Russland

Bufdir vil følge opp informasjonsseminaret om bruken av EUs ungdomsprogram som ble gjennomført i september 2006. Det nye programmet, *Aktiv Ungdom*, prioriterer samarbeid med Russland fremfor de land og regioner som ikke er med i programmet. Dette samarbeidet må også bli tilpasset oppfølgingen av regjeringens Nordområdestrategi.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Posten dekke lønn og utgifter til varer og tjenester i det nasjonale kontoret som forvalter programmet. Bevilgningen må sees i sammenheng med kapittel 3859 EUs ungdomsprogram som omfatter Europakommisjonen bidrag til drift av det nasjonale kontoret og Eurodesk. Nettokostnadene på posten, etter fradrag for inntektene under kapittel 3859, er Norges nasjonale andel av driften av det nasjonale kontoret for EUs ungdomsprogram.

Det foreslås en bevilgning på 6,139 mill. kroner på posten.

Kap. 3859 EUs ungdomsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Tilskudd fra Europakommisjonen	1 981	1 922	1 922
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	64		
18	Refusjon av sykepenger	205		
	Sum kap. 3859	2 250	1 922	1 922

Post 01 Tilskudd fra Europakommisjonen

Posten omfatter tilskudd fra Europakommisjonen til drift av det nasjonale kontoret for gjennomføring av EUs ungdomsprogram, Aktiv Ungdom. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet utarbeider en arbeidsplan og et driftsbudsjett for det nasjonale kontoret, som godkjennes av BLD og Europakommisjonen. I budsjettforslaget er det ført opp samme beløp som i 2007.

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 859 EUs ungdomsprogram.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 859 EUs ungdomsprogram.

Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
860	Forbrukerrådet	82 359	84 999	91 654	7,8
862	Positiv miljømerking	4 010	4 162	4 341	4,3
865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	8 187	15 291	23 348	52,7
866	Statens institutt for forbruksforskning	23 101	23 979	25 010	4,3
867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet	5 246	6 695	7 057	5,4
868	Forbrukerombudet	16 555	18 031	18 497	2,6
Sum kategori 11.30		139 458	153 157	169 907	10,9

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Drift	27 190	35 732	44 833	25,5
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	105 460	108 978	116 664	7,1
70-98	Overføringer til private	6 808	8 447	8 410	-0,4
Sum kategori 11.30		139 458	153 157	169 907	10,9

Inntekter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
3867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet	137			
3868	Forbrukerombudet	608			
Sum kategori 11.30		745			

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken inneholder bevilgninger til Forbrukerrådet, Stiftelsen miljømerking, Statens institutt for forbruksforskning, Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og

Markedsrådet, Forbrukerombudet samt forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid. Budsjettforslaget på programkategorien viser en økning på i underkant av 11 prosent.

Regjeringen vil føre en politikk som ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter, og som sikrer forbrukerne gode og trygge rammevilkår. Forbrukerorganisasjonene spiller en viktig rolle ved å uttrykke brukernes interesser overfor næringsliv og offentlig tjenesteyting, og bidra til at forbrukerhensyn balanseres mot andre interesser ved offentlige beslutninger.

Hovedprioriteringer under forbrukerpolitikken er:

- Fremme forslag til ny lov om markedsføring.
- Arbeide for å dempe det kommersielle presset på barn og unge.
- Arbeide for at informasjon om miljømessige, etiske og sosiale aspekter ved produkter eller produksjon er lett tilgjengelig.
- Styrking av Forbrukertvistutvalget.
- Bedring av informasjonen om kompliserte og uoversiktlige markeder.
- Styrking av Forbrukerrådet.

Kap. 860 Forbrukerrådet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelsen	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
50	Basisbevilgning	82 359	84 999	91 654
	Sum kap. 860	82 359	84 999	91 654

Status for virksomheten

Forbrukerrådet er en uavhengig interesseorganisasjon som skal påvirke politikkutforming, myndighetsutøvelse, dømmende virksomhet og markedsaktører til å opptre mer forbrukervennlig enn de ellers ville gjort, og dyktiggjøre forbrukere til å mestre sin rolle best mulig.

Forbrukerrådet, som ledes av en direktør og har ti regionkontor, er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, egne vedtekter og et styre.

Årlig mottar Forbrukerrådet over 100 000 telefonhenvendelser. Et økende antall forbrukere benytter *forbrukerportalen.no* og dennes nettbaserte klageveileder. *Forbruker-rapporten* er også en viktig informasjonskanal. I tillegg gir Forbrukerrådet informasjon og hjelp til forbrukerne gjennom et samarbeidsprosjekt med ca. 150 offentlige servicekontor og bibliotek (*Forbrukerinfoprojektet*).

Forbrukerrådets regionkontorer har ansvar for regionalt forbrukerpolitisk arbeid og nasjonalt fagansvar/prosjektansvar på konkrete fagområder.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Den teknologiske utviklingen

Påse at den nyetablerte brukerklagenemnda for telesektoren tar tilstrekkelig hensyn til forbrukernes interesser

Brukerklagenemnda for telesektoren, der Forbrukerrådet er representert, startet opp den 1. februar 2006. I løpet av etableringsåret ble det iverksatt tiltak for å gi nemnda en god publikumsprofil. Avgjørelsene i nemnda viser hittil en større medholds- og delvis medholdsprosent for forbrukerne enn i den tidligere Teleklagenemnda. Det er likevel nødvendig med fortsatt oppfølging.

Bidra til at Post- og teletilsynets nettside *nettvett.no* blir kjent og brukt av et stort antall brukere

For å bidra til at nettsiden *nettvett.no* blir kjent og brukt av et stort antall forbrukere, la Forbrukerrådet ut en link til både denne og andre nyttige sider på *forbrukerportalen.no*. Forbrukerrådet opplyste også om nettsiden i medieomtale og i informasjon til forbrukerne.

Følge utviklingen på telesektoren når det gjelder «pakketilbud» og bindingstider som skaper lojalitet til leverandøren og hindrer konkurranse
Flere tilbydere innenfor telesektoren forsøker å knytte til seg kunder ved hjelp av subsidierte kjøp, mot binding i en viss periode. Forbrukerrådet fulgte utviklingen for slike pakketilbud, som skaper lojalitet til leverandør og hindrer konkurranse.

Det ble stilt krav om at binding også skal gi kunden minst tilsvarende fordeler, noe som har medført at flere tilbydere nå markedsfører at det ikke er krav om bindingstid. Etter påtrykk fra Forbrukerrådet har tilbyderne også fått på plass en bedre nettløsning for opplåsing av operatørlåser når bindingstiden er utløpt.

Øke antallet bibliotek og offentlige servicekontor som er knyttet til ordningen Forbrukerinfo

Forbrukerrådet arbeidet videre med å gjøre prosjektet *Forbrukerinfo* landsomfattende. Ved slutten av 2006 var det etablert 150 operative informasjonsheter for forbrukerne ved biblioteker og offentlige servicekontor, mot 105 ved slutten av 2005. Gjennomførte opplæringstiltak for ansatte på bibliotek og offentlige servicekontor og økt markedsføring, blant annet i forbindelse med den internasjonale forbrukerdagen, gjør at informasjonshetene nå framstår som mer synlige enn tidligere.

Markeder med stor økonomisk betydning for forbrukerne

Analysere rekordstore overskudd for å se om det er virksom konkurranse

Forbrukerrådet har tolket rekordstore overskudd i finansnæringen som et mulig tegn på at konkurransen kunne vært sterkere. Forholdene i skadeforsikrings- og banksektoren ble vurdert for å identifisere eventuelle tiltak som kan bidra til å øke kundemobiliteten. Innenfor skadeforsikring fremmet Forbrukerrådet forslag om bedre prisinformasjon på fakturaer, samt innføring av skadeprosentsbegrepet som et mer aktivt konkurranseparameter. Forbrukerrådet arbeidet også for å få etablert *finansportalen.no*, som det ble gitt midler til over statsbudsjettet for 2007.

Ha fokus mot ulike boligfinansieringstilbud rettet mot ungdom hvor «inngangsbilletten» synes svært lav på grunn av framskutt fellesgjeld

Forbrukerrådet rettet oppmerksomhet mot lavinnskuddsboliger der bokostnadene har økt sterkt mellom tidspunktet for kjøpet og overtakelsen. Det ble avdekket svakheter i måten bokostnadene stipuleres i salgsprospekter, i annonsering og ved selve salget. En undersøkelse Forbrukerrådet gjorde, viste dårlige kunnskaper om framtidige bokostnader hos både utbyggere og meklere. Forbrukerrådet påpekte viktigheten av å angi kjøpesummen for borettslagsleiligheter på en måte som gjør det enklere å sammenlikne investeringen med

kjøp av andre boligtyper. Problemstillingen ble spilt inn til Finansdepartementets arbeid med Ot.prp. nr 16 (2006-2007) om endringer i eendomsmeglingsloven og til Forbrukeombudets arbeid for bedre angivelse av pris- og kostnadselementer ved markedsføring av borettslagsboliger.

Identifisere kjennetegn ved kundemassen for dyre forbrukslån

Forbrukerrådet kartla kundemassen for dyre forbrukslån. Kartleggingen viste at det ikke var grunnlag for særskilt oppfølging av verken lånetypen eller spesielle kundegrupper. Kartleggingen ga heller ikke grunnlag for å slå fast at utviklingen innenfor forbrukslån i seg selv er bekymringsverdig i forhold til den generelle gjeldsutviklingen.

Følge bruken av retningslinjer for finansselgere/rådgivere og se om de fører til færre klagesituasjoner

Forbrukerrådet har iverksatt et arbeid med å vurdere om finansnæringens retningslinjer for finansiell rådgivning er tilstrekkelige. Som et ledd i dette arbeidet Forbrukerrådet for å få utarbeidet en ny forskrift for salg av strukturerte produkter (bankinnskudd med aksjeavkastning og aksjeindeksobligasjoner), der opplysningskravene er betydelig skjerpet. Forbrukerrådet har tatt til orde for at en slik forskrift bør kunne vurderes også på andre produkttyper. Forbrukerrådet har også foreslått å innføre en sertifiseringsordning for finansielle rådgivere.

Markeder i endring

Analysere utviklingen i privatskolemarkedet for å se om det er virksom konkurranse

Forbrukerrådet igangsatte en kartlegging av antall privatskoler som ikke omfattes av utdanningslovene og av hva som karakteriserer disse. Kartleggingen er av særlig interesse fordi det fra høsten 2008 vil komme endringer i hvilke skoler som gis lånekassefinansiering.

Arbeide for å sikre samsvar mellom kvalitet og betaling i privatskolemarkedet og bidra til at det etableres enkle og effektive klageordninger for privatskolemarkedet

Forbrukerrådet utarbeidet informasjonsmateriell om rettigheter og plikter ved skolegang på privatskole for å bevisstgjøre de utdanningssøkende om valg av skoler, og for på sikt å få etablert enkle og effektive klageordninger der forbrukerne kan få

håndtert sin eventuelle misnøye. Det ble også utarbeidet en sjekklister som de utdanningsøkende kan bruke før de velger skole. Gjennom medieutspill satte Forbrukerrådet fokus på behovet for å være kritisk ved valg av skole.

Følge utviklingen med konkurranseutsetting av jernbanedrift for å sikre brukerorientering

Etter 2005 har det ikke skjedd noen videre konkurranseutsetting av jernbanedriften, og Forbrukerrådet har derfor ikke funnet det nødvendig å følge opp dette området.

Følge utviklingen innenfor betalte sykehustjenester og utarbeide veiledningsmaterieil for slike tjenester

Forbrukerrådet fulgte med i utviklingen for betalte sykehustjenester og utarbeidet veiledningsmaterieil for slike tjenester. En rapport som kartla området kosmetisk kirurgi og hvilke forbrukerpolitiske problemstillinger som er aktuelle, ble utarbeidet. Som et ledd i oppfølgingen ble det tatt kontakt med Forbrukerombudet, som utarbeidet standardkontrakter for feltet. I 2007 er veiledningsmaterieil for området blitt ferdigstilt.

Utvikle metodikk for testing, og å utføre flere tester, av tjenester – særlig offentlige tjenester

Forbrukerrådet videreførte arbeidet med tjenestetester og gjennomførte 30 slike i 2006, mot 16 i 2005. Det ble blant annet gjennomført tester av treningsstudioer, tjenester for nedlasting av musikk og sydenturer for barnefamilier.

Markeder med stor praktisk betydning

Følge utviklingen i dagligvarebransjen for å sikre god konkurranse og åpenhet rundt ulike prisforhandlinger

Sterk fokus på skjulte prisstrukturer i dagligvarebransjen førte til at Konkurransetilsynet påla dagligvarekjedene meldeplikt om de største leverandøravtalene. Forbrukerrådet var premissleverandør for Konkurransetilsynets beslutning.

Forbrukerrådet viet fagressurser til store saker om mattrygghet, blant annet e.colisaken. Med bakgrunn i e.colisaken fikk Forbrukerrådet utarbeidet en rapport om forbrukernes opplevelse av kriseinformasjonen. Erfaringene gir Forbrukerrådet et godt grunnlag for å bidra enda sterkere i det pågående arbeidet med mattrygghet hos næringsaktører og myndighetsorganisasjoner.

Et arbeid for å analysere muligheter og begrensninger i omsetning av fersk fisk ble igangsatt. Undersøkelser har vist at forbrukerne ikke kan stole på kvaliteten i fiskediskene. I møter med bransjeforeningene satte Forbrukerrådet fokus på behovet for bedre kvalitetskriterier og bedre omsetningssystemer. Det ble også iverksatt informasjonstiltak. Resultatene fra en undersøkelse av kostnads- og markedsstruktur samt rutineene for omsetning av fersk fisk, vil gi grunnlag for ytterligere å kunne påvirke dagligvarebransjens omsetningsregimer.

Delta aktivt i det europeiske arbeidet via BEUC og fremme krav om tydeligere merkeordninger overfor myndighetsorgan og næringsaktører

Forbrukerrådet deltok gjennom den europeiske forbrukerorganisasjonen BEUCs matgruppe i den europeiske debatten om merking av matvarer. Forbrukerrådet var med på å ta til orde for å innføre en felles europeisk ernæringsmessig symbolmerkeordning (trafikklys) av samme type som prøves ut i England.

Forbrukerrådet arbeidet også med få bedret merkeordningene knyttet til forbruksprodukter generelt, og farlige tilsetningsstoffer spesielt. Både internasjonalt og nasjonalt tok Forbrukerrådet til orde for å få på plass en bedre miljøfaremerkeordning.

Analysere andre markeder med stor praktisk betydning i samarbeidet med konkurransetilsynet, blant annet optiker og tannlegemarkedet

I forbindelse med at en ny, stor aktør etablerte seg i Norge, ble det gjennomført en undersøkelse av prisene til ulike aktører på optikermarkedet. Undersøkelsen viste at etableringen av en ny aktør førte til nedgang i prisene. Resultatene fra undersøkelsen ble presentert både på *forbrukerportalen.no* og i pressen.

Ha fokus på advokatmarkedet og påse at det ikke oppstår urimelige vilkår for forbrukerne når de kjøper juridiske tjenester

Forbrukerrådet er representert i advokatforeningens disiplinærutvalg for å fange opp saker eller urimelige vilkår av generell betydning. Dette gir grunnlag for å vurdere om klageordningene fungerer etter forutsetningene. Ved inngangen til 2007 var ingen urimelige saker eller vilkår for forbrukerne som gruppe identifisert.

Siden det er vanskelig for forbrukerne å orientere seg om pris og kvalitet på juridiske tjenester, tok Forbrukerrådet initiativ overfor Tilsynsrådet for advokatvirksomhet for å få etablert en søkbar nettbasert database med oversikt over praktiserende aktører på dette markedet. Dette arbeidet er nå iverksatt fra Tilsynsrådets side. Forbrukerrådet startet en konkret undersøkelse av advokatmarkedet for å kunne prioritere videre initiativ eller tiltak. Som informasjon til forbrukerne laget Forbrukerrådet 5 tips i møte med advokaten, som er publisert på *forbrukerportalen.no* og spredt til medier. Med disse tipsene blir forbrukeren bedre rustet i møtet med advokaten og til å vite hva man bør være oppmerksom på for å unngå å bli utsatt for urimelige vilkår.

En undersøkelse av Advokatvakten (Advokatforeningens gratistilbud om 30 minutters konsultasjon) avdekket relativt dårlig kvalitet på de juridiske rådene, samt råd som ved et par tilfeller gikk utover det etisk forsvarlige.

Bærekraftig forbruksmønster

Bevisstgjøre den enkelte forbruker om varer og tjenester med «etisk og bærekraftig forhistorie» Forbrukerrådet hadde mye oppmerksomhet rettet mot å gjøre forbrukerne mer bevisste på mulighetene for å velge produkter med etisk og bærekraftig forhistorie og bruk. Dette ble markert ved at Forbrukerrådet viet hele Forbrukerdagen til produktsikkerhet og miljøvalg. Det ble også laget to informasjonsbrosjyrer om emnet.

Påvirke de største handelskjedene for å få etablert et bedre og mer synlig utvalg av varer og tjenester med «etisk og bærekraftig forhistorie»

Det ble arbeidet mot aktører i detaljhandelen for å få disse til å etablere et bedre og mer synlig utvalg av varer og tjenester med en etisk og bærekraftig forhistorie.

Forbrukerrådets kommunikasjonsarbeid

Nå fram til flere personer med mest mulig relevant og nyttig forbrukerinformasjon

Forbrukerrådet var mer synlige i mediebildet i 2006 enn i 2005. Mediestatistikk viser at Forbrukerrådet ble omtalt i ca. 8 000 oppslag. Mediene ble brukt bevisst til å informere, påvirke og å bygge omdømme. Det vises ellers til omtale under avsnittet om Bærekraftig forbruksmønster ovenfor.

Øke antall brukere av *forbrukerportalen.no*

Forbrukerportalen.no blir stadig mer kjent og besøkt. Portalen hadde i snitt 130 000 unike brukere per måned i 2006. Dette er en økning på 36 prosent i forhold til 2005 (96 000), og 100 prosent i forhold til 2004 (65 000). Toppmånedene var november med 148 000 unike brukere.

Videreutvikle *forbrukerportalen.no* slik at rettighetsinformasjon blir bedre og mer tilgjengelig for brukerne, med flere interaktive hjelpetjenester

Forbrukerportalen ble relansert med nytt, oppdatert design og ny struktur. Relanseringen innebærer at portalen i enda sterkere grad er blitt tilpasset etterspørselen fra forbrukerne, med fokus på tester, rettighetsinformasjon og klagehjelp.

Utvide omfanget av den interaktive klageveilederen, «Klikk og klag», og etablere ulike sms-tjenester

I forbindelse med relanseringen av forbrukerportalen ble den interaktive klageveilederen Klikk og Klag utvidet. Denne inneholder nå klagehjelp (standardbrev) innenfor Forbrukerrådets viktigste virksomhetsområder. Totalt inneholder den ca. 400 standardbrev, som er tilgjengelig både på bokmål og nynorsk. Det interaktive forbrukerspillet *Sikker Shopping* (lansert høsten 2006), som er beregnet for ungdomsskoletrinnet, gir elevene enkel og morsom opplæring i forbrukerkjøpsloven.

Forbrukerrådet gjennomførte høsten 2006 en reklamekampanje på ulike transportmidler rundt om i Norge for å øke kjennskapen til virksomheten. Klageveilederen Klikk og klag doblet bruken fra 5 000 til 10 000 unike brukere i måneden fra 2005 til 2006. I tillegg ble det gjennomført en markedsføringskampanje på Internett for klagenemndene.

Forbrukerrådet har vurdert å ta i bruk ulike sms-tjenester, slik at forbrukerne for eksempel kan motta rettighetsinformasjon via mobiltelefonen. Foreløpig har Forbrukerrådet konkludert med at dette ikke er hensiktsmessig.

Forbrukerrådet fortsatte å være vertsorganisasjon for *Forbruker Europa* og bevilget midler til drift av sekretariatet, slik det er nedfelt i avtale.

Mål og strategier

I Forbrukerrådets strategiplan 2005-2010 er hovedutfordringen at organisasjonen skal bidra til at den enkelte forbruker kan nyttiggjøre seg sin markeds-

makt gjennom å mestre det komplekse forbrukersamfunnet. Forbrukerrådet skal samtidig arbeide for balanse mellom tilbyderne og etterspørerne i markedet gjennom å utligne tilbudssidens markedsrett. God økonomi gir mange forbrukere stor handlefrihet, samtidig som nye handelskanaler, markeder i endring og økt kommersialisering gjør det vanskeligere å orientere seg og ta godt funderte forbrukerbeslutninger.

Forbrukerrådet vil prioritere å følge opp endringer i markeder som utfordrer etablerte rollefordelinger og spilleregler i forbrukernes disfavør, og etterstrebe velfungerende markeder til forbrukernes beste. I tilnærmingen til de ulike markedene

vil Forbrukerrådet legge vekt på om konkurransen er god, om enkeltgrupper er spesielt utsatt eller utestengt fra viktige varer og tjenester, og om hensynene til et bærekraftig forbruk ivaretas.

Forbrukerrådets påvirkningsarbeid vil skje gjennom etablering og opprettholdelse av gode samarbeidsrelasjoner med ulike aktører både nasjonalt og internasjonalt. Dyktiggjøringsarbeid vil skje gjennom «hjelp til selvhjelpstjenester» og gjennom forsterket fokus på rettighetsinformasjon og produkt- og tjenesteinformasjon.

Følgende mål og tiltak vil få særlig prioritet i 2008:

Delmål	Resultatmål
Sterk forbrukerbeskyttelse	Gode og effektive rutiner for å sjekke kvalitet i dagligvareomsetningen Virksom konkurranse i finansnæringen gjennom sammenlikning av finansprodukter Gode og effektive klageordninger for forbrukerne Godt forbrukervern for forsikringskunder Bedre grunnlag for fritt sykehusvalg gjennom åpen informasjon om kvalitet Etablere gode digitale rettigheter
Informerte og kompetente forbrukere	Informasjon som fremmer virksom konkurranse og forbrukermakt Bidra til at forbrukerne mestrer den digitale markedsplassen Bidra til at det etableres gode merkeordninger Bidra til flere miljøriktige valg Bidra til at forbrukerne mestrer boligmarkedet bedre

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Sterk forbrukerbeskyttelse

Gode og effektive rutiner for å sjekke kvalitet i dagligvareomsetningen

Forbrukerrådet har observert at ulike deler av verdikjeden (både industri, butikk og tilsyn) må følges opp for å sikre sunnere mat og tryggere matvareomsetning. Forbrukerrådet vil derfor kartlegge og informere forbrukerne om de ulike aktørenes kvalitetsstandarder. Forbrukerrådet vil også følge opp og supplere tester gjennomført av Mattilsynet og næringen knyttet til kvalitet. Målet er å sikre etterlevelse av og fokus på effektive rutiner for å oppnå god kvalitet i dagligvareomsetningen.

Virksom konkurranse i finansnæringen gjennom sammenlikning av finansprodukter

Forbrukerrådet vil videreføre arbeidet overfor Konkurransetilsynet og Kredittilsynet for å sikre fokus på bedre konkurranse innenfor finansnæringen. En vesentlig del av dette arbeidet vil være knyttet til ferdigstilling og videreutvikling av *finansportalen.no*, som skal hjelpe forbrukerne til bedre å kunne sammenligne de mange og ulike produktene som finnes innenfor sparing, lån og forsikring. Det vil også bli satt fokus på kvaliteten i finansprodukter og kundeveiledning gjennom egen kartlegging.

Forbrukerrådet vil arbeide for at det blir utviklet informasjons- og veiledningsmaterieil til de grupper som er mest utsatt for gjeldsproblem.

Gode og effektive klageordninger for forbrukerne

Forbrukerrådet vil arbeide for en modernisering og videreutvikling av forbrukernes tilgang til et effektivt klagesystem utenfor domstolene. Forbrukerrådet vil legge fram en overordnet plan for struktur på klagenemndene og herunder vurdere muligheten for å endre totalstruktur, slå sammen - eller legge ned nemnder.

Etablering av nye klagenemnder, særlig klageordninger for kollektivtransport og for privatskole-elever vil bli prioritert. Forbrukerrådet vil også evaluere det offentlige klagesystemet og arbeide for en forbedret og utvidet ordning for klagebehandling av husleietvister.

Godt forbrukervern for forsikringskunder

Forbrukerrådet vil arbeide for å få lovfestet at forsikringsnekt bare kan skje ved saklig grunn. Forbrukerrådet vil også arbeide for at adgangen til innsyn i helseopplysninger blir lovregulert.

Bedre grunnlag for fritt sykehusvalg gjennom åpen informasjon om kvalitet

Forbrukerrådet vil ha fokus på helseforetakenes manglende åpenhet knyttet til service, behandlingsstatistikk og avvik m.v. Forbrukerrådet vil arbeide for at det utvikles gode kvalitetsindikatorer, og stille krav til at informasjon om kvalitet gjøres tilgjengelig gjennom relevante offentlige kanaler slik at det blir enklere for forbrukerne å foreta valg.

Etablere gode digitale rettigheter

Forbrukerrådet vil arbeide for å sikre forbrukernes interesser ved kjøp av digitale produkter, enten det gjelder kulturelt innhold, programvare eller maskinvare. Dette arbeidet skal ses i sammenheng med tilsvarende prosesser i EU. Påvirkning av lovgivning og forretningspraksis vil fortsatt være sentralt slik at forbrukerne gis et bedre vern, samt et enklere regel- og avtaleverk å forholde seg til.

Informerte og kompetente forbrukere

Informasjon som fremmer virksom konkurranse og forbrukermakt

Forbrukerrådet vil videreutvikle både bredden og dybden i sitt informasjons- og kommunikasjonsarbeid gjennom å etablere nye kanaler med nytt inn-

hold til nye forbrukergrupper. Forbrukerrådet vil arbeide for å bli mer synlig i den enkeltes hverdag.

Bidra til at forbrukerne mestrer den digitale markedsplassen

Forbrukerrådet vil arbeide for å videreutvikle forbrukernes digitale kompetanse. Herunder vil Forbrukerrådet kartlegge konsekvensene for dem som ikke behersker Internett som arena for kjøp av varer og tjenester.

Forbrukerrådet vil videreføre arbeidet for at offentlige myndigheter tar forbrukerhensyn i utviklingen av eNorge. Etter hvert som offentlige tjenester blir gjort tilgjengelige, vil Forbrukerrådet foreta uavhengig testing.

Forbrukerrådet utarbeidet i 2007 *Handlingsplan for netthandel*. De strategiske anbefalingene i denne rapporten vil bli fulgt opp.

Bidra til at det etableres gode merkeordninger

Arbeidet med merking som politisk virkemiddel vil bli videreført. Forbrukerrådet vil videre arbeide for at nasjonal ordning for ernæringsmerking (søtt, salt og fett), utvikles parallelt med en tilsvarende prosess i EU.

Forbrukerrådet vil følge opp Mattilsynets pilotprosjekt med synlig kvalitetsmerking av restauranter.

Bidra til flere miljøriktige valg

Forbrukerrådet ønsker å øke bevisstheten om klimautfordringene ved kjøp av varer og tjenester gjennom informasjonsarbeid direkte til forbrukerne, og gjennom samarbeid med andre organisasjoner/næringsaktører. Forbrukerrådet vil kartlegge livssyklusen til utvalgte produkter for å øke bevisstheten om levetid.

Forbrukerrådet vil gjennomføre en egen etikk- og bærekraftskartlegging av merkene i dagligvarehandelen, jf. miljø- og fairtrademerkede produkter.

Bidra til at forbrukerne mestrer boligmarkedet bedre

Forbrukerrådet vil videreføre arbeidet med informasjon til boligbyggere og -kjøpere via det nye boliginformasjonsområdet som er etablert på *forbrukerportalen.no*.

Forbrukerrådet vil også arbeide for å få lovfestet en obligatorisk teknisk tilstandsrapport ved boligomsetning, samt at rapportene gjøres tilgjengelig i et offentlig register.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Posten dekker lønnsutgifter til faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Forbrukerrådet. Posten dekker også godtgjørelse til Forbrukerrådets styre. Bevilgningen skal også dekke nasjonale utgifter i forbindelse med deltakelsen i *European Consumer Centres*-nettverket.

Bevilgningen for 2008 foreslås styrket med 3 mill. kroner til å utrede aktuelle problemstillinger som er viktige for forbrukere, som for eksempel strukturerte spareprodukter, og for å dekke kostnader forbundet med å bringe prinsippsspørsmål

inn for domstolene for å få en avklaring av hva som er gjeldende forbrukerrett.

Forbrukerrådet har inntekter fra salg av *Forbruker-rapporten*.

Som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter er Forbrukerrådet gitt fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. Bevilgningsreglementet § 3, fjerde ledd. De ansattes tilsetningsforhold er regulert i lov om statens tjenestemenn. Forbrukerrådet avgir årsrapport til departementet, jf. *Bestemmelser om økonomistyring i staten* § 1.5.1.

Forbrukerrådet hadde 141 tilsatte fordelt på 127 årsverk per 1. mars 2007.

Kap. 862 Positiv miljømerking

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	4 010	4 162	4 341
	Sum kap. 862	4 010	4 162	4 341

Status for virksomheten

Formålet med miljømerking er å stimulere til en mer miljøtilpasset produktutvikling og et mindre miljøbelastende forbruk. Dette skal oppnås gjennom å utvikle kriterier for miljømerking av varer og tjenester, godkjenne produkter og veilede forbrukere og innkjøpere.

Stiftelsen Miljømerking i Norge (Miljømerking) er opprettet for å forvalte den fellesnordiske ordningen for frivillig positiv miljømerking av varer og tjenester (Svanen). Miljømerking er også ansvarlig organ i Norge (Competent Body) for EUs miljømerkeordning Blomsten.

Miljømerking ledes av et styre som består av representanter utpekt av BLD, miljøvernmyndighetene, Næringslivets Hovedorganisasjon, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, LO, Forbrukerrådet, handelskjedene og miljøorganisasjonene.

Miljømerking mottok i 2006 ca. 4 mill. kr i statlig driftsstøtte fra Barne- og likestillingsdepartementet, hvorav ca. 3,2 mill. kroner ble brukt til å dekke kostnader som følger av rollen som ansvarlig organ i Norge for EUs miljømerkeordning Blomsten. Blomsten dekkes tilnærmet fullt ut av statlig støtte, mens Svanen har en selvfinansieringsgrad på nærmere 80 prosent. I tillegg mot-

tok Miljømerking ca. 1 mill. kroner fra Miljøverndepartementet etter søknad og ca. 1 mill. kroner i annen prosjektstøtte. Miljømerking har sin hovedinntekt knyttet til lisensiering av Svanen. De samlede inntektene var på ca. 14,3 mill. kroner i 2006.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Stimulere forbrukerne og produsentene til å foreta valg som bidrar til en bærekraftig utvikling

Nordisk Miljømerking

Vedta kriterier for seks nye produktgrupper

Det ble vedtatt kriterier for fire nye produktgrupper. Målet om å vedta seks kriterier ble ikke nådd fordi kun én miljøpionér ble vedtatt.

Evaluere ti kriteriedokumenter med henblikk på revisjon

Nordisk Miljømerking hadde som mål å evaluere ti kriteriedokumenter med henblikk på revisjon. I løpet av året ble 14 kriteriedokumenter evaluert.

Tildele 150 nye nordiske lisenser for Svanen innenfor forskjellige produktgrupper

Gjennom 2006 ble 314 nye nordiske lisenser for Svanen tildelt. Tildelingen av lisenser lå langt over målet om 150 nye lisenser fordi 158 svenske dagligvarebutikker ble tildelt svanelisens. 78 nordiske lisenser ble oppsagt etter utløp som følge av reviderte og skjerpede kriterier. Nettotilgangen var dermed på 236 lisenser.

Ved utgangen av året var det 1 374 gyldige lisenser for bruk av Svanen i Norden. Av disse var 140 lisenser norske. I tillegg var 183 av de øvrige nordiske lisensene registrert i Norge. Ved utgangen av året var det dermed totalt 323 gyldige lisenser og registreringer i Norge, noe som innebærer en nettoøkning på 41 lisenser og registreringer i 2006.

Kjennskap til Svanen hos ca. 90 prosent av befolkningen

Målet om kjennskap til Svanen hos ca. 90 prosent av befolkningen ble ikke nådd fullt ut. Undersøkelser gjennomført i 2006 tyder på at kjennskapen lå på i underkant av 90 prosent, som er omtrent det samme som i andre undersøkelser fra de senere år.

Noe overraskende viste kjennskapsundersøkelsen i 2006 en synkende kjennskap til merket blant personer i aldersgruppen 16-24 år.

EUs miljømerke

Kartlegge hvilke europeiske blomstlisensierte produkter som er tilgjengelige på det norske markedet og sørge for at disse synliggjøres

For å bidra til økt omsetning og utvalg av blomstlisensierte produkter, ble forekomsten av slike produkter på det norske markedet kartlagt. Det ble også arbeidet for at forhandlerne aktivt skal bruke Blomsten i markedsføringen av produktene.

Tildele fem nye lisenser for Blomsten i Norge

I 2006 ble to nye lisenser for Blomsten tildelt; en for tekstilprodukter og en for rengjøringsmidler. Avviket fra målet om fem nye lisenser skyldes at søkere ikke fikk innvilget lisens fordi de hadde problemer med å framskaffe tilstrekkelig informasjon.

Miljømerkingen skal stimulere til en mer miljøtilpasset produktutvikling og et mindre miljøbelastende forbruk.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikatorer
Forbrukere, innkjøpere og produsenter tar valg som bidrar til en bærekraftig utvikling	Mange miljømerkede produkter synlige på markedet	Antall nye produktgrupper det vedtas kriterier for
		Antall nye norske lisenser og registreringer for Svanen innenfor forskjellige produktgrupper
		Kjennskap til Svanen hos befolkningen (i prosent)
		Kjennskap til Blomsten hos befolkningen (i prosent)
	Miljøforbedre miljømerkede produkter	Antall reviderte kriteriedokumenter

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Forbrukere, innkjøpere og produsenter tar valg som bidrar til en bærekraftig utvikling

Mange miljømerkede produkter synlig på markedet.

Antall lisensierte produkter i Norge for produktgrupper som det allerede er utarbeidet miljømergingskrav til, skal økes. Samtidig skal det utarbeides miljømergingskrav for helt nye produktgrupper, slik at miljømerking får innpass på nye produktområder og stadig flere produkter kan miljømerkes.

I 2008 er målet for Svanen å utvikle miljømergingskrav for tre nye produktgrupper og å utstede 60 nye norske lisenser og registreringer innenfor forskjellige produktgrupper. En rekke lisenser og registreringer utgår i 2008 som følge av reviderte og skjerpede kriterier for en del produktgrupper, slik at nettoøkningen av norske lisenser og registreringer vil være lavere.

For å sikre at antallet miljømerkede produkter på det norske markedet øker, er det viktig at forbrukere og innkjøpere i enda større grad etterspør disse. Høy kjennskap til miljømerkene er derfor viktig. Målet for 2008 er at 90 prosent av befolkning

gen skal ha kjennskap til Svanen. For Blomsten er det et langsiktig mål å øke kjennskapen til 30 prosent (kjennskapen var på noe over 15 prosent i 2006). Viktig er det også å øke kunnskapen om og troverdigheten til merkene, slik at forbrukerne og innkjøperne har stor tiltro til merkene og i økende grad etterspør miljømerkede produkter.

Miljøforbedre miljømerkede produkter

For å få til en kontinuerlig miljøforbedring av varer og tjenester, blir miljømergingskriteriene revidert og skjerpet hvert 3 - 5 år. I 2008 er målet å revidere ti kriteriedokumenter, spesielt med henblikk på skjærping av klimarelaterte krav og miljøgiftskrav.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 70 Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking

Posten dekker tilskudd til administrasjon av den nordiske miljømerkeordningen og utgifter som følger av rollen som norsk ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning.

Kap. 865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 389	11 006	19 279
79	EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, <i>kan overføres</i>	2 798	4 285	4 069
	Sum kap. 865	8 187	15 291	23 348

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Ivareta forbrukernes interesser og rettigheter

En moderne og effektiv markedsføringslov – høringsnotat

BLD sendte sommeren 2006 forslag til ny markedsføringslov ut på høring. Forslaget innebar en tilpasning av dagens lov til nytt EU-regelverk. I tillegg ble lovens øvrige materielle bestemmelser gjennomgått. Forslaget inneholdt et nytt kapittel om beskyttelse av barn. Kapitlet skal blant annet bidra til å øke bevisstheten om økt omfang av markedsføring rettet mot barn og unge i stadig flere medier. Et annet viktig tema var forbrukernes rett

til ikke å motta reklame. Det ble også reist spørsmål om dagens regler om tilgift og konkurranser bør endres eller oppheves.

Forbrukerombudets erfaring er at systemet for å stoppe de useriøse og spekulative virksomhetene som bryter loven, ikke er effektivt nok. Muligheten til å distribuere reklame raskt til mange mottakere, og uten store kostnader for avsender, er mye større enn tidligere. Dette øker muligheten for å tjene penger på villedende reklame. Mer effektive regler tilknyttet håndhevings- og sanksjonssystemet ble derfor også foreslått i høringsnotatet.

Reglene om illojale konkurransehandlinger mellom næringsdrivende er ikke en del av lovrevisjonen. Dagens regler for markedsføring mellom næringsdrivende ble derfor i hovedsak foreslått videreført. Høringen ble avsluttet 1. november

2006. Departementet mottok realitetsuttalelser fra 68 høringsinstanser.

En lovproposisjon om ny markedsføringslov skal fremmes for Stortinget våren 2008, jf. omtale under avsnitt om mål og strategier nedenfor.

Økt informasjon og redusert risiko knyttet til omsetning av bolig

Etter framleggelsen av lovforslaget om endringer i eiendomsmeglingsloven fra Finansdepartementet høsten 2006, besluttet regjeringen å nedsette et utvalg bestående av representanter for forbrukermyndighetene og bransjen til å utrede tiltak for å forbedre forbrukerens stilling på boligmarkedet. Utvalget skal bygge videre på forslagene i utredningen som ble avgitt av Boligtakstutvalget i 2005. Utvalget skal legge fram forslag til et regelverk som sikrer at det ved markedsføring og salg av boliger foreligger en rapport om boligens tekniske tilstand.

Styrkede forbrukerrettigheter ved pakkereiser

I 2006 ble pakkereiseloven oppdatert, blant annet når det gjelder bestilling av pakkereiser på Internett. Videre er forbrukernes rettigheter styrket ved kjøp av feriereiser. Flere forbrukere er nå beskyttet mot konkurser i reisebransjen gjennom Reisegarantifondet. Dette gjelder både forbrukere som kjøper separate flybilletter på chartrede fly, og forbrukere som kjøper pakkereiseliknende produkter gjennom reisebyrå, for eksempel fly og hotell til samme reisemål. Lovendringene innebærer også at alle reisebyråer og pakkereisearrangører plikter å være med i en klagenemnd som skal behandle forbrukerklager. Tidligere var det bare den organiserte delen av bransjen som var med i nemnda. Lovendringene trådte i kraft 1. januar 2007.

Effektiv håndheving av forbrukerregelverket over landegrensene

Ved EUs forordning om forbrukervernsamarbeid fra 2004 er det opprettet et nettverk av håndhevsorganer innenfor EØS-området. Fra årsskiftet 2006/2007 har nettverket samarbeidet om å håndheve forbrukerregelverk på tvers av landegrensene. Gjennomføringen av forordningen innebærer at det blir lettere for norske myndigheter å stoppe lovbrudd som skjer fra utlandet og som rammer norske forbrukere.

Regjeringen fremmet i september 2006 lovforslag om gjennomføring av forordningen om forbrukervernsamarbeid i norsk rett. Forordningen ble

foreslått inkorporert i markedsføringsloven. Det ble videre foreslått at Forbrukerombudet, Medietilsynet, Sosial- og helsedirektoratet og Statens legemiddelverk skal delta i samarbeidet fra norsk side. I november 2006 fremmet regjeringen forslag om endringer i luftfartsloven, blant annet om at Luftfartstilsynet også skal delta i samarbeidet samt gis nye tilsynshjemler for å oppfylle kravene i forordningen. Prosessen med å gjennomføre forordningen ble sluttført i mars 2007.

Elektroniske tjenester skal være tilgjengelige og sikre

BLD har initiert et utredningsarbeid ved Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) for å kartlegge viktige forbrukerpolitiske utfordringer i informasjonssamfunnet. Utredningen vil se på samspill og sammensmelting mellom teknologi, innhold, tjenesteområder og sektorer, og drøfte blant annet hva som kreves av digital kompetanse hos den enkelte forbruker. Sikkerhet, personvern, sammensmelting av teknologier og innhold, innlåsningsproblemer, rettighetsstyring og vilkår ved kjøp av digitale tjenester er noen aktuelle problemstillinger. Forbrukerrådet og Forbrukerombudet deltar sammen med departementet i en referansegruppe for prosjektet.

Internasjonal standardisering skal ivareta forbrukerhensyn

Departementet har gjennom et samarbeid med Forbrukerrådet og Standard Norge etablert et fagråd og en sekretariatsfunksjon for å ivareta forbrukerhensyn i standardiseringen. Forbrukersekretariatet er lagt til Standard Norge. Sekretariatet skal blant annet drive opplæring og være informasjons- og kontaktpunkt for standardiseringsvirksomhet som har forbrukeraspekter. Målet er å bidra til økt forbrukerdeltakelse slik at forbrukerhensyn blir sterkere vektlagt ved utforming av standarder. Sekretariatet har etablert et nettverk for forbrukerrepresentanter i standardisering.

Forbrukersekretariatet gjennomførte i 2006 et introduksjonskurs om standardisering og forbrukerinteresser og et temamøte om CE-merking (CE-merket på et produkt betyr at produsenten eller dennes representant gjennom en samsvarserklæring garanterer at aktuelle sikkerhetskrav for produktet er oppfylt). Forbrukersekretariatet har laget en samlet oversikt over pågående standardiseringsprosjekter med forbrukerinteresse, både nasjonale, europeiske (CEN) og globale (ISO). Oversikten er oppdatert regelmessig i 2006 og gjort tilgjengelig på *standard.no*. God oversikt og

informasjon om nye prosjekter er viktig for å rekruttere forbrukerrepresentanter til deltakelse i standardisering. For å gjøre det mulig å påvirke standarder som er under utarbeidelse, har sekretariatet laget oversikt over aktuelle standarder som er på høring. Sekretariatet har deltatt i ISO/COPOLCO, som er den forbrukerpolitiske komitéen under ISO (International Standardization Organization).

På oppdrag fra departementet laget Statskonsult høsten 2006 rapporten *Evaluering av forbrukersekretariatet* i Standard Norge (Statskonsult rapport 2007:2). Rapporten anbefaler at arbeidet med forbrukerpåvirkning i standardiseringen fortsetter etter samme modell, og foreslår enkelte forbedringspunkter.

Forbrukerinnflytelse på matområdet, med særlig vekt på barn/unge og kosthold/ernæring

Handlingsplan for forbrukerretting av matpolitikken 2004 - 2005, utarbeidet av BLD, Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet, ble videreført ut 2006.

BLD bidro videre i arbeidet med Helse- og omsorgsdepartementets handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen, *Oppskrift for et sunnere Norge, 2007-2011*. Planen skal være et verktøy for beslutningstakere, profesjonsutøvere, fagpersoner og andre i offentlig, privat og frivillig sektor. Handlingsplanen ble lansert i januar 2007. Det er foretatt undersøkelser av reklame for usunn mat rettet mot barn og unge, spesielt i ungdomsprogrammer på TV og i ungdomsblader. I regi av Forbrukerrådet og Standard Norge, og med deltakelse fra matvarebransjen ble det i 2006 arbeidet med å utforme frivillige retningslinjer for markedsføring av usunne næringsmidler overfor barn og unge. Resultatet skal foreligge i 2007 i form av et avtaledokument. I handlingsplanen *Oppskrift for et sunnere Norge* åpnes det for eventuelt å utrede en lovregulering av markedsføring av usunn mat overfor barn dersom selvreguleringslinjen viser seg å være utilstrekkelig. Et annet tiltak i handlingsplanen er å gjenoppta arbeidet med å etablere en felles nordisk merkeordning for ernæring.

Fremme norske forbrukerinteresser overfor EU og OECD

Norske forbrukermyndigheter engasjerte seg aktivt i Kommisjonens prosesser med nytt regelverk, gjennom høringer, deltakelse i komitéer, arbeidsgrupper og ekspertmøter mv. Aktivitetene har i stor grad vært koordinert innenfor EFTA-

samarbeidet, som også har vært en basis for dialog med Kommisjonen og arbeid for å sikre størst mulig deltakelse fra EFTA/EØS-landene i Kommisjonens virksomhet på aktuelle felt.

Norge deltar, sammen med de andre EFTA/EØS-landene, i Kommisjonens rammeprogram for forbrukerpolitikk og i den rådgivende komitéen for programmet. Fra 2006 har Norge deltatt fullt ut i det europeiske nettverket for nasjonale forbrukerkontorer (ECC-net) som bistår forbrukere med informasjon og hjelp i tvister over landegrensene og samarbeider om kartlegging av forbrukerproblemer mv. i det indre markedet. Forbrukerrådet er vertsinstitusjon for det norske kontoret i nettverket, Forbruker Europa. BLD har vært engasjert i Consumer Policy Network som er et samarbeidsforum mellom Kommisjonen og embetsverket for forbrukerpolitikk i EØS-landene. Departementet har videre deltatt i OECDs Komité for forbrukerpolitikk og har sammen med Samferdselsdepartementet bidratt i en internasjonal arbeidsgruppe som våren 2006 leverte en rapport med anbefalinger om tiltak mot uønsket reklame på e-post (spam).

Informerte og opplyste forbrukere

Aktuell informasjon til publikum om forbrukeremner, blant annet via Odin

Departementets sider på Internett om forbrukeremner ble videreutviklet. Større vekt enn tidligere ble lagt på å gjøre innholdet i innkomne høringsuttalelser om forbrukersaker tilgjengelige for publikum via Internett. I forbindelse med arbeidet med revisjon av markedsføringsloven, ble det også lagt ut egne temasider om enkelte særlig sentrale problemstillinger. Samtidig ble møtereferater fra lovarbeidet gjort tilgjengelige på Internett for alle interesserte. Enkelte lenkesamlinger, særlig om det som skjer internasjonalt på forbrukerfeltet, ble fornyet og forbedret. Departementets veiledningshefte til personer som kan ha behov for gjeldsordning, ble fornyet og publisert både på ODIN (nå *regjeringen.no*) og i papirutgave.

Fremme forbrukerundervisning i skolen, blant annet om reklame og om bærekraftig forbruk

Departementet har bidratt til at forbrukeremner er kommet med i flere av de nye fagene i Kunnskapsløftet. I 2006 ble det arbeidet med å sørge for at forbrukerundervisningen ble brakt i samsvar med det nye læreplanverket, og med utviklingen på forbrukerområdet.

Det er etablert samarbeid mellom Stiftelsen Idébanken og Nettverket for miljølære i Utdan-

ningsdirektoratet om relevant materiale. Også Skolenettet og bladet *SkoleMagasinet* er benyttet til å formidle forbrukerstoff som er relevant i undervisningssammenheng.

Departementet har bidratt økonomisk til prosjektet *Consumer Citizenship Network*, som er en del av *Socratesprogrammet* (handlingsprogram for utdanning) under EUs undervisningssektor. 138 fagmiljøer og organisasjoner fra 33 land deltar i prosjektet, som koordineres av Høgskolen i Hedmark. Samarbeidet med høgskolen gir nytteverdi i arbeidet med å fremme forbrukeremnene i lærerutdanningen.

Som ledd i FNs tiår for undervisning om bærekraftig utvikling 2005-2014, er det lagt til rette på norsk et undervisningsopplegg, YouthXchange, som er utformet av UNEP/UNESCO.

Konkurransefremmende informasjonstiltak overfor forbrukerne

BLD behandlet i 2006 et forslag fra Forbrukerrådet, Forbrukerombudet og Kredittilsynet om å opprette en nettportal for informasjon til forbrukerne om finansielle tjenester. Forslaget var ute på en offentlig høring høsten 2006. I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2007 ble det besluttet å bevilge 6 mill. kroner til etablering av portalen (hvorav 2 mill. kroner over BLDs budsjett og 4 mill. kroner over Finansdepartementets budsjett).

Nettportalen skal omfatte både spareprodukter, lån og forsikring. Det legges opp til at både forbrukerinstusjonene, Kredittilsynet, Konkurransetilsynet, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen skal involveres i arbeidet med å etablere portalen.

Mindre kommersielt press mot barn og unge

Retningslinjer for kommersiell påvirkning overfor barn og unge

Tiltaksplanen *Nei til kommersielt press mot barn og unge* ble avsluttet i 2005, og arbeidet på dette feltet ble i 2006 i større grad rettet inn mot reklame og kommersiell påvirkning i elektroniske medier. I samarbeid mellom BLD og Forbrukerombudet ble det tatt initiativ til et møte med telebransjen om barn og mobilbruk. Spørsmålene som ble reist var blant annet behovet for bedre alderskontroll ved kjøp av mobile innholdstjenester og spill, og behovet for bedre sperremuligheter for støtende innhold. I 2007 er det arbeidet videre med en tiltakspakke for tryggere mobilbruk for barn og unge.

Det ble utarbeidet ny informasjon om *foreldrepraten.no*, et diskusjonsopplegg for foreldremøter

om barns forbruk, reklame og mediebruk. Informasjonsbrosjyrer ble sendt ut til alle skoler, i samarbeid med Foreldreutvalget for grunnskolen.

Et etisk og bærekraftig forbruk

Fokus på etiske og bærekraftige aspekter ved forbruket

Departementet ga i 2006 økonomisk støtte til prosjektet *God start nyfødt* i regi av Stiftelsen Miljømerking. Prosjektets formål er å øke tilbudet av etterspørselen etter miljømerkede og økologiske produkter. Målgruppen er nybakte foreldre, som nås på barselavdelinger og helsestasjoner ved hjelp av en informasjonspakke.

Departementet støttet også lansering og markedsføring av nettstedet *etiskforbruk.no* i regi av Grønn hverdag og Etisk Forbrukernetverk. Nettstedet skal være et hjelpemiddel for forbrukere som ønsker å ta etiske hensyn ved sine kjøp i hverdagen.

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) ferdigstilte i 2006, med støtte fra departementet, prosjektet *Etisk politisk forbruk* (oppdragsrapport nr. 13 - 2006). Formålet var å skape bedre kunnskapsgrunnlag for å fremme etisk forbruk og handel ved å gi en oversikt over ulike initiativ som er igangsatt på dette området nasjonalt og internasjonalt.

Departementet deltok også i 2006 i en internasjonal arbeidsgruppe for å utvikle en ISO-standard for bedrifters og organisasjoners samfunnsansvar. Standarden forventes ferdig i 2009.

Et effektivt forbrukerapparat

Evaluerer Forbrukertvistutvalget og de bransjevise reklamasjonsnemndene

På oppdrag fra BLD foretok SIFO i 2006 en gjennomgang av Forbrukertvistutvalget og noen utvalgte bransjeklagenemnder. I rapporten (oppdragsrapport nr 4 - 2007) går det fram at det norske tvisteløsningssystemet, som har vokst fram gjennom flere tiår, har fått et lite enhetlig preg. Det konkluderes likevel med at tvisteløsningssystemet i all hovedsak fungerer effektivt og godt, men at det er rom for enkelte forbedringer. SIFO skisserer ulike modeller for videre utvikling av systemet. Departementet vil på grunnlag av evalueringen få utredet forslag til hvordan systemet for løsning av forbrukertviser kan forbedres og styrkes. Det overordnede målet er å legge til rette for at forbrukerne skal ha best mulig tilgang på effektiv og rimelig tvisteløsning.

Vurdere SIFOs administrative tilknytning og finansieringsordning

Norges forskningsråd la i mars 2006 fram en evaluering av SIFO, gjennomført på oppdrag av departementet. Instituttet får i hovedsak godt skussmål av utvalget som gjennomførte evalueringen. Utvalget har et positivt inntrykk av SIFO som et samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt, og anser at deler av den vitenskapelige produksjonen holder et høyt faglig nivå. Brukerne oppfatter instituttets virksomhet som relevant, og de har tillit til resultatene som framkommer. Evalueringen slår imidlertid

også fast at instituttet har et forbedringspotensial. Spesielt nevnes muligheten for økt publisering av vitenskapelige artikler i velrenommerte internasjonale tidsskrifter, at arbeidene bør forankres bedre i teori og i tidligere forskning, og at kvalitetssikringssystemet ved instituttet bør styrkes.

På bakgrunn av nye hovedprinsipper for basisfinansiering av forskningsinstituttene som regjeringen presenterer i St.prp. nr. 1 for 2008, vil departementet i løpet av 2008 vurdere mulige konsekvenser for SIFOs framtidige organisering og eierskap, samt finansieringsmodell.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Ivaretagelse av forbrukernes interesser og rettigheter	En lovgivning som ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter Ivaretagelse og oppfølging av forbrukerpolitisk handlingsprogram. Internasjonale standarder som ivaretar forbrukerhensyn Et helhetlig og effektivt system for løsning av forbrukertvister Sterk stilling for forbrukerne i informasjonssamfunnet
Informerte og opplyste forbrukere	Ivaretagelse av norske forbrukerinteresser i det nordiske samarbeidet og overfor EU og OECD Skoleelever som kompetente forbrukere, med bevissthet blant annet om sammenhengen mellom forbruk og miljø Forbrukerinformasjon som fremmer konkurranse og bedre fungerende markeder
Et etisk og miljømessig bærekraftig forbruk	Bevisste forbrukere som har informasjon om etiske og miljømessige aspekter ved produktene

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Ivaretagelse av forbrukernes interesser og rettigheter

En lovgivning som ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter

En moderne og effektiv markedsføringslov

En proposisjon med forslag til ny markedsføringslov fremmes for Stortinget i løpet av våren 2008. Forslaget vil inneholde regler som gjennomfører

direktivet om urimelig handelspraksis. I tillegg vil regjeringen foreslå blant annet bestemmelser om markedsføring til barn, nye regler om tilleggssytelser og konkurranser og effektivisering av reglene om telefonsalg. Det vil også bli foreslått endringer i Forbrukerombudets og Markedsrådets kompetanse. I forbindelse med ikrafttredelse av nytt regelverk er det viktig at det gis god informasjon slik at brukerne, og ikke minst de næringsdrivende som pålegges plikter etter loven, er forberedt på hva som kommer.

Tiltak i forbindelse med privatpersoners gjeldsproblemer

Gjeldsproblemer er, når de oppstår, svært belastende for det enkelte hushold. Det er viktig både med hjelp til de som trenger det og forebyggende tiltak som kan hindre framtidige gjeldsproblemer.

I Innst. S.nr. 120 (2006-2007) ba Stortinget regjeringen om å utrede fleksibiliteten omkring gjeldsordningsperiodens lengde etter gjeldsordningsloven. En gjeldsordning skal som hovedregel løpe over fem år. Loven åpner også for at hele gjelden kan slettes med én gang, men det er sjelden at slike ordninger blir godtatt av kreditorene eller domstolene. Sentrale spørsmål i en utredning vil være om det skal bli enklere å få slettet gjelden med umiddelbar virkning, om den alminnelige gjeldsordningsperioden bør reduseres og om det bør strammes inn på mulighetene for å forlenge gjeldsordningsperioden. Departementet vil vurdere om dagens regler er fleksible nok og om det er nødvendig med endringer i gjeldsordningsloven.

Stortinget ba også regjeringen om å utrede hvorvidt et register over myndige privatpersoners lånesaldi (gjeldsregister) er et hensiktsmessig virkemiddel for å begrense gjeldsproblemene blant privatpersoner. Formålet med et slikt register vil være å gi finansinstitusjonene et bedre grunnlag for kredittvurdering av sine kunder, og dermed unngå at kundene tar opp lån de ikke har evne til å bære. Departementet vil igangsette utredning om dette høsten 2007.

Gjeldsordningsloven har virket i over 14 år og over 30 000 personer har benyttet seg av ordningen. Som ledd i den løpende evalueringen av gjeldsordningsloven vil det bli gjennomført en kartlegging av husholdenes situasjon etter at en gjeldsordning er gjennomgått. Dette ventes å gi verdifull informasjon om effektene av en gjeldsordning. SIFO vil stå for den praktiske gjennomføringen av prosjektet, som ventes å bli ferdigstilt i 2008.

Utredning om regler vedrørende boligtaksering mv.

Regjeringen nedsatte våren 2007 et utvalg for å utrede og fremme forslag til regler som skal gjøre det tryggere å kjøpe og selge bolig. Utvalget skal bygge på den tidligere rapporten som ble avgitt av Boligtakstutvalget i 2005. Det skal fremmes forslag til et regelverk som sikrer at det ved markedsføring og salg av bolig i forbrukerforhold foreligger informasjon om relevante forhold ved boligen, herunder regler som sikrer økt bruk av tilstandsrapporter. Spørsmålet om det bør stilles særskilte kva-

lifikasjonskrav til den som utarbeider en tilstandsrapport og om det i så fall bør innføres en offentlig godkjennings- og tilsynsordning, skal også vurderes. Videre skal utvalget se nærmere på om tilstandsrapporten bør inneholde opplysninger om energibruk mv. (energisertifikat). Boligtaksereens ansvar for tilstandsrapportens innhold samt vedkommendes uavhengighet, blant annet overfor eiendomsmegleren, vil også bli vurdert. Utvalget skal levere sin rapport ved utgangen av 2008.

Oppfølging av EUs grønnbok om revisjon av forbrukerdirektiver

EU har siden 2004 arbeidet med å gjennomgå åtte direktiver på forbrukerområdet (om pakkereiser, timestare, fjernsalg, dørsalg, prismerking, stans av ulovelig markedsføring over landegrensene, urimelige avtalevilkår og forbrukerkjøp). Formålet er å oppdatere, forbedre og forenkle regelverket. Ved siden av gjennomgangen av enkeltdirektivene, arbeider Europakommisjonen med et større prosjekt om generell kontraktsrett.

Kommisjonen har våren 2007 hatt ute på høring et dokument («grønnbok») om gjennomgangen av forbrukerdirektivene. Man tar her opp enkelte overordnede spørsmål som vil gjelde alle direktivene, i tillegg til mer spesifikke spørsmål. Det viktigste prinsipielle spørsmålet er hvilken grad av harmonisering man skal legge seg på i framtiden. Kommisjonen ønsker en generell omlegging til totalharmonisering, dvs. at det nasjonalt ikke er anledning til å stille krav om strengere regler. Hittil har direktivene basert seg på minimumsharmonisering. Når det gjelder de overordnede og prinsipielle spørsmålene har Norge, sammen med de andre EØS/EFTA landene, avgitt en høringsuttalelse hvor det uttrykkes skepsis til tanken om en generell omlegging til totalharmonisering.

Departementet vil i 2008, sammen med Justis- og politidepartementet, følge opp Kommisjonens arbeid med revisjon av direktiver på forbrukerområdet samt grønnboken.

Ivaretagelse og oppfølging av forbrukerpolitisk handlingsprogram

BLD vil ved årsskiftet 2007/2008 legge fram regjeringens forbrukerpolitiske handlingsprogram. Programmet vil være en systematisk gjennomgang av utfordringer, mål og tiltak på områder som er viktige for forbrukernes hverdag. Programmet skal gi en kortfattet oversikt over regjeringens samlede innsats for å ivareta forbrukernes interesser og presentere konkrete handlings- eller oppfølgingspunkter på ulike forvaltningsområder. BLD legger

opp til en årlig gjennomgang av programmet, med særlig vekt på status for de enkelte tiltakene.

BLD vil, i samarbeid med forbrukerinstusjonene, utarbeide og presentere en forbrukerreddegjørelse våren 2008. Formålet er å dokumentere aktuelle forbrukerforhold og -problemer og å skape debatt gjennom å sette forbrukerpolitiske temaer på dagsorden. Arbeidet er inspirert av den danske forbrukerreddegjørelse som utarbeides årlig i regi av Forbrugerstyrelsen og Familie- og forbru-gerministeriet.

Internasjonale standarder som ivaretar forbrukerhensyn

Standardiseringsarbeid foregår på et bredt felt og omfatter både varer og tjenester. Med etableringen av EUs indre marked har betydningen av standarder økt. «Ny-metode»-direktivene forutsetter standarder for å sikre at produkter er i overensstemmelse med krav til for eksempel sikkerhet.

Arbeidet med å utforme standarder er åpent for deltakelse fra ulike interesseparter. Næringslivet er ofte sterkt involvert, og derfor er det viktig å legge til rette for at også forbrukerinteressene får innflytelse på utformingen av standarder. Dette er bakgrunnen for at det er etablert et forbrukersekretariat i Standard Norge.

Forbrukersekretariatet er et samarbeid mellom BLD, Forbrukerrådet og Standard Norge. Departementet legger opp til å videreføre samarbeidet i 2008. Sekretariatet arbeider for å ivareta forbrukerhensyn i standardiseringen gjennom blant annet koordinering, informasjonsformidling og opplæring. BLD fikk på slutten av 2006 gjennomført en evaluering av forbrukersekretariatet. Anbefalingene fra evalueringen (jf. Statskonsult rapport 2007:02) vil følges opp. Det vil blant annet særlig legges vekt på å styrke kommunikasjonen i forbrukernetverket, for å fremme økt norsk deltakelse i internasjonale standardiseringsprosjekter.

Et helhetlig og effektivt system for løsning av forbrukertvister

Det er et viktig forbrukerpolitisk mål å legge til rette for at forbrukerne skal ha best mulig tilgang på effektiv og rimelig tvisteløsning. Domstolsbehandling er ofte kostbart og ressurskrevende i forbrukerforhold, der sakene vanligvis handler om små beløp. Småkravsprosessen som er innført i den nye tvisteloven vil i noen grad bøte på dette, men for tvister om mindre summer vil fortsatt utenrettslig tvisteløsning være det reelle alternativet for de fleste forbrukere. Det er etablert flere utenrettslige tvisteløsningsordninger på forbruker-

området, herunder Forbrukertvistutvalget (FTU) og et tyvetalls bransjevise reklamasjonsnemnder, for eksempel Forsikringsskadenemnda og Parke-ringsklagenemnda.

På oppdrag fra departementet har SIFO foretatt en evaluering av dagens utenrettslige tvisteløsningssystem i forbrukersaker, dvs. av Forbrukertvistutvalget og de frivillige bransjevise nemndene som Forbrukerrådet deltar i; jf. SIFO-rapport 4 - 2007 *Å få rett når du har rett*. Rapporten indikerer at dagens system i hovedsak fungerer bra, men at det på enkelte punkter er rom for forbedringer.

Modellen med nemnder innebærer at den enkelte bransje selv tar et ansvar, også økonomisk, for tvisteløsning. Medvirkning i nemndene bidrar også til ansvarliggjøring og forbrukerorientering blant bransjens medlemmer. Etter departementets syn er det viktig å bygge videre på disse elementene ved dagens system, i samarbeid med Forbrukerrådet. For å styrke nemndmodellen kan det være aktuelt å vurdere om det bør stilles standardiserte krav til nemndenes vedtekter, og om det eventuelt bør etableres en form for myndighetsgodkjenning av nemndene.

Forbrukertvistutvalgets kompetanse er i dag avgrenset til saker som gjelder kjøp av varer (forbrukertvistloven), håndverkertjenester (lov om håndverkertjenester) eller angrerett (angrerettloven). En trend over lang tid har vært at kjøp av varer (fysiske ting) legger beslag på en relativt mindre andel av husholdningenes inntekt, og at tjenester utgjør en stadig større del av forbruket. Samtidig er skillet mellom vare og tjeneste i ferd med å bli mindre klart, i det mange kjøp inneholder elementer av både vare og tjeneste. På denne bakgrunn kan det reises spørsmål ved om Forbrukertvistutvalgets mandat bør utvidets til for eksempel i større grad å omfatte kjøp av tjenester.

Departementet vil i 2008 initiere en utredning av hvordan Forbrukertvistutvalget og de bransjevise nemndene kan utvikles videre, slik at de til sammen sikrer et best mulig tvisteløsningstilbud i alle typer forbrukersaker.

Sterk stilling for forbrukerne i informasjonssamfunnet

BLD vil videreføre et prosjektsamarbeid som ble innledet med Forbrukerombudet i 2007 for å styrke forbrukernes stilling på Internett, og særlig i forbindelse med kjøp av digitale tjenester. En viktig del av arbeidet er å få etablert balanserte standardvilkår. Videre skal prosjektet bidra til å bekjempe elektronisk søppelpost (spam) og forbrukersvindler på nettet. Gjennom prosjektet gis Forbrukerombudet noe ekstra midler til å etablere

mer effektive løsninger for å behandle klager på spam. Prosjektarbeidet sees også i sammenheng med ombudets koordineringsrolle i det etablerte Forum mot nettsvindler, der det deltar aktører fra ulike bransjer, offentlige tilsynsorganer, og politiet/Økokrim.

For å gjøre barns mobilbruk sikrere, og gjøre det lettere for foreldre å kontrollere både barnas tilgang på innholdstjenester og deres pengebruk via mobiltelefon, er det etablert et samarbeid med Forbrukerombudet, Medietilsynet, mobilbransjen, og en rekke innholdsleverandører. Så langt har dette ført til at alle de største teleoperatørene tar sikte på raskt å innføre en mulighet for å registrere mobilbrukerens alder. Når brukerens alder er registrert, er det lagt til rette for å hindre at barn og unge mottar støtende innhold på mobilen, som for eksempel pornografi og voldelige spill. Det vil også være mulig å sperre for spesielt kostbare innholdstjenester. Utfordringen videre blir å sikre at alle innholdsleverandørene samarbeider om oppfølgingen, og faktisk undersøker brukerens alder før ulike innholdstjenester blir aktivert.

Ivaretagelse av norske forbrukerinteresser i det nordiske samarbeidet og overfor EU og OECD

De nordiske landene har i stor grad felles politikk, tradisjoner og interesser på forbrukerområdet. Norge vil derfor fortsatt fremme og delta i nordisk samarbeid om utvikling av felles holdninger til og påvirkning av nytt EØS-regelverk, og samarbeide om gjennomføringen av vedtatte rettsakter. Det formelle samarbeidet på forbrukerområdet under Nordisk Ministerråd ble nedlagt 1. januar 2006. Med bakgrunn i positive erfaringer fra dette samarbeidet vil Norge likevel fortsatt delta i erfaringsutveksling og samarbeid mellom de nordiske landene om forbrukerspørsmål generelt, og herunder fremme nettverksbygging og relevant prosjekt-samarbeid mellom aktører og miljøer i Norden som er opptatt av forbrukerspørsmål.

Hovedprioriteringen i det internasjonale forbrukerpolitiske arbeidet framover vil være knyttet til EØS-avtalen, og størst mulig deltakelse i relevante aktiviteter og fora for å påvirke regelverk og politikktutforming. EFTA-kanalen og EFTAs arbeidsgruppe for forbrukerbeskyttelse er basis for kontakt med Europakommisjonen, for innspill særlig til EUs prosesser med nytt regelverk, og for å sikre deltakelse fra EFTA/EØS-statene i aktuelle komiteer, arbeidsgrupper og ekspertmøter i Kommisjonen. EFTA/EØS-statene har etablert en nær kontakt med Kommisjonen på forbrukerfeltet, og

møter en positiv holdning fra Kommisjonen til å la EØS-statene ta del i ulike kommisjonsaktiviteter. På forbrukerregelverksområdet baserer Kommisjonen seg i stor grad på dialog med medlems- og EFTA/EØS-statene både i utviklingsfasen og gjennomføringsfasen. Viktige spørsmål for den framtidige regelverksutviklingen ble tatt opp i en grønnbok om revisjon av forbrukerregelverket i 2007.

Norge deltar i EUs tredje rammeprogram for forbrukerpolitikk fra 2007-2013. I programmet deltar Norge i nettverket for europeiske forbrukerkontorer, The European Consumers Centre Network (ECC-Net), som arbeider med forbrukerinformasjon og -assistanse på bred basis, herunder et systematisk samarbeid om utenrettslig løsning av forbrukertvister over landegrensene. Forbrukerrådet er vertsinstitusjon for det norske kontoret i nettverket, Forbruker Europa (se omtale under kap. 860 Forbrukerrådet). Programdeltakelsen innebærer at EØS-statene har adgang til å ha en ekspert plassert i Kommisjonen.

Fra norsk side vil en søke deltakelse og være aktiv i løpende og ad-hoc samarbeidsgrupper mellom Kommisjonen og medlems-/EØS-statene, særlig i Consumer Policy Network som er en kontakt- og dialoggruppe på embetsmannsnivå. Departementet vil også fortsatt delta i OECDs forbrukerkomiteé.

BLD har utarbeidet et strategidokument for å styrke og samordne departementets EØS-aktiviteter, i tråd med regjeringens EØS-strategi.

Informerte og opplyste forbrukere

Skoleelever som kompetente forbrukere, med bevissthet blant annet om sammenhengene mellom forbruk og miljø

Skolen skal, innen rammen av Kunnskapsløftet, gi kunnskap og praktiske ferdigheter slik at elevene rustes til å forholde seg reflektert til bærekraftig forbruk, reklame, kjønnsroller og kjøpepress, digitale medier, og til å opptre som bevisste og selvstendige forbrukere. I 2008 vil arbeidet med forbrukerundervisning rettes inn mot etter- og videreutdanning av lærerstudenter i forbrukeremner, og å lage oppdatert undervisningsmaterieell om forbrukeremner. I samarbeid med blant andre Stiftelsen Idébanken, Utdanningsdirektoratet, Voksenopplæringsinstituttet, Forbrukerrådet og Høgskolene i Hedmark og Buskerud, vil det bli prioritert å utvikle læremidler om reklame og markedsføring, digital forbrukerkompetanse, forbrukerrettigheter og -plikter, herunder om relevante EU-direktiv, og miljø og forbruk.

Forbrukerinformasjon som fremmer konkurranse og bedre fungerende markeder

En nettportal (*finansportalen.no*) med informasjon til forbrukerne om tilbudet av finansielle tjenester, herunder prisinformasjon, skal gjøre det enklere for forbrukerne å orientere seg i markedene for sparing, lån og forsikring. Ved å gjøre det lettere å sammenlikne finansielle tjenester, vil portalen også bidra til å stimulere konkurransen i personkunde-markedene. Første versjon av *finansportalen.no* skal etter planen lanseres innen utgangen av 2007. Denne vil dekke lån og dagligbanktjenester, og skal i løpet av 2008 utvides til også å omfatte vilkårs- og prissammenlikninger for en rekke forsikringsprodukter, samt oversikt over kredittkort og forbrukslån.

Et etisk, sosialt og miljømessig bærekraftig forbruk

Bevisste forbrukere som har informasjon om etiske og miljømessige aspekter ved produktene Forbruksnivå og forbruksmønster har stor innvirkning på miljøet. Et mål i forbrukerpolitikken er å bidra til et bærekraftig og sosialt ansvarlig forbruksmønster gjennom informasjon, kunnskapsformidling og holdningspåvirkning. Det er viktig å skape en felles forståelse for hva et etisk og bærekraftig forbruk innebærer i praksis. Et endret forbruksmønster og redusert samlet ressursforbruk vil kreve endringer i både holdninger, atferd og livsstil.

Ved bevisst og koordinert handling kan forbrukerne gjennom sin etterspørsel påvirke de næringsdrivende til å endre både produktsortiment, og måten produktene blir produsert på. Myndighetene kan på sin side legge rammebetingelser og gi incentiver slik at produksjonslivet finner det lønnsomt å produsere og investere etisk, sosialt og bærekraftig.

For at forbrukerne skal kunne vektlegge etiske, sosiale og miljømessige aspekter ved produktene eller produksjonen, må det finnes lett tilgjengelig, standardisert og kvalitetssikret informasjon om slike forhold. En måte å formidle denne typen informasjon på er gjennom frivillige merkeordninger, som for eksempel de offisielle miljømerkene Svanen og Blomsten, Ø-merket for økologiske matvarer, eller fairtrademerket. BLD vil i samarbeid med Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet bidra til en felles informasjonskampanje for de nevnte merkene. Departementet vil også vurdere andre informa-

sjonsvirkemidler, blant annet på grunnlag av SIFO-rapporten *Etisk politisk forbruk* (oppdragsrapport nr. 13 - 2006).

For å ha en indikator, slik at man kan følge utviklingen over tid når det gjelder miljøbelastningen fra det norske forbruket, har departementet tatt initiativ til å få kartlagt forbrukets «økologiske fotavtrykk».

Departementet vil sørge for fortsatt norsk deltakelse i en internasjonal arbeidsgruppe som arbeider med å utvikle en ISO-standard for organisasjoners og bedrifters samfunnsansvar. Standarden skal etter planen være ferdig i 2009.

Det offentlige er en stor innkjøper av varer og tjenester, og har i kraft av dette innflytelse i viktige markeder. Sammen med Miljøverndepartementet og Fornyings- og administrasjonsdepartementet har BLD bidratt til å utvikle en handlingsplan for miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. BLD har hatt hovedansvar for den delen som gjelder samfunnsansvar. Som ledd i handlingsplanen vil det bli utviklet en veileder for offentlige innkjøpere om hvordan en kan ta etiske og sosiale hensyn i offentlige innkjøp. Basert på veilederen og praktiske eksempler vil det også bli etablert en rådgivningstjeneste for offentlige innkjøpere.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Midlene på posten nyttes i hovedsak til å finansiere enkeltprosjekter, herunder utredninger og informasjonstiltak, som anses viktige i forbrukersammenheng. Ressurser brukes blant annet til arbeid med å styrke undervisningen i forbrukeremner i skolen, til å fremme forbrukerhensyn ved utforming av internasjonale standarder, og til informasjon om miljøkonsekvenser av forbruksvalg.

Bevilgningen dekker kostnader knyttet til forpliktelse i internasjonalt samarbeid på forbrukerområdet, hovedsakelig under EØS-avtalen. I tillegg gir departementet økonomisk støtte til prosjekt i regi av Gjeldsoffer Alliansen (GOA).

For 2008 foreslås det bevilget 19,3 mill. kroner som er 8,3 mill. kroner høyere enn for 2007. Økningen har sammenheng med at posten foreslås styrket med 8,0 mill. kroner til videreføring av arbeidet med en nettbasert portal for finansielle tjenester (*finansportalen.no*). Til sammen 10 mill. kroner foreslås avsatt til etableringsprosjektet og videreutvikling av finansportalen i 2008. Departementet foreslår å flytte 0,2 mill. kroner til kap. 867 post 01.

Post 79 EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, kan overføres

Mål

EFTA- og EØS-landene har siden 2000 deltatt i Kommisjonens rammeprogram for forbrukerpolitikk, på like vilkår som med EU-landene. Hjemlingen av EUs forbrukerpolitiske aktiviteter i et ramme-program innebærer en vesentlig forbedret mulighet for norsk deltakelse og innflytelse. Midlene under programmet brukes til å finansiere Kommisjonens egne tiltak, samarbeidstiltak mellom Kommisjonen og EU/EØS-statene og støtte til europeiske forbrukerorganisasjoner.

Tildelingskriterier

Norges utgifter ved deltakelse i EUs ulike programmer fastsettes etter fordelingsnøkkel som er nedfelt i EØS-avtalen. EFTA-landenes og Norges andel vil variere med utviklingen av bruttonasjonalprodukt (BNP) i EFTA- og EØS-landene.

Oppfølging og kontroll

Revisjonsretten i EU og EUs internrevisjon kontrollerer bruken av budsjettmidlene til de programmene Norge deltar i. Det vises for øvrig til EØS-avtalen.

Budsjettforslag 2008

Bevilgningen på posten skal dekke kostnadene ved deltakelse i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk. På bakgrunn av at størrelsen på de årlige bidragene til Kommisjonen varierer med svingningene i eurokursen, utviklingen i BNP, faktisk aktivitet under programmet og med endelig EØS-budsjett, er posten gjort overførbar. Departementet foreslår å flytte 0,4 mill. kroner til kap. 800 post 01.

Det foreslås en bevilgning på 4,069 mill. kroner på posten.

Kap. 866 Statens institutt for forbruksforskning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
50	Basisbevilgning	23 101	23 979	25 010
	Sum kap. 866	23 101	23 979	25 010

Status for virksomheten

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) har som formål å drive forskning, utredning og testvirksomhet ut fra hensynet til forbrukernes stilling og rolle i samfunnet. Instituttet bidrar med forskningsbasert kunnskap til myndigheter, politikere, næringsliv og organisasjoner.

SIFO er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, egne vedtekter og et styre. Driften er finansiert med basisbevilgning over statsbudsjettet og med prosjektinntekter. Instituttet utfører prosjekter med finansiering fra statlige virksomheter, Norges forskningsråd, EU, næringslivet og ulike organisasjoner.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006):

Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om forbrukerøkonomi og forbrukeratferd

Videreutvikle nytteverdien og bruken av instituttets standardbudsjett for forbruksutgifter. Standardbudsjettet for forbruksutgifter er en viktig referanse for både private og offentlige institusjoner. For å kvalitetssikre budsjettet ble det i 2006 etablert en referansegruppe for arbeidet med kostnader knyttet til mat og drikke. Budsjettet brukes på stadig nye måter, blant annet er det utviklet et nytt brukerfinansiert prosjekt knyttet til kostnader ved spesiell diett. Sammenhengen mellom velferd og forbruk er undersøkt i empiriske studier blant sosialhjelpsmottakere på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. Det er også startet et arbeid for å vurdere betydningen av boligkostnader.

Starte minst ett nytt nordisk prosjekt og publisere minst en artikkel om barn og unges forbrukeratferd

En omfattende nordisk studie, *Utsatthet og forbruk i de nordiske velferdssamfunn*, ble publisert og formidlet. Av studien framkommer det at de etablertes, dvs. middelklassens, forbruk ofte beskrives som avslappet, lystbetont, praktisk og uproblematisk. De utsatte, dvs. personer med lav inntekt, uttrykker alvor og systematikk når de beskriver sitt forbruk. De bruker mye tid på å planlegge og å prioritere innkjøp. Barnas forbruk prioriteres. Det er også påfallende forskjeller i nettverkets omfang og betydning mellom de etablerte og de utsatte.

Det ble også gjennomført et lite prosjekt med nordisk finansiering om nordiske barns forhold til mat og et prosjekt *Barn og unge i mediehverdagen* for Medietilsynet om barn og unges bruk av digitale medier.

SIFO delfinansierte en avhandling om barns forhold til forbruk som ble levert i 2006 (*I want to be me – I want to be cool*). I avhandlingen er barn i utsatte hushold, barn i innvandrerfamilier og forbrukets betydning for sosial inkludering et gjennomgående tema.

Studier av barn og unge som forbrukere og kommersielt press ble publisert både i et veiledningshefte, i vitenskapelige artikler og i kronikkform.

Gjennomføre SIFO-surveyen som en årlig kartlegging av forbrukerkompetanse og -atferd, og bruke resultatene i vitenskapelig publisering og annen formidling

Resultatene fra den årlige SIFO-surveyen ble formidlet i en rekke rapporter. Materialet ble også brukt i flere kronikker, blant annet Handlekurven som politisk arena, presentert på forbrukerdagen den 15. mars. En artikkel om ulike profiler på forbrukernes kompetanse er antatt for publisering i *International Journal of Consumer Studies*.

Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om forholdet mellom forbruk, teknologi og miljø

Utvikle minst ett nytt forskningsprosjekt med hovedfokus på energibruk, miljøpåvirkning av forbruk og forutsetninger for bærekraftig praksis. Det ble utviklet og gjennomført flere nye prosjekter som belyser forholdet mellom forbruk og miljø.

Forutsetninger for forbrukernes energibruk ble studert i et samarbeid med Enova og i et prosjekt om energimerking for Norges vassdrags og energidirektorat. Resultatene fra et prosjekt i samarbeid med Vestlandsforskning om fritidsforbrukets miljøeffekter, finansiert av Norges forskningsråd, ble avsluttet og fikk bred formidling også i pressen. Resultatene fra internasjonalt samarbeid om bærekraftig praksis ble publisert internasjonalt. Det ble også gjennomført et prosjektet om føre-var prinsippet og holdninger til nanoteknologi.

Markedsføre laboratoriekapasitet og tverrfaglig kompetanse på tekstilområdet overfor aktuelle nye brukergrupper

Det var i 2006 god prosjektinngang på laboratoriene. Markedsføringsaktiviteter foregikk for en stor del gjennom aktiv formidling av produktkunnskap i en rekke medier. Studier av klær og klesvask er et område der integrering mellom aktiviteten på laboratoriet og samfunnsvitenskaplig/humanistisk forskning fungerer godt.

Øke den internasjonale sampubliseringen av forskningsresultater på tekstil- og miljøområdet

SIFO samarbeidet med Universitetet i Oslo om prosjektet Husarbeid som ideologi og praksis. Gjennom en utstilling på Kvinnemuseet på Kongsvinger og boken *Skittentøyets kulturhistorie - hvorfor kvinner vasker klær* ble de viktigste endringene i skittentøyets kulturhistorie fra midten av 1800-tallet fram til i dag og en diskusjon rundt hvorfor klesvask er det mest kvinnedominerte av alt husarbeid formidlet. Materiale fra studien er også publisert internasjonalt.

Starte opp ett til to nye prosjekter innen området klesvaner/vaskevaner/husarbeid som kombinerer kunnskap om produkt/teknologi og om forbrukskultur

En prosjektsøknad i forlengelse av temaet klesvaner/vaskevaner/husarbeid oppnådde i 2006 gode evalueringer, men er foreløpig ikke finansiert. Videre initierte SIFO et nytt nordisk prosjekt (*Er large stor?*) om forholdet mellom størrelsesmerking, faktiske mål og forbrukernes opplevelser. Prosjektet ble sikret finansiering med nordiske budsjettmidler og starter opp i 2007.

Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om markedsforhold og forbrukerpolitikk

Opprettholde høy aktivitet i forskning om forbrukerpolitikk og forhold i mat- og dagligvarebransjen

Det er fortsatt stor aktivitet knyttet til forhold i matvaremarkedene, blant annet i et større EU-finansiert prosjekt om dyrevelferd der SIFO hadde ansvar for en forbrukersurvey. Andre aktuelle prosjekt er et fransk/norsk prosjekt om begrepet lokal mat og en evaluering av Bondens marked som salgskanal. SIFOs forskning var godt representert på Eursafe-konferansen om etikk i matvareproduksjon og -handel, som ble arrangert i Oslo.

Utnytte kunnskap og kompetanse til vitenskapelig publisering og til å utvikle prosjekter i andre markeder som også er viktige for forbrukere

Resultater fra forskningen i matvaremarkedene publiseres i økende grad internasjonalt, blant annet i en artikkel om grensehandel og i en bok om tillit til mat i Europa fra prosjektet *Trust in Food*.

SIFO var i dialog med Konkurransetilsynet om studier også i andre produktmarkeder enn dagligvare, men prosjekter ble ikke igangsatt i 2006.

Utnytte internasjonale nettverk i forskning på mat, ernæring og helse med sikte på søknader til EUs 7. rammeprogram for forskning

Forholdet mellom matforbruk, ernæring og helse belyses i to nye prosjekter som har fått finansiering av Norges forskningsråd. Det ene retter oppmerksomheten mot forbruk av økologisk mat i *Mor- og barn studien*, det andre mot de sosio-kulturelle rammene for unge som matforbrukere (*YoungFood*).

SIFO koordinerte initiering av et nordisk forskernettverk for å studere mat og spising i et sosio-kulturelt perspektiv, også med sikte på senere søknader til EUs 7. rammeprogram. SIFO deltok også som partner i flere nye søknader til EUs 6. ramme-program på matområdet.

Forvalte og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål

Kompetanseutvikling fremmes gjennom å øke andelen forskere med doktorgradskompetanse. Det ble derfor i 2006 satset betydelige egne midler på å sikre fullføring av igangværende doktoravhandlinger. En stipendiat ble ansatt for å styrke

kompetansen på digitale medier. Det ble innhentet finansiering fra Norges forskningsråd til to nye doktorgradsløp. Den faglige ledelsen av instituttet ble styrket gjennom at forskningslederne fikk representasjon i ledergruppen. De administrative ressursene ble samlet for å fremme en mer fleksibel og effektiv ressursbruk.

Øke publiseringen i tidsskrifter med referee til minst 0,5 per årsverk

2006 var et godt år for instituttets vitenskapelig publisering. Antall artikler i 2006 var 0,57 per forskerårsverk, og antall antatte artikler var ved inngangen til 2007 betydelig større enn ved inngangen til 2006. Det var også økende publisering og synlighet i internasjonale forbruksforskningstidsskrifter som *Journal of Consumer Culture* og *International Journal of Consumer Studies*.

Opprettholde høy populærvitenskapelig formidling og presseomtale

Formidlingen av forskning gjennom foredrag, kronikker, populærvitenskapelige artikler og medieomtale var betydelig i 2006. SIFO bidro gjennom dette til å synliggjøre og belyse viktige forbrukerspørsmål i den offentlige debatten.

Videreutvikle internasjonale nettverk og starte opp minst ett nytt EU-finansiert prosjekt

Internasjonale nettverk ble videreutviklet, blant annet gjennom nordiske og europeiske søknader om forskningsmidler. Som et resultat av dette er minst tre nye prosjekter med EU-finansiering igangsatt i 2007.

Øke omfanget av brukerfinansierte prosjekter og etablere minst ett nytt kompetanseprosjekt med brukermedvirkning

Det ble gjennom hele 2006 arbeidet aktivt for å utvikle nye prosjekter i samarbeid med brukere og samarbeidspartnere. Instituttet innledet blant annet arbeid med ett nytt kompetanseprosjekt med brukermedvirkning med finansiering fra Norges forskningsråd knyttet til fritidsforbruk. Omfanget av eksternfinansierte prosjekt var ved slutten av 2006 større enn ved slutten av 2005. Omfanget av brukerfinansierte prosjekter i laboratoriene var i 2006 høyere enn budsjettet.

SIFO vil styrke sitt bidrag til forskningsbasert kunnskap knyttet til forbrukernes situasjon og forbrukets rolle i samfunnet gjennom å styrke instituttets vitenskapelige kompetanse, kvalitet og pro-

duktivitet, øke instituttets eksterne finansiering og evne til å konkurrere om forsknings- og produktmidler, fremme og formidle forbrukerperspektivet

og bygge allianser med brukere og samarbeidspartnere på forbruksforskningsområdet.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikatorer
Forskning utredning og testvirksomhet ut fra hensynet til forbrukernes stilling og rolle i samfunnet	Forskningsbasert kunnskap om forbrukernes økonomi, kompetanse og atferd	Antall nye prosjekter, publikasjoner og formidling innen kunnskapsfeltet
	Kunnskap basert på forskning og testvirksomhet om sammenhengen mellom teknologi, produkter, forbrukskultur og miljø	Antall nye prosjekter, publikasjoner og formidling innen kunnskapsfeltet
	Forskningsbasert kunnskap om forbrukermarkeder og -politikk	Antall nye prosjekter, publikasjoner og formidling innen kunnskapsfeltet
	Heve den vitenskaplige profilen gjennom kompetanseheving og kvalitetssikring.	Antall initierte doktorgradsarbeider innenfor instituttets forskningsområde Antall fullførte doktorgradsarbeider innenfor instituttets forskningsområde Andel forskere med doktorgrad Antall forskere med Forsker I kompetanse Andel finansiering fra Forskningsrådet og EUs forskningsprogram Antall publikasjoner med fagfelle-vurdering og antall artikler med ekstern medforfatter
	Formidling av forskningsbasert kunnskap om forbrukerspørsmål	Antall artikler, kronikker, rapporter, foredrag og medieoppslag Antall eksterne prosjekt, samarbeidspartnere og brukere

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Forskning, utredning og testvirksomhet ut fra hensynet til forbrukernes stilling og rolle i samfunnet

Forskningsbasert kunnskap om forbrukernes økonomi, kompetanse og atferd

Utviklingen i forbrukerkompetanse og -atferd på ulike forbruksområder skal følges og formidles til forbrukerorganisasjonene og departementet gjennom videreføring av SIFO-surveyen. Standardbud-

sjettet for forbruksutgifters tydeliggjør sammenhengen mellom forbruk og velferd og brukes aktivt i forvaltningen. Arbeidet skal kvalitetssikres gjennom forskningssamarbeid nasjonalt og internasjonalt og vitenskapelig publisering. Instituttet vil også utrede og utvikle flere modeller for typiske hushold, studere boligutgifter og vurdere nye metoder for å vedlikeholde databasen.

Barn og unges forbruk vil være et viktig forskningsområde. Spørsmål knyttet til kommersialisering av barn- og ungdoms oppvekstmiljø, barnefat-

tigdom, etniske skiller i forbruk og forbruksmuligheter vil stå sentralt.

Utviklingen i forbruksgjeld og betalingsproblemer skal studeres og inngå i et internasjonalt komparativt samarbeid om betydningen av forbruksøkonomi og gjeld. Forskning om bruk og mestring av digitale medier skal videreføres som del av en strategisk satsing på digitale medier. Denne suppleres med ekstern finansiering blant annet fra Norges forskningsråd knyttet til et nytt produkt om ungdoms bruk av digitale spill.

Kunnskap basert på forskning og testvirksomhet om sammenhengen mellom teknologi, produkter, forbrukskultur og miljø

Miljøpåvirkning av ulike typer forbruk og forutsetninger for bærekraftig praksis vil inngå som viktige problemstillinger i tverrfaglige og komparative studier med ulik finansiering. SIFO vil legge vekt på å studere forholdet mellom produktmerking, faktisk kvalitet og hvordan forbrukere forholder seg til og bruker produkter i hverdagen. Testkapasitet og produktkompetanse skal integreres i større tverrfaglige og internasjonale prosjekter. Endringer i forbruk, teknologi og forbrukskultur skal også studeres med et historisk perspektiv.

Forskningsbasert kunnskap om forbrukermarkeder og -politikk

SIFO vil, i samarbeid med forbrukerorganisasjonene, næringslivsaktører og myndigheter, studere forbrukernes situasjon i utvalgte markeder. En strategisk satsing på forbrukets politikk skal styrke kompetansen om forbrukets politiske betydning, ulike forbrukerpolitiske virkemidler og forbrukeren som politisk aktør.

Instituttet vil opprettholde en høy profil både nasjonalt og internasjonalt i forskning om matvare og matpolitikk. Produktmerking, standardisering, tilgjengelighet og forholdet mellom privat og offentlig regulering vil være sentrale problemstillinger.

Heve den vitenskaplige profilen gjennom kompetanseheving og kvalitetssikring

Kvalitetssikringen av instituttets arbeid skal styrkes blant annet gjennom økt omfang av vitenskape-

lig publisering i tidsskrifter med fagfellevurdering. Internasjonal publisering skal også øke SIFOs synlighet og bidrag til internasjonal forbruksforskning. Andelen forskere med doktorgrad skal økes ved at flere fullfører sine doktorgradsarbeider. SIFO vil også knytte seg til ekstern kompetanse og øke kontakten med universitets- og høyskolesektoren gjennom forskerutveksling, gjesteforskere og bistillinger. Det er et mål å ha minst én forsker på et lengre utenlandsopphold i 2008.

Formidling av forskningsbasert kunnskap om forbrukerspørsmål

SIFO skal ha nær kontakt med forbrukerorganisasjonene og bistå myndighetene i nasjonalt og internasjonalt forbrukerpolitisk arbeid. Økt omfang av oppdragsprosjekter skal bidra til styrket kompetanseoverføring til brukere i offentlig forvaltning og næringsliv. SIFO skal fortsatt bidra aktivt til samfunnsdebatten om forbrukerpolitiske spørsmål gjennom forskningsbasert formidling i et bredt spekter av kanaler.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Posten dekker utgifter til lønn og godtgjørelse, samt driftsutgifter ved instituttet.

Basisbevilgningen omfatter fire hovedelementer; henholdsvis bevilgning til instituttets grunnfinansiering, til strategisk kompetanseutvikling, til forvaltningsrelaterte oppgaver og bevilgning til SIFOs laboratorie- og testvirksomhet. Departementet vil i tildelingsbrevet for 2008 foreta en nærmere presisering og fordeling av basisbevilgningen på de fire områdene.

SIFO har også betydelige inntekter fra eksterne prosjektoppdrag.

SIFO er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Dette gir fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. bevilgningsreglementet § 3, fjerde ledd. De tilsattes tilsettingsforhold er regulert i lov om statens tjenestemenn. SIFO avgir årsrapport til departementet, jf. *Bestemmelser om økonomistyring i staten* § 1.5.1.

SIFO hadde 50 tilsatte (47 årsverk) per 1. mars 2007.

Kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2008
		2006	Saldert budsjett 2007	
01	Driftsutgifter	5 246	6 695	7 057
	Sum kap. 867	5 246	6 695	7 057

Status for virksomheten:

Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet har i oppgave å forberede saker for avgjørelse i Forbrukertvistutvalget (FTU) og Markedsrådet. Sekretariatet har åtte ansatte. Forberedelsen av sakene for FTU legger beslag på størstedelen av ressursene.

FTU, som består av en leder, to nestledere og åtte medlemmer, behandler saker (tvister) om forbrukerkjøp, håndverker tjenester og angrerett mellom næringsdrivende og en forbruker, eller mellom to forbrukere (private parter). Vedtakene er bindende for partene og får virkning som dom med mindre saken bringes inn for tingretten. En tvist som ønskes brakt inn for FTU må først ha vært behandlet ved et av Forbrukerrådets regionkontorer.

Markedsrådet, som består av leder, nestleder og syv medlemmer med personlige varamedlemmer, behandler hovedsakelig saker om markedsføring som forelegges gjennom Forbrukerombudet. I tillegg er Markedsrådet klageinstans for saker om brudd på merkebestemmelsene i tobakkskadeloven og reklameforbudet i denne loven og i alkoholloven. Markedsrådet er også klageinstans for vedtak fattet av Statens medieforvaltning i medhold av kringkastingsloven § 3-1 tredje ledd om reklame for livssyn eller politiske budskap.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Sikre tilgang til tvisteløsning og forebygge konflikter

For å sikre forbrukerne tilgang til tvisteløsning og å forebygge konflikter, er det avgjørende at de kjenner til eksistensen av utvalget. Som ledd i dette arbeidet ble alle vedtakene til Forbrukertvistutvalget lagt ut på Internett. Forbrukertvistutvalgets nettsider ble i løpet av året oppdatert, samtidig

som det ble opprettet diverse lenker til artikler på nynorsk.

Forsvarlig og hurtig saksbehandling

Fire måneders behandlingstid i saker som gjelder Forbrukertvistutvalget

Målet om fire måneders behandlingstid i sakene som gjelder Forbrukertvistutvalget ble ikke nådd. Saksbehandlingstiden var i 2006 i gjennomsnitt på 171 dager, mot 142 dager i 2005. Økningen skyldtes i stor grad økt saksinngang. Saksinngangen til Forbrukertvistutvalget var i 2006 på 906 saker, mot 738 i 2005.

Tre måneders behandlingstid for saker i Markedsrådet som gjelder klage på markedsføring etter markedsføringsloven

Målet om en behandlingstid på tre måneder for saker etter markedsføringsloven ble ikke fullt ut nådd. Den gjennomsnittlige behandlingstiden var i underkant av fire måneder. Dette er noe mer enn vanlig, og henger sammen med høyere kompleksitet i sakene som kom inn.

Det kom i 2006 ikke inn noen saker fra Sosial- og helsedirektoratet til Markedsrådet om alkohol- og tobakksreklame.

Åpen og kvalitetsbevisst forvaltning

Det ble arbeidet videre med å brukerrete både Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet. Som et ledd i dette samarbeidet sekretariatet med Forbrukerrådet for å forbedre rutineene for behandlingen av sakene for Forbrukertvistutvalget. Målet var både å bedre kvaliteten på saksbehandlingen og å oppnå mindre tidsbruk. Videre ble det utarbeidet en serviceerklæring for Forbrukertvistutvalget på både bokmål og nynorsk, som ble lagt ut på Internett. Nettsidene til Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet ble også forbedret.

Hovedmålet for virksomheten er å sikre rettsikkerhet for individer og grupper på deler av forbrukerrettens område.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål	Resultatindikatorer
Et tilgjengelig tilbud om forenklet løsning av forbrukertvister	Effektiv behandling av saker som bringes inn for Forbrukertvistutvalget	Andel saker i Forbrukertvistutvalget som har under 6 måneders behandlingstid
Et effektivt klageorgan i saker som gjelder markedsføring og avtalevilkår der inngrep tilsies av hensyn til forbrukerne	Effektiv behandling av saker som bringes inn for Markedsrådet	Andel saker etter markedsføringsloven som har under 3 måneders behandlingstid i Markedsrådet

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Et tilgjengelig tilbud om forenklet løsning av forbrukertvister

Effektiv behandling av saker som bringes inn for Forbrukertvistutvalget

Forbrukertvistutvalgets mål er at tilbudet om en kostnadsfri og forenklet tvisteløsning skal være allment kjent, at saksbehandlingen skal være hurtig og god, og at sentrale rettssikkerhetsprinsipper blir ivarettatt. En grunnleggende forutsetning for at FTU skal kunne ivareta sin funksjon som konfliktløser og forebyggende organ, er at utvalget har tillit og at organet oppleves som uavhengig og nøytralt. Avgjørelsene må ha god kvalitet, herunder være forståelige og godt begrunnet.

Sekretariatet vil i 2008 videreføre samarbeidet med Forbrukerrådet om å forbedre og effektivisere saksforberedelsen og -behandlingen. Målet er å holde saksbehandlingstiden under seks måneder.

Et effektivt klageorgan i saker som gjelder markedsføring og avtalevilkår der inngrep tilsies av hensyn til forbrukerne

Effektiv behandling av saker som bringes inn for Markedsrådet

Markedsrådet skal være et uavhengig og nøytralt organ. Avgjørelsene må ha god kvalitet, være for-

ståelige og godt begrunnet. Det er viktig at sakene kan avgjøres hurtig med et eventuelt forbudsvedtak og tvangsgebyr, slik at Forbrukerombudet og Sosial- og helsedirektoratet kan benytte vedtakene i sitt tilsyn for effektivt å kunne stanse ulovlig markedsføring.

I saker for Markedsrådet som gjelder klage på markedsføring etter markedsføringsloven er målet en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på tre måneder fra saken kommer inn til Sekretariatet, til vedtak sendes ut til partene. For saker som gjelder alkohol- og tobakksreklame er det ikke fastsatt noe mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid. De sakene om alkoholreklame som har vært oppe for Markedsrådet hittil, har vært av stort omfang med svært omfattende innlegg fra begge sider. Det må derfor påregnes en noe lengre saksbehandlingstid for disse sakstypene.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker utgifter til lønn for faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet. Posten foreslås styrket med 0,2 mill. kroner for å redusere saksbehandlingstiden til Forbrukertvistutvalget.

Sekretariatet hadde åtte tilsatte (åtte årsverk) per 1. mars 2007.

Kap. 3867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2008
		2006	Saldert budsjett 2007	
16	Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger	133		
18	Refusjon av sykepenger	4		
	Sum kap. 3867	137		

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet.

Kap. 868 Forbrukerombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2008
		2006	Saldert budsjett 2007	
01	Driftsutgifter	16 555	18 031	18 497
	Sum kap. 868	16 555	18 031	18 497

Status for virksomheten

Forbrukerombudet er et frittstående forvaltningsorgan som står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og mål. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten og kontrollere bruken av midlene.

Forbrukerombudet fører tilsyn med at de næringsdrivendes markedsføring og avtalevilkår er i samsvar med markedsføringsloven. Saker som Forbrukerombudet ikke klarer å løse gjennom forhandlinger om frivillige ordninger, kan bringes inn for Markedsrådet. Markedsrådet kan fatte forbudsvedtak mot aktuelle tiltak. Sammen med forbudsvedtaket skal det som hovedregel fattes vedtak om tvangsgebyr, som den næringsdrivende må betale dersom vedtaket overtres.

Forbrukerombudet håndhever forskrifter om fiber- og vedlikeholdsmerking av tekstiler, og er tillagt tilsynet med regler gitt i medhold av kringkastingsloven og kredittkjøpløven. Forbrukerombudet er også nasjonalt kontaktpunkt for e-handel etter ehandelsloven. Dessuten har Forbrukerombudet ansvar for tilsyn med markedsføring av alternativ behandling. Gjennom markedsføringsloven fører Forbrukerombudet også tilsyn med at for-

brukernes rettigheter i annet lovverk (for eksempel angrerettloven) ivaretas.

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Redusere forekomsten av lovstridige markedsføringsmetoder

Redusere bruken av villedende sammenligningspriser og bidra til bedre prisinformasjon innenfor prioriterte bransjer

Forbrukerombudet utviklet retningslinjer for prismarkedsføring i ekombransjen (bransjen for elektronisk kommunikasjon) som vektlegger at minste totalpris må opplyses ved bransjens markedsføring av subsidierte produkter med bindingstider og lignende mekanismer. Det ble gjennomført flere kontrollaksjoner om etterlevelsen av retningslinjene. Noen saker ble fulgt opp med sanksjoner.

Det ble gjennomført kontrollaksjoner overfor eiendomsmegleres bruk av prisantydninger ved markedsføring av boliger. Målet var å unngå at meglere opererer med for lav prisantydning, slik at

flere kjøpere lokkes til å gå inn i budrunden. Det ble også framforhandlet nye retningslinjer om markedsføring av boliger, herunder prisopplysninger. Videre ble det gjennomført kontrollaksjoner rettet mot prisopplysninger i møbelbransjen.

Det ble lansert retningslinjer for bilverkstedenes prisopplysninger, og sendt ut informasjonsbrev om prisopplysninger til dekkbransjen, optikerbransjen og fotografbransjen.

Forbrukerombudet behandlet to saker om markedsføring av sammensatte (strukturerte) spareprodukter. Ombudet har bedt om en større granskning av disse produktene og gått inn for strengere informasjonskrav i forskriften om opplysningsplikt ved salg av sammensatte (strukturerte) produkter.

Forbrukerombudet inngikk også avtaler med aktører i sportsbransjen om prismarkedsføring, og kom til enighet med tannlegeforeningen om retningslinjer for prisopplysninger.

Bidra til at påstander som framsettes i markedsføring av helsetjenester ikke framstår som villedende eller støtende for forbruker

Det ble gjennomført en kontrollaksjon om markedsføring av alternativ behandling. Forbrukerombudet fikk medhold i den første saken som var til behandling i Markedsrådet etter forskrift om markedsføring av alternativ behandling. Forbrukerombudet og Helsetilsynet samarbeidet om en felles kontrollaksjon overfor markedsføring på Internett av kosmetisk kirurgi. Funnene fra kontrollaksjonen ble fulgt opp av Helsetilsynet.

Bidra til at reglene som skal sikre at forbrukerne ikke mottar uønsket reklame etterleves

Forbrukerombudet drev omfattende informasjonsvirksomhet om forbrukernes rett til å reservere seg mot uønsket reklame. I forbindelse med arbeidet med revisjon av markedsføringsloven vektla Forbrukerombudet at reklamehenvendelser bør skje etter forbrukernes samtykke.

Forbrukerombudet vant en sak i Markedsrådet om «tips en venn»-virksomhet og deltok aktivt i internasjonalt samarbeid for å motvirke spam. Et eget mottak for klager på spam ble utviklet.

Bidra til at markedsføring som er rettet til barn eller som barn for øvrig utsettes for ikke er urimelig

Forbrukerombudet prioriterte arbeid med sikker mobilbruk for barn. Forhandlinger med bransjen

og politiske myndigheter om barns adgang til å tegne mobiltelefonabonnementer ble innledet.

Forbrukerombudene i Norden lanserte retningslinjer for mobile innholdstjenester med egne regler for beskyttelse av barn. Et samarbeid med Medietilsynet og Lotteritilsynet ble innledet for å utgi felles informasjon om sms-konkurranser på TV. Markedsføring til barn samt innhenting og bruk av barns personopplysninger var Forbrukerombudets bidrag til nettsikkerhetsdagen i 2006.

Bidra til bedre forbrukerrettigheter i standardkontrakter

Bidra til klare og rimelige vilkår i IKT-bransjen

Forbrukerombudet var i forhandlinger med IKT-bransjen om kontraktsvilkår for bredbånd, fasttelefon og mobiltelefon. Gjennom forhandlinger kom Forbrukerombudet til enighet med Viasat om flere vilkår for distribusjon av TV-signaler, men tapte i Markedsrådet i et spørsmål som gjaldt vilkår for oppsigelsestid.

I samarbeid med Post- og teletilsynet og Forbrukerrådet forhandlet Forbrukerombudet med bransjen om en norm for kvalitet på teleselskaperes kundeservice.

Bidra til klare og rimelige avtalevilkår ved private helsetjenester

Forbrukerombudet og Helsetilsynet samarbeidet om en felles kontrollaksjon mot markedsføring av kosmetisk kirurgi på Internett. Mens Helsetilsynet i etterkant fulgte opp markedsføringen, innledet Forbrukerombudet forhandlinger med bransjeforeningen for å utvikle en standardkontrakt med klare og rimelige vilkår om blant annet pris, betaling og rettigheter i tilfelle inngrep blir mislykket.

Bidra til at kontraktsvilkår ikke er utformet på en måte som virker innelåsende for forbruker, og således hindrer forbrukers adgang til å benytte seg av konkurransen i markedet

Etter forhandlinger med Forbrukerombudet endret flere næringsdrivende sine vilkår for bindingstid og operatørlåser. Det ble innledet et arbeid med retningslinjer for bruk av blant annet bindingstid innenfor resten av telefonibransjen, i tillegg til internettaksessbransjen.

Forbrukerombudet innledet i 2006 forhandlinger med representanter for Apple for å få endret urimelige kontraktsvilkår og kopisperre som hindrer forbrukerne i å lytte til lovlig nedlastede musikk fra iTunes på andre avspillere enn Apples egen iPod. Denne såkalte iTunes saken, som blir

ansett å ha stor prinsipiell betydning, ble videreført inn i 2007. Et viktig gjennombrudd kom i april 2007, da Apple og plateselskapet EMI presenterte planer om å tilby musikk via iTunes uten kopi-sperre.

I en sak for Markedsrådet om kontraktsvilkår fikk Forbrukerombudet medhold i at et alarmselskaps bindingstid på to år, kombinert med høye oppsigelsesgebyrer og strenge regler for hva selskapet kan gjøre ved misligholdt betaling fra forbrukere, var urimelige og lovstridige. Ombudet grep også inn mot flere private barnehager som brukte innlåsende mekanismer som forskuddsbetaling og lange oppsigelsesfrister. Barnehagenes avtalevilkår ble etter hvert endret til å samsvare med en standardkontrakt framforhandlet med Private Barnehagers Landsforbund.

Bidra til klare og rimelige kontraktsvilkår i andre utvalgte bransjer som forbrukere til enhver tid opplever som problematiske

Med grunnlag i framforhandlede standardvilkår med en aktør, fikk Forbrukerombudet utviklet generelle prinsipper for forbrukerleie av biler.

I samarbeid med forbrukerombudene i Danmark og Sverige vurderte og fant Forbrukerombudet Ryanairs kontraktsvilkår urimelige. Markedsrådet, og senere tingretten, sa seg enige, men saken ble likevel anket inn for lagmannsretten av Ryanair (behandles i 2008). Det pågikk også forhandlinger med reisebransjen om reviderte vilkår for pakkereiser.

Forbrukerombudet deltok aktivt i standardiseringsarbeid for revisjon av kontrakter for oppføring av bolig. Det ble også framforhandlet ny strømlevertingsavtale med Energibedriftenes landsforening.

Bidra til tryggere handel via fjernsalgskommunikasjon

Bidra til at barn og unge ikke inngår avtaler de ikke vil, kan eller ser konsekvensen av å inngå

I 2006 ble det gjennomført forhandlinger med teleoperatørene om endringer i CPA (Content Provider Access)-avtalen. CPA-avtalen inneholder særlige regler om sikkerhetsregler ved salg av mobile innholdstjenester til barn.

Bidra til at forbrukere ikke opplever å bli bundet til kontrakter som de selv mener de ikke har inngått ved telefonsalg (negativt salg)

Forbrukerombudet behandlet mange saker om negativt salg over telefon. Markedsrådet fattet ved-

tak mot tre firma som drev med slikt salg. Forbrukerombudet har etablert et nært samarbeid med Forbrukerrådet i slike saker, siden forbrukerne som blir utsatt som regel har behov for sivilrettslig bistand. Ombudet hadde også utstrakt samarbeid med svenske forbrukermyndigheter om grenseoverskridende telefonsalg.

Bidra til klare og rimelige vilkår i kontakter for internetthandel

Det ble utarbeidet en tipsliste til forbrukerne om handel via Internett.

Forbrukerombudet søkte om midler til et større arbeid på området, med sikte på igangsettelse i 2007.

Bidra til tryggere avtaleinngåelse og betaling ved utvikling av nye tekniske løsninger

Gjennom arbeid i *Forum Stopp Nettvindul* har Forbrukerombudet utviklet rutiner for innrapportering og varsling av svindelforsøk rettet mot forbrukere på Internett. I løpet av 2006 ble det sendt ut varsler via *nettvett.no* om to konkrete forsøk på lure kunder i norske banker til å gi fra seg informasjon om passord eller kredittkortnumre (phishing). Forbrukerombudet forsøkte å få gjennomslag i en konkret sak i Bankklagenemnda for at banker skal ta større ansvar i forbindelse med feil eller misbruk ved betaling via nettbank, men nådde ikke fram. I 2007 har ombudet forsøkt å påvirke til bedre regler gjennom innspill og deltakelse i Banklovkommisjonen.

Bidra til bedre regelverk og tilsyn på tvers av landegrensene

Utarbeidelse av felles standpunkter til markedsføring og avtalevilkår på utvalgte områder i Norden

De nordiske forbrukerombudene ferdigstilte og lanserte retningslinjer for mobile innholdstjenester. Ombudene avga også en felles høringsuttalelse til EU-kommisjonen om sivilrettslige konsekvenser av brudd på konkurranseretten. Det ble sendt en felles søknad til Nordisk Ministerråd for å arrangere et seminar om digitale ytelser. Videre samarbeidet forbrukerombudene om avtalevilkårene til Ryanair og iTunes. Forbrukerombudet hadde et nært samarbeid med Konsumentombudet i Sverige om telefonsalg av helsekostprodukter

Bidra til at norske forbrukere ikke utsettes for urimelig markedsføring og svindel via Internett over landegrensene

Forbrukerombudet etablerte i 2006 *Forum stopp Nettsvindel*. Forumet består av representanter for tilsynsmyndigheter, departementer, politiet og flere næringslivsaktører. Forumet skal varsle forbrukerne om svindelforsøk, etterspore hvem som står bak, stanse svindelen og eventuelt rette sanksjoner mot de ansvarlige.

Forbrukerombudet deltok aktivt i *The London Action Plan*, der både myndighetsorganer og industri fra hele verden er involvert for å forsøke å bekjempe spam. Forbrukerombudet deltok også i EUs nettverk av myndigheter som fører tilsyn med spamlovgiving. Et arbeid med å etablere en egen klagemulighet for spam på Forbrukerombudets hjemmeside ble innledet.

Delta i europeisk og internasjonalt samarbeid for å påvirke regelverksutforming og bedre rammeverk for håndheving av lovbrudd

Implementering av EU-direktivet om urimelig markedsføring og forordningen om tilsyn og samarbeid i Europa var sentrale tema på møter for de nordiske forbrukerombudene. Forbrukerombudet deltok også på et møte i International Consumer Protection and Enforcement Network (ICPEN). Forbrukerombudet er en aktiv deltaker i nettverket, som nylig både har behandlet iTunes, flybransjen og tiltak mot spam.

Forbrukerombudet deltok i EUs ekspertgruppe for myndigheter, som vil ha en sentral rolle i forbindelse med samarbeidsforordningen. I løpet av 2006 ble det utviklet en database som skal benyttes i samarbeidet. Samtidig er det gjennomført opplæring i bruken av basen.

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Forebygge og stoppe ulovlig markedsføring og urimelige kontrakter	<p>Redusert forekomst av lovstridige markedsføringsmetoder</p> <p>Bedre forbrukerrettigheter i standardkontrakter</p> <p>Et enklere og tryggere Internett-, TV- og telemarked</p> <p>Tryggere handel via fjernkommunikasjon</p> <p>Redusert forekomst av urimelig markedsføring over landegrensene</p>

Nærmere omtale av målene følger nedenfor.

Forebygge og stoppe ulovlig markedsføring og urimelige kontrakter.

Dette skal oppnås gjennom dialog, forhandlinger, effektiv bruk av sanksjonsapparatet og informasjonsvirksomhet. Forbrukerombudets visjon er å skape en enklere og tryggere forbrukerhverdag.

Redusert forekomst av lovstridige markedsføringsmetoder

Redusere bruken av villedende sammenligningspriser og bidra til bedre prisinformasjon innen prioriterte bransjer

Det er av vesentlig betydning for forbrukerne at de får riktig prisinformasjon når de skal foreta kjøpsbeslutninger. Forbrukerombudet vil derfor fortsatt

bidra til at forbrukerne ikke blir utsatt for villedende og utilstrekkelig prisinformasjon, som fortsatt er et vedvarende problem innenfor mange bransjer. Særlig oppmerksomhet vil bli rettet mot markeder der konkurransen er sterk, og markeder der tilbudene er sammensatte. Det er blant annet fortsatt nødvendig å følge opp markedsføringen av sammensatte/garanterte (strukturerte) spareprodukter.

Bidra til at markedsføring som er rettet til barn eller som barn for øvrig utsettes for ikke er urimelig

Forbrukerombudet ser en tendens til at virkemidlene som benyttes for å påvirke barn til kjøp utvikler seg mer i retning av å lokke med at man får utenforliggende ting «på kjøpet». Det dreier seg om alt fra vedpakkende billige leker, til deltakelse i konkurranser om dyrere premier. Dette er med på

å øke det kommersielle presset mot barn. Det er også betenkelig at mat med stort innhold av sukker, salt eller fett markedsføres ved hjelp av slike virkemidler. Forbrukerombudet vil bidra til at barn ikke utsettes for urimelig markedsføring av denne typen.

Bidra til at reglene som skal sikre at forbrukerne ikke mottar uønsket reklame etterleves

Markedsføringsloven gir i stor grad forbrukerne rett til selv å bestemme i hvilken grad de vil motta reklame. Henvendelser Forbrukerombudet mottar viser at mange forbrukere mottar uadressert reklame og telefonsalgshenvendelser til tross for at de har reservert seg mot dette. Forbrukerombudet vil bidra til å sikre at forbrukernes rettigheter på dette området etterleves.

Bedre forbrukerrettigheter i standardkontrakter

Bidra til klare og rimelige kontraktsvilkår i utvalgte bransjer som forbrukerne til enhver tid opplever som problematiske

Kontrakter for kjøp av varer og tjenester må til en viss grad være både lange og vanskelige, ettersom dette er den viktigste informasjonen forbrukerne sitter med dersom noe uforutsett skulle oppstå etter at kjøpet er inngått. Forbrukerombudet vil imidlertid bidra til at innholdet i kontraktene er så klart som mulig, slik at forbrukerne kan nyttiggjøre seg den informasjonen som finnes der, og også til at kontrakten ikke på annen måte er urimelig overfor forbrukerne. Kontrakter for bolig, utdanning, transport, finans og energi er typiske eksempler på områder der Forbrukerombudet vil bidra.

Bidra til at kontraktsvilkår ikke er utformet på en måte som viker innelåsende for forbruker, og således hindrer forbrukers adgang til å benytte seg av konkurransen i markedet

Omfattende forskuddsbetaling, bindingstider, automatisk fornyelse av kontrakter, fordelsprogrammer og høye oppsigelsesgebyrer er eksempler på innelåsende mekanismer i forbrukerkontrakter. Ved å bruke slike mekanismer oppnår de næringsdrivende å beholde kundene lengst mulig. Samtidig bidrar mekanismene til å hindre forbrukerne i å benytte seg av andre gode tilbud. Forbrukerombudet vil derfor fortsatt arbeide for å fjerne vilkår som på en urimelig måte låser forbrukerne til bestemte leverandører.

Bidra til bedre kundeservice innen nærmere utvalgte bransjer

Kundeservice er en viktig del av et kontraktsforhold, både i salgssituasjonen, og for forbrukernes kontakt med selger underveis i kontraktsforholdet dersom forbruker må ha bistand (alt fra råd til reparasjoner) for å kunne nyttiggjøre seg varen eller tjenesten på forutsatt måte. I 2007 ble det ved et samarbeid mellom Forbrukerrådet, Post- og teletilsynet, Forbrukerombudet og Internett- og telebransjen utviklet en norm for kundeservice. Dette arbeidet vil være retningsgivende også når Forbrukerombudet skal arbeide for bedre kundeservice i andre bransjer hvor forbrukerne har problemer.

Et enklere og tryggere Internett-, TV- og telemarked

Redusere bruken av villedende sammenligningspriser og bidra til bedre prisinformasjon

Abonnementene og prisstrukturene i Internett-, TV- og telemarkedet er uoversiktlige og kompliserte, og det er vanskelig for forbrukerne å foreta informerte valg. Mange tilbydere fokuserer på enkelte fordelaktige elementer ved et tilbud, mens de utelater andre nødvendige kostnader. Selv om Forbrukerombudet har utviklet retningslinjer og drevet utstrakt informasjonsvirksomhet, er det fortsatt nødvendig med kontinuerlig oppmerksomhet på bransjens prismarkedsføring for å få aktørene til å informere godt nok om det reelle prisbildet.

Bidra til klare og balanserte kontrakter for leveranse av Internett-, TV- og teletjenester

Forbrukerombudet vil følge opp de viktigste kontraktene i markedet for Internett-, TV- og teletjenester.

De aller fleste forbrukere har i dag flere avtaler om Internett-, TV- og teletjenester. Siden den praktiske og økonomiske betydningen av slike avtaler er stor for forbrukerne, er det viktig at avtalevilkårene framstår som rimelige, klare og balanserte. Den raske teknologiske utviklingen i markedet for Internett-, TV- og teletjenester og de store valgmulighetene, gjør behovet for klare og rimelige oppsigelsesvilkår særlig viktig for forbrukerne. Det er viktig at innelåsende elementer, som bindingstid, holdes på et minimum, og at vilkårene ikke kan endres til ugunst for forbrukerne i løpet av bindingsperioden. Ettersom slike tjenester etter hvert må anses som nødvendighetstjenester, er også vilkårene om leverandørens rett til stenging et sen-

tralt punkt. I tillegg er det viktig at kontraktene ikke inneholder for omfattende ansvarsfraskrivelser fra leverandørens side.

Ivareta forbrukernes interesser i et TV-marked i utvikling

TV-markedet har tradisjonelt vært et område preget av lite konkurranse og lite valgfrihet for forbrukerne. Denne situasjonen vil kunne endre seg nå når det digitale bakkenettet er lansert. Erfaring tilsier at når det kommer nye aktører inn i et marked, øker markedsføringen betydelig og blir mer aggressiv. Forbrukerombudet må derfor følge med på markedsføringen og bidra til at kontraktsvilkårene utformes på en måte som er rimelig for forbrukerne.

Bidra til en sikrere mediehverdag for barn og unge

Barn og unges økende bruk av Internett og mobiltelefon til ulike formål og i forskjellige sammenhenger innebærer nye utfordringer i forhold til å ivareta deres sikkerhet. Forbrukerombudet vil derfor fortsatt arbeide med markedsføring og salg av mobile innholdstjenester. Vilråene knyttet til barn og unges bruk av forskjellige betalingstjenester og kjøp av varer og tjenester på Internett må være tilrettelagt for målgruppens behov, og ta høyde for den begrensede avtalekompetanse og særlige behov for beskyttelse som målgruppen har. Forbrukerombudet vil også fortsatt følge med på bruk av barn og unges personopplysninger gjennom ulike tjenester på Internett.

Tryggere handel via fjernkommunikasjon

Bidra til tryggere internetthandel

Erfaring viser at vilråene til nettbutikkene er vanskelig tilgjengelige for forbrukerne, og mange opererer også med vilkår som Forbrukerombudet mener er urimelige. Forbrukerombudet har i 2007 arbeidet fram en standardkontrakt for netthandel for å hjelpe nettbutikkene, og for dermed å gjøre det enklere og tryggere for forbrukerne å handle via Internett. Forbrukerombudet vil påse at det ikke benyttes urimelige vilkår overfor forbruker ved netthandel. Stadig mer handel skjer gjennom nettsteder som formidler kontakt mellom kjøpere og selgere. Det er ofte uklart hvilket ansvar slike nettsteder har for avtalene som kommer i stand, og Forbrukerombudet vil derfor klarlegge dette. Særlige spørsmål reiser seg med hensyn til salg av digitale ytelser via Internett. Forbrukerombudet har allerede markert seg i spørsmål rundt dette internasjonalt, og vil følge opp arbeidet i 2008.

Bidra til at forbrukere ikke blir bundet til kontrakter som de selv mener de ikke har inngått (negativt salg) ved telefonsalg

De siste årene har ca 10 prosent av henvendelsene til Forbrukerombudet kommet fra forbrukere som har opplevd å bli ufrivillig bundet til avtaler om kjøp av varer og tjenester som følge av telefonsalg. Det er, etter Forbrukerombudets mening, behov for lovendring når det gjelder telefonsalg. Uavhengig av hvordan reglene i markedsføringsloven blir fra 2008, vil Forbrukerombudet fortsatt arbeide aktivt for at forbrukerne ikke skal bli utsatt for negativt salg via telefon.

Redusere forekomsten av urimelig markedsføring over landegrensene

Bidra til at norske forbrukere ikke blir utsatt for urimelig markedsføring og svindel via Internett over landegrensene

Utviklingen i elektronisk kommunikasjon medfører at norske forbrukere i stadig større grad risikerer å bli offer for urimelig markedsføring og svindel fra utlandet. En stor del av disse markedsførings-/svindeltiltakene kommer via e-post som spam. Forbrukerombudet har derfor etablert klageprosedyrer for forbrukerne, som gjør det lett å klage, og dermed også lett å se omfang og innhold på tiltakene. Flere forbrukere opplever dessuten fortsatt forsøk på å bli lurt til å gi fra seg passord til nettpåstasjonen eller kredittkortnumre (phishing), og installasjon av skadelig programvare på datamaskiner. Forbrukerombudet vil delta aktivt i både nasjonalt og internasjonalt samarbeid for å få stoppet og eventuelt straffet de står bak svindeltiltakene.

Delta i nordisk, europeisk og internasjonalt samarbeid for å påvirke regelverksutforming og bedre rammeverk for håndheving av lovbrudd

Forbrukerombudet vil videreføre samarbeidet med forbrukerombudene i de øvrige nordiske landene for blant annet å utvikle gode rutiner for bedre tilsyn på tvers av landegrensene.

Forbrukerombudet har fra 1. mars 2007 fått en formell rolle som norsk representant i et europeisk nettverk av tilsynsorganer. Denne rollen må følges opp, både ved konkret sakshåndtering og med møter i EU-kommisjonen.

Flere av forbrukerdirektivene i EU er under revisjon, og Forbrukerombudet anser det som viktig å følge med på arbeidet som gjøres og være høringsinstans når det er aktuelt. Forbrukerombudet vil dessuten fortsette arbeidet i det uformelle

internasjonale nettverket ICPEN (*International Consumer Protection and Enforcement Network*), hvor det også diskuteres samarbeid med tilsynsmyndigheter utover Europa.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal dekke lønn til medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Forbrukerombudet.

Ombudet hadde 30 tilsatte (29 årsverk) per 1. mars 2007.

Kap. 3868 Forbrukerombudet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2006	budsjett 2007	2008
01	Diverse inntekter	600		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	1		
18	Refusjon av sykepenger	7		
	Sum kap. 3868	608		

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter prosjektinntekter, refusjoner og diverse andre inntekter som blir regnskapsført i løpet av budsjettåret.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 868 Forbrukerombudet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 868 Forbrukerombudet.

Programområde 28

Programkategori 28.50 Stønad ved fødsel og adopsjon

Kap. 2530 Foreldrepenger

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Foreldrepenger ved fødsel, <i>overslagsbevilgning</i>	9 625 740	10 145 000	10 764 000
71	Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, <i>overslagsbevilgning</i>	432 396	420 875	420 000
72	Feriepenger av foreldrepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	266 709	290 000	310 000
73	Foreldrepenger ved adopsjon, <i>overslagsbevilgning</i>	115 380	135 000	116 000
	Sum kap. 2530	10 440 225	10 990 875	11 610 000

Resultatrapport 2006/2007

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2005-2006), og de endringer som framgår av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006). Da het kapitlet Fødselspenger og adopsjonspenger.

Muligheter for mødre og fedre til å kombinere yrkesaktivitet og barneomsorg

En fleksibel og brukervennlig fødselspengeordning

Folketrygdloven kap. 14 regulerer retten til ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon. I lov 21. april 2006 nr. 10, som trådte i kraft 1. januar 2007, er stønadsordningen forenklet ved at bestemmelsene som regulerer ytelser ved fødsel og adopsjon er slått sammen under betegnelsen foreldrepenger. Det er innført enklere og mer fleksible regler for å kombinere uttak av foreldrepenger med deltidsarbeid eller perioder med fulltidsarbeid. Samtidig er fedrekvoten inkludert i ordningen med fleksibelt uttak. Adgangen til å få unntak fra fedrekvoten er begrenset til å gjelde tilfeller der far er for syk til å ta seg av barnet.

Svangerskapsenger gir rett til opptjening av feriepenger på samme måte som sykepenger. Det vises til Innst.O. nr. 34 (2005-2006), jf. Ot.prp.nr. 12 (2005-2006) og Ot.prp. nr. 104 (2004-2005).

I lov 22. desember 2006 nr. 95, som trådte i kraft 1. januar 2007, ble adoptivforelders rett til foreldrepenger ved tidlig stebarnsadopsjon lovfestet. Lovendringen var en oppfølging av nye retningslinjer for stebarnsadopsjon som legger opp til tidlig adopsjon av nyfødte barn i registrerte partnerskap. Retten til foreldrepenger gjelder der stebarnsadopsjon finner sted mens foreldrepengeperioden ved fødsel fortsatt løper. Adoptivforelder har da tilsvarende rettigheter som fedre fra adopsjonstidspunktet og i den resterende del av stønadsperioden, men slik at plikten til å ta ut fedrekvote ikke kommer til anvendelse. Det vises til Innst.O. nr. 30 (2006-2007) jf. Ot.prp. nr. 5 (2006-2007).

Departementet har vurdert regelverket for opptjening av rett til foreldrepenger for foreldre som får barn med kort tidsintervall. Etter dagens regler er det et vilkår for rett til foreldrepenger at stønadsmottaker har vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Vilkåret må oppfylles forut for hver fødsel eller adopsjon. Utbetalte foreldrepenger teller med i opptjeningsgrunnlaget og kan danne helt eller delvis grunnlag for opptjening av rett til foreldrepenger til neste barn hvis aldersforskjellen mellom barna er tilstrekkelig liten. Kvinner som ikke har opptjent rett til foreldrepenger har rett til engangsstønad på 33 584 kroner ved fødsel og adopsjon.

Departementet viser til Stortingets behandling av Dokument nr. 8:62 (2006-2007) jf. Innst.S. nr. 245 (2006-2007). Det ble besluttet å avvise forslag om å endre dagens regler for opptjening av rett til foreldrepenger når barn fødes med kort mellomrom.

Oversikt over bruk av ordningen framgår av tabell 4.11.

Vurdere selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og småbarnsomsorg

I *Soria-Moria-erklæringen* heter det at regjeringen vil sikre gründere og etablerere sosiale ordninger, blant annet ved å se på vilkårene for selvstendig næringsdrivende til å kombinere yrkeskarriere med barneomsorg. Departementet har vurdert oppfølgingen av høringsnotatet *Vurdering av selvstendig næringsdrivendes trykderettigheter ved svangerskap, fødsel og omsorg for små barn* som ble sendt på høring i 2005. Det vises for øvrig til Dok. 8:113 (2005-2006) jf. Innst.S. nr. 41 (2006-2007). Det ble ikke gjennomført endringer i 2006 eller 2007, men endringer foreslås i 2008. Se nærmere omtale under Mål og strategier.

Fedrekvoten ble 1. juli 2006 utvidet med en uke til seks uker som en forlengelse av den samlede stønadperioden. Det vises til St.prp. nr. 1 (2005-2006), jf. Ot.prp. nr. 70 (2005-2006). Utvidelsen av fedrekvoten omfatter bare fedre som har rett til fedrekvote. En del fedre har ikke rett til fedrekvote, enten fordi mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, fordi far selv ikke har opptjent rett til foreldrepenger, fordi mor har opptjent rett til foreldrepenger i deltidsstilling som er lavere enn 50

prosent av full stilling, eller fordi mor er enslig forsørger. Utvidelsen gjelder fødsler og omsorgsovertakelser fra og med ikrafttredelsen. Fedrekvoten utgjør etter dette seks uker av stønadperioden. Stønadperioden er nå ved 100 prosent sats 44 uker ved fødsel og 41 uker ved adopsjon og ved 80 prosent sats 54 uker ved fødsel og 51 uker ved adopsjon. Fedrekvoten tilfaller mor hvis mor er enslig forsørger, hvis far ikke har rett til foreldrepenger eller hvis far er for syk til å ta seg av barnet.

De fleste fedre tar ut foreldrepenger på slutten av stønadperioden. Effekten av den sjettede uken fedrekvote vil derfor først inntre fra 2007. Statistikken for 2006 viser delvis effekt av utvidelsen av fedrekvoten til fem uker fra 1. juli 2005. Full effekt kommer først i 2007 som følge av at mange av fedrene som avsluttet foreldrepenger i første halvår 2006 vil ha barn født før 1. juli 2005. Denne gruppen har rett til bare fire ukers fedrekvote.

Andelen fedre som tok ut mer enn fire uker har økt fra 18,3 prosent i 2005 til 63,4 prosent i 2006. 43,1 prosent tok ut 25 dager i 2006. Statistikken viser altså en klar effekt av at fedrekvoten ble utvidet med en uke fra 1. juli 2005. Andelen fedre som tok ut mer enn 25 dager har dessuten økt noe; fra 16,2 prosent i 2005 til 18,4 prosent i 2006. Tendensen til at flere fedre tar ut mer enn fedrekvoten er altså fortsatt svakt økende.

Antall fedre som tok ut foreldrepenger på selvstendig grunnlag har økt fra 1210 i 2005 til 1336 i 2006. Dette gjelder tilfellene der bare far har opptjente rettigheter. Av disse tok 84 prosent ut mer enn 25 dager i 2005 og 85 prosent i 2006. Ca. 65 prosent av fedrene tok ut 60 dager eller mer (minst tre måneder).

Styrke fedres rettigheter

Utvide fedrekvoten fra fem til seks uker

Tabell 4.11 Fødsler og bruk av fødsels- og adopsjonspengeordningen i 2005 og 2006

Antall/kroner	2005	2006	Endring 2005/2006
Antall fødsler	55 875	57 713	1 838
Antall levendefødte barn	56 756	58 545	1 789
Antall kvinner som avsluttet minst en periode med fødselspenger	48 010	47 745	-265
-herav med 80 prosent lønnskompensasjon	35 659	35 517	-142
Antall menn som avsluttet minst en periode med fødselspenger	35 060	35 827	767
-herav med permisjon inntil 19 dager	4 410	4 243	-167
-herav med permisjon 20 dager	24 201	8 865	-15 336

Tabell 4.11 Fødsler og bruk av fødsels- og adopsjonspengeordningen i 2005 og 2006

Antall/kroner	2005	2006	Endring 2005/2006
-herav med permisjon 21-24 dager	356	693	337
-herav med permisjon 25 dager	398	15 453	15 055
-herav med permisjon 26-29 dager	247	252	5
-herav med permisjon 30 dager	276	388	112
-herav med permisjon 31-59 dager	2 755	3 278	523
-herav med permisjon 60 dager eller mer	2 417	2 655	238
Gjennomsnittlig fødselspengegrunnlag for kvinner (kroner)	252 944	262 226	9 282
Gjennomsnittlig fødselspengegrunnlag for menn (kroner)	310 781	323 273	12 492
Antall kvinner med tidskonto ved fødsel	1 099	945	-154
Antall menn med tidskonto ved fødsel	350	384	34
Antall fødsler utenfor institusjon 1)	378	411	33
Antall kvinner med svangerskapspengen	1 665	1 748	83
-herav selvstendig næringsdrivende	61	73	12
Antall kvinner som avsluttet minst en periode med adopsjonspenger	709	588	-121
-herav med 80 prosent lønnskompensasjon	504	420	-84
Antall menn som avsluttet minst en periode med adopsjonspenger	566	484	-82
-herav med permisjon inntil 19 dager	73	61	-12
-herav med permisjon 20 dager	293	78	-215
-herav med permisjon 21-24 dager	6	5	-1
-herav med permisjon 25 dager	16	174	158
-herav med permisjon 26-29 dager	3	6	3
-herav med permisjon 30 dager	4	16	12
-herav med permisjon 31-59 dager	67	44	-23
-herav med permisjon 60 dager eller mer	104	100	-4
Gjennomsnittlig adopsjonspengegrunnlag for kvinner (kroner)	279 359	298 554	19 195
Gjennomsnittlig adopsjonspengegrunnlag for menn (kroner)	324 088	339 170	15 082
Antall kvinner med tidskonto ved adopsjon	71	59	-12
Antall menn med tidskonto ved adopsjon	25	15	-10
Antall kvinner med engangsstønad ved fødsel	12 679	12 840	161
Antall menn med engangsstønad ved fødsel	25	24	-1
Antall kvinner med engangsstønad ved adopsjon	11	11	0
Antall menn med engangsstønad ved adopsjon	0	1	1
Antall menn med minst en dag med fødselspenger , uten rett til fedrekvote (mor har hatt engangsstønad) 2)	1 210	1 336	126
-herav med permisjon inntil 19 dager	81	95	14

Tabell 4.11 Fødsler og bruk av fødsels- og adopsjonspengeordningen i 2005 og 2006

Antall/kroner			Endring
	2005	2006	2005/2006
-herav med permisjon 20 dager	49	24	-25
-herav med permisjon 21-24 dager	44	34	-10
-herav med permisjon 25 dager	17	42	25
-herav med permisjon 26-29 dager	18	26	8
-herav med permisjon 30 dager	22	23	1
-herav med permisjon 31-59 dager ¹⁹²	224	32	
-herav med permisjon 60 dager eller mer	787	868	81

Mål og strategier

For 2008 prioriteres følgende mål:

Delmål	Resultatmål
Gode muligheter for mødre og fedre til å kombinere yrkesaktivitet og småbarnsomsorg	Videreføre en fleksibel og brukervennlig foreldrepengeordning Få flere menn til å ta ut mer enn fedrekvoten Styrke selvstendig næringsdrivendes rettigheter

Gode muligheter for mødre og fedre til å kombinere yrkesaktivitet og barneomsorg

Videreføre en fleksibel og brukervennlig foreldrepengeordning

Rett til foreldrepenger er sentralt for å sikre foreldre inntekt i forbindelse med svangerskap, fødsel og adopsjon. Departementet vil følge utviklingen i foreldres bruk av de utvidede mulighetene til fleksibelt uttak som ble innført 1. januar 2007.

Få flere menn til å ta ut mer enn fedrekvoten

Departementet vil i samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten styrke informasjonen til foreldrene om muligheten til å fordele stønadsperioden seg i mellom. Formålet er å stimulere til økt fordeling slik at fedrene tar ut mer enn fedrekvoten. Departementet vil ta et initiativ overfor arbeidslivets organisasjoner for å se på tiltak som kan fremme menns uttak av foreldrepermisjon.

Styrke selvstendig næringsdrivendes rettigheter

Det foreslås å gi selvstendig næringsdrivende rett til foreldrepenger og svangerskapspenger med 100 prosent dekningsgrad, oppad begrenset til 6G. I dag har selvstendig næringsdrivende rett til 65 prosent kompensasjon av inntekt opp til 6G, og må

tegne tilleggsforsikring (del av sykepengeforsikringen) for å oppnå 100 prosent dekning. Forslaget foreslås å gjelde fra og med 1. juli 2008. Departementet vil fremme en odelstingsproposisjon med forslag til nødvendige lovendringer.

Målet er å legge bedre til rette for selvstendig næringsdrivendes muligheter til å kombinere omsorg og yrkesaktivitet. Økt sosial sikkerhet i forbindelse med svangerskap og fødsel kan stimulere flere kvinner til å etablere egen virksomhet. Forslaget inngår på denne bakgrunn i regjeringens handlingsplan for kvinnelige entreprenører. I tillegg legges bedre til rette for selvstendig næringsdrivende fedre, ved at gruppen sikres 100 prosent dekning under fedrekvoten. 100 prosent dekningsgrad gjør det også lettere for fedre å ta større del av foreldrepengeperioden.

Nærmere om budsjettforslaget

Stønadsordningene under kap. 2530 Foreldrepenger er hjemlet i folketrygdloven kap. 14 Ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon.

Mål

Stønadsordningene under dette kapitlet skal kompensere for inntektsbortfall i forbindelse med svan-

gerskap, fødsel og adopsjon og sikre støtte til kvinner som ikke har opptjent rett til foreldrepenger.

Tildelingskriterier

Tildelingskriteriene er nærmere beskrevet under de enkelte budsjettposter nedenfor.

Oppfølging og kontroll

Foreldrepenger forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. tilsvarende punkt under kap. 844 Kontantstøtte.

Budsjettforslag 2008

Det foreslås å gi selvstendig næringsdrivende rett til svangerskapspenge og foreldrepenger ved fødsel og adopsjon med 100 prosent dekning av inntekt oppad begrenset til 6G, med virkning fra 1. juli 2008. Selvstendig næringsdrivende får altså fra denne dato samme dekningsgrad som arbeidstakere. Endringen gjøres gjeldende for både løpende og nye tilfeller. Kostnadene i 2008 er anslått til 60 mill. kroner.

Forslaget innebærer at foreldrepenger og svangerskapspenge tas ut av tilleggsforsikringens (sykepengeforsikringens) dekningsområde.

Det er ikke foreslått andre endringer i satsene eller regelverket for foreldrepenger. Det legges opp til en vekst i foreldrepengegrunnlaget ved fødsel tilsvarende den generelle lønnsveksten fra 2007 til 2008. Anslaget er økt med 28 mill. kroner som følge av utvidelse av fedrekvoten med en uke til seks uker fra 1.7.2006, helårsvirkning fra 2008, og helårsvirkning 2008 av opptjening av foreldrepengegrunnlag av etterlønn utbetalt som engangsbeløp, som er en regelendring fra 1. januar 2007.

Budsjettforslaget bygger blant annet på tall fra Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskriving.

Post 70 Foreldrepenger ved fødsel, overslagsbevilgning

Foreldrepenger ved fødsel utbetales etter vilkårene i folketrygdloven kapittel 14.

Det er et vilkår for rett til foreldrepenger at stønadsmottaker har vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til, jf. folketrygdloven § 14-6.

Det beregnes ikke foreldrepenger av inntekter som overstiger seks ganger folketrygdens grunnbeløp (6G), jf. folketrygdloven § 14-7. Per 1. mai 2007 utgjør grunnbeløpet 66 812 kroner.

Fra 1. juli 2008 heves dekningsgraden for selvstendig næringsdrivende fra 65 prosent til 100 prosent av inntekt oppad begrenset til 6G, jf. Budsjettforslaget. Endringen gjelder både foreldrepenger og svangerskapspenge, og dekningsgraden blir den samme som for arbeidstakere. Posten er på denne bakgrunn styrket med 59 mill. kroner.

Stønadsperioden er 44 uker med 100 prosent lønnskompensasjon eller 54 uker med 80 prosent lønnskompensasjon, jf. folketrygdloven § 14-9. Siden stønadsperioden med 100 prosent dekning er begrenset til 44 uker, kan det maksimalt refunderes 339 199 kroner per stønadstilfelle.

Fedrekvoten utgjør seks uker av stønadsperioden, jf. folketrygdloven § 14-12. Foreldrene kan avtale å fordele en større del av stønadsperioden seg i mellom, jf. vilkårene i folketrygdloven § 14-13.

Det gis adgang til gradert uttak av foreldrepenger i samsvar med skriftlig avtale med arbeidsgiver om delvis arbeid, jf. vilkårene i folketrygdloven § 14-16. Etter folketrygdloven § 14-11 gis også adgang til å utsette stønadsperioden når den som mottar foreldrepenger er i inntektsgivende arbeid på heltid. Uttak av foreldrepenger må være avsluttet senest tre år etter fødselen.

Under post 70 hører også svangerskapspenge som ytes i samsvar med vilkårene i folketrygdloven § 14-4.

Post 71 Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, overslagsbevilgning

Engangsstønad ved fødsel og adopsjon ytes etter bestemmelsene i folketrygdloven § 14-17. Engangsstønad ytes til kvinner som ikke har opptjent rett til foreldrepenger. Engangsstønaden utgjør 33 584 kroner i 2007 og videreføres uendret i 2008. Ved flerbarnsfødsler og flerbarnsadopsjoner ytes det én engangsstønad per barn.

Under post 71 hører også stønad ved fødsel utenfor institusjon, jf. folketrygdloven § 5-13, som ytes til kvinner som ikke blir innlagt på sykehus eller fødestue i forbindelse med fødselen. Stønaden er på 1 765 kroner.

Post 72 Feriepenger av foreldrepenger, overslagsbevilgning

Feriepenger av foreldrepenger ytes i samsvar med vilkårene i folketrygdloven § 14-8. Folketrygden yter feriepenger til arbeidstakere med 10,2 prosent av utbetalte foreldrepenger for de første 12 ukene av hver stønadsperiode, alternativt for 15 uker dersom redusert lønnskompensasjon (80 prosent) er valgt. Feriepenger av svangerskapspenge ytes for

de første 64 stønadsdagene jf. vilkårene i folketrygdloven § 14-4.

Post 73 Foreldrepenger ved adopsjon, overslagsbevilgning

Foreldrepenger ved adopsjon ytes etter vilkårene i folketrygdloven kapittel 14. Foreldrepenger ytes ved adopsjon av barn under 15 år.

Fra 1. juli 2008 er dekningsgraden 100 prosent av inntekt opp til 6G også for selvstendig nærings-

drivende. Posten er på denne bakgrunn styrket med 1 mill. kroner.

Stønadperioden er 41 uker med 100 prosent lønnskompensasjon eller 51 uker med 80 prosent lønnskompensasjon jf. folketrygdloven § 14-9. Siden stønadperioden med 100 prosent dekning er begrenset til 41 uker, kan det maksimalt refunderes 316 072 kroner per stønadstilfelle.

Det vises for øvrig til omtalen under post 70.

Del III
Omtale av særlige tema

5 Likestillingsomtale

5.1 Integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i budsjettet

Likestillingsloven § 1a pålegger offentlige myndigheter å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling på alle politikkområder. Som ledd i oppfølgingen av denne aktivitetsplikten, er BLD koordinator og pådriver for departementenes arbeid med integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i arbeidet med statsbudsjettet.

Statskonsult er engasjert av BLD for å gjennomføre en treårig prosess- og resultatevaluering av arbeidet med likestillingsvurdering av statsbudsjettet. Arbeidet startet opp i 2006 og vil fortsette ut 2008. Evalueringen vil gi innspill til BLDs videre arbeid og bidra til utvikling av departementets pådriver- og koordinatorrolle.

Tema for årets likestillingsvedlegg til St.prp. nr. 1 for BLD (2007-2008) er *Helse og bruk av helsetjenester – forskjeller mellom kvinner og menn*. Hensikten med likestillingsvedlegget er å gi departementene et nyttig verktøy ved gjennomføring av likestillingsanalyser på egne fagområder. Alle departementene skal foreta likestillingsvurdering innenfor egne budsjettområder der de finner det relevant og formålstjenlig og redegjøre for disse i sine egne budsjettproposisjoner. Til hjelp i departementenes arbeid med dette har BLD utarbeidet *Veileder til likestillingsvurdering og omtale i departementenes budsjettproposisjoner*.

5.2 Likestilling internt i BLD

Likestillingsloven pålegger offentlige myndigheter en målrettet og planmessig pådriverrolle for likestilling på alle samfunnsområder. Det betyr at alle departementer har et selvstendig ansvar for å fremme likestilling som en integrert del av politikken på sine fagområder. Den reviderte likestillingsloven av 2002 stiller også krav til alle virksomheter om å rapportere om status for likestillingsarbeidet i egen virksomhet. Nedenfor følger en kort omtale av det interne likestillingsarbeidet i BLD.

5.2.1 Organisering

Den enkelte avdeling i departementet er ansvarlige for å ivareta kjønnsperspektivet på sine respektive fagområder i tillegg til internt i egen avdeling. For interne fellesfunksjoner som kompetanseutvikling, rekruttering og saksbehandlingsrutiner, har Plan – og administrasjonsavdelingen, med støtte fra likestillingskompetansen i Samlivs- og likestillingsavdelingen, et særskilt pådriver-, og koordineringsansvar.

Vervet som likestillingstillitsvalgt ambulerer mellom organisasjonene med ett års varighet. Den av organisasjonene som ikke innehar vervet, har vervet som vara. Likestillingsrepresentanten møter i samarbeidsutvalget, og har et generelt ansvar for likestillingsspørsmål på arbeidstakersiden.

5.2.2 Statistiske data

Kjønnsfordelingen i BLD er fortsatt skjev. Imidlertid er det en økning i andelen menn i departementet, fra 25 prosent i 2003 til 29 prosent i 2006.

Kjønnsfordelingen varierer mellom avdelingene, fra en mannsandel på 24,1 prosent til 41,3 prosent. Det er flere kvinner enn menn i de lavest lønte stillingsgruppene, spesielt gjelder det kontorstillingene. Det er videre en forholdsmessig større andel menn i enkelte av de høyest lønte stillingsgruppene hvorav 50 prosent av ekspedisjonsjefene samt 36 prosent av seniorrådgiverne er menn.

Ser en på departementet samlet ligger gjennomsnittslønnen til menn 3,7 lønnstrinn høyere enn gjennomsnittslønnen for kvinner. Hovedforklaringen på lønnsforskjellen er den høye andelen kvinner i de lavere stillingskategorier. Innen de ulike stillingskategorier er det ingen vesentlige forskjeller i avlønning mellom kvinner og menn.

Overtidsstatistikken for 2006 viser at det er godt samsvar mellom andelen kvinner i departementet og andel kvinner som jobber overtid.

Det er i hovedsak kvinner som har redusert stilling på grunn av omsorg for små barn. Ved utgangen av 2006 hadde 10 prosent av kvinnene redusert stilling.

En gjennomgang av eksternt kunngjorte stillinger i 2006 viser at 33 prosent av den totale søkermassen var menn. Andelen av mannlige søkere til intervju var 47 prosent, mens andelen tilsatte menn var på 40 prosent (6 av 15). Tilsvarende gjennomgang i 2005 viste at andelen mannlige søkere var på 33 prosent, 31 prosent av de intervjuede var menn og 36 prosent av de tilsatte var menn.

5.2.3 BLDs likestillingstiltak

Departementet har de siste årene hatt som mål å bedre den interne kjønnsbalansen, og har bevisst gått inn for å rekruttere flere menn. Menn har i stillingsannonse vært oppfordret til å søke. Dette gjelder spesielt i avdelinger og typer stillinger der kvinneandelen er høy. Departementet har også vært bevisst på å innkalle kvalifiserte mannlige søkere til intervju. Gjennomgangen ovenfor viser at det i 2006 har vært en oppgang både i antall menn innkalt til intervju, og i andelen tilsatte menn. Målsettingen om å rekruttere flere menn kan ikke gå på bekostning av kvalifikasjonsprinsippet, nemlig at den best kvalifiserte søkeren skal til-

settes. Departementet har i 2007 praktisert moderat kjønnskvoltering. Det vil si at dersom en kvinnelig og mannlige søker er tilnærmet likt kvalifisert for stillingen, er det mannen som skal tilsettes.

Departementet ønsker å bedre kompetansen i å integrere kjønnspektivet i egen virksomhet. På oppdrag fra departementet foretok Statskonsult i 2007 en analyse av hvor godt departementet klarer å integrere kjønnspektivet i sine arbeidsrutiner. Rapporten fra Statskonsult viser at det er behov for å øke kunnskapen om metodene og å styrke lederansvaret på dette området. Det arbeides derfor med en handlingsplan for å heve kompetansen på kjønnsintegrering i departementet og å få etablert arbeidsrutiner som gjør at vurdering av kjønnsrelevans blir en del av det daglige arbeidet.

Videre ble det nedsatt en intern arbeidsgruppe som vurderte ulike personalpolitiske virkemidler for å styrke rekrutteringen av menn til departementet. Departementet vil i 2008 fortsatt aktivt søke å rekruttere kvalifiserte menn slik at kjønnsbalansen i departementet bedres.

Tabell 5.1 Tilsatte/årsverk etter kjønn, tjenesteforhold og etat per 1. mars 2007

	Tilsatte	Antall årsverk totalt	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav		Årsverk menn	I alt	Herav		Årsverk kvinner
				Heltid	Deltid			Heltid	Deltid	
Barne- og likestillingsdepartementet	138	131,98	39	37	2	38,40	99	75	24	93,58
Barne-, ungdoms- og familie-direktoratet	139	134,11	48	47	1	47,8	91	76	15	86,31
Barne-, ungdoms- og familie-etaten	4013	3502,96	1377	1015	362	1221,08	2636	1710	926	2281,88
Barneombudet	12	11,50	2	2	0	2,00	10	9	1	9,50
Forbrukerombudet	30	29,30	16	15	1	15,5	14	13	1	13,80
Forbrukerrådet	141	126,93	57	51	6	55,40	84	47	37	71,53

Tabell 5.1 Tilsatte/årsverk etter kjønn, tjenesteforhold og etat per 1. mars 2007

	Til- satte	Antall års- verkt totalt	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav		Årsverk menn	I alt	Herav		Årsverk kvinner
				Heltid	Deltid			Heltid	Deltid	
Fylkesnemndene for sosiale saker	74	69,35	18	17	1	17,80	56	44	12	51,55
Likestillings- og dis- kriminerings-ombu- det	37	35,60	11	9	2	10,60	26	21	5	25,00
Likestillings- og dis- kriminerings- nemnda	2	2,00	1	1	0	1,00	1	1	0	1,00
Sekretariatet for markedsrådet og for- brukertvist-utvalget	8	7,80	4	4	0	4	4	3	1	3,80
Statens institutt for forbruksforskning	50	46,50	17	14	3	15,20	33	26	7	31,30

6 Forskning og utvikling

BLD legger vekt på å integrere FoU-basert kunnskap som en del av beslutningsgrunnlaget på departementets ansvarsområder. Departementet arbeider aktivt for å framskaffe ny kunnskap på aktuelle saksområder og for å sikre at kunnskap om og for sektoren oppdateres jevnlig. Dette skjer både gjennom langsiktige programbevilgninger til Norges forskningsråd, og gjennom direkte prosjektstøtte til fagmiljøer i institutt-, universitets- og høyskolesektoren. I tillegg til å framskaffe ny kunnskap, kan de samme miljøene utføre oppdrag som å sammenstille eksisterende kunnskap, utarbeide kunnskapsstatuser og utredninger, gjennomføre kartlegginger og innhente statistikk. På flere av departementets områder blir forsøk og utviklingsarbeid benyttet for å forbedre og reformere metoder og tjenester. Forskningsbasert kunnskap vil ofte være et nødvendig grunnlag for dette arbeidet, samtidig som forsøk og utviklingsarbeid bidrar til kunnskaps- og erfaringsproduksjon. Forskningsbaserte evalueringer gjennomføres for å sikre treffsikkerhet, og for å fornye og forenkle eksisterende tjenester og ordninger. BLD tar også ansvar for den langsiktige kompetanseoppbyggingen i FoU-miljøene gjennom å gi basisstøtte til forskningsinstitutter og kompetansesentre.

Departementet ser det som sentralt å utvikle et kunnskapsbasert barnevern. Satsingen på et målrettet FoU-arbeid med praksisrelatert forskning, utvikling av forskningsbaserte tiltak, kunnskaps-spredning og implementering skal være bærebjelken i et kunnskapsbasert barnevern. Kunnskap fra forskning skal brukes for å sikre gode og trygge tjenester til barn, unge og familier. I den senere tid er det satset på bruk av tiltak som har forskningsdokumenterte positive effekter for enkelte målgrupper innen barnevernet. Dette gjelder spesielt behandlingsmetodene PMTO og MST (se nærmere omtale under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet). Departementets og Bufdirs satsing på barnevernfeltet er nedfelt i strategi for FoU-arbeidet for perioden 2005-2008, og siktemålet er å utvikle og styrke forskningsmiljøet gjennom strategisk satsing på å innhente, bruke og igangsette forskning som skal utvikle tjenestene. Dette innebærer å være oppdatert på nyere forskning fra inn- og utland om forskningsbaserte tiltak og metoder, og implementere dem sammen med en prosess- og

effektevaluering, sørge for forskning på eksisterende tiltak og metoder og utvikle modeller for spredning og implementering av kunnskap.

I 2008 vil BLD videreføre støtten til *Program for velferdsforskning* under Norges forskningsråd jf. kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv., kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet og kap. 857 Barne- og ungdomstiltak. Det er for tidlig å oppsummere resultatene fra forskningsprosjektene i inneværende programperiode (2004-2008). Så langt har Forskningsrådet oppnådd å utvikle færre og større forskningsprosjekter, god rekruttering, faglig bredde, komparative studier og utvikling av store databaser. Tematisk belyser forskningen spørsmål om velferdspolitikken generelt, sosialhjelp og aktivisering, velferdsøkonomiske spørsmål, trygd og arbeidsmarked, velferdsyrkene, og samspeillet mellom familie, arbeidsmarked og velferdsordninger.

Departementet ser det som viktig å sikre gode kunnskaper om oppvekst- og levekårsutviklingen for barn og ungdom. Ett av bidragene til dette er et prosjekt under *Program for velferdsforskning* der overordnet tema er betydningen av FNs barnekonvensjon for barns levekår og velferd. Temaet vil bli belyst gjennom tre delprosjekter (prosjektperiode 2006-2009): To av prosjektene tar utgangspunkt i at barnets rett til å uttale seg i saker som angår barnet selv er senket fra 12 til 7 år i sentrale lover som barneloven og barnevernloven. Det ene av disse prosjektene er en komparativ studie av lovverk og ordninger i ulike land for å realisere barns rett til medvirkning. Det andre undersøker hvordan denne markante endringen i barns uttalerett har påvirket rettspraksis i barnefordelingssaker i Norge, så vel innhenting og vektleggingen av barnets mening som forholdet mellom denne og barnets beste. Det siste delprosjektet behandler ulike rettighetsdilemmaer fra en juridisk vinkel, idet det tar opp forholdet mellom barns autonomi og kulturelle og religiøse normer som foreldrene legger til grunn. Det behandler rettighetene i forholdet mellom foreldre og barn, og det offentliges (skolens, barnevernets) plikter, rettigheter og kompetanse i forhold til rettighetsdilemmaene.

Norges forskningsråd er i ferd med å utarbeide et nytt kjønnsforskningsprogram for perioden 2008-2012. BLD har deltatt i programplankomi-

teen. Departementet tar sikte på å støtte det nye programmet. Under kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv., rapporteres det fra et utvalg ferdigstilte prosjekter fra det nåværende *Program for kjønnsforskning; kunnskap, grenser, endring* og fra forskningsprosjekter som departementet har initiert gjennom direkte prosjektstøtte til ulike fagmiljøer.

Forbruksforskningens innhold er over tid endret og utvidet, men volumet har ikke vokst i takt med forbruket, eller i takt med markedsføringsbudsjettene i næringslivet. Det forskes relativt mindre enn før på hva forbruk betyr, hvordan det kan legges til rette for et fornuftig og miljø-

vennlig forbruk, og lite på samfunnsmessige konsekvenser av endringer i forbrukernes holdninger og handlinger. Det er i dag økende interesse for forbrukeren som aktør i markedet. Klimadebatten retter et nytt og sterkt søkelys på miljøkonsekvenser av forbrukersamfunnet. Forbruk er en del av problemet – kan forbrukeren som aktør bidra til løsningen?

Departementet ser det som viktig at SIFO utvikles videre og fortsetter innsatsen for å styrke den vitenskapelige profilen. Et sentralt spørsmål er hvordan forbruksforskning kan bidra til fornuftig forvaltning av våre felles ressurser – ikke bare i husholdningene, men også i global sammenheng.

7 Omtale av miljøprofilen i budsjettet

7.1 Utfordringer knyttet til miljø og ressursforvaltning innenfor BLDs ansvarsområde.

7.1.1 Miljøutfordringer

7.1.1.1 Forbrukerområdet

Både forbruksvolum og forbruksmønster i samfunnet har innvirkning på miljøet, herunder på klimaet. Begrepet bærekraftig forbruk tar opp i seg hensynet til både natur, ressursgrunnlag, helse, etikk og rettferdig fordeling. Utfordringen knyttet til forbruk handler om å tilpasse forbruksmønsteret og det samlede ressursforbruket i samfunnet til det naturen kan tåle. Ressurs- og forbruksnivå henger nært sammen med inntektsnivået i samfunnet og påvirkes følgelig i liten grad av de tradisjonelle virkemidlene i forbrukerpolitikken. Strategien blir derfor å forsøke å redusere miljøbelastningen ved å påvirke forbrukets sammensetning i en slik retning at det normale forbruket er mest mulig bærekraftig.

7.1.1.2 Barn og unge

Sikring av arealer og tilrettelegging av utemiljø for lek og aktivitet for barn og unge i byer og tettsteder er stadig viktigere, siden arealer forsvinner ved utbygging og fortetting av allerede eksisterende bebyggelse. Kommunene og utbyggerne må ta nødvendige hensyn for å sikre barn og unge et godt oppvekstmiljø, jf. krav i plan- og bygningsloven.

Utvikling av arenaer og metoder for deltakelse og innflytelse er en viktig oppgave for alle kommuner og fylkeskommuner for at barn og unges synspunkter skal bli brukt i utformingen av oppvekstmiljøet.

7.1.2 Rapport om resultater 2006

7.1.2.1 Forbrukerområdet

Departementet ga i 2006 økonomisk støtte til prosjektet *God start nyfødt* i regi av stiftelsen Miljømerking. Prosjektets formål er å øke tilbud av og etter-

spørsel etter miljømerkede og økologiske produkter hos nybakte foreldre.

Departementet støttet også lansering og markedsføring av nettstedet *etiskforbruk.no* i regi av Grønn hverdag og Etisk Forbrukernetverk. Nettstedet skal være et hjelpemiddel for interesserte forbrukere som ønsker å ta etiske hensyn ved sine kjøp i hverdagen.

SIFO utarbeidet i 2006, på oppdrag fra departementet, en rapport om etisk-politisk forbruk. Formålet var å skape bedre kunnskapsgrunnlag for å fremme etisk forbruk og handel, ved å gi en oversikt over ulike initiativ som er igangsatt på dette området nasjonalt og internasjonalt.

Departementet har også i 2006 og 2007 deltatt i en internasjonal arbeidsgruppe for å utvikle en ISO-standard for bedrifters og organisasjoners samfunnsansvar. Standarden forventes ferdig i 2009.

Departementet har videre bidratt til å fornye læremiddeltilbudet om bærekraftig forbruk på *skolenettet.no*, slik at dette svarer til de krav læreplanene stiller.

7.1.2.2 Barn og unge

BLD har gjennom tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner stimulert til aktivitet i lag og organisasjoner som har kultur- og miljøengasjement som aktivitet. BLD deltar også i Miljøverndepartementets arbeid med oppfølging av barnerepresentantordningen, jf. Plan- og bygningsloven og i arbeidet med Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (RPR). Et flertall av, og stadig flere, kommuner og fylkeskommuner har et systematisk arbeid for deltakelse og medvirkning fra barn og ungdom i utviklingen av oppvekstmiljøet. Et økende antall barn og unge deltar gjennom tilrettelagte prosesser i kommuner og fylker og gis mulighet til å bidra med synspunkter på utviklingen av oppvekstmiljøet. Kåringen av Årets barne- og ungdomskommune gir ekstra oppmerksomhet til kommunenes planlegging for og med barn og unge og deres muligheter til reell innflytelse på utvikling av kommunale tiltak og tilbud.

7.1.3 Mål for BLDs arbeid

7.1.3.1 Forbrukerområdet

Et mål i forbrukerpolitikken er å bidra til et etisk og bærekraftig forbruksmønster. Det viktigste virkemiddelet under BLDs ansvarsområde er informasjon til forbrukerne. Informasjon om miljømessige, etiske og sosiale aspekter knyttet til varer og tjenester gir forbrukerne muligheter til å velge produkter som utgjør minst mulig belastning på miljøet. På den måten kan bevisste og aktive forbrukere, gjennom etterspørselen, påvirke næringsdrivende til i større grad å legge etikk- og bærekraftshensyn til grunn for investeringer og produksjon.

BLD følger en todelt strategi:

- å legge til rette, forenkle og standardisere informasjon om miljøaspekter og etiske aspekter ved forbruket, og
- å styrke kunnskapen og engasjementet til den jevne forbruker om bærekraftig forbruk i vid forstand.

Både miljøvennlige produkter og relevant informasjon må være lett tilgjengelig dersom forbrukerne skal kunne uttrykke sine miljøpreferanser gjennom etterspørsel i markedet. Informasjon om miljømessige og etiske aspekter ved produkter og tjenester kan formidles for eksempel gjennom positiv miljømerking, nettbasert informasjon, produkttester, næringslivets egen markedsføring og via undervisning om forbrukstemaer i skolen. I miljømerkingen sammenfattes den relevante informasjonen i et symbol (Svanen eller EU-blomsten) som gir et enkelt signal til forbrukeren. Det er et mål å videreutvikle og samordne de eksisterende offisielle miljømerkene, slik at de kan få et enda større gjennomslag i markedet. En annen viktig utfordring er å få offentlig sektor som en stor «forbruker» til å gå foran som et godt eksempel når det gjelder å vektlegge miljø, etikk og «fairtrade» ved offentlige innkjøp.

7.1.3.2 Barn og unge

Viktige mål for BLD er at:

- Alle kommuner og fylkeskommuner ser viktigheten av å utvikle gode og varierte oppvekstmiljø.
- Kommunene foretar en samlet vurdering av barn og unges oppvekstmiljø for å innarbeide mål og tiltak i kommuneplanarbeidet.
- Alle kommuner og fylkeskommuner har et systematisk arbeid for deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom i utviklingen av oppvekstmiljøet.

7.1.4 Tiltak under BLD

7.1.4.1 Forbrukerområdet

Følgende tiltak planlegges i 2008 :

Økonomisk støtte til arbeidet med miljømerkene Svanen og EU-blomsten vil bli videreført i 2008 (jfr. kap. 862 Positiv miljømerking). BLD vil arbeide for en best mulig samordning mellom EU-blomsten og Svanen.

BLD vil støtte en informasjonskampanje for å gjøre merkene Svanen og Blomsten (miljø), Ømerket (økologisk) og Fairtrade/MaxHavelaar (rettferdig handel) mer kjent i befolkningen og øke deres utbredelse. Departementet vil også vurdere økonomisk støtte til andre prosjekter som sikter mot å gi forbrukerne informasjon om etiske eller miljømessige aspekter ved varer og tjenester.

Som ledd i oppfølging av regjeringens *Handlingsplan for miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser* vil departementet ta initiativ til å få utredet hvilket handlingsrom dagens innkjøpsregelverk gir for å stille etiske og sosiale krav ved offentlige innkjøp. Det vil videre bli laget en veileder og opprettet en rådgivningstjeneste for offentlige innkjøpere om hvordan de kan ta etiske og sosiale hensyn ved offentlige innkjøp.

Departementet vil videreføre deltakelsen i en internasjonal arbeidsgruppe for å utvikle en ISO-standard for bedrifters og organisasjoners samfunnsansvar (ISO 26000).

I undervisningen i forbrukeremner i skolen blir det viktig å fremme kunnskap om hvordan forbruk innvirker på miljø og klima, og hvordan forbrukerne og husholdningene kan opptre miljøbevisst. Den nasjonale oppfølgingen av *FNs tiår for undervisning i bærekraftig utvikling* (2005-2014) vil dels bygge på en norsk versjon av undervisningsmaterialet *YouthXchange*, utviklet av UNEP. Temaet forbruk og miljø vil også bli fulgt opp overfor høyskolene med lærerutdanning.

7.1.4.2 Barn og unge

BLD vil bidra til at barn og unges oppvekstmiljø blir tillagt vekt i regional og kommunal planlegging. Departementet vil videreføre arbeidet med å fremme barn og unges rettigheter, deltakelse og innflytelse, blant annet gjennom støtten til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, arbeidet med Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (RPR), FN's barnekonvensjon, kåring av Årets barne- og ungdomskommune og gjennom å stimulere til idé- og erfaringsutveksling mellom kommuner.

7.2 Grønn stat

Departementet startet i 2002 innføringen av miljøledelse som en integrert del av organisasjonens styringssystem. Målsettingen med tiltakene er å redusere ressursforbruket og miljøbelastningen. BLD er spesielt opptatt av innkjøp, tjenestereiser/transport, avfall/ kildesortering og enkle tiltak som den enkelte ansatte kan gjennomføre i forbindelse med energisparing, jf. departementets interne miljøhandlingsplan som ble revidert i 2005.

Bruk av miljøsertifiserte leverandører er departementets hovedregel ved bestilling av trykkeoppdrag. Gjennom aktiv bruk av eget intranett og større grad av publisering på Internett, arbeides det med å redusere papirbruken i departementet.

For å sikre en god håndtering av avfall, har BLD tatt i bruk alle deler av de returordninger som finnes i regjeringskvartalet (inkludert drikkekartong).

Alle departementets tilknyttede virksomheter hadde ved utgangen av 2005 innført miljøledelse.

8 Aleneboendes levekår

8.1 Innledning

Måten folk lever på har endret seg mye i løpet av de siste tiårene. Det er blitt et større mangfold av samlivsformer. Familiebegrepet er bredt og inkluderende. Å være aleneboende er en akseptert familief orm. Aleneboende, forstått som personer som ikke er gift eller registrert som partnere, som ikke er samboere og som ikke bor med barn eller andre personer, har økt markert gjennom de siste 15-20 årene. Økningen skjer særlig blant de yngre. Nye tall viser at denne utviklingen fortsetter: Vi får mindre husholdninger og flere aleneboende (Befolkningsstatistikk 2007). Oslo har flest aleneboende og de minste husholdningene. Det er viktig i denne sammenheng å skille mellom dem som er aleneboende over lang tid og de som er alene i kortere perioder i livet.

Det er ulike grunner til at gruppen aleneboende øker. Veksten ser hovedsakelig ut til å komme av den sterke økningen i samlivsbrudd, ikke minst brutte samboerskap. Men den skyldes også tidligere utflytting fra foreldrene og senere etablering med familie.

Fram til nylig har det manglet kunnskap om aleneboende. Med undersøkelsen Aleneboendes levekår er det for første gang i Norge laget en samlet oversikt og analyse av sentrale levekår for aleneboende i Norge. Statistisk sentralbyrå har utført undersøkelsen på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Rundt 900 000 av befolkningen må regnes som aleneboende eller om lag en fjerdedel av den voksne befolkningen i 2004. Aleneboende er en meget sammensatt gruppe. Kvinnene er i overvekt blant de eldre, mennene blant de yngre. De er i alle aldre, av begge kjønn, er rike og fattige, er yrkesaktive og arbeidsledige, noen reiser mye, andre bruker mye av det de har på bolig, noen bor i trange byleiligheter, andre har mange kvadratmeter alene, noen har valgt å bo alene og trives med det, noen er friske og noen er syke og ensomme osv. Utredningen viser at til tross for at aleneboende er en sammensatt gruppe, finner forskerne at levekårene er dårligere for aleneboende enn for personer som bor sammen med andre på de fleste områder.

I Soria Moria-erklæringen lovet regjeringspartiene å «legge fram en sak om aleneboendes levekår».

Regjeringen vil her redegjøre for aleneboendes levekår og for politikken overfor aleneboende.

Mange aleneboende er ressurssterke og møter ikke spesielle utfordringer i hverdagen. De trenger ingen særskilte tiltak. Aleneboende personer tilbys de samme tjenester som befolkningen generelt. Aleneboende rammes imidlertid økonomisk av å være alene med boutgifter og av at avgifter ikke gjenspeiler husstandens faktiske forbruk. Blant annet av den grunn har regjeringen besluttet at kommunene fra 1. januar 2008 ikke lenger skal ha adgang til å fastsette minimumsgebyrer for vann og avløp. Kommunene oppfordres også til å differensiere renovasjonsgebyret. Regjeringen har gjennomgått Husbankens virkemidler for å sikre at disse når aleneboende med svak økonomi. Gjennomgangen viser at $\frac{3}{4}$ av bostøtten går til aleneboende. Regjeringen vil følge denne ordningen og om den er tilpasset de særlige utfordringene aleneboende står overfor. De dårligst stilte aleneboende omfattes av regjeringens helhetlige politikk som har som mål å utjevne levekårsforskjeller i befolkningen.

8.2 Tiltak under ulike departementer

8.2.1 Helse- og omsorgsdepartementet

Stortingsmelding nr. 20 (2006-2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller tar for seg forskjeller i helse som følger utdanning, yrke og inntekt. Helseproblemer i enkelte grupper, som for eksempel aleneboende, er omtalt i den grad deres helseproblemer faller sammen med forskjeller knyttet til utdanning, yrke og inntekt. Strategien i stortingsmeldingen er konsentrert rundt fire hovedområder. For det første vil regjeringen redusere sosiale forskjeller som bidrar til helseforskjeller, for det andre redusere sosiale forskjeller i helsetferd og bruk av helsetjenester. Det tredje målet er innsats for sosial inkludering av mennesker som på grunn av samfunnsskapt barrierer står i fare for å falle utenfor utdanning, arbeidsliv og andre viktige arenaer. For det fjerde vil regjerin-

gen utvikle kunnskap om både årsaker til sosiale helseforskjeller og effektive virkemidler.

Opptappingsplanen for psykisk helse (1998-2008) har som mål at personer med psykiske lidelser gjennom sysselsetting, arbeid og aktiviteter i fritiden finner en meningsfull hverdag.

8.2.2 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltakene i Handlingsplan mot fattigdom. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006-2007) – Statsbudsjettet 2007 skal styrke tilknytningen til arbeidslivet for de som står utenfor, sikre inkludering og deltakelse for utsatte barn og unge og bedre levekårene for de vanskeligst stilte.

Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006-2007) – Statsbudsjettet 2007 inneholder en rekke tiltak som skal legge til rette for at innvandrere raskest mulig kan bidra med sine ressurser i samfunnet, og til at innvandrere og etterkommere får like muligheter som andre i samfunnet. Blant annet foreslås en målrettet arbeidsmarkedspolitikk overfor innvandrere.

I St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering lanseres en rekke tiltak for å redusere økonomiske og sosiale forskjeller ved å få flere i arbeid. De som trenger hjelp til å komme i arbeid skal gis et bedre tilbud gjennom en enklere og mer tidsbegrenset inntektssikring, mer fleksibel og samordnet bruk av virkemidler, flere arbeidsrettede tiltak og tjenester og mer effektiv tilrettelegging og oppfølging av sykmeldte og utsatte arbeidstakere i virksomhetene. Blant annet lanseres et nytt kvalifiseringsprogram særlig rettet mot personer med økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre tid.

8.2.3 Miljøverndepartementet

Kommunenes adgang til å fastsette minimumsgebyrer for vann og avløp bortfaller fra 1. januar 2008. Minimumsgebyrer innebærer at kommunene setter en minste gebyrsum som abonnentene må betale uavhengig av forbruk. Mange har vært opptatt av å få mer forbruksavhengige gebyrer, blant annet av hensyn til enslige med lite vannforbruk. Dette er noe av bakgrunnen for at adgangen til å fastsette minimumsgebyrer nå bortfaller.

Det er kommunene som fastsetter renovasjonsgebyr for husholdningene. For husholdningsavfall skal avfallsgebyrene følge selvkostprinsippet. Kommunene oppfordres til å differensiere avfallsgebyrene for å motivere til avfallsreduksjon og

gjenvinning, og det er anledning til å differensiere gebyrene der dette er begrunnet i reelle kostnadsforskjeller knyttet til betjening av den enkelte abonnent eller gruppe av abonnenter. Det er kommunen som i det enkelte tilfelle må vurdere om differensierte gebyrer skal fastsettes. Hensynet bak differensierte gebyrer er å gi et insentiv til å redusere egen avfallsmengde. Dette vil også tilgodese aleneboende ettersom disse i de aller fleste tilfeller genererer mindre mengder avfall enn større husstander.

For nærmere omtale av virkemidlet, se St.prp. nr. 1 (2007-2008) Miljøverndepartementet, kap. 3.2, underområde 2.

8.2.4 Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet administrerer gjennom Husbanken flere økonomiske virkemidler som bidrar til at vanskeligstilte på boligmarkedet kan etablere seg i en egnet bolig. Ingen av disse virkemidlene er målrettet aleneboende spesielt, men flere av dem har imidlertid betydning for denne gruppen og innvirker på deres levekår.

Bostøtten er en rettighetsbasert ordning som skal bidra til at alders-, uføre- og etterlattepensjonister, barnefamilier og andre husstander med svak økonomi skal kunne skaffe seg en hensiktsmessig og nøkterne eie- eller leiebolig og ha mulighet til å bli boende der. Det blir totalt gitt bostøtte til i underkant av 120 000 husstander årlig. Aleneboende er den dominerende husstandstypen og utgjør $\frac{3}{4}$ av dem som mottar bostøtte. Regjeringen vil ha et fortsatt fokus på denne ordningen og om den er tilpasset de særlige utfordringene aleneboende står overfor.

Startlånet bidrar betydelig for enslige i etableringsfasen. Regjeringen vil derfor stimulere kommunene til en mer aktiv bruk av startlånet: Regjeringen setter derfor i gang et prøveprosjekt der tapsdelingen mellom stat og kommune justeres. I tillegg presiseres prinsippene som ligger til grunn for samfinansiering med private banker.

Regjeringen foreslår å innføre en ny tilskuddsordning for omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Selv om tilskuddet primært ikke er rettet mot aleneboende, vil tilskuddet også omfatte enslige eldre.

For nærmere omtale av Kommunal- og regionaldepartementets virkemidler, se St.prp. nr. 1 (2007-2008) Kommunal- og regionaldepartementet, Kap. 580, post 70 Bostøtte, kap. 2412, post 90 Lån til husbanken og kap. 586, post 64 Tilskudd til sykehjem og omsorgsboliger.

8.2.5 Barne- og likestillingsdepartementet

Demografien i Norge er endret gjennom de siste års vekst i antall aleneboende. For å få økt kunnskap om aleneboendes levekår vil departementet, i samråd med Statistisk sentralbyrå, arbeide for en mer helhetlig definisjon av aleneboende i offentlig statistikk. I dag kan bruken av definisjoner, begreper og aldersinndelinger variere mellom de enkelte datakildene.

8.3 Statistisk sentralbyråundersøkelsen Aleneboendes levekår

Undersøkelsen viser at det å bo alene ofte er noe som varer. Dette gjelder i aldersgruppene over 30 år, og særlig blant de eldste. Sett i et perspektiv på 5-10 år er det store flertallet av aleneboende 45 år og eldre stabilt aleneboende. Selv i aldersgruppen 30-44 år er flertallet stabilt aleneboende; to av tre er fortsatt aleneboende etter fem år. Bare blant de yngste er det mindretallet som er stabile. Kanskje kan tallene tyde på at om lag 30 prosent av de yngste er stabile aleneboende i et 10-års perspektiv. Tallene tyder på at kvinner forlater statusen som aleneboende hurtigere enn menn. Antallet aleneboende i de ulike aldersgruppene er for lite til å kunne konkludere sikkert. Andelen langvarig aleneboere har økt sterkt, særlig blant yngre menn. Andelen langvarig aleneboende menn i alderen 30-44 år økte fra 0,5 prosent i 1970 til 4 prosent 20 år senere.

Andelen boligeiere er klart lavere blant aleneboende enn blant flerpersonghusholdninger. Det er færre yngre aleneboende som eier egen bolig, mens det er flere av de eldre. Unge menn eier oftere boligen sin enn unge kvinner. Mange eldre og middelaldrende har god plass, mens enkelte av de yngste bor trangt.

Det er om lag dobbelt så mange aleneboende som har høy boutgiftsbelastning¹ som det en finner blant flerpersonghusholdninger. Dette er ikke uventet. Boligmarkedet tar ikke hensyn til om et hushold består av en eller flere personer eller inntektstakere. Parhushold vil derfor stå økonomisk sterkere på boligmarkedet enn aleneboende. Det er ingen forskjeller i boutgiftsbelastning mellom aleneboende kvinner og menn.

Når de blir spurt om hvordan de oppfatter boligutgiftene, svarer de fleste at de ikke oppleves som tyngende.

Boutgiftene er en stor post på budsjettet for alle husholdninger. Særlig aleneboende bruker, uavhengig av alder, en stor andel på bolig. Aleneboende bruker drøye 10 prosentpoeng mer på bolig enn par med barn og drøye 7 prosentpoeng mer enn par uten barn. I gjennomsnitt for alle aleneboende utgjør boligutgifter 33 prosent av alle utgiftene. Til sammenlikning bruker en gjennomsnittlig norsk husholdning, som i snitt består av 2,2 personer, drøyt 81 000 kroner på det samme, eller 26,7 prosent av hele forbruket.

Flere grupper av aleneboende har hatt en svak inntektsutvikling i perioden 1990 til 2003 både sammenlignet med den generelle inntektsveksten i samfunnet og sammenlignet med de aller fleste flerpersonghusholdninger². Unge aleneboende (under 30 år), skiller seg ut med den klart svakest inntektsveksten, spesielt gjelder dette kvinnene. For aleneboende i alderen 30-44 år har derimot mennene hatt en lavere inntektsvekst enn kvinnene. Aleneboende pensjonister har hatt en langt bedre inntektsutvikling, og er blant "inntektsvinnerne" i perioden sammen med eldre par uten barn og mange av barnefamilieene.

Ser en på inntektsnivå (inntekt som andel av inntekten til husholdningene totalt) viser det seg at aleneboende har langt lavere inntekt enn alle typer flerpersonghusholdninger, både med og uten barn. Aleneboende menn har høyere inntektsnivåer enn aleneboende kvinner innenfor de samme aldersgruppene.

Yrkesinntekt er klart viktigste inntektskilde for unge aleneboende under 30 år. For dem mellom 30-44 år er også yrkesinntekt klart viktigste inntektskilde, men trygd har blitt inntektsmessig viktigere for begge kjønn. For aldersgruppen 45-66 år utgjør ulike typer overføringer fra det offentlige for kvinner om lag en tredel av samlet inntekt, mens tilsvarende andel for menn er under en firedel. Samtidig utgjør yrkesinntekten 72 prosent av de aleneboende mennenes inntekt, og litt under 60 prosent for kvinnene. Blant aleneboende som har nådd pensjonsalderen 67 år, utgjør skattepliktige overføringer i 2003 nesten 90 prosent av den samlede inntekten for både kvinner og menn.

Ser en på den generelle inntektsfordelingen der 1. kvartil omfatter fjerdeparten av personene med lavest inntekt etter skatt per forbruksenhet, mens 4. kvartil omfatter fjerdeparten med høyest inntekt, viser det seg at yngre aleneboende er den gruppen som har falt mest i den generelle inntekts-

¹ I undersøkelsen er boutgiftsbelastningen målt. En ser på boligutgiftene i form av husleie og renter og avdrag i forhold til husholdningens inntekt etter skatt. Lav boutgiftsbelastning betyr at boligutgiftene utgjør mindre enn 10 prosent av inntekt etter skatt, mens høy boutgiftsbelastning betyr at boligutgiftene utgjør minst 25 prosent av inntekt etter skatt.

² Studenter er holdt utenfor.

fordelingen. Størst har nedgangen vært for kvinnene. I 1990 lå fire av ti aleneboende kvinner under 30 år i 1. kvartil. Gjennom 1990-tallet økte denne andelen og i 2003 var mer enn seks av ti kvinner å finne i denne inntektsklassen. Kun 2-4 prosent befinner seg øverst i inntektsfordelingen (4. kvartil). Par uten barn, flere typer barnefamilier og pensjonistpar er bedre plassert i inntektsfordelingen enn aleneboende.

Aleneboende er generelt overrepresentert blant dem under lavinntektsgrensen. Dette gjelder spesielt unge aleneboende, både kvinner og menn. Aleneboende i lavinnteksgruppen scorer dårligere på en rekke sosiale indikatorer sammenlignet med aleneboende uten lavinntekt. Lavinnteksgruppen er generelt preget av svakere yrkestilknytning, lavere utdanningsnivå og er hyppigere mottakere av sosiale stønader som bostøtte og sosialhjelp enn aleneboende uten lavinntekt. Unge aleneboende menn i lavinnteksgruppen er mer avhengig av stønader fra det offentlige enn det unge aleneboende kvinner er.

Formues- og gjeldsoppbyggingen¹ blant aleneboende avhenger mye av i hvilken livsfase man er. Blant aleneboende under 30 år og 30-44 år er ofte samlet gjeld høyere en verdien av realkapital (fast eiendom) og finanskapitalen (bankinnskudd, aksjer og andre verdipapirer). Det motsatte er tilfellet for aleneboende i alderen 45-66 år, og eldre aleneboende. Stadig flere aleneboende har opparbeidet seg gjeld de siste årene til tross for at levekårsundersøkelser viser at færre aleneboende nå eier sin egen bolig sammenlignet med for 10-15 år siden. Menn har høyere gjeldsopptak enn kvinner. Det er også en større andel aleneboende menn i de to yngste aldersgruppene som har en høy gjeld sett i forhold til den samlede inntekten. Samtidig har aleneboende kvinner i alderen 30-44 år og 45-66 år større likvide reserver enn det aleneboende menn i samme aldersgrupper har.

Regnet per forbruksenhet bruker aleneboende og par med barn omtrent det samme. Forbruksutgiftene² er for de fleste grupper høyere i storbyene enn ellers i landet. Aleneboende bosatt i Oslo har en total forbruksutgift som er 40 prosent høyere

enn for aleneboende bosatt utenfor de store byene. Den største andelen av forbruket går til bolig (32 prosent, for par med barn ligger andelen 10 prosentpoeng lavere). Aleneboende som er bosatt utenfor de store byene har den laveste totale forbruksutgiften, og den høyeste andelen som går til boutgifter (33 prosent). Aleneboende som er bosatt utenfor de store byene har altså den høyeste boutgiftsbelastningen når en ser på hva som er igjen i kroner når utgiftene til å bo er betalt.

Aleneboende har lavere andel med varige forbruksgoder (fritidshus, bil, båt). Aleneboende menn og kvinner har samme gjennomsnittlige utgiftsnivå, men bruker pengene forskjellig. Kvinner bruker dobbelt så mye på klær og sko som menn, menn bruker mer på transport og restaurant og hotelltjenester.

Kvinner som bor alene har i større grad helseproblemer enn andre. En høyere andel aleneboende har psykiske vansker. Høyere andeler aleneboende over 30 år har daglig eller ukentlig forbruk av sovemedisin, beroligende medisin og medisin mot depresjon sammenlignet med flerboende. Aleneboende er oftere uførepensjonert og har en høyere uføregrad enn personer som ikke bor alene. Fordelt på kjønn er andelen uførepensjonerte kvinner lavere blant aleneboende enn blant dem som bor sammen med andre, og høyere blant menn.

Fra 1980- til 1990-tallet ble det observert en økning på mer enn 50 prosent i dødeligheten blant langvarig aleneboende menn 30-44 år³. Menn i den samme aldersgruppen som ikke var aleneboer hadde en nedgang i dødeligheten på henholdsvis 15 og 20 prosent fra en 10-års periode til den neste. Blant langvarig aleneboende kvinner i samme alder var utslagene i dødelighet mindre.

Det er små forskjeller i kulturbruk for aleneboende og personer som bor sammen med andre. Aleneboere deltar i mindre grad i valg enn de som ikke bor alene. Her er det ikke forskjell mellom kvinner og menn. Flest aleneboende er medlem av fagforeninger eller arbeidstakerorganisasjoner. Aleneboere over 30 år deltar i mindre grad i utenomparlamentarisk aktivitet enn de som ikke bor alene, mens blant de under 30 år er denne deltakelsen høyere blant aleneboere.

Andel aleneboende som mangler en fortrolig venn har gått noe ned fra 1980 til 2002.

Til tross for denne nedadgående tendensen, er det noen flere blant de aleneboende enn blant de som ikke bor alene som mangler en fortrolig venn. Aleneboende eldre og kvinner svarer i størst grad at de ikke har en fortrolig venn. Kontakt med foreldre, søsken eller voksne barn er nokså lik mellom

¹ Her har en ikke sammenlignet enpersonhusholdninger med flerpersonhusholdninger. Det har blant annet sammenheng med at aleneboende i langt mindre grad eier egen bolig og også fordi formue vanskelig kan fordeles per forbruksenhet slik det gjøres ved sammenligning av inntekt mellom ulike husholdningstyper.

² Forbruksutgiftene omfatter husholdningens utbetalinger. I forbruksutgiftene inngår ikke utgifter til direkte skatter, trygdepremie, gitte gaver, realinvesteringer, og kontraktsmessig sparing. I tillegg til utbetalingene omfatter forbruksutgiftene verdien av forbruket av egenproduserte varer og mottatte gaver.

³ Aleneboende både ved folketellingene i 1980 og 1990.

aleneboende og de som ikke bor alene. Det er flere kvinnelige enn mannlige aleneboende som har lite kontakt med foreldre og søsken, mens forholdet er omvendt når det gjelder lite kontakt med barn.

De som bor alene bruker i gjennomsnitt mindre tid på arbeid enn de som ikke bor alene. Dette gjelder både inntektsarbeid og husholdarbeid. Aleneboende kvinner bruker minst tid til arbeid totalt. Aleneboende bruker mer tid til personlige behov, slik som måltider og søvn, til utdanning og til fritidsaktiviteter. Blant unge og yngre voksne er det aleneboende som bruker mest tid til inntektsarbeid og fritid. For begge grupper har TV-titting, underholdning og fritidsreiser økt de senere årene. De som bor alene opplever oftere at tiden faller lang enn de som bor sammen med noen.

Det er færre sysselsatte blant aleneboende under 67 år enn blant personer i samme alder i flerpersonhusholdninger. Det gjelder både for kvinner og menn, men forskjellen er størst for menn. Det er imidlertid viktige forskjeller mellom de ulike aldersgruppene:

Blant aleneboende menn 30-66 år er det flere arbeidsledige (30-44 år) og flere uførepensjonister (45-66 år) enn blant menn som bor sammen med andre. Aleneboende menn over 29 år har om lag samme arbeidstid per uke som andre menn, men

har litt lavere timelønn og om lag 25 prosent lavere yrkesinntekt enn andre menn. Blant unge menn (16-29 år) er aleneboende bedre integrert i arbeidslivet enn andre, flere er yrkesaktive, timelønn og yrkesinntekt er høyere.

Blant aleneboende kvinner 45-66 år er andelen (uføre)pensjonister om lag dobbelt så høy blant aleneboende som blant andre. Aleneboende kvinner 30-44 år har litt lengre ukentlig arbeidstid, ellers er det små forskjeller i arbeidstid og timelønn. Aleneboende kvinner 30-49 år har høyere yrkesinntekt enn andre kvinner i samme alder, mens aleneboende blant de eldste kvinner har litt lavere yrkesinntekt enn andre. Blant unge kvinner (16-29 år) har aleneboende høyere yrkesinntekt.

Langt flere aleneboende innvandrere var utenfor arbeidsmarkedet enn aleneboende i befolkningen i alt. Mange innvandrere er aleneboende. Hver femte innvandrer (begge foreldre er født i utlandet) bor alene. Dette er en litt større andel enn i befolkningen i alt. Det er flere menn som er aleneboende enn kvinner. Mange var gift, men ektefellen bodde i utlandet.

Aleneboende innvandrere mottok sosialstønad i større grad enn aleneboende i befolkningen i alt, men halvparten av sosialstønadmottakerne fikk mindre enn 50 000 kroner i året.

Barne- og likestillingsdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2008 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 800-868, 2530	kr	33 844 358 000
b. Sum inntekter under kap. 3854, 3855, 3858, 3859	kr	904 178 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2008, kapitlene 800-868, 2530, 3854, 3855, 3858, 3859

I Utgifter:

Post		Kroner	Kroner
800	Barne- og likestillingsdepartementet		
01	Driftsutgifter	95 111 000	
21	Spesielle driftsutgifter	5 709 000	100 820 000
830	Foreldreveiledning		
21	Spesielle driftsutgifter, foreldreveiledning, <i>kan nyttes under kap. 854 post 21</i>	3 726 000	3 726 000
840	Krisetiltak		
21	Spesielle driftsutgifter	30 346 000	
60	Tilskudd til krisesentre, <i>overslagsbevilgning</i>	154 966 000	
61	Tilskudd til incestsentre, <i>overslagsbevilgning</i>	54 858 000	
70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv., <i>kan nyttes under kap. 858 post 01</i>	11 975 000	252 145 000
841	Samlivsbrudd og konfliktløsning		
21	Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, <i>overslagsbevilgning</i>	14 216 000	
22	Opplæring, forskning, utvikling mv.	5 860 000	
23	Refusjon av utgifter til DNA-analyser, <i>overslagsbevilgning</i>	5 794 000	
70	Tilskudd til samlivstiltak	6 100 000	31 970 000
842	Familievern		
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	170 036 000	
21	Spesielle driftsutgifter	4 900 000	
70	Tilskudd til kirkens familievern mv., <i>kan nyttes under post 01</i>	113 562 000	288 498 000
843	Likestillings- og diskrimineringsnemnda		
01	Driftsutgifter	2 123 000	2 123 000
844	Kontantstøtte		
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	1 614 500 000	1 614 500 000
845	Barnetrygd		
70	Tilskudd	14 400 000 000	14 400 000 000
846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	10 449 000	
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 21</i>	10 297 000	

	Post	Kroner	Kroner	
	70	Tilskudd	13 850 000	
	71	Særlige familiepolitiske tiltak	977 000	
	72	Tiltak for lesbiske og homofile	7 560 000	
	73	Tilskudd til Kvinneuniversitetene	4 923 000	
	79	Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, <i>kan overføres</i>	2 222 000	50 278 000
849		Likestillings- og diskrimineringsombudet		
	50	Basisbevilgning	30 343 000	30 343 000
850		Barneombudet		
	01	Driftsutgifter	9 801 000	9 801 000
852		Adopsjonsstøtte		
	70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	26 456 000	26 456 000
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	01	Driftsutgifter - Fylkesnemndene for sosiale saker	105 532 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 830 post 21</i>	37 683 000	
	50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	12 734 000	
	64	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	112 608 000	
	65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	176 619 000	
	70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 423 000	
	71	Utvikling og opplysningsarbeid mv., <i>kan nyttes under post 50</i>	62 701 000	510 300 000
855		Statlig forvaltning av barnevernet		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 22</i>	2 737 842 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	57 708 000	
	22	Kjøp av private barneverntjenester, <i>kan nyttes under post 01</i>	1 329 080 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	60 795 000	
	60	Tilskudd til kommunene	130 100 000	4 315 525 000
856		Barnevernets omsorgssenter for enslige mindreårige personer		
	01	Driftsutgifter	53 142 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	5 000 000	58 142 000
857		Barne- og ungdomstiltak		
	21	Spesielle driftsutgifter	2 124 000	

	Post	Kroner	Kroner	
	50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	6 406 000	
	70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	89 597 000	
	71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	10 696 000	
	73	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	48 336 000	
	79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv., <i>kan overføres</i>	33 141 000	190 300 000
858		Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 855 post 01</i>	151 345 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	2 040 000	
	22	Reguleringspremie til KLP og fylkeskommunale pensjonskasser	20 000 000	173 385 000
859		EUs ungdomsprogram		
	01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 139 000	6 139 000
860		Forbrukerrådet		
	50	Basisbevilgning	91 654 000	91 654 000
862		Positiv miljømerking		
	70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	4 341 000	4 341 000
865		Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	19 279 000	
	79	EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, <i>kan overføres</i>	4 069 000	23 348 000
866		Statens institutt for forbruksforskning		
	50	Basisbevilgning	25 010 000	25 010 000
867		Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet		
	01	Driftsutgifter	7 057 000	7 057 000
868		Forbrukerombudet		
	01	Driftsutgifter	18 497 000	18 497 000
2530		Foreldrepenger		
	70	Foreldrepenger ved fødsel, <i>overslagsbevilgning</i>	10 764 000 000	
	71	Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, <i>overslagsbevilgning</i>	420 000 000	
	72	Feriepenger av foreldrepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	310 000 000	
	73	Foreldrepenger ved adopsjon, <i>overslagsbevilgning</i>	116 000 000	11 610 000 000
		Sum Utgifter		33 844 358 000
		Sum departementets utgifter		33 844 358 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
3854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	04	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	13 743 000	13 743 000
3855		Statlig forvaltning av barnevernet		
	01	Diverse inntekter	38 860 000	
	02	Barnetrygd	3 129 000	
	03	Refusjon for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	55 645 000	
	60	Kommunale egenandeler	790 446 000	888 080 000
3858		Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet		
	01	Diverse inntekter	433 000	433 000
3859		EUs ungdomsprogram		
	01	Tilskudd fra Europakommisjonen	1 922 000	1 922 000
		Sum Inntekter		904 178 000
		Sum departementets inntekter		904 178 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Barne- og likestillingsdepartementet i 2008 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 842 post 01	kap. 3842 post 01
kap. 855 post 01	kap. 3855 postene 01, 02, 03 og 60
kap. 858 post 01	kap. 3858 post 01
kap. 868 post 01	kap. 3868 post 01

Andre fullmakter

III

Satser for barnetrygd

Stortinget samtykker i at Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2007 i medhold av lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd, § 10, kan utbetale barnetrygd med 11 640 kroner per barn per år.

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0-3 år har rett til et småbarnstillegg på 7 920 kroner per år. Dette tillegget gis per

enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyn-gen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på 3 840 kroner per barn per år, det såkalte finnmarkstillegget.

Finnmarkstillegget skal også utbetales for barn i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon i de aktuelle kommunene.

For stønadsmottakere bosatt på Svalbard ytes et tillegg i barnetrygden på 3 840 kroner per barn per år, det såkalte svalbardtillegget.

IV

Satser for kontantstøtte

Stortinget samtykker i at Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2007 i medhold av lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre, kan utbetale kontantstøtte med følgende beløp for 1- og 2-åringer:

Oppholdstid i barnehage	Prosentandel av full sats	Kontantstøtte i kroner per år
Ikke bruk av barnehage	100	39 636
Til og med 8 timer per uke	80	31 704
9-16 timer per uke	60	23 784
17-24 timer per uke	40	15 852
25-32 timer per uke	20	7 932
33 timer eller mer per uke	0	0

V

Satser for engangsstønad ved fødsel og adopsjon og stønad ved fødsel utenfor institusjon

Stortinget samtykker i at Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2007 i medhold av lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd kan utbetale:

engangsstønad ved fødsel og adopsjon, lovens §§ 14-12 og 14-20	kr 33 584 per barn.
stønad ved fødsel utenfor institusjon, lovens § 5-13	kr 1 765 per fødsel.

=====

